DILVCIDATIONVM

ARCHANGELI MERCENARII

A MONTE SANCTO, IN GYMNASIO PATAVINO

Philosophiæ interpretis ordinarij

Volumen Secundum,

Quo, unà cum priore, vniuersa ferè naturalis scientia percurritur.

Nec non Horatij Augenij responsa quibusdam problematibus ab Archangelo illi propositis expenduntur.

De q; Indiuiduationis Principio Scoti defensio inanis prorsus ostenditur.

CVM PRIVILEGIO.

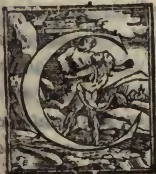

Venetijs, Apud Paulum Meietum Bibliop. Patau. 1582.

ILLVSTRISSIMO, ATQ. EXCELLENTISS. D. D. IACOBO BONCOMPAGNO,

Soræ Duci, Vineolæ Marchioni, Sanctæq; R. E. Generali Gubernatori.

Archangelus Mercenarius à Monte Sancto S.D.

VM animo mecum ipse volutarem, Iacobe Boncompagne, his cùm ciuitatibus fœliciter agi, quarum præsides omne suum in doctrina, sapientiaq; studium collocant, diuinis laudibus efferendus mihi videtur Plato, qui vt ciuitates bene regantur, aut Philosophos regnare, aut Reges philosophari oportere, dignum, quod literarum monumentis proderetur, existimauit. Siquidem Rebus pub. nil magis necessarium esse videtur, quàm eorum gubernari consilio, quibus diuinarum, humanarumq; rerum ita cognitio patet, vt nemo ijs melius consulere posse videa-

tur, cum soli Philosophi, veluti prudentes, ac virtutis magistri rectam beatæ vitæ rationem teneant, ac prosequantur. quo fit, vt Principe philosopho nihil laudabilius sit neq; ciuitates aliquid fœlicius expetere queant. ô fœlicem igitur Rempub. Christianam, quam rara admodum prudentia tua grauiq; iudicio, tutißimo ciuitatum patrocinio subleuari, benignitate foueri, liberalitateq; nutriri hoc tempore contingit. Porrò qui actionis, administrationisq; tuæ modum, vitæq; rationem expendunt, non possunt non maximo perfundi gaudio, et ita exultare lætitia, vt quem in locum altißimum tua te virtus extulit, cum singulari beneuolentia, summaq; existimatione tueri te posse videant, perspiciantq; tantam de te opinionem concitasse, vt Regnis, vel maximis prosperè gubernandis te haud indignum præstiteris. Sed cum meum nō sit modo consilium præstantißimas nobilis animi tui dotes laudibus prosequi, quas non solum Orator, & quidem eloquētißimus satis vnquam cōmendare nō posset, sed nec animo complecti: illud adijciam, quod cum anteà probè nouerim fœlix ingenium tuum abditißimis philosophiæ arcanis maximè exornatum,

tum, cui ab adolescentia te totum tradidisti, secundam Elucidationis philosophiæ partem editurus, tuo sub patrocinio, tanquam sub Aiacis Clypeo tutissimam exire volui. idq; libentius mihi faciendum censui, quod semper omnium mihi quam optatissimum fuit, perpetuam obseruantiam in te meam testatam relinquere. Quamobrem perexiguum hoc ingenij mei suscipe munus, magnitudini tuæ non consentaneum, sed certè maximum, si ex meo tibi quàm additißimo spectetur animo. Quantulum tamen est, te vehementer oro, vt authoritate tua, quæ maxima est, ipsum tuearis; non enim vereor, ne tanto patrocinio circumuallatum, inuidorum morsus, qui certè non desunt, facile effugiat. Vale Italiæ Decus: vtq; diu, & fœliciter valeas Deum Opt. Max. etiam atq; etiam rogo. Patauij Calendis Iulij, à Christi natalibus 1582.

AD CLARISSIMVM VIRVM ARCHANGELVM MERCENARIVM, IN LIBRVM ELVCIDATIONVM EIVSDEM.

Andreæ Iarnouij Poloni.

NESCIA quæ falli est vero dilecta parensq;
Spectatrix naturæ operum, vitaq; magistra
Non curat commenta Sophum, nec clarior vllo
Lumine, nostraq; mens multo est obscurior illa.
Inde tibi vir magne Sophum, dum scripta resoluis
Illa nihil debet, genus id mortale tenetur,
Cui mentem cæca condensant nocte tenebræ:
Credo equidem dum incude canis primisq; cathedris
Hæc arcana Deum, cedent in parte vetustæ.
Aetates, seclumq; fluens postrema notabit.
Quippe tibi virga est index ad summa petenda
Facta Deum fatisq; tuo iam dictus ab ore
Ingenij princeps, meritum cui terrea voti
Aetas, & Latij reddunt in terra nepotes.

Blasij Kirchmarij Alemani.

INACHIS vt niuea vultus induta iuuencæ,
Custodi quondam credita centoculo
Errabat, non nota patri, non nota puellis,
Nec bene amatori iam quoque nota Ioui:
Donec Aristoridem Hermes ferro impulit Argum,
Trimaque restituit virginis ora Deus.
Sic Sophia alma parens, Argo vix cognita soli.
Errabat, tenebris obsita Cymerijs:
De monte æternus donec te Archangele Sancto,
Misit in hæc orbis inferiora pater:
Qui tanto Sophiam replesti lumine, vt id quod
Vix Argus vidit, cernat & vnoculus.

INDEX THEOREMATVM, quæ in toto opere continentur,

Ex lib. de physico auditu.

Ex Lib. de Cælo.

INDEX.

Ex libris de ortu, & interitu.

Ex quarto Libro meteorum

Ex Libris de anima.

Ex 2. Libro de animal. ortu Cap. 3.

FINIS.

INDEX COPIOSVS RERVM notabilium, quæ in toto opere continentur.

A

Corpus

INDEX.

C

Doctrina

D.

E.

Elementa

F.

G.

INDEX.

M

Materia

Ordo

P

Q

Quæ

R

S

FINIS.

ERRATA

ERRATA SIC CORRIGITO.

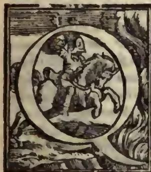
P.4.constat,l.constant,p.6 cæleste,l cælesti,ibidem natura,l.naturæ, p.10 ne,l.nec, p.12. ad qu d,l.adde quod p 25.contrariam,l contraria, ibidem cal re,l.calorem,p 27.Aristotelis,l.Aristoteles,p 28.efficientur,l efficienter.ibid.fides,l.fide.ibidem,& rerum,l in rerũ, p.a supresso,l.à supremo,p.30 cuiusq;,l.eiusq;,p.31.corpus l.corporis,p.36.tñ & si l.cum tñ re vera,p.41.resolutionem,l relationem,ibidem quomodo,l,quò,p.45 animatum,l inanimatum,p 46.exposuit, l.exposcit,p 47.pratenta,l.præterita,p.49.separatim, l.spectari, ibidem,illius,l vllus,p.50 c.3.l.36.p 51 hic,l licèt,ibidem,ingens,l.inquiens p 52. onstituere, consistere,p 54.tamq;,l tamquam,ibid subscribitur, l.subscribit,ibid.tribuit,l. tribuat,p. 157.recipitur,l accipitur,p 59.vltra,l vera,ibidem.secun l.cum, p.63 remanentia, l.remanentiam.p.65.generalibus, l generabilibus, p.66 dum,l duum, p 70,& formam,l.ad formam, ibidem, cont.xt.2.l.24.p 93 alterorum, l.alteratorum, ibidem explicarem, l.explicarent,p 98.circa medio,l.e medio,p 100.tex.5.l.55.ibidem declarat,l.declarant,p.101. tex 54,l 84.p 112.& l ea,p.115.simpleo.l.simplex,p.117.nem l.non p.123 ratione, l.rariore,p.142 minus,l.nimius,p.148 tex.3.l.30 p 150 ea,l.ex,p.153.tran mutabile l.intransmutabile,p.159 animo,l.anima,p 160.in calore,l in calce,ibidē eisdem,l.eedem.p 161. formę l.forma,p 162.tex.2.l 12 p 173,naturæ,l natura,p.174.recipi,l.recipit,p 178.contex. 41 l. 14.p.182 naturales, l naturalis, p.186 text.4.l 48.p 187. text 4.l 41. p 189.alijs, l.alij p. 195 substantia,l.substantiam,p.207.præter,l præter externos,p.230 nitur,l.nitar,p.232.tractat,l.tractatu,p 233 facere,l fauere,p 234.quandam,l.quadam.p.235.elementa ignea,l.elementari igne ibidem.nutritionem,l mutationem,p.236.apposito l.opposito. ibidem. potest,l.non potest.ibidem altero,l.alteret.p.244.inflamant,l inflammat, p.253.existentia,l. resistentia,p.255.iterum,l.iturum,p.257.aeris,l.aereis ibidem,aqua,l.aquea,p.260.passiuis, l præteritis,p.267.desumuntur,l.desumitur,p.268.notam,l.motam.p.269.essentiales.l.essentiale.p.275.significant.l significauit.

ARCHANGELI MERCENARII, A MONTE SANCTO IN GYMNASIO PATAVINO PHILOSOPHIAE, INTERPRETIS ORDINARII. DILVCIDATIONVM

Volumen Secundum.

Vbi corpus naturale definitur, & quid sit.

VONIAM cuiusque artis, & scientiæ intereſt ſubiectam, quam tractat materiam omnino cognitam, & perſpectam habere; ea propter cum in naturali ſcientia corpus naturale ſubiectum ſit, eius natura, & eſſentia primũ cognoſcenda eſt: cęterum quia non ſatis conſtat, vbi ab Ariſtotele, in naturali philoſophia definitum fuerit, quęue eius eſſentia ſit, idcirco id explicare operæ pretium eſſe diiudicaui. Putauit Auerroes vt legitur 2. phyſi. com. 3. corpus naturale primo cœli contex. 3. ab Ariſtotele definitum fuiſſe. cum inquit, corpus eſt omni ex parte diuiſibile, atque librum illum primum eſſe, in quo Ariſtoteles de corpore naturali, deque ſubiecto naturalis ſcientiæ tractare incœperit; hinc deduxit corpus naturale in libris de phyſico auditu minimè ſubiectum eſſe, cum in his libris eius eſſentia non ex-

plicetur, sed hac in re Auerroes deceptus est, & parũ accurate definitionem illam animaduertisse videtur. siquidem illa corporis definitio primo cœli ab Aristotele tradita; non est corporis naturalis definitio, tum quia essentiam, & naturam eius non explicat, sed solum diuisibilitatem secundum omnem dimensionem: quoniam ait. Corpus est quod omni ex parte diuisibile est, hæc autem non est corporis naturalis substantia; quoniam substantia eius in diuissibilitate, & accidente posita non est, tùm quia definitio hæc non ex proprijs, sed ex communibus tradita esset, quoniam vndequaque diuissibile esse competit etiam corpori de genere quantitatis quod secundum omnem dimensionẽ diuisibile est, vtpotè longitudinem, latitudinem, & profunditatem; itaque aut definitio illa non est corporis naturalis, aut vitiosa est, & contra leges definitionis tradita, cum definitio si latior, & fusior definito, cum autem secundum minimè dici possit, ipseque Auerroes de Aristotele enunciare maximè abhorreret, primum itaque afferendum est, definitionem illam corporis naturalis non esse, sed definitio illa corporis est de prædicamento quantitatis, quod sanè ex complexu trium dimensionem consurgit, quod ex eo loco satis patere potest, siquidem ibi ab Aristotele corpus definitur, quod à linea, & superficie contra distinguitur. nam inquit, magnitudinis, alia ad vnũ diuissibilis est, vt linea, alia verò ad duo vt longitudinem, & latitudinẽ veluti superficies, alia verò ad tria sicuti corpus, quod secundum omnem dimensionem diuissibile est, ac proinde perfectum, quamobrem corpus definitur quod species quantitatis est, à linea, & superficie distincta, & propterea Philosophus cum huius corporis naturam explicaturus esset, anteà in contex. secundo. continuum definiuit, quod ad lineam, superficiem, & corpus commune est, dicens, continuum est, quod diuissibile est, in semper diuissibilia, corpus verò, quod magnitudinis continuæ altera species est, omni ex parte diuissibile est. Huius autem corporis definitio eo loci ab Aristotele allata fuit, ad ostendendum vniuersi perfectionem, decreuerat enim Aristoteles primo illo capite mundum perfectum esse ea ratione, quà, corpus est, explicare, ad id autem ostendendum corporis perfectionem ostendere operæ pretium erat. quod sanè ex corporis definitione explicatum fuit, nam cum corpus secundum omnem dimensionem diuisibile sit, perfectum est. omne enim totum. & perfectum idem sunt, hinc posita ab ipso constitutum fuit, vniuersum quà corpus est, perfectum esse, tametsi ratione qua ambitu suo omnia etiam continet & à nullo continetur, perfectum quoque dicatur; ex quibus iam satis patere arbitror corpus naturale in vniuersum primo cœli minimè definitum fuisse. fateor

teor quidem in eo libro contextu 7. corpus naturale simplex, quod naturalis corporis species est, Aristotelem definiuisse, cuius definitio priore diluid. libro explicata fuit: sed inquies vbi ergo corpus naturale in vniuersum ab Aristotele definitum fuit. porrò corpus naturale 2. Physicorum cont. primo, & quarto definitum est, etenim contextu primo posita eorum, quæ fiunt diuisione in ea, quæ natura sunt, & ob alias causas, vt arte ijsque dinumeratis quæ à natura esse dicuntur corpus naturale diffinit eademque diffinitionem affert in tex. 4. cuius sanè definitio eo libro apposité tradita fuit, nec vllo pacto ad librum de cælo differenda erat. nam cum in libris Phys. de communibus passionibus corporis naturalis tractandum esset, vt de motu in tertio libro, de deque alijs affectionibus quarum cognitio ex subiecti cognitione dependet; ea propter in libris Pysicorum ante tertium librum naturalis corporis essentiam explicatam esse oportuit quod Aristoteles animaduertens antequàm ad tertium librum peruentum esset in secundo libro corpus naturale summo consilio definiuit, quam necessitatē si quandoque Auerroes animo euoluisset, profectò non enunciasset in libris de cęlo corpus naturale definitum fuisse. tunc enim passionum naturalis corporis notitia, de quibus agitur, in libris Physicorum haberetur non cognita natura, & essentia corporis naturalis, quod illarum subiectum est, quod quantum à veritate abhorreat, nemo est, qui non intelligat cuius definitionem sequenti capite explicabo.

Quid sit corpus naturale.

ORPVS naturale est, quod habet internum principium motus, & quietis hoc quidem secundum locum illud secundum augumentum aliud vero secundum alterationem, qua sanè disiunctiua vsus est Aristoteles, vt significaret non quodlibet corpus naturale cuiuslibet motus internum principium habere, sed hoc illius, illud verò aliorum motum, etenim cæleste corpus motus localis tantum internum principium habet. Elementa verò alterationis, & localis motus. stirpes, incrementi, & alterationes. animalia verò omnium istorum internum principium habent. an verò principium, quod in hac definitione accipitur commune sit actiuo, & passiuo, non ita perspicuum est. putauit Simplicius pro principio

passiuo tantum capi, ac proinde naturam, cuius definitio ex hac definitione deducitur passiuum motus principium tantum esse, quæ sententia nullo pacto probanda est. siquidem Phi. cont. 1 illius 2. libr. facta eorum, quæ sunt partitione in ea, quæ natura constant, & quæ artificio fiunt, partitur. quæ natura fiunt in simplicia corpora stirpes, & animalia, iam verò stirpes, & animalia principium actiuum motus habent; igitur quæ natura constant non solum passiuum, sed etiam actiuum principium motus habent. locum hunc simplicius animaduertisse visus est, huncque in modum respondere Aristotelem eo loci stirpes & animalia inter ea, quæ natura constat, vt animata sunt nequaquam numerasse. quoniam secundum rationem hanc non per naturam, sed per animam sunt, sed quatenus naturam, quæ infra animam est intra se tenent, per quam naturalia dicuntur, principiumque passiuum motus solum habent, sed hæc solutio non consistit, quoniam cũ Philos. stirpes, & animalia inter natura constantia dinumerasset illa ita diffinit. Natura constantia ea sunt; quæ internum principium motus habent, & secundum locum, & secundum incrementum cuiusmodi sunt stirpes, & animalia: ex quibus verbis huiusmodi ratio depromitur stirpes, & animalia inter natura constantia ita ab Arist. dinumerantur, vt internum augmentationis principium habent, iam verò stirpes, & animalia internum habent principium motus augmenti, vt animata sunt, non autem vt naturam infra animam in se continent quoniam nulla virtus aut natura infra animam incrementi principium est, vt testatum reliquit Phil. 2. de anima cont. 14. & 41. igitur stirpes, & animalia, vt animata sunt, naturalia dicuntur, & ab Arist. eodem modo inter natura constantia dinumerantur, & cum internum actiuum principium motus habeant: igitur principium quod in hac diffinitione accipitur non pro passiuo tantum sed pro actiuo, & passiuo accipitur, hinc duo aduersus simplicium eliciuntur: primum est sub naturæ definitione 2. phys. tradita animã contineri, nam cum corpus naturale sit quod internum principium habet motus localis incrementi, & alterationis, & ex hac definitione postea naturæ definitionem deducat inquiens igitur natura est principiũ motus localis & incrementi. principiũ verò incrementi anima sit. igitur sub naturæ diffinitione & sub natura definita anima continetur. cæterum non quælibet anima continetur, nec quælibet propriè natura dicitur, sed solũ quæ mortalis est, & ex materiæ gremio traducitur vt 2. Phys. contex 12. & primo de animaliũ partibus cap. 1. ab Arist. proditum est. illæ vero propositiones quæ adduci solent, vtpotè naturã determinari ad vnũ tantum insuper naturam non esse actũ corporis naturalis organici nõ de natura vniuersè sumpta intelligi debent, quæ de animatorũ inanimatorumque.

formis

formis enunciatur, sed de natura pressius sumpta prout dicitur de forma inanimatorum, quæ est altera species; & naturæ gradus. hæc enim infra animam est, cui tanquàm ministra inseruit, & famulatur, vt non iniuria au ctor ille de causis animam naturæ ita acceptè Orizontem appellarit, sicuti telligentia, & naturæ, & animę Orizon nuncupatur; alterum verò quod aduersus Simplicium colligitur esi naturam non esse principium passiuum motus tantum. nam cum sub naturæ nomine, eiusque definitione anima con tineatur, quæ in viuente corpore agens causa motus est profectò natura agens causa motus erit in eo, in quo est, quod ex eodem 2. Phys. cont. 86. etiã patere potest vbi Phil. inquit quod si ars nauis factiua esset in ligno age ret sicuti, & natura agit in eo, in quo est: quibus verbis apertissimè ostendit naturam motus causam agentem esse in eo, in quo est, & penes id ab arte distingui. quoni ars est causa efficiens externa, natura verò causa efficiens interna, Quamobrem natura non solum est principiũ passiuũ motus, sed etiã actiuũ huiusmodi autem naturalis corporis definitio, & mortalia, & cæle stia corpora ambitu suo complectitur. quoniam huiusmodi definitio omnibus his corporibus naturalibus communis est, quę ab his corporibus contrà di stincta sunt, quæ arte confecta elaboratáue sunt, penes hoc enim eo contex. philos. inter naturalia, & artefacta differentiam assignauit. Quoniam natu ralia sunt, quæ internum principium motus habent, arte facta verò secundũ quod huiusmodi sunt internum principium motus non habent. itaque defi nitio hæc corpori naturali competit in vniuersum siue mortale sit, siue æter num, quod à corpore artificioso contradistinctum est: attamen definitio hęc vniuoca non est, sed vt aut aiunt analoga vel ab vno, & ad vnum. siquidẽ æterno, & corruptibili nihil commune esse potest vt 10. metaf. contex. 26. proditum est vbi legitur corruptibile, & incorruptibile nedum specie sed etiam genere differre: tametsi latinorum plurimi non de genere logico, sed physico auctoritatem illam interpretantur, quod falsum esse alib: ostensum fuit. cęterum tria sunt, quæ ex aduerso probare videntur definitionem hanc cælestibus corporibus communem non esse primum est. quoniam definitio ibi tradita illorum esse videtur, quæ contex. illo ab Arist. dinumerata fue re. Hæc autem solum mortalia corpora sunt, vt stirpes animalia, & elemen ta inter hæc autem cœlestia corpora minimè dinumerata fuerunt. igitur de finitio hæc mortalibus corporibus solum communis erit. alterum est quo niam corpus naturale principium internum motus habet, quod est natura. iam verò in cœlesti corpore internum principium motus nõ est natura. si quidem intelligentia, quæ motus cœli efficiens causa est, natura dici non potest cum sit forma à materia separata. postremò illud difficultatem facit: quoniã

corpus naturale illud est quod internum principium habet motus, & quietis. iam verò in cælo non reperitur quies, cum perpetuo, perenniq; motu moueatur. sed hæc facile dissolui possunt. & ad primũ dicimus eo loci cælestia ẽt corpora tacitè dinumerata fuisse atque inter elementa ab Aristotele relata, quod ea ratione factũ fuit: quoniã cum hactenus probatum minimè fuisset cęlum esse corpus quintum alteriusque naturę ab elementis, quod primo cęli statuendum erat, ea propter cęlestis corporis seorsum ab elementis mentionem non fecit sed ipsum vt eiusdem naturæ cum elementis in elementorum serie collocauit. Ad secundum autẽ minor propositio negatur & ad probationem dicimus in cæleste corpore duplex principium motus adinueniri agens scilicet, & patiens. agens quidem intelligentia est quę licet natura nomen verè promereri non possit cum à concretione materiæ soluta sit secundum quandã analogiã tamen natura dici potest. Principium verò passiuum cęlo inexistens materia est, quæ verè est natura non tamen vniuocè cum natura inferiorum. itaque in cælo vtrunque principium natura est, agens quidẽ secundum analogiã, patiens verò secundum propriã rationem naturæ, & hoc satis est, immortalibus verò corporibus vtrunque principium internum motus, & agens, & patiens verè natura est, siquidem effectrix causa motus in his forma materialis est, quæ ex Aristote. verè natura dicitur. Ad vltimum quidem solutio quæ à Simplicio assertur mihi nullo pacto probatur cum inquit in cęlo quietem adinueniri & secundum polos et secundum eius vniuersitatem. siquidem hæc methaforica quies est & immobilitas potius, quàm quies dicenda est. etenim huiusmodi quies secundum polos cęlique vniuersitatem aptitudinem non dicit ad motum neque finis motus est. Aristotel. verò de quiete propriè dicta, & quæ finis motus naturalis est intelligit, ea propter dubitationem secus soluendam puto, quod cum definitio ista de cęlestibus mortalibusque corporibus analogicè prædicetur, opus non est secundum omnes partes vtrisque communem esse, sed satis est ut secundum præcipuas commune sit. sicuti motus est qui est veluti vita omnium natura constantium, & proinde licet in cęlesti corpore quies non reperiatur adhuc definitio ista ei communis est & vniuersalitas definitionis saluari potest & si literam Arist. dilacerare non arbitreris dicere etiam poteris vt quibusdam etiam placuit dictionem illam (&) disiunctiuè intelligendam esse vt sensus sit corpus naturale illud est quod habet principium motus & quietis & hìc terminum habeant, quæ de naturali corpore explicanda proposita fuerunt.

Quæcunque

Quæcunque sunt præter materiam primam, & vltimam formam sunt materiæ composita, & formæ composita.

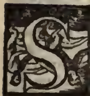
TAMETSI propositum meum non sit Auerrois dicta perpendere, quia tamen sententia hæc, quæ primo physi. ab ipso scribitur comentario primo animaduersione digna est neque silentio inuoluenda. præcipuè quoad secundam eius partem eam explicandam lubenter suscepi, in qua sanè explicanda duo considerabo, primo quidem quid per materiã primam vltimamq; formam intelligatur. secundo quæ sint materiæ composita, & formæ compositę, quoad primum, quid per materiam primã intelligatur vsq; adeò perspectum est vt explicatione non egeat, sed quid per vltimam formam ipse intelligat dubium est & apud eius interpretes satis controuersum, vt autem huius rei verus intellectus habeatur, aliorumq; pateat error primum verba ipsius Auerrois propono quæ huiusmodi sunt [& intendit vt mihi videtur causas existentes in re primas non compositas & sunt prima materia, & vltima forma, quæ enim sunt præter primã materiã, & vltimam formam cuiuslibet rerum naturalium sunt materiæ compositę, & formæ composita] ex quibus verbis vnusquisq; facile intelligere potest Ioannem bacc. grauiter hallucinari qui per vltimã formã Deum opt. Auerroem intelligere arbitratur. cum tamen Auerroes per primam materiã, & vltimam formam causas simplices in qualibet re naturali existentes intelligat. certum autem est Deum opt. rerum naturalium internam causam non esse sed externam: itaq; nomine vltimæ formę Deus opt. intelligi nequit ex quibus ēt verbis liquidò constat neq; Zimaram Auerroē intellexisse: quippe qui in tabula dictione (quæcunq;) per vltimam formam Auerroem formã mixti intelligere arbitratur. nam (sicut inquit) per primam materiam compositione primam intelligit. ita per vltimam formam postremam vltimamque compositione intelligit, quæ simplex dicitur, quoniam solum formæ rationem, habet non autem materiæ, cum posteriorem formam non habeat, ad quam ordinetur respectu cuius materia dici possit. subtilis quippe expositio hæc est, sed ab Auerroe maximè aliena. siquidem per vltimam formam eam intelligit, quæ in qualibet re naturali adinuenitur, & a qua vna cum prima materia naturalis scientia auspicatur, iam verò proxima

forma

forma mixti nec in quavis re naturali adinuenitur, quia elementis non inest, nec ab ipsa naturalis scientia exorditur, quinimmò doctrinæ ordine postrema est ad quam naturalis scientia progreditur. Quare per vltimam formam mixti forma ab Auerroe minimè intelligitur, neque Auerrois mentem assecuti sunt illi, qui per vltimam formam Auerroem elementorum formam intelligere arbitrati sunt, quæ vltima est in resolutione. siquidem Auerroes per vltimam formam intelligit eam à qua in naturali philosophia auspicandum est. Certum est autem quod in pertractandis rerum naturalium principijs naturalis scientia à formis elementorum non auspicatur, non enim Aristoteles in libris de physico auditu qui primi, & vniuersales sunt à forma elementorum exorditur. itaque per vltimam formam neque elementorum forma ab Auerroe intelligitur: ea propter verius dicendum est Auerroem per vltimam formam nil aliud intelligere nisi formam communem, & vniuersalem quoniam sicuti per materiam primam eam intelligit, quæ rerum naturalium commune subiectum est, ita per vltimā formam vniuersalem formam communi materiæ correspondentem intelligit, nec arbitretur aliquis per formam communem formam illam quam corporeitatis vocant de prædicamento substantiæ materiam coeternam me intelligere. siquidem hanc minimè probo, quinimò vt nulli vsui accommodatam penitus reijcio, sed per formam communem eam intelligo, quæ omnibus formarum speciebus commune genus existit, quod ope intellectus ab omnibus formis abstrahitur sicuti natura communis animalis ab omnibus speciebus animalis, & de hac forma communi verba commentatoris veritatem habent. enimuerò forma communis causa intrinseca est & in quauis substantia naturali adinuenitur atque ab ea naturalis scientia exorditur. in libris enim physicorum sicuti communis materia definitur ità & forma cōmunis secundo Physicorum contex. 28. definitur cum inquit forma est quòd quid est, quæ sane forma, & elementis & mixtis communis est. Hæc autem communis forma vltima dicitur in resolutione quoniam omnes aliæ species formæ in communem formam resoluuntur. communis autem forma in vlteriorem formæ gradum resolui non potest, & ideo simplex forma ab Auerroe nuncupatur sicuti & materia prima simplex dicitur quoniam cætera vt semen, & elementa in materiam primam resoluuntur. Hæc autem in aliam materiam resolui non potest, & hæc de primo nunc ad secundam Theorematis partem deuenio,

Quæ

Quæ sint materiæ composita & formæ composita.

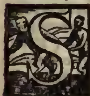
ECVNDA hęc pars magis dubia, & per difficilis est, nam licet in quibusdam satis conspicuum sit, materiam compositam esse materiam secundam, quæ aggregatum quoddam est ex materia & forma, vt elementa, quę mixtorum materia proxima sunt, quęue materiæ compositę dicuntur: quoniam materiæ & formę compositionem includunt, nec non, & semen, quod materia proxima est ipsorum animantium: dubium tamen est, quæ sit materia composita in elementis; cum in his solum materia prima, vnicaúe & simplex forma reperiatur, nec dici potest, in his materiam compositam non reperiri, cum id veritati, & Auerroi maximè aduersetur. qui inquit in qualibet re naturali materiam compositam, formamúe compositam adueniri, ac proindè non solùm in mixtis, sed etiam elementis materiam compositam inesse, ea propter, dicendum est, etiam in elementis materiam compositam reperiri: sed vt res istà perspicua fiat, animaduertendum est, materiam compositam eam esse, quę à materia prima contradistinguitur; quoniam Auerroes inquit, quæ sunt pręter primam materiam sunt materiæ compositæ, iam verò materia prima communis materia est, indifferensque ad omnes formas, igitur materia composita, materia proxima, & propria rerum naturalium est. cæterum materia propinqua-bis. composita dici potest vno modo ex materia, & forma substantiali, proprijsque dispositionibus alio modo ex materia prima, & propijs dispositionibus tantum, quibus materia prima cohibetur propriaque efficitur ad hanc, & illam formam suscipiendam, primo quidem modo in mixtis adinuenitur, nam quatuor elementa, quæ mixtorum proxima materia sunt composita sunt ex materia, & forma substantiali, proprijsq; dispositionibus quibus propria fit huius, & illius mixti. materia secundo autem modo in elementis reperitur, enimuerò materia prima propijs dispositionibus affecta quæ propinqua est elementorum materia composita est ex materia prima proprijsque dispositionibus vnicuique elemento conuenientibus, & huiusmodi aggregatum materia composita dicitur: ex aduerso autem materia prima vt indifferens est, omnibusúe formis communis: quoniam neque formam substantialem vllam includit, aut

dispositionem propriam simplex materia appellatur. nunc autem quę sint formæ compositæ, & quomodo explicandum est. Zimara loco superius citato formas compositas esse inquit formas omnes præcedentes vltimam mixti formam: nam sicuti proxima forma mixti vltima forma, simplexue ab Auerroe nuncupatur, ita formæ omnes præter vltimam mixti formam compositæ formæ dici debent, sicuti sunt formæ elementorum respectu animæ vegetalis, & hæc respectu animæ sentientis: priores autem formæ respectu posterioris compositæ quidem dicuntur non quidem re: quoniam omnes simplices sunt, sed secundum denominationem: quia scilicet duplicem respectum habent. Nam respectu materiæ, cuius sunt perfectiones. actus, & formæ dicuntur: respectu autem formę posterioris materiæ appellantur: enimuerò hic naturæ ordo est, vt perfectiora vicem formæ, imperfectiora vero materiæ vicem gerant: quoniam itaque huiusmodi formæ duplicem respectum habent, proinde compositæ dicuntur. vltima verò forma mixti: quoniam vnum tantum respectum habet, vtpotè ad materiam, præcedentesque formas: ad posteriorem autem formam ordinem non habet, respectu cuius materia dici possit: proinde simplex forma dicitur. Hæc Zimara. subtilis porrò, vt inquit ipse sua est hæc expositio: sed Auerroi minimè consentanea. nam per formas compositas illæ intelligendæ sunt, quæ ab vltima forma contradistinguuntur: quoniam Auerroes ait quæcunque sunt præter vltimam formam compositæ formæ sunt. iam verò, vt superius ostensum fuit per vltimam formam proxima mixti forma non intelligitur. igitur pro formas compositas formæ præcedentes mixti formam intelligi minimè possint. iccircò quidam alij Auerrois interpretes arbitrati sunt per formas compositas omnes alias, quæ elementorum formas insequuntur intelligendas esse: sicuti sunt formæ mixtorum. nam sicut, inquiunt, per vltimam formam elementorum formas intelligit, quæ vltimæ in resolutione sunt, itá per formas compositas mixtorum formę ab ipso intelliguntur, quę sanè respectu formarũ elementorum compositæ dicuntur non quidem re, sed vt loquuntur ipsi, ex præsuppositione. quia scilicet mixtorum formæ elementorum formas præsupponunt, & hac de causa compositę quoddammodo dici possunt; sed ne ista expositio recta est, & eadem ratione reijcitur, qua Zimaræ sententia reiecta fuit. siquidem per formas compositas illæ intelligi debent, quæ ab vltima forma contradistinctę sunt: iam verò per vltimã formam elementorum formæ ab Auerroe non intelliguntur. igitur per formas compositas posteriores mixtorum formæ intelligi non possunt. quamobrem mea sententia multo uerius secundum Auerroem dicendum est, quod etiam

Aristo-

Aristoteli maximè consonum est per formas compositas omnes formarum species intelligendas esse. nam sicuti Auerroes per vltimam formam communem, vniuersalemque intelligit, ita per formas compositas, quæ ab illa contra distinctæ sunt omnes formarum species intelligi debent, vt sunt elementorum formę in animatorumque, & animantium omnium, quæ compositæ dicuntur, non quidem realiter: quia quælibet simplex est, sed secundum rationem. siquidem omnes formarum species sub ratione formæ, tanque sub communi quadam natura conueniunt. enimuerò forma ignis forma est, similiterque forma hominis, aliorumque animantium: sed quoniam formarum species inter se discretæ sunt, vt forma ignis à forma aquæ, & forma hominis à forma ęqui, ea propter ex natura generis, in quo conueniunt, & natura differentiæ constare dicuntur. quoniam verò Natura generis à specie re ipsa non differt, neque differentiæ, quibus discretæ sunt ab essentia huius, & illius formæ re ipsa distinguuntur, cum non per aliquod additum ab earum essentia distinguantur: sed ex seipsis, internaque earum natura, vt octauo metaf. contex. vltimo Aristo. declarauit, iccirco huiusmodi formæ secundum rationem, vt ex ratione generis, & differentiæ compositæ dicuntur. forma verò communis, quæ vltima ab Auerroe nuncupatur; quoniã vlteriorem, communioremque formam non habet, in quam resoluatur; ob id simplex esse dicitur, & hæc germana est Auerrois sententia Aristoteli maximè consentanea, & hæc satis.

Vnde ab vniuersalibus ad singularia progredi oportet.

CRIBITVR propositio ista ab Aristotele primo de physico auditu contex. 4. quæ ob eam rationem ibi allata fuit, vt in pertractandis principijs, rebusque naturalibus doctrinę ordinem explicaret. nam cum in tex. 1. institutum, intentionemque suam statuisset de principijs rerum naturalium differendum esse, viamq; & methodum inuestigandi principia in contex. 2. edocuisset; reliquum erat doctrinæ ordinem in pertractandis principijs decernere. nam cum principiorum alia magis communia, alia verò minus communia sint, à quibusnam auspicandum foret declarare, operæ pretium erat; quam legem, & ordinem in hoc theoremate statuit, cum inquit; ab vniuersalibus, & singula progredi oportere

vnde ab Aristotelis instituto, quàm maximè abhorrent recentiores nõnulli, qui propositionem hanc non ad ordinem, sed ad viam doctrinæ attinere arbitrantur, atque conclusionem esse illius syllogismi, qui secundò, & tertio context. ab Aristotele conficitur. siquidem via doctrinæ, & ordo doctrinæ hoc inter se discrimine distant, quòd via doctrinę processus est demonstratiuus à causa ad effectum, vel è contra cum illatione vnius ad alterum: doctrinę autem ordo processus demonstratiuus non est inter causam, & effectum; sed dispositio quædam est inter sibilia, quæ in scientia considerantur, prout vnum priùs, alterumùe posterius considerari debet. iam verò in hac propositione comparatio non fit inter causam, & effectum sed inter magis & minus, vniuersale igitur propositio hæc de via doctrinæ haud intelligi potest, ad quod si propositio hæc de via doctrinę, vt aiunt, intelligenda esset, redarguendus profectò Aristotelis esset, qui suam intentionem explicasset, doctrinæque viam, & methodum: ordinem verò doctrinæ in pertractandis principijs minimè declarasset, quod tamen maximè opportunum erat; neque illud verum est, propositionem istam illius syllogismi conclusionem esse, qui in 2. & 3. context. ab Aristotele astruitur, quod ex ipso Aristotelis discursu patere potest, qui ità se habet: insita est nobis via à notioribus ad minus nota nobis sed confusa magis sunt notiora nobis ex quibus fiunt nota principia vt ait in context. 3. conclusio, quæ ex his sequitur est ista vnde ab vniuersalibus, & confusis ad principia progredi oportet, non autem ista vnde ab vniuersalibus ad singularia est procedendum, siquidem termini in præmissis, & conclusione variari non debent nec inter præmissas, & conclusionem diuersa comparatio fieri debet: iam verò in minore conclusione termini, & comparatio variantur: quoniam in minore comparatio fit inter confusa principia, in hac autem propositione inter magis, & minus vniuersale comparatio fit. quamobrem falsuum est asserere propositionem istam illius syllogismi conclusionem esse, ac proinde de via doctrinæ intelligendam esse, sed cum de ordine doctrinæ intelligatur, & in hac propositione ponatur illa dictio (Vnde) quæ illationis signum latere non oportet. Vnde propositio deducatur Ioann. Grammat. & Diu. Thom. qui arbitrati sunt Aristotelem in 2. & 3. contextu de doctrinæ ordine loqui dixerunt, propositionem hanc ex illis præmissis in hunc modũ deduci: Innata est nobis via, vt à notioribus ad minus nota progrediamur: sed confusa magis, vt potè principia magis vniuersalia notiora sunt, quàm minus vniuersalia, igitur à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia progredi oportet, sed hi à veritate recedunt: siquidem syllogismus ab Aristote. factus in contextu secundo, &

tertio

tertio de ordine doctrinæ haud intelligi potest, quoniam inquit insita est nobis via, vt à notioribus nobis progrediamur, coususa magis, ex quibus nota fiunt principia; sunt notiora nobis, iam verò si in hac propositione comparatio fit inter principia magis, & minus vniuersalia, tunc minus vniuersalia principia erunt, & elementa magis vniuersalium, quod falsum est, cum econtra res se se habeat. quoniam magis vniuersalia, minus vniuersalium principia sunt. Preterea si de ordine doctrinæ totus syllogismus intelligeretur philosophus viam, & methodum inuestigandi principia, de quibus agendum proposuit silentio præterijsset, quæ summopere necessariæ erat. nam cum principia, de quibus contextu primo tractare instituit secreta, atque occulta sint aliqua via, & methodo peruestiganda erant. operę pretium itaque erat Aristotelem hanc methodum edocere: frustra enim quis aliquem finem proponit nisi etiam media declaret, quibus finis ille consequi possit: ea propter resolutè dicendum est propositionem hanc conclusionem non esse syllogismi facti in secundo & 3. context. sed ex alio syllogismo deduci, qui hoc pacto constitui potest maiorem illam propositionem accipiendo positam in context. 2. Cum insita sit nobis via vt à notioribus nobis progrediamur: confusa autem, & magis vniuersalia sint nobis conspicua magis, quàm minus vniuersalia, quare à magis vniuersali ad minus vniuersalia progredi oportet. Quapropter vnico syllogismo contenti esse non debemus, vt facit Diuus Thom. sed duo syllogismi fieri debent, vnus, qui spectat ad viam doctrinæ, in quo à confusis ad principia comparatio fit, qui in secundo & tertio contextu ab Aristote. conficitur; alter verò, qui ad doctrinæ ordinem spectat, qui ex illa maiori accipitur in text. secundo, & relicta comparatione inter confusa, & principia, sed comparatione facta inter magis, & minus vniuersalia ista conclusio deducitur, vnde à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia progredi oportet; sed huius ordinis ratio vnde sumatur considerandum est.

Doctrina

Doctrinæ ordo vnde summatur.

AC in re mihi certè immorandum non esset, nisi quorundam recentiorum extaret opinio, qui arbitrati sunt doctrinæ ordinem non ex nostra cognitione, sed ex naturali rerum ordine desumendi, quæ in scientia considerantur, ita vt eo ipsò ordine tractentur, quo se inuicem consequuntur, vt quæ priora sunt prius, quæ verò posteriora sunt, posteriore quoque considerentur loco, atque inter viam doctrinæ, & ordinem doctrinæ, id discriminis esse aiunt: quod via doctrinæ nostram respicit cognitionem, quoniam cum vnum declarandi alterum gratia sit a notis ad ignota progredi debet: doctrinæ autem ordo non quidem cognitionem nostram, sed rerum tractandarum ordinem respicit. quamobrem cum in scientia à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia progredimur, id non fit, quoniam magis vniuersalia notiora sint; sed quoniam minus vniuersalibus priora sunt, & in hoc Auerroem reprehendunt, qui huius ordinis rationem assignans, quare à magis vniuersalibus auspicandum est, eam esse inquit, quoniam minus vniuersalibus notiora sunt, ac proinde huius ordinis causam ad cognitionem nostram, non autem ad naturalem rerum ordinem refert: sed horum sententia ab Aristote. apertissimè dissentit: siquidem præsens propositio, vt nuper ostensum fuit ad doctrinæ ordinem spectat: & tamen Philosophus eam ex nostra cognitione deducit. nam inquit, ideò à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia procedendum esse, quoniam notiora sunt: quod probat in eodem contex. 4. præterea, si doctrinæ ordo in naturali rerum ordine consistit: igitur in pertractando de animalibus, & plantis, prius de plantis, quàm de animalibus ab Aristote. oratio habenda erat, cum plantæ animalibus priores, & communiores sint; quod tamen ab Aristote. factum non videmus, vt ipse memoriæ prodidit libro de longitu. & breuita. vitæ, vbi ait, cum de animalibus habita erit oratio, disserendũ erit de plantis, tuncùe finis erit scientiæ naturalis. nam licet plantæ animalibus priores sint: quoniam tamen animalium partes, quàm quæ stirpium sunt, euidentiores, magisùe conspicuæ sunt, cum stirpium partes ex proportione, & similitudine ad animalium partes dignoscantur. vt 2. de Anima legitur contex. 6. ea propter prius de animalibus, quàm de plantis Aristote. pertractauit, iccirco multò veriùs, & ad Aristotelem magis dicendum est doctri-

næ ordinem non ex naturali tractandarum rerum ordine, sed ex nostræ cognitione desumi, ac proinde à magis vniuersalibus inchoandum fore, quoniam notiora nobis sunt, & conspicua magis: vt rectè sentit Auerroes, illud benè verum est, interdum doctrinæ ordinem, nostræque facilioris cognitionis cum ordine rerum coire; vt cum à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia progredimur, hic enim ordo iuxta rerũ ordinem incedit, enimuerò magis vniuersalia, minus vniuersalibus priora sunt. Verũ scientia non rerum ordinem, sed faciliorem nostram cognitionem respicit, nec ab illis inchoandum esse putat, quia priora, sed quia notiora facilioraque sunt, sicut etiam primo de moribus Aristoteles indicauit capite 4. vbi sic inquit: enimuerò semper à notis incipiendum est, hinc concludit in scientia morali à notis auspicandum esse, certum est autem quòd incipit ab ordine, non autem à methodo, & à via doctrinæ, vt eo loco facilè patet; interdum verò doctrinæ ordo rerum ordini contrarius est, vt cum vsu venit minus vniuersale magis vniuersali notius esse: tunc enim à minus vniuersali ad magis vniuersale progredimur, quod sanè memoriæ prodidit Aristoteles 5. metaf. context. primo vbi inquit. Principium doctrinę non semper est principium rei: sed vnde quoquis facilè addiscere potest. Quibus verbis ostendit doctrinæ ordinem quandoque coire cum ordine rerum; interdum verò nequaquam quinimmo contrarium esse, & inde auspicari, vnde quis facilius addiscere possit sicuti Aristotelem fecisse comperimus in pertractando de animalibus, & plantis. nam licet planta animalibus priores, communioresue sint; quia tamen animalia cognitu faciliora sunt, quàm stirpes proinde Aristoteles prius de animalibus, quàm de stirpibus pertractauit: qui sanè ordo rerum ordini contrarius est, quamuis nostræ cognitioni sit maximè accommodatus, ad quam scientia oculos habet, quo fit vt hæc propositio non semper, sed vt in plurimis intelligenda sit, cum interdum à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia scientia progrediatur, vt stirpium, animaliumque argumento nuper ostensum fuit.

Dubitationis solutio, qua explicatur, vbi cælum, vt causa efficiens minus vniuersalis consideratur.

CAETERVM hac in re quædam oboritur difficultas non aspernanda: nam si in pertractandis principijs à magis communibus ad minus communia progredi oportet, igitur in naturali scientia de principijs communioribus, & minus communibus differendum est, sed cum in genere causæ efficientis detur efficiens magis, & minus commune, sicuti cælum est, dubium quidem est, vbi Arist. de cælo, vt est causa efficiens pertractauit. Porrò differendo de materia, de prima materia disseruit, quæ communissimum est omnium subiectum, mox de elementis, quæ sunt materia minus vniuersalis, tandem de materia proxima pariter, & in differendo de forma idem egit, sed vbinam de cælo, vt est causa efficiens minus vniuersalis pertractarit, non satis perspectum est. Superiori ætate doctissimi quidem Philosophi dixerunt cælum, vt causa effectrix minus vniuersalis istorum inferiorum in libris de cælo considerari, hinc luculenter quidem, sed minus verè libros de cælo connectebant cum libris de physico auditu; cum enim (aiebant) Aristoteles in libris de physico auditu egisset de efficiente magis vniuersali, atque de mouente æterno in octauo libro, qui rerum naturalium efficiens causa est maximè vniuersalis, reliquum erat de efficiente minus vniuersali pertractare, hoc autem cum cælum sit propterea post libros de physico auditu de cælo pertractare aggressus fuit. Sed horum sententia falsa est; siquidem cæleste corpus in libris de cælo non consideratur in habitudine ad hæc inferiora, sed secundum propriam eius naturam, vt cuiuis legenti patet primum, & secundum librum de cęlo, in quibus ostenditur solum simplex corpus esse, alteriusque naturæ ab elementis, neque graue, neque leue, ingenitumúe, & incorruptibile esse, sphæricamque figuram habere, igitur in his libris cęlum non consideratur, vt causa efficiens istorum inferiorum. nam ratio causæ, vt causa est in habitudine consistit ad suum effectum. igitur secundum habitudinem istam considerari debet. implicat enim aliquid, vt causam considerari absque habitudine ad suum effectũ, cũ ergo cęlum in illis libris in habitudine de ista inferiora, vt suos effectus minimè consideretur; igitur vt causa efficiens eisdem libris minimè tractatur,

enimuerò si coelum in his libris Aristoteles ita tractaret, declarare debuisset quorum sit causa, quomodouè causa sit, quod in eo loco minimè factum est, preterea id euidenter ex Aristotele ostenditur primo de ortu, & interitu contex. 14. vbi eternitatis generationis causam querens (inquit) quòd cum duplex huius rei causa queri possit, efficiens vna, & altera materialis, non queritur (inquit) causa efficiens: nam hec cum duplex sit, altera semper mouens immobilis, altera verò mouens semper mobilis, de mouente semper immobili dictum fuit in libris de motu, vt in libris physicorum: de efficiente verò semper mobili posterius dicendum est. Hæc Aristoteles. Certum est autem, efficiens semper mobile cælum esse; igitur de cælo vt est efficiens causa generationis horum inferiorum post librum primum de generatione disserendum proponit, igitur ante librum de generatione, atque id in libris de coelo ipsum sub ratione cause efficientis minimè considerauit, enimuerò si in his libris ità coelum tractasset profectò dixisset se de efficiente semper mobili superius tractasse: sicut dixit de efficiente semper immobili se superius orationem habuisse. ea propter secus dicendum est, & pro resolutione aduertendum, cælum pluribus modis considerari posse; vno modo, vt semper mobile, & in ordine ad motorem æternum, à quo perpetuo mouetur; alio modo secundum propriam eius naturam, postremo in ordine ad hec inferiora, & vt ipsorum causa est primo quidem modo in octauo libro physicorum cælum consideratur; secundo autem modo in libris de cælo, vt Aristoteles ipse declarauit tertio cæli contex. 1. his verbis, de primo quidem elemento, & quale quid est natura ingenitum, incorruptibileque est, jam satis dictum est. Nomine quidem primi elementi cælum intelligens, de quo habita erat oratio; dicitur autem cælum elementum respectu vniuersi ad cuius constitutionem vnà cum ceteris elementis concurrit. Tertio autem modo consideratur coelum in secundo de ortu, & interitu, vbi Phylosophus declarat cælum generationis, & interitus istorum inferiorum causam esse, & ob id in primo libro contex. 14 de efficiente causa eternitatis generationis, & corruptionis posteriùs, vt potè in 2. libro se dicturum proponit; quem sanè locum cum prioris etatis Phylosophi non animaduerterint, ex eo nodo se se explicare non potuerunt. Quamobrem Aristoteles in pertractandis rerum naturalium principijs eam legem, eumque ordinem seruauit, quem in hoc theoremate decreuit: & hec satis.

Expositio textus 50. primi Physicorum.

Tex. Consequens autem est dicere ut duo, aut tria, aut plura sint. Vnum enim impossibile est, quoniam non unum contraria. &c.

VM iam satis Arist. in prooemio primi phys. præfatus esset, intentionem suam, viamque inuestigandi principia, atque doctrinæ ordinem patefaciens, in contex. 6. rerum naturalium principia, quę sint peruestigare incepit. Qua in re tractanda (vt sui moris est) varias, ac dissidentes priscorum sapientum de numero principiorum opiniones recensuit. Quas cum diligentius expendisset, easque vt vero minus consentientes reiecisset: reliquum esse videbatur, vt ipsę suam de numero principiorum sententiam pronunciaret. sed quoniam tota huiusce rei resolutio ex hac radice, & fundamento pēdere videbatur videlicet (principia sunt contraria) iccircò in contex. 41. Phylosophus imprimis huius fundamenti veritatem tùm sapientum consensu, tùm ratione probauit. Quo fundamento probè fixo, & constituto numerum principiorum secundum propriam sententiam inquirere aggressus est, & in contex. hoc 50. principia neque vnum esse, neque infinita ostendit, remouens, primum extrema, quæ in numero sunt, vt vnum, & infinita: quod etiam Aristotelem peregisse comperimus quarto libro de cœlo, vbi numerum elementorum inquirens primum, neque vnum, neque infinita esse elementa probauit. Imprimis autem in hoc contex. suam ponit intentionem, probat secundo principia non esse vnum, postremo non esse multitudine infinita, intentionem quidem ponit his verbis (consequens autem est dicere an duo, aut tria sint &c.) Quę verba cum superiore capite huiusmodi connexionem habent, cum satis firmata superius fuerit propositio illa, quod principia sunt contraria, quę radix erat ad numerum principiorum constituendum: nunc consequens est scrutari, an principia sint duo, aut tria, vel plura, & quasi rationem reddens cur inquirere non proposuerit, an principia sint, vnum (inquit). Quoniam impossibile est principia vnum esse, quod non ita impossibile esse videtur. Principia esse duo, vel tria, propterea proponitur hoc, & non illud. Quod verò nullo pacto fieri possit, principia vnum esse, hac ratione ostendit, contraria non sunt vnum, quoniam contrarietas in vno seruari non potest, cum nihil sibi aduersum,

uersum, aut contrarium sit, principia sunt contraria; igitur principia non sunt vnum; ratio ista, quæ ex contrarietate ad destruendum vnitatem principiorum desumpta est transmutationi tacitè innititur, ac proinde naturalis est. Enimuerò minor illa propositio videlicet principia sunt cōtraria via trāsmutationis inductione facta in omnibus, quę oriuntur, & occidunt, superius in contex. 43. & sequentibus inuenta fuit. Vnitate principiorum sublata, alterum extremum principia .s.non esse infinita probare aggreditur. Id vè quatuor rationibus ostendit, quarum prima ita se habet: si principia essent infinita, nihil esset scibile, statimque rerum naturalium collaberetur scientia; quæ sanè consecutio ex duabus propositionibus deducitur; prima est, quoniam infinitum, vt infinitum ignotum est. Quæ superius contex. 35. contra Anaxagoram accepta fuit. Altera est, naturalium rerum scientiam per principia, & causas haberi, vt primo Physicorum contex. 1. statutum fuit. Iam verò si principia essent infinita; igitur essent ignota, sed ignoratis principijs, quæ ex principijs pendent, ignorari etiam necesse est. Quare posita principiorum infinitate rerum naturalium rueret scientia. Ex qua ratione illud colligitur ad exactam, perfectamque cognitionem simpliciter rerum naturalium, opus esse causas oēs cognoscere, ex quibus dependent. Secus Aristotelis ratio nullum haberet momentum; nam si ad perfectam cognitionem simpliciter satis esset, non omnia, sed quędam principia cognoscere; tunt etiam si principia infinita essent, non propterea rerum naturalium perfecta rueret scientia. quoniam necessarium non esset; omnia principia cognoscere, sed satis esset quędam cognoscere, ex quibus perfecta cognitio haberi posset, si itaque Aristotelis ratio necessitatem habere debet, absolutam rerum naturalium cognitionem principiorum omnium notitiam exposcere dicendum est; siquidem ad perfectam cognitionem in genere & secundum quid, vel unum, uel plura cognoscere principia satis est, sicuti est cognitio, quę per definitionem habetur, in qua materia, & forma solum ponuntur.

Secundæ rationis explicatio.

Tex. In omni genere vno, est vna contrarietas: Substantia autem vnum quoddam genus est &c.

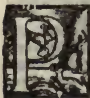
TITVR Aristoteles altera ratione ad probandum principia non esse infinita, quę huiusmodi est: in omni genere est vna contrarietas, substantiam est vnum genus. igitur in substantia est vna contrarietas. cęterum hæc Aristotelis ratio propositum concludere non videtur: siquidem Aristotelis consilium eò tendit, vt probet principia non esse infinita, ratio autem concludit in substantia vnam primam contrarietatem adinueniri. profectò non ità ieiunè ratio hęc intelligi debet: sed nonnulla adhibenda sunt, ex quibus totum connexum astruitur, ex quo Aristoteles propositum suum assequitur: totum autem connexum, ità se habet. in omni genere, est vna prima contrarietas, substantia est vnum quoddam genus, igitur in substantia, est vna prima contrarietas; sed vna prima contrarietas, est inter duo prima contraria: igitur in substantia sunt duo prima contraria, at ex contextu 42. prima contraria sunt principia: igitur in substantia sunt duo principia, & per consequens finita. Dubitant gręci circa terminos huius rationis, quid nomine generis, quid nomine contrarietatis, atque substantię, intelligat Aristoteles, & licet Simplicius hac in re longiore vtatur oratione, ego, ne minima quaque in re lectoris animum detineam. quę sit Aristotelis sententia breuiter explicabo. Porrò nomine generis materiam non intelligit, vt Ammonio visum est: quoniam adhuc an præter principia contraria detur materia ostensum non est, sed inferius demonstrabitur, sed nomine generis prædicamentum intelligi debet; nomine verò contrarietatis, non ea intelligenda est, quę inter differentiis genus diuidentes reperitur, & quę inter excessum est, & defectum, vt placuit Siriano: sed contrarietas priuationis, & formę intelligi debet. nā licèt verissimū sit, in quolibet genere contrarietatē secundum excessum, & defectū, secundum uè contrarias differentias reperiri: hoc tamen in loco non ità ab Aris. accipitur, siquidem de ea contrarietate intelligit, quę inter prima contraria sunt, adinuenitur. iam uerò excessus, & defectus, differētięque diuidentes genus, principia substantiæ, alteriusque prædicamenti non sunt. sed priuatio, & forma, igitur nomine contrarietatis ea, quæ est priuationis, & formę ab Aris. intelligitur. nomine uerò substantiæ, non tota natura transmutabilis commu

nis substantiæ, & accidentibus intelligi debet. vt Simplicio placet sed substã tia, quæ ab alijs accidentibus contradistinguitur, quod ex ea ratione probari potest qua, philosophus inferius in contex. 52. probauit principia non esse contraria, quę ità se habet. Substantia non est contraria substantię, principia substantię, sunt substantiæ: quoniam ex non substantia nullo pacto substantia fieri potest. igitur principia substantię non sunt contraria. certũ est aũt in hoc discursu Aris. de principijs illius substantię intelligere, quæ ab accidentibus contradistincta est. quoniam inquit, ex non substantia, & ex accidentibus fieri nequit: & cum eodem modo substantia capiatur in contex. 50. & 52. quoniam de eadem substãtia istę propositiones verificãtur, principia substã tię nõ sunt contraria, & principia substãtię nõ sunt infinita, sicut igitur in ratione allata in contex, 52. substantia accipitur, vt genus est, ab alijs accidẽtibus cõtradistinctũ. ità & in hac rõne ab Aris. capi dicẽdũ est, sed circa eadẽ rõnẽ quædã alia occurrunt, quę maius negociũ faciunt: primũ est. An hęc rõ sit naturalis. nam cùm transmutationi nõ innitatur, sed solùm rõne cõtrarietatis in quolibet genere adinuente naturalis esse non videtur. Alterũ est. quoniã Aris. ignotũ per ignotũ probare videtur enimuerò probat in substã tia vnã cõtrarietatẽ adinueniri, quoniã in omni genere vna contrarietas reperitur, hoc aũt dubiũ, atque occultũ est. neq; ab ipso probatũ, quare rõ non ex euidentibus sed ex ignotis procedere videtur, suspecta quoq; videtur esse conclusio, cum inquit, in substãtia cõtrarietatẽ reperiri, cùm alibi nõ semel à substãtia cõtrarietatẽ relegauerit, Soluimus ista, & ad primũ dicimus rõnẽ hãc naturalẽ esse, atq; trãsmutationi innixã; siquidẽ rõ hęc probat in substã tia contrarietatẽ esse, innixa huic propositioni tanquàm medio. quoniã in oĩ genere vna contrarietas reperitur. hęc aũt propositio trãsmutationi innitur, & via trãsmutationis inuenta fuit, in contex. 43. & 44. eiusdẽ libri in substãtijs, et accidentibus Aris probauit omne quod oritur ex suo præfinitio cõ trario oriri, ac proinde in genere substantiæ, & accidẽtiũ, in omniq; genere contrariũ reperiri, & propterea rõ ista veluti trãsmutatio suffulta naturalis censenda est, ad secundum aũt Aris. non ex ignotis, sed euidentibus notisvẽ conclusionẽ illam demonstrare. Nam cum pro medio maiorem illã propositionẽ accipiat in omni genere vnã contrietatẽ reperiri, illã vt notam, & superius ab ipso ostensam accepit. Nã (vt nuper dictũ est) cũ in contex. 43. et 44. inductiua ratione ostendisset in substantijs, & accidentibus, omne quod fit ex præfinito contrario fieri, & oriri consequenter ostendit in substantijs, & accidẽtibus, atq; ità in quouis genere cõtrarietatẽ reperiri. Quamobrẽ ad illã cõclusionẽ ostẽdẽdã maiorẽ illã propositionẽ, ut notã, atq; ostẽsã, accepit: ex quo sequitur hoc theorema videlicet (in substãtia cõtrariũ reperitur) via

transmu-

transmutationis tãquàm ex radice demonstrari posse ab Aristotele que com paratum esse. Quomodo autem postremę dubitationi occurrendum sit, quo niam longiorem orationem exposuit, post explicationem contextus declara bitur. Interim tertiam rationem perpendo, quę ita se habet: quotiescun que aliquid commode fieri potest semper finitum infinito pręferri debet, non enim absque necessitate entia multiplicanda sunt; nam sicut in arte quotiescunque aliquid vnico instrimento moliri potest, Ars pluribus mi nimè vtitur, ita se habet in natura, quam ars studet imitari inquantum potest. Iam verò rerum naturalium generatio per principia finita probè seruari potest. Melius est igitur ponere principia finita quàm infinita; rerum autem naturalium ortum ex principijs finitis aptè seruari posse ipsa rei euidentia ostẽdit; nam si cuiuslibet rei naturalis generationem percurras duo sufficiunt termini, vt terminus à quo, & ad quem, & vnum subiectum. Tandem ad eandem conclusionem probandam hac vtitur ratione, oportet principia semper manere, non omnia contraria semper manent; quoniam contrariorum permulta sunt, quę ex alijs pendent, vt dulce, & amarum, rarum, & densum: igitur non omnĩa contraria sunt principia: igi tur quędam, & per consequens finita, ex quibus omnibus rationibus extre ma sublata sunt, ostensumque est principia non vnum esse, nec infinita, sed quid intelligat Phylosophus (cum inquit) principia semper manere conside randum est.

Oportet principia semper manere?

PVtauit Alexander authore Simplicio, in expositione huius contextus, propositionem hanc, principia semper manere in hoc sensu intelligendam esse, vt principia ęterna sint, ita vt illa dictio [semper] temporis ęternitatem significet, quę sanè expositio consistere nequit, quoniam, aut intelligit principia ęterna esse, secundum numerum, aut secundum speciem; non primò: quoniam principia contraria, de quibus hoc in loco sermo est, vt priuatio, & forma secundum numerum ęterna nõ sunt. eminuero hęc priuatio, & hęc forma quandoque intereunt: si verò secundum speciem dicatur, cum omnia contraria secundum speciem aterna sint, igitur omnia contraria erunt principia: quod tamen Aristoteles hoc ipso contex. inficiatur. quamobrem Alexandri expositio Aristoteli nullo pacto accomodari potest. ea propter Simplicius, & Io. gram. Amonnij praeceptoris

ptoris sententiam insecuti, dixerunt, principia semper manere, hoc est in omni generatione adinueniri ita, vt illa dictio [semper] non temporis ęternitatem, sed transmutationis vniuersalitatem significet; & quoniam non omnia contria in omni generatione reperiuntur: non enim dulce, & amarum; album, nigrum in generatione ignis, & aquæ inueniuntur: ob id non omnia contraria sunt principia: sed licet expositio hæc probabiliter sit, & à plerisque recepta: tamen nec hæc ipsa verbis Aristotelis accomodari potest. siquidem Aristoteles probans, quare non omnia contraria semper maneant: non eam rationem assignauit: quoniam, non in omni generatione reperiuntur, sed quoniam per multa sunt, quæ ex alijs oriuntur, & fiunt: quamobrem dicendum est, huius propositionis germanum intellectum esse, oportere principia semper manere, in ratione principij ita, vt ex alijs minimè fiant: quod sanè ex Aristotelis discursu facilè ostendi potest. nam ita ratiocinatur: oportet principia semper manere, non omnia contraria semper maneat: quoniam contrariorum multa sunt, quæ ex alijs fiunt: igitur non omnia contraria sunt principia, iam verò sicut semper manere negatur de multis contrarijs in minore propositione, ita affirmatur de principijs in maiore: sed in minore de contrarijs negatur semper manere: quoniam non omnia sunt prima, sed multa sunt, quæ ex alijs fiunt, vt dulce, & amarum: album, & nigrum; & id genus alia, ergo in maiore de principijs affirmatur; vt semper maneãt in ratione principij ita, vt ex alijs minimè fiant: quibus verbis illud idem dicere voluit, quod antea asseruit in contex. 42. cum inquit, quod principia non fiunt ex alijs, sed ex ipsis omnia fiunt, quem propositionis sensum præ cæteris Auerroes assecutas fuit.

In substantia vna contrarietas reperitur.

FVIT hæc conclusio secundæ rationis allatę in contextu nuper exposito, quę vt clara, conspicuaque reddatur, breuiter à nobis dilucidanda est. illud autem quod circa eam difficultatem facit, est: quoniam Phylosophus inferius in contex. 52. & in libro categoriarum nec non 5. Physicorum contex. 10. asseruit in substantia contrarietatem non reperiri; quo fit, vt Aristoteles sibi repugnantia dicere uideatur: cui sanè dubitationi hac distinctione occurrendum est: in substantia duplicem contra

rietatem

rietatem excogitare posse alteram priuatiuam quæ est inter priuationem, & formam, reliquam verò positiuam, quæ est inter formas substantiales inter se pugnantes, atque contrarias; porrò in substantia contrarietas secundum priuationem & formam adinuenitur: nam cum priuatio, & forma generationi substantiæ principia sint, in genere substantię necessariò reperiri debent, & de hoc contrarietatis genere in hac propositione Aristotelis intellexit. Neque vlla quidem de hac est apud eius interpretes controuersia, an verò in substantia oppositio contraria secundum formas substātiales reperiatur non satis conspicuum est: puto autem ego id contrarietatis genus in substantia minimè reperiri, quod ex Aristotele primum 5. physicorum contex. 10 probari potest, vbi in formis substantialibus ideò motum propriè dictum haud reperiri posse ostendit: quoniam in formis substantialibus contrarietas non reperitur, quam sanè motus requirit, quippè qui fit de contrario positiuo in contrarium positiuum. Quod si inter formas substantiales oppositio contraria repriretur, statim fundamentum corrueret quod ab Aristotele assummitur, quod etiam 2. de ortu, & interitu contex. 24. ex eodem confirmari potest, vbi declarans quonam pacto quatuor elementa inter se opponantur (inquit) Ignem aquę, & aerem terrę aduersari: quoniam contrarijs qualitatibus affecta sunt. Ignis enim quia calidus, & siccus est, aquę opponitur, quę frigida, & humida est, itaque contrarietas, quę inter ignem, & aquam, cęteraque elementa reperitur, non ad formas eorum substantiales, sed ad qualitates ab Aristotele refertur, quod etiam eadem libro contex. 49. Aristoteles significare voluit, cum (inquit) Ignem, aquæ, aeremque terrę, se se opponere, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse, id autem contingere superius declarauit, non ratione substantię sed ratione qualitatum, quibus omnibus addijci quoque potest Aristotelis auctoritas libro de sensu, & sensili; vbi rationem reddens, quare ignis non agit, vt ignis, & substantia est, ratio (inquit) & est: quoniam igni, vt ignis est, nihil est contrarium, actio verò ratione contrarietatis efficitur, sed agit vt calidus est, quoniam vt calidus sibi contrarium frigus habet. ex quibus omnibus iam satis patere arbitror ex Aristotel. decreto, in substantia oppositionem contrariam secundum formas substantiales non reperiri, & hunc in modum categoriarum libro Aristoteles intellexit, cum à substantia contrarietatem denegauit. Tametsi, quandoque ad materiam quoque respiciens à substantia contrarietatem reiecerit, vt primo phys. contex. 42. quod ut studiosi intelligant monitos esse velim, quod cùm Philosophus in contex. 41. & sequentibus ostendisset in substantia principia contraria, vt priuationem, & formam reperiri, vt ostenderet

pręter

præter principia contraria in generatione substantiæ subiectum necessariò adinueniri artificiosa, ingeniosa quadam vtens methodo in contex 52. probauit principia substantiæ non esse contraria, in vltima parte illius contextus hoc vsus argumento; substantia non est contraria substantiæ, principia substãtię sunt substantiæ; quoniã ex nõ substãtia nullo pacto substantia fieri potest; igitur principia substantię non sunt contraria. Cum autem hæ duæ propositiones de eisdem principijs verificari non possint; quoniam impossibile est eadem principia esse contraria, & non contraria; itaque de diuersis principijs veritatem habent. Quamobrem aliqua principia substantiæ sunt contraria, & aliqua non sunt contraria; igitur præter principia contraria tertium quoddam principium reperitur, quod nulli est contrarium, quod materia & subiectum est. Quod satis apertè Aristoteles ipse deduxit in contextu 53. dicens (Quocirca si quis veram putabit rationem priorem scilicet probantem principia esse contraria (& hanc scilicet probantem non esse contrariam subici quandam tertiam naturam, & subiectum oportet) cum autem conclusio hæc videlicet. Principia substantiæ non esse contraria ex illa maiore propositione deducatur, quoniam substantia non est substantię contraria, sicuti conclusio intelligitur secundum materiam, ità & illa maior, vtpotè substantiam non esse contrariam substantię secundum materiam intelligi debet, ex quibus nemo est, qui modo non satis facile intelligere possit verùm intellectum illarum duarum propositionum, quæ inter se pugnare videbantur. Illa enim propositio in substantia nulla contrarietas reperitur, quæ in contextu 50. scribitur, secundum priuationem, & formam intelligitur. Altera verò, quæ in contextu 52. ponitur, vtpotè substantiam substantiæ non opponi secundum materiam intelligi debet. sed hac in re illud minimè redicendum est quod non ita ab alijs animaduersum est, qua via, maior illa propositio, vtpotè substantiam substantię contrariam non esse, inuenta sit, porrò hac methodo huiusmodi propositio inuenta fuit. nam cum vnum contrarium quippiam non generet ex suo contrario: siquidem calor ex frigore calore non producit, & ità de alijs, substantia verò ex alia substantia aliquid generet. homo enim ex alia substantia hominem generat, & ignis ex alia substantia ignem producit, igitur substantia non est alteri substantiæ contraria; quam rationem in contextu 51. eiusdem primi libri Aristoteles indicauit cum inquit, non enim concordia ex discordia aliquid facit, neque rarum ex denso, quod si aliquando Aristoteles inter formas substantiales specificasue differentias oppositionem contrariam admittere videtur id secundum communem

D ratio-

rationem contrarietatis, vt secundum perfectum, & imperfectum, intelligi debet. Nam cùm formę substantiales, quæ alterius sunt speciei ità se se habeant quod vna semper est altera perfecta magis ratione huius distantię secundum maiorem, & minorem perfectionem aliqua contrarietas inter ipsas oriri videtur; enimuerò contrarietas quędam distantia est. Vel contrarietas inter formas substantiales ad qualitates referenda est, vt antea ex Aristotele statutum fuit, quod etiam animaduertit Auerroes 5. physicorum com. 10. contra Alexandrum, & hæc satis.

De methodo inueniendi materiam primam.

NTER rerum naturalium principia materiam Aristoteles introduxit, eamque prę ter priuationem, & formam maximè opportunam esse demonstrauit. Qua autem methodo, & via ab ipso inuenta fuerit, inuenirique possit, cùm non satis constet eapropter, vt id conspicuum fiat methodum hanc explicare decreui. Beatus Thomas suorũ opusculorum libro opusculo 32. cum Aristotelis sententiam perlegisset, primo physicorum contex. 69 vbi inquit subiectam materiam cognosci per analogiam, vt ipse interpretatur ad formam; asserit methodum inueniendi materiam primam esse per Analogiam ad formam. Qua in re ab Aristotele maximè abhorret. Primò enim methodum, & viam confundit inueniendi materiam quò ad quid est, & quò ad si est: enimuerò methodus per analogiam non est methodus inueniendi materiam quò ad si est, sed tantum quò ad quid est: siquidem Phylosophus cum textu illo 69. statuisset materiam secundum analogiam scibilem esse ex hac materiæ primæ naturã deduxit, inquiẽs materiam suaptè natura substantiam quandam informem esse, in potentiaque ad omnes formas. Praterea methodus per analogiam supponit materiam esse, quod ex Aristotelis discursu loco citato satis conspicuum est, vbi ità ratiocinatur sicuti se habet ęs ad statuam, ità materia prima ad res naturales. Iam verò discursus istę materiam esse præsupponit. quoniam inquit ita se se habere materiam ad res naturales, sicuti materiam artefactorum ad res artificiosas. Quamobrem methodus analogię non facit ad probandum ipsam esse, sed ad ipsius naturam inquirendam. deficit præterea unà cum Auerroe cum Analogiam, qua Aristoteles inquit subiectam materiã cognosci habitudinem ad formam interpretatur, cùm tamen per analogiam proportionem ad materiam artefactorũintelligat. Declarans enim Aristoteles,

teles, quomodo per analogiam materia cognoscatur, inquit, Sicuti se habet ęs ad statuam & lignum ad lectum, ità materia rerum naturalium ad res naturales. Iam verò illa informis est, potentiaque ad formas arteficiosas. igitur & materia rerum naturalium substantia quędam informis est, potentiaque ad formas naturales recipiendas. Quamobrem per analogiam non habitudo ad formam, sed ad materiam arteficiosam ab Aristotele intelligitur.

Dilucidatio.

A propter secus dicendum est. Maeriam ex contrarietate in transmutatione existentem ab Aristotele inuentam esse. Quę radix, pręcipuumque fundamentum fuit ad constituendum numerum principiorum, materiamque introducendam, in hunc modum. Omnis transmutatio fit inter contraria, omneque, quod oritur ex pręfinitio quodam contrario oritur. sed vnum contrarium, neque recipit, neque alterum contrarium transmutat: vt potè quæ mutuò se perdant, atque expellant. sed ambo tertium quoddam transmutant; igitur in generatione sola contraria non satis sunt; sed præter ipsa in rerum naturalium ortu tertium quoddam reperiri oportet, quod contraria vicissim recipiat, & ex eo alterum generetur. qua methodo primo physicorum contex. 51. Aristoteles vsus est. Quam etiam 12. metaf. contex. 6. ad memoriam reuocauit. Vbi ex tribus illis propositionibus materiam sic introduxit. Omnis substantia naturalis transmutabilis est. Omnisue transmutatio est de contrario in contrarium. Nullum contrarium sustinet alterum, aut ex ipso aliquid facit. Igitur in transmutatione rerum, subiectum adinueniri oportet, quod contrarijs subijciatur. Sed circa Aristotelis rationem, qua primo phys. vtitur, ea se offert dubitatio: siquidem Aristotelis videtur velle prima contraria scilicet priuationem, & formam esse formas agentes. Nam contex. illo 51. ità ratiocinatur. generatio est inter prima contraria, vt priuationem & formã, quæ sunt termini primi generationis, sed vnum contrarium (inquit) alterum non transmutat. sed vtraque quoddam tertium vt potè subiectum transmutant. igitur præter principia, contraria in generatione subiectum adinuenitur, quo sanè discursu statuit priuationem, & formam subiectum transmutare, ac proinde formas agentes esse: quod sanè à veritate abhorret, cùm priuatio, quę est non ens, neque forma, quæ de materiæ gręmio educitur in materiam non agãt

nec ipsam transmuteat; sed agens illud est, quod materiā transmutat ex ea, quæ formam traducit; cui obiectioni ità est occurrendum. Generationem inter priuationem, et formam esse, quę cum contraria sint vnum alterum non sustinet, neque transmutat, sed ambo subiectum transmutant. Cęterum bifariam vnum alterum transmutare dicitur, vno modo efficienter, vt cum ignis in lignum calorem producit, effectiuè lignum transmutare dicitur, prout ipsum alterat, caloremque producit. alio modo formaliter, vt calor in ligno receptus ipsum formaliter transmutat prout efficit, vt lignum sit formaliter calidum, taleque denominetur; cum antea neque calidum esset, neque denominaretur, nam sicuti transmutari est nunc aliter se se habere, quàm prius, ità aliquid transmutare dicitur, quod efficit, vt aliquid nunc aliter se se formaliter habeat, quàm prius; iam verò priuatio & forma subiectum ipsum transmutant non quidem effectiuè, quoniam hoc agentis munus est, sed formaliter, prout priuatio existens in materia ipsam denominat priuatam, efficitque, vt nunc aliter se se habeat, quàm prius: simili quoque modo forma materiam, ex qua educitur transmutat. & proinde non sequitur priuationē, & formam principia agentia esse cum subiectum in quo recipiuntur non efficienter, sed formaliter tantum transmutent, vt dictum est. Nunc ad aliam viam me conuerto: enimuerò Aristoteles secundo ex nō contrarietate principiorum materiam introduxit. cum enim superius ostendisset principia generationis esse contraria, atque propterea cum vnum alterum sustinere non possit subiectum necessarium esse in contex. 52. principia non esse contraria demonstrauit; vt ex hoc materiæ quoque necessitatem deduceret, sicut ipsemet declarauit in contex. 53. Nam cum hæ duæ propositiones videlicet principia sunt contraria, principiaque non sunt contraria de eisdem uerificari non possint: quoniam fieri nequit eadem principia esse contraria, & non contraria; igitur de diuersis principijs veritatis locum habent; quamobrem aliqua principia sunt contraria, & aliqua non sunt contraria, quò fit vt prę ter principia contraria tertium quoddam subiectum esse oporteat, quod nulli sit contrarium, & hoc pacto, quod etiam animaduerterit Simplicius mira quadam arte, ingeniosoue quodam modo principijs contrarijs subiectum adiecit. Tertio Aristoteles via inductionis, & veluti fides sensuum in omnibus quæ oriuntur & occidunt eodem primo phys. contex. 62. & 63 materiam demonstrauit. quia enim rationis certitudo in hoc consistit, vt his concordet, quæ sensibus obuia sunt, vt 8. phys. contex. 22. ab Aristotele scribitur, illaque ratio firmior, certaque magis esse dicitur, cui plures sensus consentiunt. vt declarauit Auerroes primo cæli com. 22. ea propter Aristoteles vt ostenderet rationes superius allatas, quibus materiam introduxit ve-

rus esse, sensibusq; consentire: id ipsum inductione in accidētibus substantijs, arteque confectis, comprobare decreuit. Enimuerò accidentia, cum per ipsa consistere non possint, subiecto egent, ex quo oriantur, cuiue innitantur. In generatione quin etiam substantiarum materiam adinueniri sensus ipsi apertissimam fidem faciunt. Nam stirpes, & animalia, quæ ex propagatione oriuntur ex semine, vt ex subiecto procreari conspicimus, quod in ijs, quę artificio fiunt, spectamus siue compositione, siue transfiguratione, siue ablatione, vt ex lapide Mercurius generetur; vnde sicut phylosophus eo libro con tex. 43. & sequentibus in accidentibus substantijs, atque elaboratis inductione ostendit, omne, quod oritur, ex præfinito quodam contrario oriri, et in contrarium corrumpi; ac proindè in qua vis generatione principia contraria reperiri, ità inductiua ratione, quęcunque fiunt ex subiecta materia, ac proinde in qua uis generatione materiam adinueniri, demonstrauit. & hæc media sunt quibus Aristoteles materiam adinuenit, & rerum ordinem introduxit. quibus mea sententia hoc etiam adhiberi facilè posset. Nam cum corpora naturalia duo habeant, vnum sanè quod sunt, existentiamque habent; alterũ verò, quod alteri non inhærent, quinimmò ipsis per multa inhęrent, & innitũtur: igitur naturalia corpora aliquid habere debēt per quod alteri nō inhęreant, & per ipsũ corporibus naturalibus cętera inhęreant, cũ autem id forma esse non possit: quoniam forma, cum actus sit, in naturali corpore ratio subiecti esse non potest, cum actui, vt actus est, subiecti ratio non conueniat, ac proinde naturali corpori subiecti rationem largiri non potest, vt cæteris subijciatur, hoc itaque materia erit, per quam naturale corpus alteri non inhæret, & per ipsam subiectum est, cui per multa alia inhærent, & hæc de inuentione materiæ primæ dicta sint.

De natura, & essentia materiæ primæ, & de methodo inueniendi eam.

VONIAM post problema si est. Quid res ipsa sit, considerandum consequitur ea propter cum hactenus ostensum sit materiam esse, quáue methodo inuenta fuerit, Nunc eius natura cognoscenda, atque exploranda est. in qua sanè disquirenda quod arduum, maximeque difficile est, vt non iniuria ipsam Protheum appellarit Antiquitas, à suppreso genere auspicabor. enimuerò cum antea decretum fuerit,

rit, materiam in rerum vniuersitate adinueniri, cuiusq; necessitatem esse, ut subiectum formarumque domicilium sit; procul dubio materia est ens. enim quod nihil est, aliorum subiectum esse non potest. cum autem ens in substantiam, & accidens distribuatur, materiam aut substantiā, aut accidens esse necesse est, porrò accidens esse nequit, siquidem accidens aliorum subiectum esse non potest, cum potiùs ipsum alteri, vt subiecto inhæreat; materia itaq; substantia erit; quod si contra hoc aliquis hæsitabit; quoniam de ratione substantiæ est per se existere, cum autem materia per se non existat: igitur substantia non erit, dicimus, de ratione substantiæ in communi non esse per se existere, quoniam omnibus substantiæ speciebus, vt materia, & formæ minimè conuenit, sed solùm substantiæ compositæ proprietas est, neque per eandem rationem de ratione substantiæ in communi est subijci, siquidē non competit formæ, sed ratio substantiæ in vniuersum est non esse in subiecto penes quod ab accidente distinguitur, cuius proprium est in subiecto esse, licet ergo materia per se non existat? quoniā tamen in subiecto non est substā tiæ rationem subit. Sed statim oboritur dubitatio, quoniam si de ratione substantiæ est, non esse in subiecto; igitur forma substantialis, cùm in subiecto sit, substantia non erit; nodus iste dissoluitur ex Arist. libr. cathegoriarum capite de substantia. Vbi describens esse in subiecto inquit, illud propriè in subiecto esse, quod est in alio; parsq; alterius non est; licet ergo forma substā tialis in materia sit, non tamen vt in subiecto est, quoniā pars est ipsius substantiæ. Vnde luculenter Alexander primo naturaliū q.c.8. & Io. Gram. 2. de anima super contex. 4. esse accidentiū ab esse formę distinxerunt, dicētes, accidentia propriè in subiecto esse; formā verò substantialē verius esse in materia, quā in subiecto. quoniam forma substantialis pars alterius est, neq; à materia recipit esse, sed ei potius esse impartitur, vt itaque eo reuertatur vnde effluxit oratio, materia est ens, quod substantia est. Sed quoniam hæc formæ, & composito etiam communia sunt, quænam substantia sit, quæue sit propria eius essentia, inquirendum est. Sed licet penitiori mentis indagine propriam eius essentiam perscrutemur: attamen vsque adeo delitescit, vt ab intellectu percipi minime possit, ita vt potiùs quid non sit, quàm quid ipsa sit intelligatur. Quò fit vt potiùs per negationem, quàm per affirmationem definiri debeat. Enimuerò quæ sensus nostros effugiunt, eorumque essentia maximè recondita est, negatione describi solent, sicuti Deus optimus, & materia prima, quæ in tota amplitudine entis duo extrema sunt, quod sanè Aristo. animaduertens septimo metaf. contex. 8. Materiam primam per negationem ita descripsit.

Materia secundum se, neque quid, neque quale, neque vllum aliorum prædicamentorum est, neq; priuationes horum, sed omnia ista ex accidenti.

IN qua explicanda definitione communem quendam errorẽ primo reijciam, mox definitionis sensum aperiã, tertio, methodum, qua definitionẽ hanc Aristoteles inuenerit explicabo. Quò ad primum cõiter exponentes definitionem hanc ità legunt, atq; enunciant. Materia neq; quid, neque quale, neque vllum aliorum prædicamentorũ est, sed potentia omnia, quorũ sanè negligentiã hac in parte non possum non satis admirari, cũ particula illa. [sed potentia omnia] ab Aristotele non ponatur, vt legentibus contex. illũ facilè patet, neq; ẽt poni possit, quoniam philosophus inquit, materia secundum se non est quid, nec ullum aliorum prędicamentorum. igitur relationẽ excludit, & ex consequenti potẽtiã, quæ relatio est, & respectus ad formã, dicere igitur non põt, (sed est potentia omnia) quoniam tunc de materia relationẽ affirmaret, quã tamen in eadem definitione exclusit, atq; reiecit. Præterea, si defintio hæc, vt cõis est, omnium consensus, per negationem tradita est: igitur particula hæc (sed potẽtia omnia est) minimè poni potest. Quoniã non per negationẽ, sed per affirmationẽ, differentiamq; positiuam allata esset, & hęc de primo. Cum aũt Philosophus inquit, materiã secundum se non esse quid, non arbitretur quispiã intelligere Aristotelem materiã non esse substantiã, quoniam eo loco statuit materiam substantiam esse, sed sensus huius definitionis hic est. Materiã essentialiter non includere aliquẽ actum, aut formam, siue substantialem, siue accidentalẽ, neq; priuationes formarum, ita ut materia substantia quędam sit, quę secundũ se, idest, essentialiter neq; forma est, neq; formatũ, neq; priuationes horũ, sed substantia, cui hęc omnia, vtpotè formę, earũq; priuationes insunt ex accidenti, & extra cui quidditatẽ, & hoc est quod significauit Aristoteles 10. metaf. cõtex. 24. cũ dixit, materiam negatione cognosci; videlicet quò ad propriã, absolutãq; ipsius quidditatẽ cum conceptu proprio, & absoluto percipi nõ possit, vnde ex hac definitione perperã recentiores nõnulli colligere voluerunt in materia formam illam corpus de prædicamento substantiæ adinueniri, cum Aristoteles ĩ hac definitione nõ intelligat in materia, aut formã, aut formę

priua-

priationē non reperiri, sed à materia, & formam, & formæ priuationem abijciat, quę de essentia & de quidditate materię sit. Inquit enim, Materia secundum se, neque quid, neque quale est, neque priuationes horum, sed omnia hæc insūt ei ex accidenti; sed illud certè summa animaduersione dignum est. Qua methodo ab Aristotele compertum est, materiam essentialiter, neque formas, neque formarum priuationes includere; sed ex accidenti, cum id non arbitratu suo, sed aliqua ratione dixisse censendum sit. Porrò ex vsu materiæ primæ id Aristoteles cognouit, quem primo phys. declarauit, enimuerò propter hunc vsum in rerum vniuersitate materiam necessariam esse ostensum fuit, vt contrariorum, priuationis scilicet, & formas esset receptiua. Nam cum in rerum naturalium ortu vnum contrariorum alterum recipere minimè possit; subiectum quoddam adinueniri necessarium fuit, quod modo vnum, modo alterum sustineret, iam verò si forma esset de essentia materiæ, priuationem sibi oppositam recipere non posset. quoniam cum subiectum aliquid essentialiter includit, eius oppositum recipere minimè potest. Homo enim quoniam rationale, risibileque essentialiter includit, nec vnius, nec alterius oppositum admittere valet, & eadem ratione si priuationem essentialiter includeret, formam recipere non posset. Cum itaque materia indifferenter & formam, & priuationem recipiat; hinc statim consequitur, materiam neque formam, neque eius priuationem essentialiter includere, sed ambo ex accidenti. Sed vnum in hac definitione difficultatem facere videtur. Nam si materia, neque formam, neque formę negationem includit; non igitur de quolibet est affirmatio, vel negatio vera, quod sanè axioma à sapientibus receptum est; quod si veritatis locum habere debet, materiam, aut formam, aut formę negationem habere operæ pretium est, quod etiam consentaneum rationi esse videtur, nam si formam non habet, igitur forma caret; sed carentia formæ negatio est, itaque si formam non habet, necessariò formæ negationem includit; quod etiam græci interpretes asseruerunt, arbitrati in materia formæ negationem adinueniri, pro resolutione animaduertendum est. Materiam duobus modis formam, eiusque negationem includere posse: vno modo secundum existentiam: alio modo essentialiter, ità vt forma, & eius priuatio sint de essentia materię primæ: primo quidem modo, materia vel vnum, vel alterum necessariò includit; quoniam in materia aut forma existit, aut eius negatio, nec ab vno, vel altero vindicari, aut liberari potest. Nam cum contradictoria in entibus diuidant verum & falsum, nec inter ipsa vllo pacto medium reperiatur, verum est dicere, materiam secundum esse aut formam, aut formæ negationem habere, quod sanè in vltimis verbis definitionis Aristoteles

indi-

indicare visus est, cum inquit [sed omnia hæc insunt ex accidenti] vult equidem in materia formã aut formæ priuationem ad inueniri. Sed ex accidenti, & hoc pacto græci interpretes intellexerunt, asserentes in materia si in se, & vt est ens quoddam absolutum spectetur, formarum negationem reperi, si verò secundo modo consideretur, materia neque formã, neque formarũ negationẽ includit, & vtrunq; verè dicitur. quoniam neque forma, neq; negatio formæ sunt de essentia, & de quiditate materiæ, sicut & numerus, licet secundum esse aut par, aut impar necessariò includat; tamen essentialiter nec vnum, nec alterum admittit, verumque est asserere numerum nec parem, neque imparem esse: quoniam nec vnum, nec alterum est de essentia numeri. neque ponuntur in definitione ipsius, pariter animal secundum esse aut sanum, aut non sanum est: essentialiter tamen neque sanum est, neque non sanum. quoniam neutrum est de essentia animalis, ità materia secundum esse vel formam. vel formæ negationem habet: essentialiter verò nec vnum, nec alterum includit, & vtrunque de ipsa verificatur, neque hoc pacto contradictoria sunt: siquidem cum contradictorijs aliquis modus adijcitur non amplius contradictoria sunt. & inter ipsa medium reperitur. & hunc in modum Aristoteles in hac definitione intellexerit, vt eius verba apertissimè ostendunt: non enim absolutè dixit, materiam non est quid, neque quale, neque negationes horum, sed dixit, materia secundum se, id est, essentialiter, neque formam habet, neque formæ negationem, sed omnia hæc insunt ex accidenti. Sed quoniam rationi consentaneum esse videbatur, materiam affirmatione definire, saltem per aliquam differentiam, quę eius essentiam exprimeret aut circunscriberet, ea propter philosophus materiam affirmatione ità definiuit.

Materia est substantia in potentia.

VONIAM turpe admodum, absurdumque esse videbatur negatiuæ primę materiæ definitioni acquiescere, in eaque persistere, nisi quædam alia per affirmationem excogitaretur, quę aliquo pacto materiæ essentiam, atq; naturam explicaret; ea propter Aristoteles hanc aliam per affirmationem adduxit, quæ nobis expendenda suscipitur: quæ tametsi pluribus scribatur locis, duobus tamen apud Aristotelem legitur, vt octauo metaf. contex. 3. & 2. de anima contex. 2. in qua explicanda

E dicam

dicam primo, qua methodo huiusmodi definitio inuenta fuit; Secundo, quo modo intelligatur. Quò ad primum definitio hæc per analogiam, similitudinemque ad materiam artefactorum primo phys. contex. 69. ab Arist. inuenta fuit: vbi materię primæ naturam indagaturus, methodum, qua percipi posset his verbis explicauit. Subiecta quidem natura scibilis est secundum analogiam, non quidem ad formam vt Auer. & B. Thomas falsò exposuerunt: sed ad materiã artefactorum, hoc autem declarans, inquit, sicut se habet materia artefactorum, vt æs ad statuam, & lignum ad lectulum, ità se se habet materia rerum naturalium ad formas naturales, iam verò materia artefactorum priusquã formas suscipiat, informis est, uacuaque ab omni forma artificiosa, in potentiã tamen ad illas, ergo & materia rerum naturaliũ substantia quædam informis est, in potentiaque ad omnem formam, quẽ cognitionis modũ adulterũ, illegitimumque plato nuncupauit in Thimeo, vtpotè qui non per proprã similitudinẽ, & imaginẽ, quæ de vultu, eiusque facie, vt ait Themistius, eliciatur, sed per alterius similitudinẽ habeatur, probè tamen huiusmodi analogia intelligenda est. Non enim omni ex parte inter vtranque materiã similitudo, & analogia existit; sed similitudo in hoc est constituta, quòd sicuti materia artefactorum vacua, est ab omni forma artificali, in potentiaque est ad illam suscipiendam, ità rerũ naturaliũ materia vacua est ab omni forma naturali, & in potentia ad illam, penes aliud aũt est dissimilitudo, quoniam artefactorum materia est quid completum, & aliquid existens in actu, vt lignũ, & Cæra: sed rerũ naturaliũ materia non est ens cõpletum, nec existens in actu, cũ omni careat forma, per quã est hoc aliquid, & actu existit. Hinc facilè intelligi potest, rectè à nobis antea decretũ fuisse, non eandẽ methodũ esse, qua inuenitur materiã esse, quaue eius essentia, & natura cognoscitur. Illud enim via transmutationis, & contrarietatis in ea existentis cõpertũ est. Natura verò, & essentia materiæ via analogię inuenta est, quę sanè similitudo, & analogia quàm maximè animo repetenda est, atque præ oculis habenda; cũ potissimũ mediũ sit, quo mentis aciẽ ad materiæ essentiã ducere, ac penetrare valemus. Ex quo illud etiã apertè colligitur, materiã non per se; sed per aliud tantũ intelligi posse. siquidẽ Aristoteles materię naturã indagaturus, methodũ declarans, qua percipi possit in contextu 69. statuit subiectã materiã scibilẽ esse per analogiã ad aliud. Nec vlla ad hoc est Scoti responsio, quòd licet Aristoteles dixerit, materiã per cõparationẽ ad aliud scibilem esse, non propterea exclusit, quin etiã per se intelligi queat. siquidẽ materia conceptu proprio intelligi non potest, nisi vt potentia est. & licet conceptu quodã absoluto intelligi possit, videlicet, vt substantia, & ens est, tamen nullus istorum

materiæ proprius est, cum huiusmodi prædicata etiam alijs communia sint. proprius aũt materiæ conceptus, quo eius propria exprimitur essentia quoúe à cæteris distinguitur; est esse in potentia. Iam verò materiam esse substantiam in potentia intelligi nequit, nisi per analogiam ad aliud vtpotè ad materiam artefactorum, vt ab Aristotele compertum fuit. Qua methodo sublata non derelinquitur certè alia via, qua propria materiæ essentia inueniri queat, neque alia præter hanc viam Analogiæ ab Aristotele declarata est. quamobrem materia non per se, sed per aliud tantum intelligi potest. quod etiam Aristotelis authoritate confirmari potest 9. metaf contex. 20. vbi probat actum potentia nobiliorem esse ex hoc, quod res non sciuntur, dum potentia sunt, sed solum cum actu existunt; vnde concludens inquit. Quare palam est, quòd potentia, entia ad actum redacta intelliguntur, causa verò, quoniam actus, & forma intelligendi ratio est. Cum itaque materia suapte natura pura potentia sit, vacuaque ab omni forma intelligendi ratione careat, ac proindè per se intelligi nequit; & si mente percipitur illud fit per aliud: quod actu est, nempè per similitudinem ad materiam artificiosam. Sed illud reticendum non est, quonam pacto materia per hanc similitudinem cognoscatur. Porrò putandum non est, materiam percipi ab intellectu per similitudinem artefactorum, ità vt per phantasma, imaginemque materiæ artificiosæ, vtpotè ceræ rerum naturalium materia intellectui repræsentetur. Quoniam cum phantasma non repręsentet nisi illud, cuius est phantasma, proculdubio phantasma ceræ, & cuiusuis alterius materiæ artificiosæ non materiam primam, sed solùm ceram, artificiosamque materiam repræsentabit, sed ratiocinatione hunc in modum, percipitur. Nam ex sensibus artificiosæ materię imagine ad intellectum delata, cognitaque ipsius natura, intellectus huic rerum naturalium materiam comparat, iudicatúe materiam primam, materiæ artificiosæ persimilem esse, quod sicuti materia artificiosa in formis, puraque potentia est, ad omnem formam artificiosam, ità & materia prima in formis substantia sit, puraque potentia ad omnem formam naturalem suscipiendam, assumitque proportionem illam, quòd sicuti se se habet materia artefactorum ità se habet materia rerum naturalium. Sed vt ad radices rem ipsam resoluamus declarare oportet, quonam pacto hæc analogia necessaria est, quoúe modo Aristoteles nouit, quod sicuti se habet materia artefactorum, ità se se habet materia prima, huius analogiæ necessitas in hoc consistit, indeque Aristoteles nouit, quoniam sicuti artefactorum materia ex hoc, quod in varias mutatur figuras, nullam sibi præscribit,

ſed potentia eſt vt ex ipſa omnes effingantur, ità proculdubio ſe ſe habebit materia prima, quæ cum in varias, infinitasque mutetur formas nullam ſibi formam præſcribet, ſed potentia erit ad omnẽ ſuſcipiendam, & hunc in modum huius analogiæ neceſſitas demonſtratur, quod ſicuti ſe habet materia arteſactorum, ità ſe habet materia rerum naturalium. & hæc de methodo inueniendi materiam eſſe ſubſtantiam in potentia.

Huius definitionis explicatio.

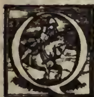

ORRO definitio hęc non ità ample intelligenda eſt, vt materia ad ſeipſam in potentia eſſe dicatur, ità vt materia ſit potentia materia; quoniam eſt ens reale extra ſuas cauſas, & ſubſtantia quędam in actu, ſed potentia eſſe dicitur ad ipſas formas, non ſecus ac materia arteſactorum, quę eſt ens. & ſubſtantia quædam actu, dicitur autem eſſe in potentia ad figuram, & formam artificioſam. quò fit, vt huiuſmodi potentia non omnem actum excludat; quoniam non excludit actum entis, gradumque ſubſtantiæ, ſed ſolùm actum formæ, exiſtendique gradum excludit; quoniam licet materia ens actu ſit; non tamen eſt hoc aliquid, nec per ſe ipſam exiſtit, ſed potentia eſt, vt fiat hoc aliquid, actuque exiſtat beneficio formæ. & licet nonnulla ſint Ariſtotelis loca, quæ probare videntur, materiam ſecundum ſe hoc aliquid eſſe, & ens completum, ſicut 12. metaſ. contextu 14. vbi inquit, quòd materia eſt hoc aliquid, vt videtur] & primo phyſ. contextu 66. vbi comparans materiam priuationi, inquit, materiam eſſe magis hoc aliquid, quàm ſit priuatio, quibus etiam accedit Themiſtij authoritas primo phyſi. in digreſſione de potentia materiæ pariter & Auerrois primo cap. de ſubſtantia orbis. dicentium, materiam eſſe aliquid per ſe exiſtens. Hæc tamen facilem explicationem habent. & ad primam Ariſtotelis authoritatem dicimus. Ipſum non intelligere materiam eſſe vere hoc aliquid, & actu per ſe exiſtentem: ſiquidem 2. de anima contextu 2. definiens materiam inquit, materia ſecundum ſe non eſt hoc aliquid, ſed potentia, & ens quoddã incompletum. eſt autem hoc aliquid per formam, ſed philoſophus intelligit, quòd materia ſit hoc aliquid. vt videtur, ideſt, ſecundum apparentiam; quoniam quò ad apparentiam, ipſa nil aliud eſſe videtur, quàm ipſum compoſitum. imperitioresque homines nil aliud in animalibus materiam eſſe arbitrantur, quàm ipſorum partes, vt manus. Brachia, & conſimilia: tamen:

& ſi

& si re uerà non sit compositum, sed subiectum, & quoddam ens incompletum, ex quo compositum generatur. pariter primo libro physico. non intelligit ipsam esse verè hoc aliquid, sed respectu priuationis: quia enim materia naturam positiuam permanentemque habet, priuatio verò nequaquam propterea magis hoc aliquid videtur esse materia, quàm priuatio, cùm autem Themistius, & Auerroes dicunt, materiam esse aliquid per se existens, non intelligunt ipsam per se actum existendi habere, absque forma, sed intelligunt esse aliquid, quod ex se est formaliter ens, & substantia cui potestas inest, & habilitas ad formam recipiendam, tametsi ad Auerrois authoritatem primo capit. de substan. orbis verius dicendum sit, ipsum intellexisse materiam esse aliquod ens absolutum, & alteri non relatum. Nam cum dixisset materiam substantiari per posse, discrimen ponit inter posse, & materiam dicens, differunt autem hæc inter se, quoniam materia est vnum existentium per se, posse verò est ens ad alterum: accipit ergo per se existens, vt contra distinguitur ab eo, quod ad alterum refertur, ergo intelligit materiam esse, quid per se existens, prout est quoddam ens absolutum, non autem, quod ex se actum habeat existendi, sed respectu huius potentia est, an verò potentia, quæ ponitur in materiæ definitione sit eius essentia, an eius proprietas, & accidens, quæue potentia hæc sit, sequenti cap. declarabitur.

An potentia sit de essentia materiæ.

VONIAM materiæ primę definitio superiore capite allata perfectè intelligi nequit, nisi quomodo materia ad potentiam sese habeat, explicetur, an scilicet potentia sit de essentia materię, idcircò operępretium me facturum existimaui, si huius problematis veritatem explicarem, ex cuius sanè explicatione statim conspicuum fiet, an potentia, quæ in definitione materiæ ab Aristotele posita est, ut eius essentia ponatur, an ut accidens, & proprietas eius, in qua dubitatione tractanda dubitationis sensum primū aperiam, mox methodum qua propositę dubitationis ueritas haberi possit, explicabo: tandem dubitationē dilucidabo. Quò ad primum animaduertendū est, materiā bifariam considerari posse: uno modo ut ens est quoddā absolutū, & substantia quędā actu: alio modo vt refertur ad formam, & subiectum est quoddā transmutabile.

iam verò proposita dubitatio non est de materia secundo modo accepta: quoniam certum est, hoc pacto potentiam esse de essentia materiæ, siquidẽ materia ad formam non refertur, nisi per potentiam, per eandemq; constituitur secundum naturam transmutabilem. quàm sanè rationem Themistio secundam materiæ notionem appellare placuit. Sed dubitatio est de materia secundum seipsam, & secundum propriam essentiam considerata. Methodus autem aptissima qua huius dubitationis veritatem assequi valemus, ea est, quam nos docuit Aristoteles 1. physic. contex. 69. quæ est per analogiã ad materiam artefactorum, ibi enim ex eo quòd artefactorũ materia priusquam recipiat formas artificiosas informis est, in potentiaq; ad formas artificiosas, concludit rerum naturalium materiam informem quandam substãtiam esse, & in potentia. quamobrem sicut arte actorum materiam ad potentiam esse habet,ità & rerum naturalium materia ad potentiam sese habebit, porrò artefactorum materia vt cera, aut alia quædam huic persimilis, ità sese habet, quòd primum est quid ens absolutum, et substantia quędã actu relationem non includens, ad formam artificiosam, mox ceram insequitur potentia, & habilitas quædam ad formam artificiosam, prout ex ea artificialia effingi, & efformari possint quæ sanè potentia communis est, & indeterminata, quoniam non hanc, & illam respicit figuram, vt Cæsaris, aut equi, sed communem, & confusam, eademúe stabilis, & fixa est, neq; à cera vnquam diuellitur. nam & si aliqua figura exornetur, non propterea huiusmodi potentia desinit, sed in cera adhuc asseruatur, quoniam semper potentiam, & habilitatem, vt ex ipsa artificialia effingantur, ità, vt à natura ceræ quasi emergens ipsam continuè comitetur. Verum, quia cera nõ solum figuram communem respicit, sed etiam particularem, ad quam ab artifice ad actum deducitur, idcircò præter potentiam illam communẽ in ipsa alia particularis potentia reperitur, quæ sicuti de nouo oritur, ità etiam hac & illa particulari adueniente forma, desinit, & corrumpitur, & licet vtraq; potentia in cera accidens sit, prior tamen, & quæ communis est, magis tamen intima, & essentialis est; tum, quia à natura ceræ innascitur, tum quia ab ipsa nunquam diuellitur; particularis verò magis accidentalis est, tum, quia ab eius essentiam non fluit, tùm, quia ab ipsa separatur. Quamobrem in materia artefactorum hæc tria hoc ordine sese consequuntur. primo enim est cera, & alia artefactorum materia, vt est quoddam ens absolutum, & substãtia nullum includens respectum: secundo est communis potentia ad formã communem: tertio particularis potentia, quæ interit, & ab ipsa materia separatur. Non secus res ipsa in rerum naturalium materia sese habet, vt ab Aristo. 1. physi. contex. 69. decretum fuit, vbi inquit, ità sese habere materiam

teriam rerum naturalium, sicuti se habet materia artefactorum. Primò enim est materia, vt ens quoddam absolutum, & ex se substantia quædam nullā includens potentiam, & respectum. quod satis luculenter Lucidus interpres Themist. declarauit 1. physi. in digress. de potentia materiæ, vbi hæc scribit: esse materiæ non est esse potentiæ, sed ipsa prius secundum se aliquid est, deinde fit aliorum materia, vt ad hæc potentiam habet, materiæ essentiam deinceps potentia quædam communis insequitur, ad formam communem, & confusam, quæ intima est, & essētialis materiæ proprietas ab eius essentia emergens. vt ex Aristo. colligitur 1. physi. contex. 81. vbi inquit, materiam sua ipsius natura formam appetere, vt quoddam optimum, atq; diuinum, iam uerò si materia ex sui natura appetit formam, igitur appetitus materię ad formam ex propria natura materiæ inest: sed cum huiusmodi appetitus nil aliud sit, nisi ordo, & potentia materiæ ad formam veluti entis incompleti; igitur potentia hæc ex ipsa materiæ natura exoritur, immediatèq; in essentia materiæ figitur stabilisq; materiæ perpetuò inhęret. Quod sane Aristoteles 5. metaf. cap. de natura Aristoteles declarauit, vbi sic inquit, fit autem ex aliquo immobili existente secundum potentiam. Quod etiā indicauit 1. physi. contex. 82. inquiens: materiam ex accidenti oriri, & interire ratione priuationis, quæ in materia oritur, & interit: secundum potentiam verò ingenitam, & incorruptibilem esse: quibus verbis, quæ alioquin expendenda sunt, apertissimè indicat in materia potentiam corruptibilem, & potentiam quandam æternam, & permanentem ab illa diuersam, reperiri. Nam cum priuatio in materia vt inquit, de nouo oriatur, & intereat ratione cuius materia oriri, & interire dicitur, priuatio verò necessariò potentiam includat; igitur in materia potentia reperitur, quæ de nouo oritur, & interit, & cum secundum potentiam ingenerabilis, incorruptibilisq; dicatur, igitur in materia præter illam alia potentia reperitur permanens, & æterna secundum quam nec oriri, nec interire dicitur: hæc autem potentia communis est, quæ ab eius essentia emergit. Vnde summa cum ratione, vt arbitror dixit, materiam secundum potentiam ingenerabilem, & incorruptibilem esse, non autem secundum substantiam. primò, vt ostenderet in materia potentiam quandam æternam, & immutabilem reperiri à priuatione diuersam: secundo, ut ostenderet materiæ essentiam per potentiā hanc communem, & æternam exprimi, non autem per potentiam particularem, quæ à materia diuellitur, atque recedit, ex quibus satis liquido constat, præter potentiam illam communem, & indeterminatam, in materia potentiā quandam particularem, & determinatam respectu huius, & illius formæ, quæ priuationem includit, quæ duo potentiarum genera, licèt penes id inter se con-

ſe conueniant, quod neutra eſt de materiæ eſſentia: ſed materiæ proprietas & accidens, tamen inter ſe ſatis amplo diſcrimine ſeiunguntur: Communis enim potentia fixa eſt in materia ſemper, & immutabilis, nec acceſſu formę interit, particularis verò corrumpitur, acceſſuq; formę deſinit, cum forma iam genita non amplius materia ad illam potentia ſit, præterea communis potentia ab eſſentia materiæ emergit immediatèq; in materia figitur, particularis verò ex materiæ diſpoſitionibus oritur, ex quibus materia peculiarē, determinatamq; potentiam ad hanc, & illam formam nanciſcitur, quò fit, vt communis potentia intima ſit, eſſentialisq; materiæ proprietas: particularis uerò extrinſeca & accidentalis, ac proindè quæ communis eſt, materiæ eſſentiam, atq; naturam exprimat: particularis verò nequaquam quã veritatem nouit Alexander 2. Natural. queſt. cap. 7. cum inquit materię potentiam aliquam eſſentialem, aliquam verò accidentalem eſſe.

Dilucidatio, & problematis reſolutio.

X qua ſanè methodo ab Ariſt. propoſita, & iam ſatis à nobis explicata problematis ueritas facile intelligi poteſt: & pro reſolutione has ponimus enũciationes, prima eſt, potentia quæcunque illa ſit, non eſt de eſſentia materiæ; ità vt ipſam conſtituat, eiq; conueniat in primo modo dicendi per ſe. ſed accidens eſt ei ſuperadditum, quæ concluſio ex analogia materiæ artificialis, qua, vt methodo ad naturam materiæ inquirendã primo phyſico contex. 69. vſus eſt Ariſt. demonſtratur. Nam ſi ita rerum naturalium materia ſeſe habet, ſicuti materia arteſactorum, cũ hęc ita ſe habeat, quòd potentiam eſſentialiter non includit, ità vt potentia ſit de eſſentia cęrę, aut æris, ſed prius, ens, quoddam abſolutum eſt, cui poſtea accidit potentia, & habilitas ad formã, igitur & rerum naturaliũ materia potentiam eſſentialiter non includit, ſed quoddam ens abſolutum eſt, & ſubſtantia quædam actu, ad quã poſterius habilitas, & potentia, ad formam conſequitur. Quæ ſanè methodus ad hanc veritatem oſtendendam maximam efficaciam habet, cum ex hac methodo Ariſt. materiæ naturam demonſtrare voluerit, quam qui non animaduertunt varijs ambagibus implicari coguntur, quæ concluſio etiam ex Ariſt. ipſo confirmari poteſt 7. metaphy. contex. 8. vbi inquit materiam ſecundum ſe non eſſe quid, neq; quale, aut quantum, nec vllum aliorum prędicamentorum, ſed omnia iſta materię ineſſe ex accidenti, iam verò ſi materia alicuius prędicamenti formam eſſen-

aliter non includit, sed quamlibet ex accidenti, igitur resolutionem essentialiter non includit, & ex consequenti, neque potentiã, cum omnis potentia respectus, & relatio sit. Quamobrem potentia de essentia materiæ non est, sed accidens, & proprietas eius. quod etiam comprobauit Auerroes primo physi. com. 70. in hunc modum, relatio non est de essentia rei absolutæ. potentia relatio est, respectusque ad formam: igitur potentia non est de essentia materiæ, quæ substantia est. & quid absolutum; secus materia in prędicamento relationis reponeretur cum vnumquodque in eo prędicamento locetur, in quo sua ratio formalis adinuenitur, quamuis secunda ratio, qua ibidem vtitur infirma sit, cum inquit, si potentia esset de essentia materiæ, cum potentia aduentu formæ corrumpatur, igitur & materia corrumperetur. quoniam ratio hæc de potentia particulari, & determinata respectu huius, & illius formæ solùm concludit: non autem de potentia communi & indeterminata. quoniam hæc immutabilis est, & permanẽs in materia etiam ipsarum formarum accessu. Sed licet nec altera potentia sit de materiæ essentia, sed accidens ipsius: tamen potentia, quæ communis magis intima, & essentialis est materiæ, quàm particularis, vt anteà dictum fuit. Quomodo fit, vt potentia, quæ ponitur in definitione materiæ potentia communis sit, queúe immutabilis est, permanensque in materia: hæc enim est, quæ materiæ essentiam exprimit, & declarat. secunda enunciatio est. Si materia, vt ad formam refertur, & subiectum, ex quo res fiunt, consideretur, potentia est de essentia materiæ, ipsamque constituit. Nam cũ materia ad formam non refertur nisi per potentiam, neque subiectum sit ex aliquo aliquid fit, nisi transmutetur, transmutari autem minimè possit nisi potentia sit. quoniam motus actus est entis in potentia, vt potentia est, ea propter potentia est de essentia materiæ, ipsamque constituit secundum rationẽ subiecti, & secundum esse transmutabile, non secus, ac paternitas, quæ licet non sit de essentia Socratis, est tamen de essentia Socratis vt pater. siquidẽ sublata paternitate non ampliùs manet ratio patris, ità potentia licet non sit de essentia materiæ, vt substantia est; attamen de essentia materiæ est, vt refertur ad formam, & secundum rationem subiecti, porrò sublata potentia non amplius ad formam refertur, nec ampliùs subiecti transmutabilis rationem habet; hinc varia græcorum & Auerrois dicta, qui sibi ipsis hac in re non satis constare videntur, facilè conciliari possunt, cum enim aiunt potentiam accidens esse materiæ superadditum, secundũ primæ conclusionis sensum intelligunt, cũ aũt dicunt, materiã, eiusque essentiã in potentia consistere, intelligunt sanè vel prout potentia materię essentiam declarat, propriæq; eius essentiæ vicẽ gerit. Accidentia.n. propria, quæ loco

F latent-

latentis differentiæ substantialis ponuntur de rei essentia dici solent, vel intelligunt, vt materia est formarum receptiua, subiectumq; transmutabile ratio enim recipientis, subiectiq; transmutabilis in potentia consistit, in quo etiam sensu locutus est Auerroes 1. cap. de substan. orbis, cùm inquit, materiam substantiari per potentiam, hancue differentiam eius substantialem esse, sicut sequentibus verbis seipsum declarat, inquiens, & hæc potentia, qua substantiatur materia, differt à natura materiæ, quoniam potentia est ens ad alterum, materia verò ens absolutum est, relatiuum verò essentia rei absolutæ esse non potest. vt ipsemet memoriæ prodidit 1. physic. com. 70. & hæc satis.

Corrumpitur aut, & fit est autem vt sic, est autem, vt non, prout enim est id, in quo aliquid secundum se corrũpitur, quod enim corrumpitur in hac priuatio.

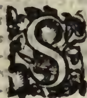
Quomodo materia oriatur, & intereat, curue potius ratione priuationis, quàm ratione formæ corrumpi dicatur.

QVONIAM eiusdem scientię est non solum rei naturã sed etiam eiusdem proprietates contemplari; ea propter cum anteà materię naturam explicasset, in contex. 82. 1. physi. in quo hæc sententia scribitur, materiam secundum substantiam ingenitam, & incorruptibilẽm esse; declarare instituit. Sed quoniam materia aliquo pacto oriri, & interire dicitur, ea propter his uerbis, quæ in hoc theoremate allata sunt, quõ oriatur, & intereat declarauit, inquiens: quòd tametsi materia secundũ substantiam ingenita, & incorruptibilis sit: tamen ex accidenti ratione priuationis, quæ secundum se oritur, & corrumpitur, materia oriri, & interire dicitur: non quia dum priuatio oritur & desinit, materia aliquid secundum substantiam patiatur: sed eatenus materia generari, & corrũpi dicitur, prout est subiectum, in quo priuatio existit, quæ secundum se corrumpitur. Vnde verborum Aristotelis is sensus est. Materia vno modo oritur, & interit: alio uero modo nequaquã, vtpotè secundum potentiam, & substantiam, vt inferius

inferius declarat: oritur aũt, & interit, prout est subiectum, in quo aliquid existit, secundum se corrumpitur. quod enim in hoc subiecto corrumpitur, priuatio est. Sed circa hanc Aristotelis sententiam duo consideranda occurrunt: primum est. cum in materia non solùm priuatio oriatur, & intereat, sed etiam forma, quæ verius oriri, & interire dicitur, cum forma sit ens. priuatio verò non ens, cur Aristoteles non dixit, materiam oriri, & interire ratione formæ, quæ in materia oritur, & interit. Sed dixit ipsam oriri, & interire ratione priuationis, quæ sanè dubitatio perpulchra est, & minimè aspernanda. Alterum est, quonam pacto priuatio secundum se oritur, & corrumpitur cum priuatio sit non ens: quod sanè neq; generari, neque corrumpi potest cum generatio transitus sit de non esse, ad esse: corruptio verò ab esse ad non esse, soluimus ista, & ad primum dicimus, summo consilio Aristotelem non dixisse, materiam oriri, & interire ratione formę. licet forma in materia oriatur, & intereat. quoniam cum forma oritur in materia, dici profecto non potest materiam oriri. sed potius ad formæ generationem materia corrumpi dicitur, siquidem natura materiæ est vt sit potentia, cum vero forma in materia oritur, materia actu fit, ac proinde materia à sua natura recedere, & corrumpi videtur, quamobrem cum accessu formæ materia potius à suo statu, naturaque recedere, quàm generari videatur, ea propter Aristoteles non dixit materiam generari, cum in materia forma generatur: pariter dici non potest, cum forma in materia corrumpitur, materiam ipsam corrumpi, cum potius ad formæ interitum, materia oriri, & ad suam naturã reuerti videatur. Nam, vt paulò ante dictum est, cũ natura materiæ potentia sit, cum forma ipsa corrumpitur, materia desinit esse actu, & efficitur in potentia igitur ad interitum formę materia potius oriri quàm interire dicitur, & ob id Aristoteles non dixit materiam oriri, & interire ratione formæ, tametsi forma in materia oriatur, atq; intereat. Sed dixit isthæc materiam pati ratione priuationis. nam cum priuatio potentiã annexam habeat, cum priuatio in materia oritur, materia potentia fieri dicitur, ac propterea generari pariter cum priuatio desinit, materia interire dicitur. quoniã cum priuatio desinit potentia esse desinit, qua recedente status, & materię conditio recedere videtur, quo fit, vt prudenter ab Aristotele dictum sit, materiam oriri, & interire ratione priuationis. Neque arduum est secundam dubitationem persoluere; nam aliquid oriri, & interire bif. intelligi potest, vno modo propriè, & secundum esse, alio modo secundum denominationẽ, iam verò, priuatio cum sit non ens, formęque absentia non interit, & oritur secundum esse, quoniã id solũ competit enti reali, cũ corruptio transitus sit ab esse, ad non esse, sed oriri, & interire dicitur secundũ denominationẽ,

prout sui præsentia materiã priuatã denominat,ipsaq; recedente nõ amplius materia priuata dr̃, & hanc in modũ priuationẽ corrũpi Arist. intellexit.

Priuatio quodam modo forma est.

CRIBITVR propositio ista 2.phys. contex.15. vbi cum philosophus pluribus rationibus ostendisset na turam de forma enunciari, statuit priuationem, quin etiam naturam esse; siquidem priuatio quoddammodo forma est sed quid nomine priuationis intelligat, non satis perspicuũ est. Simplicius, & Auerroes propositionem hanc exponentes, duplicem expositionem tradiderunt, prima est, nomine priuationis Aristotelem priuationem in materia prima existentem intelligere, quæ ter minus à quo generationis existit, quæ sanè est veluti species, & forma materiæ. prout ipsam denominat, & quoquo modo afficit. Sed hæc expositio falsa est: siquidem nomine priuationis ea intelligitur, quæ est altera species formæ, & naturæ, quæ inibi ab Arist. diuisa fuit. Nam inquit, forma, & na tura duplex est, iam verò forma, & natura, quę diuisa fuit, est forma, & natura realis, & positiua, quod ex eo patet; quoniam cum in contex. 14. Arist. dixisset generationem dici naturam: quoniam via est ad naturam, & formam: subinde formam, & naturam diuisit in priuationem, & formam. diuiditur itaque forma, & natura ad quam generatio via est; sed hæc est forma realis, & positiua; igitur & priuatio, quę est species huius, est forma realis, & positiua, cum realis generis species, reales quinetiam esse debeant; quod sanè fortasse animaduertentes, & ipsi secundam expositio nem tradiderunt, nomine priuationis formam realem imperfectam Arist. intelligere. enimuerò formę diuersarum specierum ità se habent, quòd æqualis perfectionis esse non possunt; sed vna semper est altera perfecta magis: vt ex Arist. colligitur 8. metaf. contex. 10. vbi habet, quòd species rerum sunt sicuti numeri, nec non primo cæli contex. 100. vbi inquit, quòd à primo ente impartitum est esse omnibus, his quidem clariùs, his verò obscuriùs, & quoniam id, quod perfectius est, vt habitus, & forma se se habet, imperfectius verò vt priuatio. vt ex Arist. habetur primo de generat. contex. 18. vbi comparans terram, & ignem inter se; & frigidum, & calidum; ignem, & calidum, habitus, & entia appellauit, frigidum, autem, & terram vtpote quæ imperfectiora sunt, priuationẽ, & non entia. quod etiam declarauit Auer. 8. Metaf. com. 10. vbi album habitum, nigrum verò, vt imperfectius priuationem appellauit, ea propter philosophus, cum naturam, & formã, ad quam generatio via est, diuisisset in formam perfectiorem & imperfectiorem

ctiorē, illam nomine formæ, hanc verò vt imperfectiorē nomine priuationis nuncupauit, & propterea hanc non absolutè formā vocauit, sed quodam modo, cū aliquo pacto deficiat à dignitate formæ, ità vt totū Aristo. connexū huiusmodi sit, generatio dicitur natura. quoniam via est in naturā, & formā; hæc autem duplex est, vna, quæ forma perfecta est, altera verò imperfecta, quæ priuatio nuncupatur, & hæc quidem germana est huius propositionis expositio, ex quo sequitur, ex hac propositione in qua maximam vim fecit superiori ętate Marcus Antonius Genua, minimè colligi posse, in materia prima, formā illā corporis de prædicamento substantiæ adinueniri: si quidē forma hæc corporis, si in materia reperiretur, esset terminus, à quo generationis, priuatio verò, & forma hæc imperfecta, de qua in hac propositione loquitur Arist. est terminus ad quem generationis: quod ex eius processu facilè patet. Nā inquit, generatio dicitur natura, quoniā est via in naturā. Natura verò, & forma duplex est, altera quidē, quæ priuatio est, & alia. s. quæ absolutè forma nuncupatur. Accipitur itaq; priuatio, & forma imperfecta, vt spēs est naturæ ad quam generatio via est, sed hæc est terminus, ad quē generationis: igitur & priuatio, quæ in hac propositione accipitur, est terminus ad quem generationis, & ex consequenti forma illa corporis materiæ coeterna esse non potest.

Cœleste corpus animatum est.

SCribitur propositio hæc ab Ari. 2. cæ. cōt. 13. in cuius explicatione tria consideranda sunt: primū. An cęlū sit animatū: Secūdum, qua anima sit animatū: postremū, qua methodo, & uia compertum sit, cælū animatū esse. Circa primū duo sunt, quæ probare videntur cælū animatū non esse; primū est. quoniam animatū omne est corpus organicū: siquidem anima, vt 2. de anima cont. 6. docuit Arist. est actus corporis organici, iam verò cælū organicū nō est, vt in explicatione definitionis animę inferius probabitur: igitur cęlū animatū non est. Alterū fundamentū ab Aristo. desumitur 2. de anima cont. 3. vbi allata corporis naturalis diuisione in corpus viuens, & nō viuens, corpus viuens describens illud inquit, esse, quod ab interna ui nutritur, & augetur, iā uerò cęleste corpus non nutritur, neque augetur: igitur nō est corpus viuens, neque animatū, neq; dici pōt, eò loco naturale corpus in viuēs, & nō viuēs Aris. diuidere, quod generabile est: siquidē ibi corpus naturale diuidit, quod à corpore artificioso cōtradistinguitur; hoc aūt naturale corpus est cōe generabili, & æterno; igitur sub hac partitione cęlū ēt continetur, cū aūt sub naturali corpore viuente, non contineatur, sub altero igitur cōtinebitur membro, quod est corpus non uiuens, & anima-

tum,

tum, cæterum hæc, quæ hanc Aristotelis sententiam demoliri videntur, facilè dissolui possunt, & ad primum qui tuentur cælum organi cum esse, facilè ex hoc nodo sese explicarent, cæterum quia id à veritate, & ab Aristotele abhorret, ea propter difficultati secus est occurrendum: dicimus autem non omne corpus animatum organicum esse: siquidem nonnulla reperiuntur corpora, quę animata sunt, & tamen organica non sunt, sicuti cælum est, quod quidem simplex est, & homogeneum vt primo cę. contextu 8. ab Aristotele decretum fuit, nam cum simplici motu circulari moueatur, quippè qui partium varietatem non exposuit, cum coporis simplicitate absolui potest. vt elementorum exemplo satis patere potest. quò fit, vt corpus animatum, vt animatum est, organicum non sit. sed quod diuersas habet operationes, quæ per eandem exerceri non possunt. corpus itaque animatū aliud simplex, & homogeneum est, aliud verò organicum, partiumque diuersitatem habens, vt corpus animatum caducum, & mortale. Ad aliud autem obiectum respondetur, cæleste corpus sub viuente corpore non contineri, quod 2. de anima contextu 3. ab Aristotele definitur: siquidem eò loco corpus viuens non definitur in communi ad omnes vitæ gradus, vt nutriri, sentire intelligere, & moueri secundum locum. Sed pressius ad vnum vitæ gradum tantum. vtpotè ad gradum nutritionis, & incrementi, qui primus est vitæ gradus. Sed potius sub altero membro illius diuisionis continetur, videlicet sub corpore non viuente, prout corpus non viuens à corpore viuente contradistinguitur, quod gradu nutritionis viuit. vt eo loco ab Aristotele accipitur. tametsi cæleste corpus sub corpore viuente contineatur, in communi, quod ad omnes vitæ gradus commune est.

Qua anima cælum animatum sit.

QVOD hac in re difficultatem facit, illud est. quoniam cū tres sint animę species, Vegetalis, sentiens, & intellectiua, dubium est, qua animæ specie animatum sit. Porrò vegetali anima cælum animatum non est, quod ea ratione ostendi potest. vbi vegetalis animæ operatio non reperitur, ibi vegetalis animæ adesse nō potest. formæ enim ex operibus innotescūt, qua etiam methodo Aristoteles sentientem animam in stirpibus non reperiri posse demonstrauit cum in illis nulla sentientis animæ

mæ operatio reperiatur: iam verò in cęlesti corpore vegetalis, animę operatio non reperitur, igitur neque animę vegetalis, minoris propositionis veritas ex eo patet, quoniam inter cæteras vegetalis animæ operationes, & quæ aliarum est fundamentum, nutritio est, iam verò in cælesti corpore nutritio non reperitur. siquidem nutritio non ob aliam causam viuentibus à natura tributa est, nisi vt instauretur quod assiduo fluore in eis dissoluitur, in cęlesti aut corpore nihil quicquam dissoluitur, cum ab alteratione, & ab interitu, vt primo cæli contextu 20. statutum fuit, sit liberum & immune, huiusque rei prætenta secula certissimam fidem faciunt, cum nulla hominum ætas viderit, aut obseruauerit in cęlo aliquid consumptum, aut senio imminutum esse; igitur in cęlo nihil rependi, aut instaurari debet, & ex consequenti neque cælum nutriri oportet, præterea nutritio absque instrumento corporeo, primarũque qualitatum, & præsertim caloris naturalis beneficio administrari potest: iam vero in cęlesti corpore membra, instrumentaque nutritioni, excrementisque delegata, primæue qualitates nõ reperiuntur, quòd etiam his verbis Plato docuit in Timeo inquiens, cũ cęlestia corpora non alantur membris opus non fuit, quibus noua alimenta susciperent, aut decocti alimenti excrementa emitterent. Itaque in cęlesti corpore non reperitur nutritio, & ex consequenti neque anima vegetalis, quæ huius functionis effectrix causa est. Vnde ad fabulas Orfei, Hesiodique sententia reijcienda est dicentium solem & astra ex humoribus ab Oceano mari in altũ delatis nutriri, quòd si vapores ab aquis in sublimen locum attolluntur, non propter hunc finem attolluntur, vt illa ex his enutriantur, sed ex materię necessitate propter actionem solis vndè postea à frigore mediæ regionis aeris in aquam, & niuem conuerti, inferius relabuntur. Sed cum anima vegetali cęlum animatum non sit, an anima sentiente animatum sit nunc considerandum est.

An sentiente anima cælum animatum sit.

AC in re apud philosophos non eadem fuit opinio, putauit Ioannes Grammaticus vt ab ipso scribitur 2. de anima super contex. 15. in cęlo sensus adueniri, tametsi multò præstantiores his, qui in mortalibus reperiuntur, ac proinde sentiente anima cælum animatum esse: cuius etiam sententię fuit inter arabes auicennas, quamuis aliquo pacto inter se dissentiant. Auicennas enim vim sentientem internam tantum, vt potè imaginatiuam cælo accommodauit, Ioannes Grammaticus sensus etiam externos cælo inesse existimauit. Quorum sententia his rationibus suffulta est, quarum prima ea est. quicquid perfectionis in inferioribus respicitur id à superioribus corporibus remoueri non debet: iam verò sensus perfectio quędam est, cum actus, & forma sit; igitur cum in inferioribus reperiatur, in superioribus quoque corporibus necessario reperiri debet, quod etiam Auicennas hac ratione confirmauit, in cęlesti corpore plures reuolutiones reperiuntur, quę singulis diebus fiunt, quę ab agente per cognitionem proficiscuntur. Iam verò huiusmodi agens aut intelligentia est, & forma abiuncta à materia, aut sentitiua, non primo, quoniam intelligentia non cognoscit particularia; erit igitur sensitiua: quare cæleste corpus anima sentiente animatum erit. quorum sententię Platonis verba in Thimeo fauere videntur, quę huiusmodi sunt, in cęlesti corpore anima corpori coniuncta est, animę verò mens, iam verò nomine animę, aut mentem intelligit, aut sensitiuam, non primo. quoniam tunc mens menti iuncta esset: igitur nomine animę sensitiuam intelligit. quarè prętor mentē sentientem animam cęlo Plato etiam accommodare videtur, qui sanè locus in causa fuit, vt Plotinus sexto quartę enneadis libro, ac plerique alij ex Platonis sententia in cælesti corpore sentientem animam reperiri existimarint, quibus etiam fauet Arist. authoritas 3. de anima contex. 60. vbi sic inquit, non potest autem corpus non mansiuum, vel mobile intellectum habere absque sensu. generabile autem, at neque ingenerabile: propter quid enim habebit? hęc Arist. quibus verbis asserere videtur, quodlibet corpus siuè generabile, siuè ingenerabile habens intellectum, habere quin etiam sensum, ac proinde cęlum, quod ingenerabile est, intellectumque habet sensu quoque prędítum esse. sed hęc primò quamuis his innitatur rationibus, & authoritatibus à veritate abhorret, quod tum ex sententia Platonis & Arist. cum ex ipsa in natura

pertissimè demonstrabo. etenim Plato in Thimeo ità scribit: cœlum neque oculis, neque visu egebat, quia nihil erat, quod à se separatim, aut cerni deberet, nec auribus, auditusque egebat, quia nihil erat, quod à se audiri deberet; quod Platonis argumentū ab obiecto desumitur. Nam cum potentia absq; obiecto esse non possit, alioquin frustra esset, & perpetuò ociosa, eapropter si in cęlesti corpore sensus reperiuntur, profectò & ipsorum propria essent obiecta, cum aūt neq; visibile obiectum, aut auditile aliquod sit, quod ab ipsis aut spectari, aut audiri possit, aut debeat, eapropter neq; in cęlesti corpore sensus reperiri possunt, neq; Aristotelem, cęlo sensus accommodasse ità probari potest. Nā secundo de anima contex. 128. numerum sensuum ex numero organorum ostēdens, ità ratiocinatur: si sextus sensus reperiretur, profectè aliud organū reperiri operępretium esset, quoniā sensus absq; organo consistere nequit, sed non adest aliud organū; igitur neq; præter quinq; sensus externos alius sensus adinuenitur. vnde ex carentia organi carentiā sexti sensus Arist. demōstrauit iam verò in cęlesti corpore organū sensus, vt potè oculus, & aures & consimilia non reperiuntur, igitur neq; sensus illius in cęlo adinuenitur. Insuper id ex eodē Arist. 3. de aīa conte. 62. probari pōt, vbi ità ratiotinatur, si animal sensum habet eius corpus, aut simplex est, aut mixtū, si simplex corpus fuerit, sensum non habebit; siquidē sensus ex tēperata mixtione elementorū exoritur, hinc huiusmodi argumentum depromi potest. Cęlum simplex corpus est; igitur sensum nō habet, quod si cum corporis simplicitate sensus existere potest, statim Arist. consequentia collaberetur, id tandem ex ipsa rei natura probari potest, nam sensus propter aliquem finē animalibus à natura tributi sunt; aut enim ratione corporis tributi sunt, sicut animalibus brutis, quæ beneficio sensuum salutaria amplexātur, nocuaque aufugiunt, seque ab illis, quæ iniuriam, atq; interitum ipsis inferre possunt, commodè tueri queūt: aut ratione corporis, & animę tributi sunt, sicut etiam, ab Arist. 3. de anima contex. 61. memoriæ proditum est, vt hominibus ipsis, in quib. cū intellectus absq; phantasmatū, sensuumq; ministerio nihil quicq; intelligere possit, sibi sensus impartiri operæpretium fuit. cū aūt cęleste corpus inalterabile, incorruptibileue sit, nec vllum ei incōmodā accidere possit, neq; intelligentia, quę cęlo insidet, ope sensuum, aut phantasmatū intelligat: igitur neq; ob salutem corporis, neq; in gratiam animæ sensus cęlesti corpori accommodari debent: neq; dici pōt, vt quibusdā placuit, ob excellentiā, & dignitatē sensus in cęlo ponendos esse, cū multò pręstantius sit vi sentiente pręditū esse, quàm ea carere, quoniam & stirpibus, metallis, & cadaueribus pariter sensus ob excellentiā, & dignitatē, quemadmodū & cęlo inesse deberent. Quòd autem nulla vis sentiens interna, ut imaginatiua insit

cęlo, vt placuit Auicenna, ità probatur. Nam huiusmodi virtus aut est corruptibilis, aut ęterna; non primum, quoniam cęlum corruptibile esset, si ęterna igitur abstracta, & immaterialis, igitur intellectus siquidē oīs forma à cõcretione materię abiuncta secundum esse intelligens est, vt 3. de anima docuit Arist. contex. 15. & 16. sicut è conuerso, omnis forma, quæ materiæ concreta est, solum intelligibilis est non autem intelligens, quare huiusmodi virtus non sensitiua, sed intellectus erit. præterea phantasia vt scribit Arist. 2. de anima contex. 160. est motus factus à sensu vtpotè externo tā verò in cœlesti corpore externi sensus non reperiuntur, vt anteà probatum fuit, igitur neque phantasia, & sensus internus, quod si quispiam dixerit, eo loci Arist. phantasiam mortaliū tantum definiuisse, tunc quęrendum est, vbi nam phantasia in communi, aut quæ cęlestis corporis propria est, ab Arist. definita fuit, de hac enim habenda erat oratio, & magis, cum perfectioris corporis sit, cum igitur sub ea definitione non contineatur, nec vsque alibi de ea Arist. pertractauit, aut igitur phantasia, quæ cęlestis corporis propria est, admittenda non est, aut negligentiæ crimine Arist. maximè accusandus esset, vtpotè qui eam silentio prætérijsset, quid igitur dicendum.

Dilucidatio.

ORRO sicuti in cœlesti corpore vegetalis anima non reperitur, ità neque sentiens aut externa, aut interna admuenitur, tùm quia cęlum simplex est, tùm quia in cœlo nulla est sensum opportunitas, neque ex parte corporis, neq; ex parte animæ, vt antea ostensum fuit, cui veritati ante Auerroem subscripsit lucidus interpres Themistius. 3. de anima cap. 3. his verbis: extremis mundi partibus sensus à natura denegati fuerunt. extremas mundi partes, cęlum, & plantas intelligo, quamuis non eadem ratione vtrique defuerint: cœlo quidem prę nobilitate, quia eminentiore ordine habebatur, quàm vt ad hunc vsum descenderet plantis verò præ naturę crassamento, & ignobilitate, quæ Themistij sententia vt conspicua fiat, illud accipiendum est, quod 3. de anima ab Arist. scribitur sensum ex attemperatione elementorum, Symetriaque primarum qualitatum oriri, quod etiam veritas ipsa ostendit, nam cum sensus à vehementi sensibili labefactetur, sensus intēperata quodam proportione primarum qualitatum consistere, videtur qua quidem sublata sensus quoque collabitur, ex quo sequitur, cum corporis simplicitate sensus consistere minimè posse, quod etiam 3. de

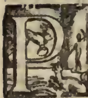
anima

anima contex. 62. Arist. confirmauit, vbi sic inquit, si sensum habet, corpus aut simplex, aut mixtum est, si simplex, sensum quidem non habet, neque cum immoderata elementorum mixtione sensus considere valet. Nam cum in mediocritate primarum qualitatum sensus consistat: igitur vbi hæc non reperitur, neque sensus adesse potest: cum autem cœleste corpus simplex sit, & non mixtum, vt primo celi contextu 8. statutum fuit, ei sensus inesse non possunt; stirpes verò. quoniam nimis terrenæ sunt, mediocritatemue primarum qualitatum non habent, sicut ossa in animalibus, ea propter stirpes sensus à natura promereri non potuerunt, vndè diu nè dixit Themist. us non eadem ratione extremis mundi partibus, vt celo, & plantis sensus denegatos fuisse plantis quidem præ naturæ crassamento, hoc est intemperata elementorum mixtione: celo, verò tum propter corporis simplicitatē, tum quia ab alteratione, & ab interitu liberum est, atque immune, celum autem & Stirpes extremæ Mundi partes dicuntur. quoniam uiuentia in triplici gradu reperiuntur: duo enim extrema sunt, vt Celum & stirpes, alia verò intermedia, vt animalia, celum quidem, & stirpes extremæ mundi partes dicuntur. quoniam extremas animæ species continent: cælum quidem intellectū tantum, stirpes verò animam vegetalem tantū, animalia verò intermedia sunt, quoniā præter vegetalē, sentiētē quinetiā anima, quæ media animæ species est, prædita sunt. Sed hac in re illud est animaduertendum, quòd hic vegetalis, & sensitiua in celesti corpore formaliter non reperiantur; causaliter tamen, & virtute continentur, virtute autem in aliquo contineri nil aliud est, nisi ab eo produci posse, cum autem cæleste corpus vim habeat, & potestatē stirpes, & animalia producendi, quæ vegetali, sentienteque anima formata sunt. vegetalem, sentienteque animam producendi vim habere dicitur, ac proindè ipsas virtute, & eminenter continere, sicut & Deus optimus, & sensum, & cetera omnia eodem modo continere dicitur, vt 12. Meta. com 18. declarauit Auer. ingens, formę potentia continentur in materia prima, actu verò videlicet virtuali, & eminenti in primo motore. quē sensum si habuisset Ioannes Grammaticus à veritate quidē non recessisset sed quoniam eius verba loco citato animā potius, quàm modū preseferre videntur, idcircò vim sentientē formaliter celo accommodasse videtur, sicut & recentiores non nulli existimarunt, quibus ita constitutis, nunc obiectis est occurrendum, & ad primū quidem dicamus. maiorem illam ita intelligendā esse, quòd illud, quod dicit perfectionem simpliciter si in inferioribus reperitur, à superioribus remoueri non debet; iam verò sensus licet perfectionē dicant; quoniā actus, & formæ sunt; quia tamen annexā imperfectionē habent connotantq; intentiūr espectu corporis, cuius sunt virtutes. siquidem vt

verò vt mens intelligit,& contemplatur,intelligere uerò medio corpore nō fiat,idcirco vt mens corpori cōiuncta non est,sed mens animæ cōiuncta esse dicitur;quoniā cum cęlum mouere non possit,nisi intelligat, mouere aūt animæ attribuatur,intelligere verò menti, eapropter mentē animæ cōiunctam esse oportet;hoc est,forma cęli vim mouendi,animęq; habere non pōt, nisi precedat,eiq; iungatur vis intelligendi,ità vt hoc ordine hęc tria in cælesti corpore sese consequantur,primò.n.mens est,& ratio intelligendi;secundò, ratio animæ,& vis mouendi;postremo,corpus, quod in orbem mouetur,& hoc pacto cęlum corpore,& anima,menteq; constare dicitur, corporiq; animā,animæ uerò mentē coniunctā esse,& hæc ni fallor,fuit germana Platonis sententia eo loci:nunc Aris.conte.perpendo 3.lib.de ani.qui ob variam lectionē,aliquā difficultatem facere videtur.Nam illū Plutarchus, referēte Simplicio,ita legit,nullū corpus non manens intellectū habere pōt absq; sensu,generabile quidē,at neq; ingenerabile, propter quid.n. non habebit? aut.n.hoc erit propter melius animę,aut corporis:at propter neutrum horū est.Alex.aūt,& Themistius affirmatiuè ità legunt. Corpus non manēs intellectū habens,sensum quin ēt habet,generabile quidē,at neq; ingenerabile,hoc est,non aūt corpus ingenerabile, propter quid.n.habebit;aut.n.propter melius animę,aut corporis illū habebit,lectio quidē Plutarchi stare nō pōt:primò quidē ex Aris.in eo contex. quoniā verba illa hoc pacto legi non possunt corpori ingenerabili,vt cęlū est,sensus inesse possunt, tū propter animę,tū propter melius corporis. non primò, quoniā intelligentia ministerio sensuū,& phantasmatū non intelligit.neq; secundo,quoniā cum cęlū,& ingenerabile corpus inalterabibile,incorruptibileq; sit,nullā salutē,nullamue vtilitatē ei afferre possunt.secundò id ex cotex.seq.canfirmari pōt, vbi Philosophus inquit,corpus simplex sensum habere non posse, cū sensus ex tēperata elementorum mixtione oriatur, quapropter cum Alexandro,& Themistio contextus ita legi debet:nullum corpus mobile intellectum absq; sensu habere potest.generabile quidem,at neq; ingenerabile,hoc est,corpus autem ingenerabile non ita se habet:propter quid.n.habebit, quasi dicat nulla profectò huius necessitas,neq; propter melius animæ, neque propter melius corporis.cui sanè expositione ipsemet Arist.consentire videtur secundò de anima contex.15.vbi sic inquit,separari quidē hoc ab alijs possibile est, alia aūt ab hoc impossibile in mortalibus,his verbis ostēdens,in mortalibus perfectiores animæ species,intellectumq; sine sensu constituere non posse;in ęternis aūt secus sese habere intellectum quidē absq; sensu cōstituere posse, & propterea 3.de ani. dicere non pōt. corpus ingenerabile intellectū absq; sensu consistere nō posse,quoniā statim exclusiua illa collaberetur,quā ponit

Arist. 2. de anima contex. 15. Sed cum neque sentiente anima cęlum præditum sit, modò an anima intelligente animatum sit, considerandum est.

An anima intelligente cœlum animatum sit.

ORRO cœlum animatum esse hac ratione ostendi potest. Omne, quod à seipso mouetur, animatum est, vt testatum reliquit Arist. octauo phy. contex. 29. vbi inquit, moueri à seipso propriè animatorum esse, quod à Platone accepit in decimo de legibus, vnde huiusmodi motus secundum locum, 2. de anima contex. 13. inter gradus, & species vitæ ab Arist. dinumeratur: iam verò cęleste corpus à seipso in orbem mouetur, vt eodem octauo phy. ab eodem Arist. scriptum est, itaque cęleste corpus animatum est; sed cum neque vegetali, neque sentiente anima sit animatum, erit igitur animatum anima intelligente, quod etiam hac ratione ostendi potest. nam cum cęlum anima tamque forma præditum sit, hæc autem æterna sit, tum quia cęlum ęternum est, tum quia æterni motus causa est, erit igitur abstracta, & immaterialis: quoniam verò forma abstracta à materia secundum esse, intellectus est, vt 3. de anima docet Arist. context. 16. igitur huiusmodi anima, qua cęlum est animatum, intellectus erit, & hæc est methodus, qua Deum optimum, æternasque sphęrarum cęlestium motrices substantias intelligentes esse compertum est; quoniam à concretione materiæ liberæ, & separatæ sunt. cui veritati subscribitur etiam Auer. 12. Met. com. 38. vbi sic inquit: cęlum de virtutibus animæ non habet nisi intellectum, & appetitum, sola autem hæc animæ species, quæ intelligentia est, in cęlesti corpore satis est, neque vlla alia requiritur forma, aut anima, neque ex parte materiæ, ita vt materiàm reddat in actu, neque ex parte inclinationis, ita vt materiæ propensionem tribuit ad circularem motum, tum quia materia cęli suaptè natura ad circularem motum propensa est, tum quia aptitudo ad motum non est ex parte formæ substantialis, neque necessaria est ex parte motus circularis, si quidem sola intelligentia satis est ad producendum motum circularem æternum, quomodo verò intelligentia vniatur cęlo, an vt forma, vel vt motor priore nostrarum Dilucidationum libro iam satis declaratum fuit, & hic finem habeant, quæ circa huius problematis explicationem proposita fuerunt.

Motus

Motus circularis competit cœlo secundum naturam.

Ropositio ista tametsi ab Aristotele scribatur 1. cę.cont. 14 & 15. lubet autem hoc in loco ipsam expendere. quoniam motus circularis cęlum animatum consequitur, quæ licet ab Aristotele prolata fuerit, attamen Auicennas, 9. suæ metaf. cap. 2. & doctor subtilis 4. sent. libro dist. 48, q. 2. dicere non dubitarunt, circularem motum cęlestis corporis naturalem non esse, neque ex parte mouentis, neque ex parte mobilis, non quidem ex parte mouentis. quoniam cum motus circularis ab intelligentia proficiscatur, quæ natura nō est, sed supra naturam, ea propter ratione intelligentiæ mouentis non naturalis, sed supra naturam, & voluntarius dici debet, neque ex parte orbis. quoniam orbis ad huiusmodi motum propensionem non habet, neque violentus est, cum contra orbis inclinationem minimè fiat; sed motus, aiunt, neuter est, orbisque ad huiusmodi motum in potentia neutra est, non secus ac superficies ad colorem in potentia neutra esse dicitur. Sed hi ab Aristotelis sententia apertissimè dissentiunt. siquidem Aristoteles à contex. 9. ad 16. vsque textum non semel declarauit motum in orbem cęlestis corporis naturalem esse; quinimmo id vt fundamentum accepit ad ostendendum cęleste corpus ab elementis diuersam naturam habere, enimuerò in contex. 9 asseruit, vniciusque corporis simplicis vnum esse motum simplicem secundum naturam, cum autem, cęlum corpus simplex sit; igitur simplex motus, qui circularis est; conuenit ei secundum naturam præterea context. 11. responsionem illam reijciens, quæ suæ demonstrationi afferri potuisset. cœlum videlicet esse alterius naturæ ab elementis, sed circularem motum ei præter naturam conuenire, ita ratiocinatur, si motus circularis competit cęlo præter naturam, ergo alter motus competit ei secundum naturam. aut igitur erit motus sursum. aut deorsum, cum autem nullus istorum sit. quoniam aut ignis, aut aliquod aliorum elementorum esset, quare diuersum non erit ab elementis, vt dicit responsio: igitur motus circularis competit cęlo secundum naturam, id ipsum ex demonstratione allata in contex. 14. facilè ostendi potest, vbi hac vtitur ratione; motus qui competit alicui præter naturam competit alteri corpori secundum naturam; sum verò motus circularis competit elementis præter naturam: igitur competit alteri

corpori secundum naturam, cum autem motus circularis competat cęlo: igitur cęlo competit secundum naturam: id tandem confirmat demonstratio allata in contex. 16. vbi inquit, motum circularem, aut conuenire cœlo præter naturam, aut secundum naturam, non primò. quòniam non esset æternus & continuus. quoniam ea, quæ præter naturam sunt perpetuò manere non possunt: igitur motus circularis competit ei secundum naturam. quinimmo eodem loco inquit, motum circularem cœlo naturalem esse, sicuti motus sursum igni, & motus deorsum terræ naturales sunt, ex quibus vnusquisque facilè intelligere potest cęlestis corporis motum, non esse motum, (vt aiunt) neutrum. Sed motum naturalem esse, alioquin non esset cęlo naturalis, sicut motus sursum ignis, & deorsum terræ, & ex hoc, quod motus in orbem cęlesti corpori naturalis est, concludit diuersam, maximèque discrepantem ab elementis naturam habere.

Dilucidatio.

VT propositi Theorematis veritas intelligatur, illud primò considerandum est. An mouens à quo cęlestis corporis motus proficiscitur natura sit, mobileque, & orbis ad huiusmodi motum propensionem habeat. Porrò effectrix causa circularis motus natura non est. quoniam effectrix causa intelligentia est, & forma abstracta, quæ quidem natura non est, vt ex 2. phy. contex. 12. ab Aristotele scribitur, ubi declarās de qua forma, natura dicatur, inquit, naturam dici de forma à materia inseparabili secundum esse, quæ tamen cogitatione separabilis est: idemque statuit contex. 14. quod etiam apertis verbis ad memoriam reuocauit primo de partibus animal. cap. primo, vbi inquit, non omnem animam naturam esse, sed aliquam, vt quæ materiæ concreta est, abstractam verò atque æternam naturam quidem non esse, tametsi secundum analogiam, & similitudinem quandam natura dici possit. quoniam sicut natura in eo, in quo existit, principium motus est, ita intelligentia prout in orbe, cui insidet, principium motus est, naturæ similitudinem habet. Sed licet intelligentia natura non sit, orbis tamen, qui materia est, principiumque passiuum circularis motus natura est, & ad huiusmodi motum propensionem habet, quàm sanè ex forma non habet, quæ citra intelligentiam orbi coniuncta sit, vt Simplicius, & B. Tho. arbitrati sunt. quoniam in cęlesti corpore præter intelligentiam nulla

alia reperitur forma, quæ det esse orbi, quæue naturæ nomen promereri possit, vt alibi à nobis ostensum fuit; neque huiusmodii inclinationē ex Spherica figura habet, vt Alberto magno visum est. Sed ex propria ipsius natura. Nam quia ad circularem motum materia cęli propensa est, idcircò vt circulari motu commodè circumferri posset, Spherica figura ei accomodata fuit. Secundò animaduertendum est. Naturale bif. capi posse. vno modo, vt distinguitur à voluntario, alio modo, vt distinguitur à violento, quibus ità constitutis, huius Theorematis veritas his propositionibus consistit: prima est. Si naturale recipitur, vt distinguitur à voluntariò, motus circularis quidem non est. sed voluntarius, & supra naturam. quoniam ab intelligentia proficiscitur, quę natura non est. sed intellectus, & supra naturam; cui veritati ipse quoque subscribit Auerroes 2. cęli com. 3. ex qua propositione Alberti magni statim diluitur obiectio 2. phys. cap. 3. cum inquit, cęli motum naturalem non esse. quoniam. eternus, & infinitus est, natura verò infinitum motū producere nequit, concludit enim motum cęli à mouente non proficisci, quod natura sit. quoniam natura de forma dicitur finita. & mortali, quæ infinitum motum efficere non valet, quod & nos ipsi vltrò concedimus. Secunda propositio est. Si naturale accipitur, vt distinguitur à violento, cęli motus naturalis est, & ex parte mouētis, & ex parte mobilis. quoniam ex principijs internis dependet, & ad huiusmodi motū inclinationem habentibus. quoniam sicuti orbis vim confert & ad circularem motum propensionem habet, ità & intelligentia mouens apta nata est, inclinationemue habet, vt circulò moueat: motus autem, quæ ab interno fit principio, vim etiam conferente passo naturalis est, vt distinguitur à violento, qui ab externo pendet principio, nullam quidem patiente, mobilique vim cōferente, vt 3. Ethic. cap. 3. ab Aristotele memoriæ proditū est. Cui etiam veritati consentit Auerroes 8. phy. com. 27. vbi inquit, cæli motū naturalem esse, tùm ex parte animę mouentis, tùm etiam ex parte mobilis, & in hoc sensu verba illa Arist. intelligēda sunt primo cęli 15. cum inquit, motum cęli naturalem esse, sicuti motus ignis sursum, & motus terræ deorsum, non autem secundum prioris propositionis sensum. quoniam elementorum motus à forma proficiscitur, quæ verè natura est, distinguitur ùe à voluntario: cæli autem motus ab agente promanat, qui supra naturā est, & hoc pacto intellexit Auerroes 2. cęli com. 3. cum dixit motum cæli naturalem non esse, sicuti est motus elementorum. Cæterum huic conclusioni duæ sese opponunt difficultates: prima est; motus natu alis, ab initio est tardior, in fine verò velocior, & motus cęli, & initio, & fine vniformis est, igitur motus cęli naturalis esse non potest: altera dubitatio

est, motus cęli ab externo pendet principio, quoniam ab intelligentia profici scitur, quę orbi intrinseca non est: igitur motus cęli naturalis non est, argumentum ex Aristotele deducitur 7. physi. contex. 10. vbi inquit; motũ qui ab externo mouente dependet, naturalem non esse, sed absque vllo negotio allatæ difficultates à nobis persolui possunt: ut ad primam dicimus, conditiones illas non esse de ratione motus naturalis, vt naturalis est. quoniam de ratione motus naturalis est, vt ex principijs internis fiat, & quæ ad motum propensa sint, sicuti ex opposito de ratione motus violenti est, vt ab externo principio fiat, nullam ad motum mobili propensionem habente; sed conditiones illæ sunt motus recti naturalis elementorum sibi ratione medij contingentes: nam cum in principio medium, siuè illud fuerit aer, siuè aqua, magis resistat, in fine verò minus, idcircò naturalis elementorum motus initio tardior est, in fine verò velotior, quamobrẽ propositio illa non vniuersaliter de omni motu naturali intelligenda est, sed de motu naturali elementorum, qui per medium fit, intelligi debet. Secunda verò dubitatio bifs. dissolui potest, primo quidem inficias imus intelligentiam mouens extrinsecum esse, nam licet intelligentia orbi per informationem, non vniatur, vt priore libro ostensum fuit, non propterea ab orbe extrinseca dicitur, cum loco, & subiecto ab eo secreta, separataque minimè sit: sed quoniam orbi, vt peculiaris eius motor applicata est, idcircò intrinsecum mouens esse dicitur: prætereà vltro etiam concesso intelligentiam mouens extrinsecum esse; non proindè sequitur motum circularem naturalem non esse. quoniam non omnis motus ab externo mouente violentus est, & præter naturam. vt ex Aristotele colligitur 8. physico. contextu 27. vbi facta diuisione in ea, quæ mouentur à seipsis, & ea, quæ ab extrinseco mouentur: diuidit ea, quæ ab extrinseco mouentur in ea, quæ mouentur secundum naturam. & in ea, quę præter naturam mouentur, quod etiam ratio ipsa confirmat. Nam si terra ab aliquo deorsum proiciatur, motus ille ab externo mouente progreditur, & tamen motus ille violentus non est. Sed naturalis. quoniam terra ad huiusmodi motum inclinationem habet: illa autem Aristotelis authoritas non ità ieiunè intelligi debet? Sed cum hac conditione, vt seipsum declarauit 3. Ethic. cap. 3. quod motus, quod ab externo fiat principio, mobili vim, aut inclinationem ad illum motum non habente, licet ergo motus circularis ab externo mouente proficiscatur non propterea præter naturam censeri debet. quoniam ad huiusmodi motum orbis vim confert, propensionemque habet.

Generatio vnius, est corruptio alterius, & vnius corruptio alterius generatio est.

SCRIBITVR sententia hęc ab Arist. 1. de ortu, & interitu contex: 17. in qua sanè dilucidanda quatuor à nobis explicanda sunt. Primum, quā ob causam ea in parte ab Arist. allata fuit: secundum quis sit propositionis sensus. Tertium, de veritate propositionis erit: postremū, vtra istarum prior sit, an generatio vnius, an corruptio alterius. Quò ad primum, ob eam sanè causam propositio hæc allata fuit, vt ex ea duplicem illam propositam quæstionem persolueret: vnam quidem de causa ęternitatis generationis & corruptionis; alterā verò de generationis subiecto, cuius causa prior illa mota fuit. nam secum philo. priscorum sapientum iam explicatis opinionibus suam de natura generationis, deque inter generationem, & alterationem differentia aggrederetur sententiam, in cōtex. 11. dubitationem illam proposuit. An sit generatio simpliciter, quæ substantiarum est, cumque rationem persoluisset, quæ generationem simpliciter euertere videbatur statuissetque generationem substantię fieri non ex ente, in actu, sed ex ente in potentia, in contex. 12. aliam proposuit quæstionem, quonam pacto sese habeat ens illud potestate, quod generationis subiectum statutum fuit, an actu aliquod prædicamentorum includat, aut certè nullum. Nam si primum detur, ita vt substantia tantū potestate sit, actu verò alia prædicamenta includat, accidentia absque substantia consistere poterunt; siquidem accidentia actu erunt, substantia actu non existente, si verò secundum dicatur, non ens actu per se consistere poterit, cum ergo, & vnum & alterum absurdum esse videatur propterea grauis oriebatur dubitatio, quonam pacto se se habeat hoc ens potestate, quod subiectum generationis statuitur, qua posita difficultate in contex. 13. alteram huic quęstionē annectit, quænam æternitatis generationis, & corruptionis causa sit, ex solutione huius priorem de subiecto generationis dubitationem persolueret. Illud autem Aristoteles vnimaduertens, quęstionem de causa æternitatis generationis propositam, non de effectice causa, sed de causa materiali intelligendam esse quoniam hæc ad naturam explicandam subiecti generationis sibi maximè inseruiebat, propositam autem de causa æternitatis

generationis dubitationem persoluens, in contex. 17. inquit, generationem, & interitum perenni quadam successione proinde, quoniã corruptio vnius, est generatio alterius, & vnius generatio alterius est corruptio. quę quidem causa, si rectè consideretur, ad materiam redigitur: ideo enim vnius corruptio, alterius est generatio, quoniam materia dum una forma exuitur, alteram recipit, atque vnius generatio alterius est corruptio, quoniam cum materia vnam formam recipit, altera spoliatur, ex qua quidem solutione mirabili quadam arte priorem etiam de generationis subiecto quæstionem persoluit. Solutio autem ea est, quòd ens potestate, quod subiectum generationis statutum fuit, ab omni forma, & actu denudatum minimè reperitur, sed semper cum aliqua forma coniunctum est. Nam cum generatio vnius, alterius sit corruptio, igitur cum vna forma in materia oritur, altera in materia corrumpitur. itaq; materia cum ea, quæ corrumpitur forma coniuncta erat, & cum vnius corruptio, alterius sit generatio, igitur cum vna forma corrumpitur altera in materia oritur, quamobrem, ens potestate, quod generationis subiectum ponitur, semper cum aliqua forma copulatur, ac proinde non sequitur, passiones, & accidentia separabilia esse, actuq; existere, substantia actu non existente, cum ens illud potestate materia scilicet, semper actu existat, & alicui formæ iugata sit, ex qua etiam propositione argumentum illud dissoluitur in 16 contex. allatum, quo probari posse videbatur generationem aliquando defecturam: argumentum autem, illud erat, omne quod corrumpitur, abit in non ens, hoc autem cum nihil sit, vniuersum iam consumptum esse deberet, cum id, ex quo, generatio fit, finitum sit; finitum autem per continuam partium ablationem tandem absumatur, soluitur, inquam, quoniam quod assumitur falsum est. Nam licet, id, quod corrumpitur, dicatur corrumpi in non ens, tanquam in terminum per se primum, quoniam corruptio transitus est de esse ad non esse: corrumpitur tamen in aliquod ens, tanquam in terminum secundarium, quoniam corruptio vnius est generatio alterius, quoniam scilicet altera consequitur forma remanetque materia, quę orientem inducit formam, ac proinde generatio in infinitum producitur. Hoc itaque pacto philosophus ex hac propositione mira quadam arte tot persoluit difficultates, & hæc de primo, nunc sensum propositionis aggredior.

Quis

Quis sit propositionis sensus explicatur.

QVIDEM propositio ista formaliter intelligenda non est, ità vt generatio sit corruptio, & generatio vnius sit formaliter corruptio alterius, quoniã generatio ignis non est corruptio aquæ: siquidem ignis generatio mutatio est, qua aliquid acquiritur, & terminatur ad esse, corruptio verò mutatio est, qua aliquid amittitur, & terminatur ad non esse; iam verò mutationes, quæ ad diuersos terminos proficiscuntur, & aliquam oppositionem includunt, formaliter idem esse non possunt, præterea in hoc sensu propositio ista ad quæstiones illas persoluendas nihil prorsus Aristoteli inseruiret, vnde quamuis propositio hæc sensum hunc habere posset: attamen propositiones non in eo sensu, quem faciunt, sed in eo sensu, quo fiunt, intelligi debent. quamobrem propositio hæc causaliter, vel concomitanter intelligenda est, videlicet corruptio vnius causa est generationis alterius, vel ad vnius interitum alterius consequitur generatio, & è conuerso, atque in hoc sensu ab Aristotele allata est, in quo planè sensu propositæ soluuntur difficultates, de generationis subiecto, & de causa æternitatis generationis, & interitus, porrò mutationes istæ ita sunt inuicem connexæ, & complicatæ, vt vna ad alteram necessariò consequatur, cuius necessariæ connexionis causa, materia est: quoniã cum suaptè natura potentia sit, & per seipsam consistere minimè possit: idcircò cum vna forma exuitur alterã induere. necesse est: atq; huic connexioni necessitatem imponit: quòd vnius corruptio alterius est generatio: quoniam verò materia duabus absolutis, perfectisque formis simul perfici nequit, eapropter cum vna oritur in materia, alteram in materia præexistentem interire oportet, & hoc pacto, alterius connexionis causa est, videlicet vnius generationem, alterius corruptionẽ esse. Vnde hac in re quorundam modernorum errorem reticere minimè possum, qui rationẽ reddentes, cur materia absq; forma consistere nõ possit. eã huius rei causam esse inquiunt, quoniã corruptio vnius alterius est generatio, cum tamen è cõtra sese res habeat, quod ideo vnius corruptio alterius generatio est, quoniã materia absq; forma consistere minimè potest, siquidem philosophus eo primo de gener: loco ante citato, de æternitatis generationis causa, quæstionẽ proponens, non effectricem inquit, sed eam, quæ in materiæ specie est, causam inquiri, quæstionem autem persoluens ait, ideo generationem æternam

esse, quoniam corruptio vnius, alterius est generatio, quę sanè ratio ad materiam vt ad causam, ipsomet authore Aristotele, refertur: quamobrem materia causa, est vt generatio sit ęterna, & vt corruptio vnius, sit generatio alterius, & quoniam causa est huius secundi, ideò est causa primi, ratio quamobrem causæ, cur materia absque forma consistere non possit, ea certè non est. quoniam scilicet corruptio vnius, alterius est generatio, vt inquiunt moderni. quoniam id est effectus, non autem causa, sed causa est. quoniam materia potentia est, & ob id formã aliquam semper requirit, qua actu sit, & qnoniam potentia est radix huius propositionis. Vnius corruptio alterius est generatio.

De veritate propositionis.

AETERVM propositio ista tùm in substantijs, tùm in accidẽtibus dubia est, et de veritate quàm maximè suspecta in substantijs quidem. quoniam ex quatuor elementis oritur mixtum, & tamen elementa non corrumpuntur, cùm actu in mixto supersint, oritur quinetiam animatum, et tamen mixtum non corrumpitur. quoniam cum naturalis mixti interitus, putredo sit, vt 4. Meteorum contex. 3. docuit Aristoteles si in generatione. animati mixtum interiret, tunc putredo nedum animati interitum, sed etiam eiusdem generationẽ prę ibet, quod eo loci Aristoteli aduersatur, vbi inquit, animatorum interitum. vt auansin in plantis, & senectutem, mortemque in animalibus putredinem præire, & ad hanc viam esse, prætereà aliquid interit, absque generatione alterius, enimuerò corrumpitur animatum, & tamen mixtum de nouo non generatur. similiter cum mixtum in elementa dissoluitur, elementa de nouo non generantur, nec non in accidentibus propositio maximè dubia est; quoniam in mixtis sapores, & colores oriuntur ab que saporum, aut colorũ interitu, & licet apud D. Thomam, illos úe, qui eius dogmata insequuntur, quæ de substantijs dubitationes allatæ sunt, ne vllum quidem negocium facere videantnr. siquidem arbitrati sunt, elementa in mixto actu non superesse, sed secundum substantiã corrumpi, & in quouis corpore mixto vnicam tantum formã substantialem adinueniri, in generationeque vltima accedẽte forma, priores omnes aboleri: in interitu uerò forma rei corrupta de nouo aliam suboriri, ac proindè generа-

nerationem vnius semper alterius corruptionem coniunctā habere,& è cōuerso, tamen si Aristotelem reique naturam sequi velimus, elementa in mixto actu manere,& in animati generatione certè mixtū haud corrumpi,neque in animati interitu mixtum recenter generari constanter tenendū est,quod inferius cum mixtionis definitionem explicabo, me ostensurum polliceor; quò fit, vt allatæ dubitationes contra propositionem non leue negocium facere videantur. Vgo senensis in primam sen Auicennæ cap. de elementis,vt elementorum remanentia tueretur in mixto dixit propositionem hanc in elementis solùm intelligendā esse;in his enim generatio vnius, alterius est corruptiò,vt cum ignis generatur ex aqua, generatio ignis est corruptio aquæ,& è contra: in mixtis verò propositionem locum non habebere,sed hæc sententia ab Aristotele omnino dissentit.quoniam propositio de ea generatione intelligit debet,de qua ibi philosophus sermonem habet. iam verò ibi de generatione ex corruptione elementorum,& mixtorum sermonem habet,vt patet ex contextu primò,& quarto primi de generatione vbi non solùm de generatione elementorum,sed etiam mixtorum disserendum proponit igitur propositio de generatione elementorum,& mixtorum, intelligenda est:præterea eo loci Aristotelis institutum perpendo,porrò propositio ista in contex. 17. allata fuit ad explicandam causam æternitatis generationis, & corruptionis,de qua inibi dubitatio mota fuit,nec nō ad declarādū generationis subiectū; itaque propositio de ea generatione intelligitur,de cuius æternitate, pariter & subiecto ibi dubitatio ab Aristotele mota fuit.iam verò dubitatio ea in parte mota fuit de causa æternitatis,deque subiecto generationis in communi tàm mixtorum,quàm elementorum. siquidem de causa æternitatis illius generationis,pariter & subiecto mota dubitatio fuit,de qua philosophus dubitauit in contex 11. vtrum sit,nec ne, enimuerò hac dubitatione proposita,solutaque ratione, quæ generationem simpliciter non esse ostendere videbatur.ostensoque generationem ex ente fieri in potētia,quęsiuit quomodo ens hoc potestate sese habeat,quod subiectum generationis est. pro cuius solutione secundam illam quæstionem de causa æternitatis generationis adiecit,itaque dubitatio ibi mota,fuit de causa æternitatis illius generationis,pariter & de subiecto, de qua addubitauit in contex. 11. iam verò hoc ipso contex.de generatione simpliciter,vt à generatione accidentium,& secundum quid distinguitur dubitatio mota fuit,vt legentibus facilè patet.Igitur propositio ista [Generatiò vnius, alterius est corruptio] de generatione mixtorum,& elementorum intelligi debet,non autem elementorum solùm,vt dicit ille Senensis. Eapropter D.subtilis 4.sententiarum lib.dist. 10. quęst. 3. propositionem istam perpendens,

inquit

inquit, propositionem hanc immediatè, & mediatè, intelligi posse. immediatè quidem, vt si ignis generetur ex aqua. generationi enim ignis immeditè iungitur interitus aquæ, & è contra corruptioni aquæ immediatè connectitur generatio ignis. mediatè verò, vt in mixtis. quoniam generationi animati non immediatè nectitur corruptio formæ mixti. quoniam remanet, sed mediatè, & remotè. quoniam ad generationem mixti præcessit corruptio elementorum. pariter corruptioni animati, non immediatè nectitur generatio mixti. quoniam eodem forma mixti, quæ præfuit in viuente manet in cadauere, sed remotè, prout ad corruptionem mixti sequitur generatio vermis, aut alterius, deuenit in hauc sententiam Scotus. quoniam cum ex vna parte animaduerteret in generatione animati formam mixti non interire, nec in interitu animati formam mixti de nouo non generati, & ex altera parte asserentē Aristotelem videret cuius generationem, alterius esse interitū, & econtra, vt vnum, & alterum seruaret; dixit propositionem non immediatè tantum, sed etiam mediatè intelligendam esse. Ingeniosa quidem est hæc Scoti interpretatio, non tamen Aristoteli consentanea. quoniam philosophus primo de gener. contex. 21. rationem afferens, cur ex corruptis alijs semper aliquid generatur, inquit. quoniam terminus ad quem corruptionis est terminus à quo generationis, & è contra, igitur terminus, à quo generationis immediatè iungitur cum termino ad quem corruptionis, & ex consequēti vniuersaliter corruptioni vnius immediatè connectitur generatio alterius, iam verò ex Scoti sententia, terminus ad quē corruptionis non erit terminus à quo generationis, Achillinus 2. lib. de elementis inquit, propositionem hanc, & in mixtis, & in elementis immediatè veritatem habere: ad instantiam autem de elementis, quæ actu manent in generatione mixti, respondet, quòd licet elementa in mixti generatione secundum totum non corrumpantur. Secundum partem tamen aliquo pacto corrumpuntur. quoniam in generatione mixti secundum formas substantiales remittuntur, atque ità quoquo modo corrumpuntur, ac proindè generationi mixti annectitur corruptio aliqua ex parte ipsorum elementorum. Cæterum hæc Achillini sententia supponit elementorum formas intendi, & remitti. quod ab Aristotele alienum esse primo nostrarum dilucidationem libro ostensum fuit, ad quem locum lectorem reijcimus. Præterea cùm generatur sentiens in ortu animalis manet vegetalis vt inquit Auerroes, cuius doctrinam ipse insequitur 2. colliget cap. 11. vbi sic scribit. Anima vegetalis, quæ est in embrione parata & recipere animam sentientem, & ratio ipsa persuadet. quoniam generans non corrumpit nisi formam contrariam formæ introducendæ, non autem illam, quæ dispositio est formę venturæ, sicut est vegetalis ad animam

man sentientem: igitur anima vegetabilis manet accessu animæ sentientis, & tamen anima vegetabilis non remittitur, cum sit forma perfecta, itaque fit generatio vnius absque corruptione alterius, vel completa, vel incompleta, quid ergo dicendum?

Dilucidatio.

ROPOSITI theorematis germanum intellectum nos declarantes, dicimus primùm præsens theorema in omnibus substantijs generalibus, immediatè, & semper veritatem habere, in substantijs quidem omnibus, contra Vgonem, immediatè contra Scotum, semper quidem, vt ipsemet Aristoteles eo primo de gener. contex. 20. his verbis declarauit inquiens, [& est generatio vnius in substantijs semper alterius corruptio, & è contra.] & id ad differentiam accidentium, in quibus non semper res ità sese habet, vt paulò inferius declarabitur. sed si in mixtis accedente forma priores non corrumpuntur, & corrupta vna forma, vtpotè animati forma mixti de nouo non generatur vt superius dictum est, qui igitur in mixtis propositio veritatis locum habet? sciendum, aliquid bif. generari, & corrumpi posse, vno modo simpliciter, & secundum substantiam, alio modo secundum quid, tunc dicimus propositionē hanc non primo modo tantum, sed vtroq; modo, videlicet, aut simpliciter, aut secundum quid, intelligendam esse. interdum enim generatio vnius, alterius corruptio simpliciter est, vt in elementis, cum ignis generatur ex aqua, & interdum etiam in mixtis, vt cum ex equo generatur cadauer, generatio quidem huius corruptio simpliciter est formæ ipsius equi, interdum vero generatio unius, non est corruptio simpliciter alterius, sed solum secndū quid, vt cum generatur mixtum elementorum formæ secundum substantiam non corrumpuntur, sed secundum quid, prout amittunt quoquomodo rationē formę, quatenus esse specificum, & demonstratū non largiuntur, sed fiūt potētiales, & veluti materia formæ mixtorū introducendæ, eodē modo in animaliū ortu adueniēte sensitiua anima uegetabilis secundū quid corrūpi d citur, simili quoq; rōne, corruptio vnius simpliciter alterius generatio secundum quid esse pōt, vt cū corrumpitur animatū forma cadaueris de nouo generari dicitur non quidē simpliciter, sed secundū quid, prout de nouo incipit forma

rationem habere: siquidem denominat, esseque demonstratum, specificum largitur, quod antea, animæ præsentia, minimè faciebat, & dum corrumpitur cadauer, eodem modo elementorum formę generari dicuntur: sicut etiā contingit in numeris: nā accedente quarta vnitate, tertia vnitas corrumpi dicitur, nō quidem simpliciter. quoniā tertia vnitas manet in quaternario, sed secundū quid. quoniā neq; denominat neque numerū constituit. quarta verò vnitate sublata tertia vnitas de nouo generari dicitur, pro vt de nouo formę rationem habere incipit. quoniam numerum ternarium constituit, quod antè non faciebat, præsentia quartę vnitatis. consimile certè accidit formis, quæ instar vnitatis sese, habēt & hoc satis est Aristoteli ad habendum propositum suum. decreuerat enim ex hac propositione secundo loco declarare, ens potestate, quod subiectum generationis simpliciter esse statuerat, cum aliquo actu semper coniunctum esse, iam verò cum animatum corrumpitur licet forma mixti simpliciter non generetur, & cum mixtum corrumpitur, licet elementorum formę de nouo secundum substantiam non generentu, materia cum aliquo, & cū aliqua forma coniuncta est. Vnde ad salnandam Aristotelis propositionem, ad dissolendasque dubitationes, quibus propositio hæc ab Aristotele allata fuit, necesse non est ad corruptionem vnius formæ, alteram simpliciter generari, vt ferè latini interpretes communiter arbitrati sunt. Aristotelis intentionem non assequuti, neque ad huiusmodi propositionem soluendam ponere formæ veritatem in mixtis vlla necessitas cogit. quamobrem Aristotelis propositio in substantijs immediatè, & semper, uel simpliciter, uel secundum quid intelligenda est.

Quomodo in accidentibus propositio veritatem habeat.

IN accidentibus verò propositio vniuersaliter veritatem non habet, vt contex. illo 20 his verbis Aristoteles indicauit, inquiens in substantijs semper corruptionem vnius, alterius generationem esse, ex hoc ostendens in accidentibus non semper veritatem habere, quęres, vt conspicua fiat, est animaduertendum, accidentia dum genera esse quędam enim sunt, à quibus materia separari potest, & quæ cum forma substantiali necessaria connexionem non habent, vt sunt colores, sapores, &

odores,

odores, & cętera id genus: alia vero sunt, à quibus materia disiungi, separarique non potest, ex eo quia cum forma substantiali necessariã connexionem habent, vt sunt qualitates primę. quia enim forma substantialis proprias in materia dispositiones expostulat, sine quibus nec è materia educi, nec in materia conseruari potest. ea propter istæ cum forma substantiali necessariam connexionem habere dicuntur. & sicuti materia à formis substantialibus separari nequit itá neque à qualitatibus primis vllo pacto diuelli potest. quod sub initium secundi de Gener. Aristoteles etiam scriptum reliquid. His habitis pro resolutione duo hæc ponimus theoremata primum est, si de accidentibus sermo sit, à quibus materia diuelli potest, nec cum forma substantiali necessariam habent connexionem, propositio in his veritatem non habet. fit enim generatio caloris in mixto absque corruptione alterius. pariter cum corrumpitur color in mixto non fit generatio alterius in elementis. quoniam cum ab his materia solui, denudarique possit, huic connexioni necessitate minimè imponit, vt corruptio vnius sit generatio alterius, & è contra. Alterum theorema illud est, si de accidentibus sermo sit, quæ cum forma substantiali connexionem necessariam habent, vt sunt qualitates primę. generatio vnius, est corruptio alterius, & vnius corruptio alterius generatio est, quoniam cum huiusmodi qualitates cum formis substãtialibus itá connexæ sint, vt absque illis formę substantiales vllo pacto consistere possint. Eapropter sicut vnius formæ substantialis generatio, alterius est corruptio, & è cõtra, itá vnius primę qualitatis generatio, alterius corruptio est, & è contra, vt exẽpli causa. forma substantialis ignis calorẽ, & siccitatẽ exposcit, forma autẽ aquæ frigus, & humorem: sicut ergo, si ignis ex aqua generari debet, ad corruptionem formæ aquæ, sequitur generatio formæ ignis, & corruptioni formæ aquæ, frigoris, & humoris corruptio iuncta est, & generationi formę ignis, caloris, & siccitatis, generatio iuncta est, itá corruptioni vnius primæ qualitatis necessariò iuncta est generatio alterius oppositæ qualitatis, sed dicito in mixtis corporibus propositio ista non videtur locum veritatis habere. quoniam cum corrumpitur animatum corpus, calor quidem euanescit. quoniam animati corporis interitus per defectum, interitumque caloris efficitur, non tamen ad interitum caloris, in cadauere sequitur generatio frigiditatis, quia sicuti post interitum animati elementa de nouo non generantur, itá neque primæ qualitates. Soluitur, propositionem, & in elementis, & in mixtis veritatem habere, diuersimodè tamen, quoniam in elementis generatio unius primę qualitatis, alterius est corruptio simpliciter. sicut enim in his vna forma simpliciter corrumpitur, & altera simpliciter generatur, ista necesse est, qualitatẽ primam formæ cõiunctã

quæ corrumpitur, etiam simpliciter corrumpi, & alteram huic oppositam simpliciter generari. In mixtis verò propositio non simpliciter, sed secundum quid tantùm intelligitur. quoniam sicut in mixtis, corruptio vnius formæ, non est alterius simpliciter corruptio, sed secundum quid, ità corruptio vnius primæ qualitatis nō est alterius qualitatis simpliciter generatio, sed secundum quid. & enim dicta viuens corrumpitur, naturalis calor & ipse corrumpitur, non quidem simpliciter, & ex toto, sed pro eo gradu, eaque mensura, quæ animæ pro conseruatione ipsius in corpore necessarium erat, & frigidum quidem generatur non simpliciter sed secundum quid, videlicet quo ad prędominium, quia cum iam pridem in viuente corpore dominium esset caloris supra frigus, in viuentis interitu deficit calor, & frigus inualescit, & è contra generatio frigidi est corruptio calidi secundum quid, & hoc pacto in mixtis quoque corporibus, vnius qualitatis corruptio, alterius est generatio, & in hoc sensu ab omnibus his, qui elementa in mixto actu manere profitentur propositio hęc intelligenda est. quibus ità constitutis, obiecta, quæ sub initium aduersus hanc propositionem, tàm in substantijs, quàm in accidentibus adducta fuere, vnusquisque facilè dissoluere potest. Nunc quartum aggrediamur.

Inter generationem vnius, & corruptionem alterius quis ordo reperiatur.

HACTENVS generationem vnius in substantijs alterius in corruptionem coniunctam semper habere declaratum fuit. quoniam verò inter hæc duo aliquid ordo, secundum prius, & posterius necessariò adinuenitur, nec satis cōstat vtra istarum prior sit generatio vnius, an corruptio alterius eapropter ad exactam huius theorematis explicationem problema hoc, quod postremum in ordine propositum fuit illustrandum etiam duxi; vt autem huius rei veritas resolutissima habeatur animaduersione dignum est, vnum altero prius tripliciter dici posse, primò quidem prioritate intentionis; secundò prioritate originis, & naturæ; tertiò verò secundum tempus. qua habita distinctione, problematis veritatem tribus propositionibus patefacio; prima est, prioritate intentionis agentis generatio vnius prior est, quàm corruptio alterius. siquidem generans primò, & per se generationem intendit. quoniam agentis consilium est patiens sibi simile reddere, & seipsum propagare, verùm qui id efficere nequit,

quit, nisi patiens id, quod agit, destruat, & corrumpat, proindè veluti ex accidenti alterius corruptionem intendit, enimuerò lupus cum agnum, aut ouem inuadit, præcipuè quidem agnum occidere non intendit, sed primò se ipsum alere, & conseruare: verùm quia id efficere nequit, nisi agnũ, aut aliud animal occidat, eapropter ex euentu alterius corruptionem intendit. Sicut etiam politicus dùm spontè sese exponit morti, primò quidem mortem non intendit. quoniam malum, sicuti mors est, à nullo per se appetitur; sed primò quidem commune bonum, patriæque salutem, aut fæliciorẽ sibi vitã, intẽdit; verùm quia isthæc consequi minimè potest, nisi morti se se exponat, idcircò ex accidenti mortem respicit, atque intendit. altera enunciatio ea est, prioritate secundum naturam, corruptio vnius prior est generatione alterius. siquidem forma generanda in materia introduci non potest, nisi præexistens ex materia abijciatur. Cum enim ignis generatur ex aqua, propectò forma ignis ex materia haud traduci potest, nisi antea forma aquæ corrumpatur. postrema enunciatio est, prioritate secundum tempus, vna non est altera prior, sed simul tempore fiunt. eodem enim temporis momento, quo forma in materia præexistens corrumpitur, forma generanda introducitur. quoniam si alio, atque alio temporis momento esse vnius generatio, & alterius corruptio, cum inter duo temporis momenta, & instantia tempus medium sit, hoc temporis intermedio materia absque forma, consisteret, quod certè dici non potest. Vndè primum esse formæ generandæ, est primum non esse formæ corrumpendæ, & primum non esse formæ corrumpendæ, est primum esse formæ generandæ, cum ex parte generationis non detur vltimum instans, in quo forma non sit. Sed primum esse ipsius, & ex parte corruptionis non detur vltimum instans, in quo sit, sed primum non esse ipsius. Quamobrem eodem temporis momento primum non esse vnius, est primum esse alterius, & è contra, & licet hæc simul tempore fiant, tamen vnum, vtpotè primum non esse vnius natura, primum esse alterius antecedit. quoniam cum temporis simultate prioritas secundum naturam consistere potest. Homo enim & risibile simul tempore sunt, & tamen homo risibile natura antecedit. Et hæc satis dicta sint.

De

De naturæ ordine in ortu, rerumque naturalium interitu.

CVM de ordine inter generationem vnius, & corruptionem alterius superiore capite habita fuerit oratio, nunc de naturæ ordine in ortu, rerumque naturalium interitu differendum est. quo scilicet ordine natura in generandis, dissoluendisque naturalibus rebus pregrediatur. Qua in re dicam primò de ortu, secundò verò de interitu. Quò ad primum. Rata sententia est, omniumque firmata consensu, quod id, quod in generatione primum requiritur materia, & subiectum est, sinè quo nec generatio fieri, neque consistere potest. Sed quoniam materia nullo pacto ad formam transmutari potest, nisi extensa, & diuisa sit. siquidem vt 6. phys. contex. 32. ab Arist. scribitur, omne transmutabile corpus est, atque extensum; indiuisibile enim transmutari nequit. vt eodem libro, & primo de ortu cap. de actione, & passione Aristoteles declarauit, ideò materia extensa, diuisaque esse debet, cum autem diuisio, & extensio ex quantitate fit, vt 5. metaf. contex. 18. proditum est, ideò secundo loco materia quantitate affecta esse debet, vt longitudine, latitudine, & profunditate, enimuerò à materia huiusmodi quantitate sublata. tunc aliquā formā propriā ibi præfiniret, nec ad ullam aliam factā transmutari posset, quoniam sublata quantitate non esset diuisa, igitur nullo pacto posset transmutari: & quoniam materia absque forma consistere nequit: igitur materia formā propriā haberet, à qua nūquàm diuelleretur, & in hoc consistit illa Auerrois consequentia primo phys. com. 63. cum inquit, si materia ante omnem formam substantialem quantitatem secum iunctam non haberet, tunc formam haberet sibi dantem esse, & definitionem; verum quia materia quantitate affecta adhuc communis est, indifferensq; ad plures formas. nec ex ipsa forma aliqua oriri potest nisi propria fuerit, & formam illam determinata. quoniam formæ proprię materiam propriam requirunt, vt Aristoteles 2. phys. contex. 26. declarauit, inquiens, quòd alterius formæ alia est materia, quod etiam 2. de anima contex. 2 ad memoriam reuocauit, illosque veteres reprehendit, qui animam cuilibet corpori accomodabant. cùm tamen propria forma in materia propria recipiatur: iā verò materia huic, et illi formæ propria nō efficitur, nisi per qualitates, & dispositiones quæ in ea ab agēte introducantur: materia. n. calore & siccitate disposita, propria est materia ipsius ignis, sicuti disposita frigiditate, & humilitate est materia propria ipsius aquæ, idcircò in

ma-

materia post quantitatē qualitates, & dispositiones pro rerum naturaliū ortu, in materia requiruntur: ex quo patere potest, quàm diuersus sit vsus, diuersaque necessitas quantitatis, & dispositionum seù qualitatum in materia. quantitatis enim necessitas est propter diuisionem, vt materia scilicet partem extrà partem habeat, ac proindè transmutari possit: qualitatum verò propter materiæ determinationem, vt scilicet materia determinetur, huicue & illi formæ propria efficiatur, tametsi illud etiam discriminis sit, quòd quantitas à materia nunquàm diuellitur. Sed est materiæ coeterna, quamuis termini varientur secundum diuersitatem formarum, qualitates verò, & dispositiones de nouo in materia ab agente introducuntur, atque etiam corrumpuntur, cuius sanè diuersitatis ea causa est: quoniam quantitas prout indeterminata est, omnibus formis generabilibus communis est, & propterea in materia numero eadem semper manere potest. enimuerò accidens & passio, quæ genito, & corrupto communia sunt; non corrumpuntur: vt primo de gener. contex. 24. Aristoteles declarauit. Qualitates verò vt calor, & frigus, siccitas, & humor. quoniam non omnes omnibus formis communes sunt, sed quędam huic, quædam verò illi formæ propriæ sunt. ea propter secundum formarum diuersitatem, de nouo in materia introducuntur. Sed illud hac in re difficultatem facit, an huiusmodi dispositiones, quę antè formam substantialem in materia introducuntur, adueniente forma, remaneant, aut corrumpantur: putauit D. Thomas huiusmodi dispositiones in materia accessu formæ generandæ non remanere sed simul cum forma in materia præexistente corrumpi, eo persuasus fundamento. quia forma substantialis immediatè materiæ primæ vniri debet, non autem medio aliquo accidente. quoniam tunc aggregatum ex materia, et dispositionibus pręcederet aggregatum ex materia, & forma substantiali: ac proindè aggregatum per accidens pręiret aggregatum per se, quod fieri nequit, cui etiam Aristoteles ipse fauere videtur primo de gener. contex. 23. vbi inquit: generationem, mutationem esse non manente subiecto sensibili, & in contextu 25. vbi sic inquit generatio fit cum nihil omnino alterum manet cuius sit passio vel accidens] Sed hæc dicti Thomæ sententia à veritate abhorret. quoniam si dispositiones, quæ pro forma generanda in materia ab agente introductæ fuerunt, vnà cum forma præexistente abolentur: Igitur materia indifferens, communisúe ad plures formas derelinquitur. quoniā non magis huic quàm alteri formę determinata est: igitur ex huiusmodi materia indifferenter omnis forma poterit generari, Scio diuum Thomam, aut pro ipso quempiam dicturum, quòd licet in corruptione huiusmodi dispositionum materia indifferens, communisúe derelinquatur, non tamen omnis forma indifferenter,

ter,

ter, sed determinata, ex ipsa generatur, propter præsentiam agentis determinati; quod est aptum hanc formam & non illam producere, vt si ignis generetur ex aqua; licet enim caliditas, & siccitas, quæ in materia pro generatione ignis introductæ sunt; corrumpantur, simul cum forma aquæ, materiaque nuda superstit, indifferensque: nihilominus ex illa materia formæ ignis, & non alia generatur propter præsentiam ignis generantis. Sed hæc responsio non satisfacit. quoniam licet aliquo pacto sese tueri possit in generatione, quæ fit ab agente vniuoco. & particulari, non tamen sese tueri potest in generatione, quæ fit ab agente æquiuoco, atque communi. Nam si à Sole, qui alioquin generans est indifferens ad plures effectus, ex putrida materia rana generari debeat, dispositionesúe, quæ in materia pro ranæ generatione introductæ sunt; corrumpantur, tunc materia communis, indifferensque remanebit, & ad formam ranæ, & ad formam muris, & cum Sol generans communis, indifferensque sit non solum ad formam ranæ, sed etiã ad alias formas, vt vespæ, vel muris; igitur tum ratione materiæ, tùm ratione agentis, quod præsens est: non magis rana, quam alterum animal poterit procreari, quo fit, vt præsentia agentis non satis sit, sed requiritur in materia aliquod ipsi inexistens, vt dispositio, quæ materiam potius ad hanc quã ad illam formam determinet. Quod sanè indicauit philosophus 2. de anima contex. 2. vbi inquit: actus, & formæ recipiuntur in patiente probè disposito; quæ ratio certè aduersus D. Thomam vim demonstrantem habet, cui hæc altera addi potest: si dispositiones pro forma generanda in materia introductæ corrumpuntur, & simul cum forma aliæ consimiles generantur: cùm forma substantialis ex D. Thomæ quoque sententia acquiratur in instanti, igitur & primæ qualitates acquiruntur in instanti, quod fieri nequit, quoniam, tota latitudo primarum qualitatum simul, temporisq; momento acquiri non potest. Eapropter multò verius dicendum est, dispositiones, quę in materia pro forma generanda introducuntur, aduentu formæ easdem necessariò permanere, quæ sunt copula, mediumque vnionis formæ cũ materia; quod & ipsa rei natura indicare uidetur. non enim consentaneum esse videtur, perfectum, sicuti forma substantialis est, enti imperfectissimo vt materiæ primæ immediatè, & sine aliquo apparatu vniri. quo factum est, vt forma perfecta enti imperfectissimo materiæque medio aliquo actu imperfecto vt medio accidente vniatur. Vnde generans ipsius formæ generatione nudam materiæ essentiam non attingit, vt putauit D. Tho. sed materiam accidentibus tectam, & adumbratam transmutat, formamque traducit. Nec D. Thomæ fundamenta quicquã officiunt, & primum quidem falsum est, formam substantialem immediatè vniri materiæ primæ, & ad probationem

bationē dicimus aggregatum per accidens dispositiuè præire aggregatū per sesquod tantum abest falsum esse, vt potius verissimum sit, summèq; necessarium, siquidem imperfecta, & quæ ad finem ordinantur, vt media necessariò finem præire debent: neq; Aristotelis authoritas vllam molestiam præbent, quam cum priore libro super definitione generationis explicauerim, hic lubens prætermitto: sed ad ordinem reuersus aio, dispositionibus materiam probè excultam, & præparatam ab agente tandem formam substantialem traduci, quæ compositum constituit, materiamque perficit, eique existentiam præbet, & hæc de primo.

De ordine in rerum naturalium interitu.

QVONIAM cuncta orta occidunt, atque intereūt, nec satis conspicuum sit, quis ordo sit in rerum naturaliū interitu, eapropter id quoq; breuiter explicandū est, porrò sicut in generatione substantiali ab agente primū in materia qualitates introducūtur, quibus materia disponitur ad hanc, & illā formam suscipiendā, tandemq; forma ex materię gremio educitur, ex cuius vnione cū materia compositū ipsum consurgit; ita & in interitu primū quod corrumpitur qualitates ipsæ sunt. nā cū hę media sint, quibus materię forma copulatur, quibusuè in materia conseruatur, quoniā tandiù forma materię cohęret, in eaq; asseruatur, quandiù illius formæ dispositiones in materia reperiuntur, ita dispositionum ablatio in causa est, vt forma à materia diuellatur, quoniam copula, & vinculū formę cum materia aufertur, ad ablationem autem qualitatum mox forma corrūpitur: cum forma in materia absque qualitatibus consistere minimè possit. ad cuius interitum tandem compositum ipsum corrumpitur. Cæterum Zimara huic veritati theoremate 52. vbi contra Auerroem arguit, qui huic sententiæ assentiri videtur, ità sese opponit, in generatione substantiæ ex Aristotele 7. metaf. context. 27. id, quod primò, & per se generatur, & corrumpitur compositum est, igitur quod primò oritur, & interit, non erit forma: accedit ex eodem contex. quòd forma ex accidenti oritur, & interit, ad ortum, & ad interitum ipsius compositi: igitur forma posterius ipso composito oritur, & corrumpitur, quam instantiam nescio qua ratione ipse dimiserit insolutam, cum tandem & ipse nostram hanc sententiam

K probare

probare videatur, ego autem, ita respondeo, quòd sicut in generatione ex materia iam disposita id, quod primo oritur, & in esse erumpit, forma est, enimuerò cum forma ipsius compositi causa sit necessariò ipsum praeire debet: ac proinde prius oriri, ac prius quàm compositum interire debet, non prius inquam tempore, quoniam haec simul tempore fiunt, sed natura, & causalitate, ad instantiam autem, dicimus ab Aristote. compositum dici primo, & per se generari, & corrumpi, non quia prius origine oriatur, aut intereat, quàm forma: sed quoniam obiectum est, quod primo, & per se ab ipsa generatione respicitur, nam cum generari nil aliud sit, quam acquirere esse, cum generatio transitus sit de non esse ad esse, illud primo, & per se generari dicitur, quod per se habet esse: hoc autem cum compositum sit, & non forma, proindè compositum dicitur praecipuè, & per se generari, ac obiectum generationis esse, non autem forma, tametsi forma prius in actum erumpat, intereatque, quam compositum. Ad id autem, quod secundo loco adijciebat, est aduertendum, quòd cum generari nil aliud sit, quam acquirere esse, illud per se dicitur generari, quod per se habet esse, cum autem forma per se non existat, sed ad existentiam compositi, quod per se existit, proinde forma ex accidenti generari dicitur ad generationem compositi, corrumpique ad corruptionem eiusdem: in quo sensu forma etiã composito posterior esse dicitur, generarique ad generationem compositi, prout existentiam non habet, nisi ad existentiam compositi, sicut etiam materia ab Aristote. dicitur generari ex accidenti ad generationem compositi, prout existentiam non habet nisi ad existentiam compositi, quod per se existit: qua etiam ratione materia ipso composito posterior esse dicitur: quãobrem licet forma prius oriatur, intereatque quàm compositum, nihilominus non primo, hoc est principaliter, & per se generatur, ex accidenti ad generationem compositi, eademque posteriorem esse, ut declaratum fuit.

Simile non agit in simile, neque à sibi simili patitur.

SCRIBITVR propositio hæc primo de ortu, & interitu context. 48. vbi improbata Democriti opinione, qui actionem, & passionem inter similia fieri existimauit, statuit simile in sibi simile non agere, neque à simili pati posse, quæ licet eo loci ab Arist: expositoribus satis animaduersa, explicataque fuerit, eamque zimara theorematibus suis expendere quoque voluerit, quia in ea explicanda, neque rei veritatem, neque Aristotelis sententiam sunt assecuti, eapropter & ipse eandē propositionem tractare decreui: vt quandoq; si fieri posŝit, eius veritas illustretur. In qua sanè tractāda considerabo primū, in quo dubitatio ipsa consistat secundo, quæ sit huius theorematis, Aristotelisque sententia, explicabo. Quò ad primum, sciendum est, similia duum generum esse, alia enim genere, & materia similia sunt: alia verò forma, & specie: iam verò circa propositionē istā dubitatio non est de simili genere, & materia. quoniā certū est, simile genere, & materia in sibi simile agere, & ab eodē pati posse: ignis. v. agit in aquā, & calidū agit in frigidū, quæ genere, & materia simile sūt; sed propositio dubitationē hēt de simili secundū formā, & speciē, an scilicet calidum in calidum, & frigidum in frigidum agere posŝit, quæ specie, & forma similia sunt: similia verò secundum formam adhuc in triplici differentia sunt, alia enim sunt similia secundum formam tantum alia verò secundum formam, & gradum, vt quæ pares gradus, numerosque caloris habent, vt calidum vt sex, & calidum vt sex, alia verò similia sunt, & secundum potentiam agendi, vt duo calida, quæ pares gradus caloris, paremque potentiam, & virtutem habent agendi: iam verò dubitatio non solum est de simili secundum formam tantum, sed etiam de simili secundum formam, & gradum: & quoniam actio, & passio duplex est, vna naturalis, quæ fit inter passibiles qualitates, altera verò spiritualis, vt actio sensibilis in sensum, tametsi Aristotelis propositio de actione, & passione naturali, quæ fit inter passibiles qualitates, intelligatur; dubitatio tamen adhuc est de actione, & passione spirituali, an inter similia actio, & passio reperiri posŝit. Quamobrem pro huius theorematis intellectu, tria à nobis expendenda sunt, primum, an inter similia forma, & gradu formæ actio, & passio naturalis esse posŝit, secundum, an inter similia

milia forma, sed non gradu actio reperiatur. tertium, an actione spiritali simile in sibi simile agere, & ab eodem pati possit.

Quorundam opinio expenditur.

ARSILIVS, quem Zimara theorematibus suis, & Fräciscus Toleto in quęstionibus suis de ortu & interitu, sunt insecuti, in huius theorematis explicatione, cõcordes hæc duo theoremata posuerunt: primum est, inter similia secundum formam, gradumue, atque potentiam agendi actionem, & passionem reperiri minimè posse. nam cum inter agens, & patiens dissimilitudo aliqua esse debeat, quę sanè inter ista non reperitur; idcirco inter se agentia, & patientia esse non possunt. non enim aliqua ratio adesse potest cur vnum sit agens, alterum verò patiens. & in hoc sensu Aristotelis propositionem intelligendam esse aiunt, cum inquit simile non agere in simile, nec ab eodem pati. Alterum theorema est, inter similia secundum formam, & gradum formæ, dissimilia verò secundum potentiam, actionem, & passionem reperiri posse, & multò magis inter similia secundum formam tantum, dissimilia verò gradu, & potentia, quod sanè probare conantur, & primo Aristotelis authoritate primo de generat. contex. 48. vbi inquit, [omnino autem, & vndequaque simile non agit, neque patitur à sibi simili] igitur quæ non sunt omnino similia agere & pati possunt. non enim philosophus absolutè enunciat simile non pati à simili; sed propositionem coarctat, atque perstringit ad ea, quæ omni ex parte similia sunt, iam verò similia forma, & formæ gradu; difformia verò secundum potentiam non sunt omnino similia; igitur inter se agere, & pati possunt. Secundò ita confirmant, si sint duo calida paria secundum gradum, vtpotè duo calida vt quatuor, quorum vnum sit in materia densa, alterum verò in materia rara, illud, quod in densiore materia reperitur; potentius est, atque calidius eo, quod in materia rara adinuenitur: siquidē virtus, quæ in materia densa est magis vnita est, ac proindè fortior: illa verò, quę in materia rara consistit, dispersa est, & per consequens magis debilis, & imbecilla, iam verò id, quod potentius est in illud agere potest, quod impotentius est: ergo calidum vt quatuor in materia densa, in calidum vt quatuor in materia rara existens, quod impotentius est, agere potest. pluresque gradus caloris inducere. non enim aiunt, animo consequi potest. quòd vnum maioris potentiæ sit, quàm alterum, & in illud non agat, quòd verò simile secundum for-

dum formam tantum; non autem secundum gradum in sibi simile agat, vt eo persuadent. quoniam magis calidum agit in minus calidum, & è contra. Sed licet primum ipsorum pronunciatum verissimum sit, secundũ tamen vtpote similia forma, & gradu formæ inter se agere, & pati posse falsum est ab Aristote. penitus alienum. siquidem Aristote. eo primo de generat. contextu 50. agentis, & patientis conditiones declarans, inquit; quòd non quodlibet agit in quodlibet: sed quę contraria sunt, aut contrarietatem habent; iam verò similia secundum formam, & gradum, vt calidũ, & calidum vt quatuor minimè contraria sunt: igitur inter hęc actio, & passio reperiri minimè potest. Cæterum ab hac ratione ità se se explicare arbitrati sunt, quòd similia secundum formam, & gradũ quoquo modo contraria sunt, quoniã licet similia sint forma, & gradu, secundũ potentiã tamen, & virtutẽ difformia, & dissimilia sunt, quæ sanè dissimilitudo veluti quędã contrarietas est, ratione cuius vnũ in alterũ agere; & alterũ ab altero pati potest. Non possum certè horum negligentiã in Aristotele exponendo non maximè admirari. siquidem philosophus eodem contextu 50. ex eo quod agens, & patiens contraria sunt, similia genere esse, dissimilia verò & differentia specie deducit, & ità ratiocinatur: Contraria genere similia sunt; diuersa verò forma, & specie; iam verò agens, & patiens contraria sunt: igitur sunt similia genere, dissimilia verò, atque diuersa forma, & specie; quare agens, & patiens ità debent esse contraria, vt solum sint similia genere, dissimilia verò forma, & specie: licet ergo duo calida vt quatuor secundum potentiam dissimilia fuerint, huiusmodi tamen dissimilitudo ratio agendi, & patiendi esse non potest: quoniam stat cum identitate formæ, & speciei, quæ non conuenit rationi agentis, & patientis ex Arist. discursu: accedit ad hoc, quòd ex horum sententia, agens, & patiens non solum similia genere sunt, sed etiam similia forma, & specie, quod tamen Aristoteli apertißimè aduersatur, qui statuit agens & patiens solum esse similia genere, diuersa verò, & dissimilia forma, & specie. Præterea supponatur totam latitudinem primarum qualitatum per octo numeros, & gradus adimpleri, & si per plures, non curo: certum est enim totam latitudinem quibus terminis coerceri. & accipio duo calida æquè intensa, quędã totam impleant latitudinem caliditatis, quorum vnum maiorem vim, & potentiam agendi habeat, quam alterum: enimuerò cum graduum æqualitate virtutis, & potentia agendi inæqualitas consistere potest, vt etiam & ipsi concedunt. tunc quęro, aut calidum per octo gradus, quod potentius est, aget in alterum calidum vt octo, quod impotentius est, aut non, si aget, illudque secundum gradum magis intendet, igitur

dabitur maius summo modo calido, quod totam caloris latitudinem excedet: quod dici minimè potest; si verò non aget, igitur inter similia forma, & gradu, dissimilia verò secundum potentiam actio, & passio non reperitur: neque dissimilitudo secundum potentiam ad actionem & passionem satis est, vt ipsi affirmant. ex quibus liquido constat, illud quoque falsū esse, quod asserunt inter similia secundum formam, non autem secundum gradum actionem, & passionem fieri posse. In quem errorem turpiter etiam lapsi sunt quidam & latinorū classe, & recentiores nonnulli, qui libros de ortu, & interitu nuper interpretati sunt. non enim difformitas secundum gradum tantum ad actionem, & passionem sufficiens est. quoniam, vt antea ex verbis Aristo. ostensum fuit, agens, & patiens contraria esse debent, dissimiliaque, & diuersa forma, & specie. Quorum etiam sententiam falsam esse ex eodem Aristo. ostendi, potest, eo primo de generat. contextu 49. vbi probans contra veteres quosdam philosophos omnino dissimilia, genereque diuersa non esse inter se agentia, & patientia, hoc vtitur discursu: quaecumque neque contraria sunt, neque contrarietatem habent, non se interimunt, neque à propria natura abijciunt, sed quae genere diuersa sunt, neque contraria sunt, neque contrarietatem habent; igitur se se non interimunt, neque corrumpunt, quare neque agentia, neque patientia sunt, ex hoc itaque quòd non se se interimunt, neque corrumpunt, concludit omnino dissimilia, genereque diuersa non esse inter se agentia, & patientia. porrò agens cum in passum agit, ipsum corrumpit, vt ipsum sibi simile reddat, eadem ratione concluditur, similia secundum formam tantum non esse agentia, & patientia inter se, hoc pactò, calidum vt sex non corrumpit calidum vt quatuor, neque è contrà. quoniam non adest contrarietas, & dissimilitudo secundum speciem, & formam, quae est ratio agendi, & patiendi, & cuius causa vnum interimit alterum, ipsumque à propria abijcit natura.

Diluci-

Dilucidatio.

APROPTER multo verius dicendum est, inter similia secundum formam, & qualitatem, siue secundum gradum, siue secundum potentiam agendi dissimilia sint, nullo pacto actionem, & passionem fieri posse, atque in hoc sensu absque tot limitationibus, quæ ad rem nihil certè faciunt, propositio intelligenda est; cuius veritatis illud est præcipuum fundamentum. quoniam ad actionem, & passionem contrarietas, dissimilitudoque secundum formam, & speciem necessaria est, vt antea ex Aristo. ostensum fuit. quia sublata actiõ, & passio, ratioque agentis, & patientis statim auferetur: quod etiam ex Aristote: authoritate confirmatur libro de sensu, & sensili; vbi reddens rationem; quarè ignis non agit quà ignis est, inquit. quoniam vt ignis non habet contrarium, sed agit vt calidus. quoniam hac ratione contrarium habet, quamobrem sublata contrarietate, & diuersitate secundũ speciẽ, statim actio, & passio tollitur, & aufertur. & licet similia secundum formam, gradumq; & potentiam agendi inter se nec agant, nec patiantur, id non prouenit ex similitudine secundum gradum, & potentiam formæ, sed ex similitudine formæ, & qualitatis, quę tollit contrarietatem, quæ est præcipua conditio, & veluti radix actionis, & passionis. nam sicut dissimilitudo secundũ gradũ, & potentiam agendi nihil prorsus facit ad actionem, & passionem, ità vt vnum agat in alterum stante similitudine secundum formam, & qualitatẽ, ità ablatio dissimilitudinis secundum gradum, & potentiam nihil facit ad ablationem actionis, & passionis, sed ablatio actionis, & passionis simpliciter similitudini secundum formam, & qualitatem, quæ contrarietatem excludit, accepta referri debet. Ea propter Aristo. eo loci hanc consequentiam deducit, si simile secundum formam in simile agere posset, tunc idem in se ipsum ageret, atque ità nihil incorruptibile foret; quæ consequentia ex eo necessitatem habet. quoniam si simile in simile agere posset, in quo neque contrarietas est, neque diuersitas secundum speciem igitur cum in eodẽ neque contrarietas, neque respectu sui ipsius vlla sit diuersitas secundum formam, ergo in seipsum agere posset: quod cum absurdum sit; igitur & absurdum est simile secundum formam in sibi simile agere posse. Nunc rationes eorum perpendo, & licet prima ratio, quę ex verbis Aristote. desumitur, ipsorum sententiæ plurimum fauere uideatur: tamen si rectè intel-

ligatur

ligatur haud vllam molestiam prabet, quinimò sententiam nostram magis confirmat. siquidem philosophus eo loci non comparat similia secundū formam inter se, quorum alia similia sunt secundum formam tantum, alia verò similia secundum gradum formæ, & secundum potentiam, sed comparat Aristote. & coniungit ea, quæ tum genere, tum specie, & forma similia sunt. quod sanè præcedentia verba eiusdem context. apertissimè ostendunt. nam cum philosophus priscorum sapientum sententiam retulisset, quorum alij dissimilia, alij vero, vt Democritus, inter similia actionem, & passionem fieri asseruerunt, hosce inquit, in eo defecisse, quòd cum totum respicere deberent, partem duntaxat respexerunt: siquidem agens, & patiens similia, & dissimilia sunt; genere quidem sunt similia, specie verò, & forma dissimilia sunt: quibus verbis statim addit, omnino autem similia, hoc est genere, & specie similia impossibile est agere, & pati: atque non omnino similia sunt, sed partim similia, partim vero dissimilia sunt, genere. quidem similia, specie verò dissimilia inter se agunt, & patiuntur. ex quo Aristo. progressu vnusquisq; facilè intelligere potest, per omnino similia Arist. non intelligere, quæ secundū formam, gradumque, & potentia similia sunt, & è contra innuere velle, quæ non sunt omnino similia, aut secundum gradum, & secundum potentiam agendi inter se agere, & pati posse, quoniā tunc agens, & patiens essent similia genere, & specie: quod tamen Arist. eo loci apertissimè inficiatur: sed per omnino similia intelligit, quæ tum genere, tum specie similia sunt, quæ inter se neque agere, neq; pati possunt. hinc deducit, quòd quę non omnino similia sunt, sed partim similia vt genere, partim vero dissimilia vt forma, & specie agere, & pati possunt. Ad secundam autem dicimus; quod positis duobus calidis forma, & gradu formæ similibus, quorum vnum altero potentius sit, calidum quod potentius est, nullo pacto aget in calidum, quod debilius, & impotentius est, propter defectum contrarietatis inter vtrunque, nec maior illa, & minor potentia ad actionem, & passionem satis est, sed contrarietas, diuersitasque secundum speciem necessariò requiritur, & licet doctissimus Franciscus Toleto admiretur, nec satis animo consequi possit, quonam pacto calidum, quod altero potentius est, illud non vincat, neque in illum agere possit: magis admiror ego, neque animo consequi possum, quomodo in casu proposito duobus acceptis calidis similibus forma, & gradu, quamuis vnum sit potentius altero, vnum in alterum agere queat, cum genere, & specie similia sint, à quibus Arist. actionem, & passionem reiecit: illa autem propositio, id, quod potentius est, agit in id, quod debilius, & impotentius est, in his veritatem habet, quæ contraria sunt, & dissimilia secundū formam,

vt inter calidum, & frigidum, & humidum & siccum, in his enim quod potentius est in contrarium agit, illudque à propria abijcit natura, sed adhuc vir iste contra sese opponit, probareque contendit, calidum, quod potentius est, in calidum agere posse simile secundum formam, & gradum, quod tamen impotentius est. Accipiatur inquit, ferrum ignitum, cui cohæreat stuppa, porrò à ferro ignito stuppa comburetur, & in ignē conuertetur. cum autem in ferro ignito non sit forma ignis, in illo non erit calor in gradu summo, quem supponatur, totam latitudinem adimplere per octo gradus, igitur in ferro ignito erit calor per sex gradus, sed cū à ferro ignito ex stuppa accensa ignis producatur, quippe qui calorem in summo, qui est per octo gradus, requirit, & habet igitur à calore ferri igniti producetur calor vt octo. Sed quoniam calorem vt octo producere nequit, nisi prius producat calorem vt sex, igitur calor vt sex existens in ferrò ignito agit in calidum vt sex ipsumque pro generatione ignis ad octo vsque gradus intendit, & auget. itaque simile in sibi simile forma, & gradu agere potest. tametsi ratio ista subtilis, & ingeniosa sit: non tamen vim demostrantem habet, vt arbitratur. nam cum inquit, ab accenso ferrò, in quo calor vt sex adinuenitur, ex stuppa generatur ignis, id totum, conceditur, cū autem postea addit, sed ignis genitus habet calorem in summo, id certè vt falsum inficiamur, nā licet ignis in sui puritate calorem habeat in summo, impurus autem, & in aliena existens materia, sicut est ignis in propositio summū calorem non habet, sed habebit calorem vt sex, sicuti neque terra summam siccitatem, neque aqua summam frigiditatem, vt in pura, & apud nos reperiuntur; minimè habent; & licet ignis in sui puritate summum habeat calorem, non tamen putandum est calorē habere in gradu summo; ità vt citra summū ill gradū consistere non possit; tū quia id experientiæ aduersatur. quoniā summo, octauoque illo gradū ex aliqua alteratione sublato, non propterea aufertur ignis, tū quia nulla forma substantialis siúe simplicium siúe mixtorū temperiem, primarumúe qualitatū dispositionē in indiuisibili, & in pūcto, sed in quadā latitudine sibi præscribit, vt fusius suo loco explicabitur. quāobrē cū ferrū ignitū in generatione ignis sex caloris gradus introduxerit, nō amplius aget, cū latitudo illa caloris pro generatione ignis sufficiēs sit. sed aduersus solutionē istā fortasse quispiā hæsitabit. nā si in igne, qui ab ignito ferro genitus ē, sex gradus caloris reperiūtur, ī ferro ignito, aut toti dē caloris grad⁹ reperiūtur, aut pauciores, utpote ut quinq; nō primā. quoniā tūc ī ferre accēso esset forma ignis, cū latitudo caloris ut sex sit sufficiēs dispositio pro forma ignis, si uerò secūdū dicatur, cō sex gradus caloris pro ignis generatione producere minimè possit, nisi prius quinq; producat, quot ēt in ipso

reperiuntur; igitur ferrũ ignitum calidũ ut quinq; agit in caliddũ, vt quinq; pro generatione ignis, ipſumque intendit vſque ad ſextum gradus, cum autem ſint ſimilia, & forma, & gradu; igitur ſimile in ſimile, & forma, & grãdu agere poteſt. Nodus iſte diſſoluitur in ferro ignito pauciores gradus caloris adinueniri, quàm in igne, qui ab eo genitus eſt, tametſi præ materię denſitate quò ad uires, agendique poteſtatem intenſior, vehementiorque ſit; cum autem quinque caloris gradus produxerit, vlteriuſque agit, illoſque agit, illoſque ad ſextum vſque gradum intendit, non agit quidem in calidum vt quinque, ſed agit in portionem frigidi, quod in ſtuppa adinuenitur, illud eò vſque remittens, quouſque eam caloris menſuram introducat, quæ pro forma ſubſtantali ipſius ignis ſatis ſit. Nec vltima ratio vllum negocium facit, qua probant ſimile ſecundum formam tantum, non autem ſecundum gradũ in ſimile agere poſſe. dicimus enim calidum vt ſex non agere in calidum vt quatuor, vt falsò arbitrantur, ſed agere in frigidum, quod cum calido vt quatuor, coniunctum eſt, vnde ſublata, remotaque frigiditate à calido vt quatuor, nunquam certè magis in minus calidum aget, ſuamque actionem poterit exercere. quoniam non ſunt contraria, ſimiliaque genere, & ſpecie ſunt, quod ratione agentis, & patientis minimè conuenit.

Dubia contra reſolutionem, & eorum ſolutiones.

ÆTERUM vt ab omni ambiguitate habita reſolutio vindicetur, nonnullæ dubitationes diluendæ ſunt, quæ ipſam perturbare videntur. prima eſt, qua probatur, vndequaque ſimilia interſe agere, & pati poſſe. nam accipiantur duo calida, quæ paria, ſimiliaque ſint ſecundum gradum, & ſecundum potentiam, vt calidum, & calidũ vt ſex, & ſibi ipſis finitima, & proxima ſint: aut enim inter ſe agent, aut non ſi primum dicatur: igitur inter omnino ſimilia actio, & paſſio reperitur, cuius oppoſitum antea decretum fuit: ſi verò ſecundum affirmetur: igitur agens naturale propinquum paſſo, & non impeditum non aget, quod cũ à vero alienum ſit, primum dicendum erit. Nec illud certè dici poteſt, inter ſe agere minimè poſſe propter potentiæ ęqualitatem, à qua actio prouenire non poteſt, cum actio fiat à proportione maioris. ſiquidem æqualitas virtutis & potentiæ actionem non aufert. quoniam cum ex Ariſto. ſententia 4. de anim. ortu cap. 3. actio fiat à minori, multò magis ab ęquali prouenire poteſt. Quod verò inter ſimilia ſecundum formam, & non ſecundum

gra-

gradum actio quoque fiat, ità ostenditur; maior flamma minorem flammã extinguit, vt de duabus candelis accensis conspicuum est; igitur caliditas maioris flammę minoris flammæ caliditatem estinguit; cum autem hæc secundum formam similia sint; igitur inter similia secundum formam actio, & passio reperiri potest. Quod sanè ità comprobari potest, in putredine, & naturali mixtorũ interitu calor à calore corrumpitur. siquidẽ putredo, vt ab Aristote. scribitur 4. Meteorum libro, est corruptio proprij, naturalisque caloris in humido ab aliena caliditate, quæ ambientis est. Sed quoniam proprius mixti calor ab ambientis calore nõ corrumpitur, nisi quia hic exuberans, atque dominans est, vt eodem loco docuit Aristo. vbi inquit, ideo per hyemem corpora minus putrescere. quoniam per illud tempus calor in circunstante aere repersior, & imbecillior est. quàm vt proprium calorẽ mixti vincere, & corrumpere queat. itàque in mixtorum putredine actio, & passio inter similia secundum formam, & speciem, dissimilia verò secundũ gradum actio, & passio fieri potest. Soluimus isthæc & ad primam obiectionem, cum quęritur an duo calida similia secundum gradum, & potentiã inter se agant, aut non; dicimus inter se non agere, non quidem propter potentiæ æqualitatem, vt putant. sed propter aliud impedimentum, vtpotè propter similitudem secundum formam, & ablationem contrarietatis; ex quibus actio, & passio aufertur. cum itaque dicebatur inter huiusmodi duo calida non adesse impedimentum, id negatur. adest enim inter illa impedimentum, quo minus inter se agent. quod nuper dictum est. Ad secundam autem dicimus maiorem flammam candelę accensę estinguere minorẽ flammam, & caliditatem maioris estinguere caliditatem minoris, non quidem per actionem in caliditatem flammę minoris, sed per actionem in humidũ vnctuosum, quod est pabulum, & alimentum flãmę minoris, quod sanè maior flamma depascitur, & absumit, ad cuius absumptionem, cum non ità citò nouum alimentum preparari, instaurarique possit, interit minor flãma, & caliditas eius. Sicut etiam in viuentibus, cum calor innatus in humidũ radicale agit, illudque absumit, ad eius absumptionem, & ipse quoque calor, qui in humido fouetur, interit & corrumpitur, ità vt seipsum corrumpere videatur, ex euentu, & accidenti, prout proprium alimentũ consumit, ad cuius consumptionem, & ipsum quoque interire necesse est. Sed statim oboritur dubitatio: nam si actio fit ratione contrarietatis, cum calor maioris flammæ non aduersetur humido vnctuoso, quod flammæ alimentũ est; igitur sicuti in minoris flammæ caliditatem non agit propter defectum contrarietatis, ità neque in humidum vnctuosum, quod ipsius alimentum est, agere potest. respondetur: flamma caliditatem per se non agere

 in

in humidum, cùm ad illud oppositionem, & contrarietatem non habeat, sed per se agit in frigidum, quod cum humido iunctum est, vel in oleo, vel in seuo, ex accidenti autem agit in humidum, sicut & calor solis cum in terram humidam agit, humiditatemque consumit, per se non agit in humidum, sed per se agit in frigidum, quod humiditati coniunctum est; ex accidenti autem in humidum, vnde si humidum non esset frigido coniunctum, calor in illud non ageret, quemadmodum aeris calor in humidum sibi coniunctũ non agit. Nec certè difficilem explicationem habet, quod postremò depu-tredine abijciebatur. nam in putredine, & naturali mixtorum interitu circunstantis aeris calor per se non agit, neque per se proprium mixti calorem corrumpit; sed primò & per se in frigidum, extimamque mixti corporis partem, vtpotè cadaueris agit, ipsamque calefacit, & quoniam proprium calidi est rarefacere, ideo partem illam rarefacit, meatusque corporis reserat quibus ita reclusis, & reseratis, calor, qui in internis mixti partibus reperitur, euaporat, forasque egreditur, vnà cum humido, & eò loci his verbis docuit Aristote. [exeunte enim calore naturali, secum egreditur humidum] quò autem magis calor mixti foras euocatur, eò magis atque magis deficit, & imminuitur, quò fit, vt cum humidum cum sicco amplius continere non possit, humidum à sicco dissoluitur, ad quorum dissolutionem sequitur interitus mixti, sicut ad ipsorum vnionem sequebatur ortus, & conseruatio mixti, vt cap. de putredine dictũ est. quamobrẽ calor mixti ab ambiẽtis aeris calore neq; per se patitur, neq; per se corrũpitur, sed ex accidenti, prout ad actionẽ externi caloris infrigidũ sequitur relaxatio partiũ mixti, ad hãc verò sequitur egressus caloris interni, & ad egreßũ sequitur defectus, & imminutio caloris; iam verò simile ex accidẽti à sibi simili pati, & corrumpi posse incongruum, & absurdum non est, sed simile secundum formam à sibi simili per se pati, id omnino falsum est, nec vnquàm ab Aristote. concessum. & hæc de actione, & passione naturali, quę fit inter passibiles qualitates dicta sint. An verò in actione, & paßione spiritali, simile à simili pati poßit, sequenti cap. explicabitur.

An

An in actione, & passione spiritali simile agat in simile, & à simili patiatur.

VONIAM non satis compertum est, an in actione, & passione spiritali simile agat in simile, & ab eodem patiatur: eapropter vt huius problematis veritas aperiatur, ipsum dilucidare operæpretium esse existimaui, porrò actio, & passio spiritalis est sicut actio obiecti senbilis in sensum, aut in medium, in quibus speciem sensibilem producit, receptioque speciei sensibilis in eisdem passio spiritalis est. Nam cum in his non forma, aut qualitas naturalis fiat, aut recipiatur, sed qualitas spiritalis, vt rei species, & imago, proinde actio, passioque spiritalis nuncupatur. Ambigitur autem an organum sensus, vel medium aliquam qualitatem habens aliam similem secundum speciem recipere possit, vt oculus aliquem colorem habens similem secundum speciem recipere queat. Recentiores quidam nostræ ętatis philosophi arbitrati sunt in actione, & passione spiritali simile à simili pati non posse, quod sanè ex Aristotelis authoritate primum persuadent secundo libro de anima contextu 54. vbi dubitationem illam persoluens, quæ mota fuit in contex. 51. An sensus à simili, an à dissimili patiatur, inquit sensum à dissimili pati. cum autem passus fuerit ab obiecto, iam similem factum esse. quare in actione, & passione spiritali simile non patitur à simili, sed à dissimili. præterea recipiens denudatum esse debet à natura recepti: igitur recipiens colorem ab ipso colore denudatum esse debet, vt etiam docuit Aristoteles 2. de anima contex. 71. & per consequens organū, vel medium aliquam qualitatem vel aliquem colorem habens similē colorem recipere non potest, neque à simili pati. Cęterum sententia hæc, & rei euidentiam, & Aristotelem contra se habet, euidentiā quidem, quoniā oculus croceo colore suffusus similē croceum colorē videt, enimuerò si duo accipiantur icterico, & regio, ut aiunt, laborātes morbo, unus colorē croceū alterius uidet, pariter lingua amaro sapore inspersa, vt in febre affectis cōtingit similē saporē amarum sibi extrinsecus oblatū recipit, & sentit, igitur organum sensus aliquam formā, & qualitatem habens similem secundū speciem spiritaliter recipit, & per consequēs in actione, & passione spiritali simile à

simili pati potest, prætereà si vitrum, aut cristallum accipiatur, in duasq; diuidatur partes, quarum vna per alteram videatur, illa, quæ vt medium se habet, per quod altera conspicitur, formam, & qualitatem similem secundũ speciem, vtpotè conspicuitatem alteri parti, quæ spectari debet, inexistẽtem spiritaliter recipit, per eamque, vt per medium oculo obijcitur, & offertur: tandem si albedo à visu conspici debet, operæpretium est, vt eius species in medio videlicet aere producatur, & per ipsum ad oculum deferatur: si verò albedinis species in aliqua medij parte existat, & ad eandem partem alia afferatur albedo, porrò hæc in eadem parte medij, speciem sensibilem producet: itaque eadem pars medij albedinem spiritaliter habens, eandem secundum speciem spiritaliter recipit, & proinde à sibi simili patitur. Ad hęc omnia, quæ alioquin sensibus aperta, & conspicua sunt, Aristotelis quoque authoritas accedit, tertio libro de anima context. 4. vbi intellectum ab omnibus intelligibilibus immixtum, vacuumque esse ostendens, præter Anaxagoræ testimonium eam attulit rationem: quoniam si aliquid ex his, quæ intelligere debet, intra se teneret, cætera intelligere minimè posset: quoniam inquit: intus existens prohiberet aliena: hoc est natura illa in intellectu existens prohiberet quo minus alia intelligere valeret: ex qua ratione vnusquisque facilè intelligere potest, Aristotelem non enunciare naturam rerum intelligibilium existentem in intellectu receptionem simpliciter omnium prohibere siue similia sint, siue diuersa, sed inquit naturam illam impedimento esse, ne aliena, & diuersa respicere possit. Non igitur philosophus naturam illam inexistentem ad omnia simpliciter comparat siue similia, siue diuersa sint: sed ad diuersa tantum, quo fit; quòd tametsi intellectus aliquam rerum intelligibilium naturam secum teneret, similem naturam recipere, & à simili intelligibili pati posset, pariter secundo de anima, context. 71. organum sensus visus ab omni colore vacuum, & denudatum esse affirmauit, quoniam si quis color in eo reperiretur, ille impedimento esset, quo minus cæteros colores recipere posset, tametsi colorem similem secundum speciem recipere, & ab eodem pati valeret, vt ex ipsa rei euidentia antea ostensum est.

Diluci-

Dilucidatio.

VLTO itaque verius, & ad Aristotelem magis dicendū est in actione, & passione spiritali simile in simile agere, & à sibi simili pati posse. organum enim sensus aliquā qualitatem habens à simili secundum speciem pati, eandemque secundum speciem recipere potest. quod etiam de medio prout sensui inseruit, & de intellectu respectu intelligibilis intelligi debet. Quò fit, vt inter actionem, & passionem naturalem, & spiritalem maxima differentia sit, in actione enim, & passione naturali simile non agit in simile, neque subiectum quà similem formā habet agenti ab eo patitur, aut alteratur, pariterque si subiectum fuerit; quod neque similem, neque contrariam qualitatem habebit agenti, sed ab vtrisque denudatum fuerit, ab agente nec pati, nec alterari poterit: porro si lignum à calore, & frigore quandoque denudatum reperiri posset. ab igne numquam excalefieret, & alteraretur, in actione autem, & passione spiritali simile agit in simile, & subiectum similem qualitatē habens agenti ab ipso patitur, & alteratur, vt de organo visus, & gustus anteà ostensum fuit, in hoc ipso præterea actionis, & passionis genere subiectum etiam si neque similē, neque contrariam habet qualitatem agenti ab eodem nihilominus patitur, & alteratur. Enimuerò organum sensus visus etiam si neque similem, neque contrarium habeat colorem, ab obiecto tamen sensibile, & à colore patitur. Cuius sanè discriminis, & diuersitatis causa ea est, quoniā actio, & passio naturalis fit ratione contrarietatis, etenim actio, & passio naturalis fit ratione contrarietatis, etenim actio, & passio naturalis propriè accepta alteratio est, alteratio autem fit de contrario positiuo in contrarium positiuum, vt 5. phys. contex. 7. docuit Aristoteles. quamobrem actio, & passio naturalis formæ similitudinem à subiecto excludit, in eadē formam contrariāue qualitatem necessario præsupponit. Actio verò, & passio spiritalis quoniam ratione contrarietatis minimè fit, cùm neq; verus motus, neque vera alteratio sit proindè formæ, & qualitatis similitudinem à subiecto non excludit, neque in eadem formā contrariam necessariò præsupponit, qu bus ita constitutis, nunc rationes in oppositum perpendamus, & ad primam quidem, quę Aristotelis authoritate 2. de anima suffulta est, dicimus Aristotelem eò loci nil aliud intelligere nisi sensum dissimilem, diuersamque naturam habere ab obiecto sensibili; cum enim statuisset sentire

tire in quadam paßione consistere, ac proindè sensum in genere virtutũ patientium esse, potuisset facilè dubitari an sensus sit eiusdem naturæ cũ obiecto sensibili, à quo patitur: cui sanè occurrens statuit, sensum non habere similem, eandemque naturã cum obiecto sensibili: sicuti veterum sapientũ nonnulli arbitrati fuerunt, quorũ meminit primo de anĩ. contex. 33. quippè qui asseruerunt animam ad hoc vt aquam, vel ignem cognoscat, aqua, vel igne constare debere, ac proindè similẽ cum obiecto naturã habere. sed licet sensus à dißimili patiatur obiecto, prout ab eo dißimilem, diuersamq; naturam habet: non tamen Aristoteles negat, quin sensus naturam, & qualitatem à simili secundum speciem pati poßit. quoniam natura illa inexistẽs, neque receptioni, neque iudicio sui similis impedimento est, ad secundam autem dicimus, quod radix illius propositionis non est, quòd recipiens ab omnibus ijs, quæ recepturum est, vacuum, denudatumq; esse debeat. ità vt aliquam naturam, & formam habens sibi similem recipere non poßit: in quo sensu quandoque ab Auerroe accepta fuit: sed radix illius propositionis est: quòd ideo recipiens ab omnibus, quæ recepturum est, denudatum esse debet, propter receptionem aliorum. quoniã natura illa inexistens in subiecto aliorum receptionẽ prohibet, vt admodum clarè declarauit Aristoteles tertio illo de anima contex. 4 dicens, ideo recipiens ab his, quæ recipit, denudatũ esse debet, quoniam intus existens prohibet aliena, quid clarius?

An inter similia secundum gradum, & potentiam, dißimilia vero secundum formam actio reperiatur.

ACTENVS de similibus secundum formam, iam satis orationem habuimus. quoniam uerò nonnulla sunt, quæ secundum gradum, & potentiam, non autem secundum formam similia sunt, vt calidum, & frigidum prout pares gradus, paremque agendi potentiam habent, de quibus dubitatio est, an inter se agere, & pati poßint; ea propter huius dubitationis replicationem etiam huic loco accommodatã silentio præterire nolui, porrò inter qualitates primas, prout gradu, agẽdiq; potentia

potentia pares, similesq; sunt, actionẽ, & passionẽ reperiri non posse peruulgata illa propositio, quæ apud Arist. legitur, persuadere videtur: quæ est; à proportione maioris inæqualitatis actionem proficisci: igitur ab æquali: simili que secundum potentiam, & gradum actio fieri minimè potest, quod etiã eiusdem authoritas primo de ortu, & interitu contex 88. confirmare videtur, vbi declarans, quam in mixtione proportionem habeant elementa inquit: vnum elementum alteri non simpliciter dominari. quoniam tunc esset generatio dominantis, & corruptio dominati, ac proinde non mixtio, sed generatio esset, sed quoquomodo, inquit, secundum potentiam paria, & æqualia sunt, ex quibus ita sese habentibus mixtio probè fieri potest. adiecit autem Aristoteles dictionem illam diminuentem, [quoquomodo] nec absolutè dixit elementa in mixtione æqualia secundum potentiam esse, indicare volens, si æqualem, similemque potestatem haberent, nec agere, nec simul permisceri posse: sed si inter se agere debent, quoquomodo potentijs adæquari, vnumque supra alterum excessum, dominiumque habere, qui sanè excessus cum modicum ab æqualitate distet, quoquomodo secundum potentiam æqualia esse dicuntur, cuius etiam sententiæ visus est esse Auerroes 4. meteo. com. 10. vbi ostendens elementa habere ambas qualitates in summo, huiusmodi ratione vsus est, si elementa vtranque qualitatem haberent in summo, neque agere, neque simul permisceri possent: quæ consecutio secundum ipsum ex eo necessitatem habet, quoniam quæ secundum gradum æqualia sunt, secundum potentiam quoque æqualia esse dicuntur: & quæ huiusmodi sunt, inuicem agere, & pati non possunt. quamobrem tum ex Aristotelis, tum ex Auerrois sententia ab æqualibus actionem prodire minimè posse videtur: quibus authoritatibus plurimi ex latinorum classe persuasi asseruerunt ab æqualibus secundum potentiam, actionem minimè proficisci, sed semper à maiori potentia prouenire, & si vnũ in alterum agere debet, semper supra illud excessum virtutisq; dominiũ habere operæpretiũ esse. quã propositionẽ vt axioma, & pronunciatũ quoddam Arist. statuisse affirmant. Sed horũ opinio ab Arist. omnino dissentit: siquidẽ Aristoteles 4. de ortu ani. cap. 3. vbi de similitudine natorũ ad parentes orationẽ habet, sic inquit: causa vt agentis actio soluatur, ea est: quoniam agens in agendo repatitur, vt calefaciens à calescente refrigeratur: interdumue contingit, vt id, quod agit, plus patiatur, quam agat, hæc Aristoteles, quibus verbis apertissimè ostendit, actionem à minori virtute supra id proficisci, quod potentius est, quoniam si agens interdum plus patitur, quàm agat: igitur debilius, atque impotentius est. nam si validius esset: profectò magis ageret, quàm pateretur, quod si à

M minori

minori actio prouenire potest: ergo multò magis ab æquali, quod etiam ità confirmari potest, nam si calidum, & frigidum accipiantur, vt parē agendi potestatē habent, & iuxta se ponantur, profectò animo concipi nequit, quin aliquo pacto inter se pugnēt, & calidū aliquem frigoris gradū, non reprimat, & contra frigidum aliquo pacto caloris seruorem non refrenet, quod sanè ex agentibus voluntarijs facilè ostendi potest. nā si duo extiterint homines, qui æquali virium robore præditi sint, vnusque alterum inuadat, certè ęquali certaminis interuallo inter se dimicabunt, & vnus in alterum aget, non tamen vnius victoria supra alterum consequetur, quòd si in his, cunctisque alijs animantibus ab æquali secundum potentiam actio prouenire potest. in inanimis, naturalibusq; agentib. idipsum reperiri posse, minimè negari debet.

Dilucidatio.

ROPOSITAM itaque difficultatē persoluentes dicimus, actionem non solum à maiori virtute, sed ēt à minori, & ab æquali prouenire posse, quæ res vt dilucida, & conspicua fiat, animaduertendum est, actionem bipartito diuidi. alia enim est, qua agens omnino passum immutat, sibique simile reddit. quæ cum victoria agentis actio nūcupatur. altera verò est, qua agens non ex toto passum corrumpit; sed cū ipso pugnat, ipsumque aliquo pacto retundit, & labefactatur, & propterea absq; agentis victoria actio vocatur, ex qua sanè distinctione, has duas enunciationes ponimus. in quibus totius difficultatis dilucidatio consistit. prima est. Actio, quæ fit cum victoria agentis semper à proportione maioris virtutis emanat, agensque patienti simpliciter dominari debet, vt primo de gener. contex. 88. significauit Aristoteles inquiens: quod si in mixtione vnum elementum alteri simpliciter dominetur generatio est dominantis idest, alterius similis dominanti, & corruptio dominati: igitur in actione, qua agens supra passum victoriam habet, ipsumq; corrumpit. actio semper fit à proportione maioris, vt aiunt, inæqualitatis. Quod etiam declarauit Auer. 2. de gener. com. 48. secunda enunciatio ea est, actio absque victoria agentis, & à minori prouenit, & ab æquali, hæc enim cum in passum agunt, non omnino illud immutant, sed aliquo pacto alterant, & remittunt. Quamuis id quod minus est, cum agit in passum, vt Aristoteles ait, plus patiatur, quā agat. & si à patiente longiore virtutis distet interuallo ab eo tandem vincatur, & corrūpatur, si n. gutta aquę in carbonē accensum inspergatur, in carbonē

quidem

quidem agit, sed tandem ab eo corrumpitur. Quibus ita constitutis, arduum modo non est Aristotelis authoritates, quæ oppositum sentire videntur, interpretari. Nam cum inquit, actionem prouenire à proportione maioris, de actione intelligit, quæ cum agentis victoria fit, in qua agens supra patiens virtutis dominium semper habere debet, tum verò primo de gener. asseruit elementa in mixtione secundum potentiam non adæquari, alioquin mixtio ipsa non fieret, intelligere oportet, Aristotelem minimè inficias ire, si elementa æqualem agendi potentiam haberent, inter ipsa actionem, & passionem non reperiri: sed negat, si æqualem potentiam haberent, ex ipsis perfectam mixtionem fieri posse, & mixti formam consurgere, & ratio ea est, quoniã ex ipsius sententia, elementa, ipsorumue qualitates in mixto in æquali gradu, & mensura, quam ponderis ęqualitatem appellant, reperiri nõ possunt, vt primo illo de gener. contex. 88. declarauit dicens, cum aũt quoquomodo secundum adæquantur, tunc mutatur vtrunq; in dominans, nec alterum ipsorum generatur, sed medium, & commune, quod etiam ad memoriã reuocauit in 2. libro contex. 48. & primo cæl. contex: 7. iam verò si elemẽta æqualem potentiam haberent, secundum pares gradus sese remitterent, cum vnum supra alterum maiorem vim, potentiamque non habeat. vt illud magis remittere poßit, ac proinde in mixto in æquali gradu reperirentur, quod mixti naturæ conuenire non posse affirmat, vt igitur elementa sese ad eam mediocritatem, temperiemque redigere poßint, in qua vnum alteri quoquomodo secundum gradum dominetur, vt mixti natura exposcit, secundum potentiam æqualia esse non debent, quamobrem non propter actionem, sed propter mixtionem elementa pares vires, cum admixtionem accedunt, habere posse denegauit, in quo etiam sensu Auerroem locutum esse opinor, vt eius verba 2. de gener. com. 48. præ se ferre videntur, quæ huiusmodi sunt. mixtio enim fit: quoniam vnum alteri non simpliciter dominatur, neque æqualem potentiam habent, quoniam tunc alia forma non fieret, vt alibi declaratum est, videlicet. 4. meteo. com. 10. nam cum de ipsius etiam sententia elementorum qualitates in mixto in æquali gradu esse non poßnt, sed vna semper alteri quoquo pacto dominari debeat, neque id certè fieri poßit, si elementa parem virtutem haberent, proinde inquit, si elementa parem virtutem haberent, inter se agere non possent, ita vt mixtionem efficerent, & hæc satis.

Mixtio est miſcibilium alteratorum vnio.

PONITVR hæc mixtionis definitio ab Ariſtotele primo de ortu, & interitu contex. vltimo, ex qua cũ illius etiam problematis de remanentia elementorum in mixto, reſolutio pendeat, diligenter expendenda eſt, in qua ſanè explicanda, quatuor hæc à nobis excutienda ſunt. primum quidem, ex quibus hæc mixtionis definitio deducatur ſecundum, quis ſit verus huius definitionis intellectus: tertium, an mixtio à generatione mixtorum diſtinguatur, & quomodo: poſtremum, qualisnam ſit remanentia elementorum in mixto, ex eadem definitione explicabitur. Quo ad primum ſpectat. Ariſtoteles loco citato mixtionis naturam explicaturus miſcibilium conditiones explorare aggreſſus fuit, ex quibus mixtionis natura declaratur, eiuſque definitio deducitur: quarum prima, quam in contex. poſuit 87. & eſt: quod miſcibilia inuicem agentia, & patientia eſſe debent: ex qua conditione illud Ariſtoteles colligere voluit miſcibilia in mixtione alterari debere, quod abſque actione, & paſſione fieri nequit, ſecunda conditio ea eſt, miſcibilia facilè diuiſibilia eſſe, quæ ponitur in contextu 88. qua indicare voluit; miſcibilia per actionem, & paſsionem in mixtione ad exiguas partes redigi, quo magis, atque magis vniatur, & quoniam agentia, & patientia aliquam proportionem inter ſe habere debent; eapropter in contextu 89. tertiam conditionem ponit. ea autem eſt: quod miſcibilia eam inter ſe proportionem habent, quòd neque vnum alteri ſimpliciter dominari; neque parem vim, agendique poteſtatem habere debeat. Sed quoquomodo paribus viribus eſſe debent, ità vt vnum quoquomodo alteri dominetur; ex qua ſanè conditione illud habere intendis, miſcibilia in mixtione nequaquam corrumpi, ſed alterari ſolum. Nam quæ ità ſeſe habent, quid vnum alteri ſimpliciter non dominatur, ſed quoquo modo parem agendi potentiam haben, neque vnum, neque ambo corrumpuntur, ſed alterantur ſolum: quoniam corrumpens alterum ſimpliciter dominari debet, ex quibus miſcibilium conditionibus mixtionis definitio deducitur, vt ipſemet Ariſtotelis indicauit in contex. illo 90. vbi miſcibilium conditionibus iam explicatis, ſic inquit, ex his, quæ ſuperius declarata fuerunt, mixtionẽ eſſe, & quid mixtio ſit, ſatis conſpicuum eſt, &c. deducitur autem in hunc modum miſcibilia inuicem agentia & patientia ſunt, eam inter ſe proportionem haben-

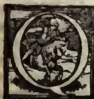
tia, vt vnũ simpliciter alteri non dominetur: sed viribus quoquo modo inter æqualia: iam verò agentia, & patientia, quæ ità proportionata sunt, nec vnum nec ambo corrumpuntur, sed alterantur tantum. igitur mixtis est vnio miscibilium non corruptorum, sed alteratorum tantum: quò fit, vt verus, & Germanus huius definitionis intellectus sit. Mixtio vnio est miscibilium. & quoniam verè miscibilia inuicem agentia, & patientia sunt, hæc autem elementa sunt, quę cum primis qualitatibus prædita sint, inuicem agunt, & patuntur; idcircò mixtio est elementorum vnio: & quoniam in mixtione viribus quoquomodo æqualia sunt. vt Aristoteles inquit, hæc autẽ alterantur solùm, non autẽ corrumpuntur, nec vnũ, nec ambo. igitur mixtio est vnio miscibilium, & elementorũ alterorũ, & non corruptorũ: quod etiam Aristoteles ipse 2. de genera. contextu 48. vt interium cætera loca prętermittã, clarè admodum declarauit. vbi dubitationẽ illã persoluens, an elementa in mixto maneant nihil prorsus alterata, & immutata, aut secundũ totũ corrumpantur, inquit, non superesse quidẽ primo modo nihil prorsus alterata. neque secundũ totũ corrupta, ità vt solùm materia prima remaneat, quę mixti formã recipiat, sed manere ait corrupta solũ in excellentijs, & summitatibus eorũ., sed quæ secundũ excellentias, & excessus corrumpuntur alterantur solũ, igitur cũ elementa in mixtione reprimantur solùm secundũ excessus, igitur alterantur solũ, & ex consequenti mixtio est vnio elementorũ alteratorũ solũ. & non corruptorũ Hinc patet ab Aristotele Diui Thomæ, expositionẽ quàm longissimè recedere, dicentis, mixtionẽ vnionẽ esse elementorũ alteratiorũ, idest, corruptorũ. inanẽque prorsus esse expositionẽ doctoris subtibilis dicentis, mixtionẽ vnionẽ esse elementorũ alteratorũ, idest prius alteratorũ, & posteà corruptorũ. quę etiã hac ratione refellitur. Nã denominatio non fit à termino à quo, sed à termino ad quẽ, iã uerò si elementa in mixtione prius alterantur, & postea corrũpuntur, igitur alteratio se habet, vt terminus à quo: corruptio verò, vt terminus ad quẽ, igitur mixtio per corruptionẽ, quę ipsius alterationis est terminus ad quẽ, nõ aũt per ipsam alterationẽ definiẽda erat; accedit, quòd alteratio corruptionẽ non infert, sed corruptio alterationẽ. igitur multò congruentiùs dicendũ erat, mixtionẽ vnionẽ esse miscibiliũ corruptorũ, quàm alteratorũ. quoniã primũ infert secũdũ. sed nõ e cõtra, vnde secũdũ hac Scoti expositionẽ hæc mixtionis definitio satis incõcinnè, ĩcõgrueq; tradita esset, vtpotè per terminos, qui mixtionis naturã nõ explicarẽ enimuerò mixtio per vnionẽ miscibiliũ alteratorũ describitur: cũ tamẽ mixtio (vt ait Scotus) vnio sit miscibiliũ corruptorũ. Quãobrẽ uerba, quæ ĩ hac definitione ponũtur, nõ eo mõ dilacerãda sũt, ut dicũt latini. sed profectò intelligen-

telligenda sunt, sicut iacent: quò fit vt mixtionis ratio non in vnione tantũ consistat. Sed in vnione secundũ miscibiliũ alterationem per mutuã actione, & passionẽ primarum qualitatum vndè philosophus in hac mixtionis definitione genus, & differentiam, & tacitè quodamodo effectricẽ causam proximam mixtionis complexus est. Genus enim vnio est]. nam omnis mixtio vnio est non tamen omnis vnio mixtio est, differentia verò est, miscibilium alteratio] quæ vnioni addita mixtionis rationem constituit qua posita, ponitur, quaúe sublata mixtio aufertur, sub miscibilium autem alteratione mixtionis proximam perfectricem causam complexus est. Nam cum mixtio vnio miscibilium alteratorum sit, alteratio autem per actionem, & passionem fiat, actio autem à primis qualitatibus proficiscatur; igitur mixtiò, quæ in vnione miscibilium secundum alterationem consistit, à primis qualitatibus, vt ab effectice causa immediatè promanat: tametsi præter qualitates primas alia causa efficiens remota & præcipua magis in mixtione concurrat. hæc autem est efficiens causa, quæ ipsorum mixtorum procreatrix est. Nam cum in mixtione miscibilia ad certam quandam mensuram, & gradum, prout mixtorum diuersitas exposcit, alterari debeant, quæ sanè mensura à qualitatibus primis preuenire non possit. cum hanc, aut illam determinatam formam non respiciant, idcircò pręter qualitates primas in mixtione aliud agens præcipuum concurrere operæprætium est, quod medijs qualitatibus primis, miscibilia in ipsa mixtione ad eam mensuram alteret: atque disponat, secundum naturam mixti, quod generati debet, in mixtis autem inanimis, ipsum generans est, quicquid illud fuerit. in animãtibus verò uis illa procreatrix est, quæ in semine reperitur, quæ sicuti præcipuè animãtia procreat, atque producit, ità medijs qualitatibus elemẽta permiscet, ad eamque mensuram, & gradum alterat, atque disponit. prout hoc, & illud viuens expostulat, quod generari debet, idem enim est agens producens formam, atque disponens materiam, vt aduersus Platonem docuit Aristoteles 7. met. contex. 28. causa verò finalis mixtionis est forma mixti, quę est id cuius gratia elementa miscentur, & alterantur, & tandem in mixto conseruantur, & retinentur, quod sanè indicauit Aristoteles 2. de anima contextu 38. vbi inquit, in viuente corpore ne elementa dissoluantur, & quæ leuia sunt, sursum volent; graui verò deorsum ferantur. aliquid adesse oportet, quod ipsa contineat. id autem Anima est, quæ vnita, copulatáue retinet elementa est autem Anima huius vnionis elementorum causa, in genere causa finalis ex hac autem definitione duo eliciuntur, primum, quòd simile simili

non

non permiscitur, nam cum mixtio sit miscibilium alteratorum vnio. alteratio autem per actionem, & passionem fiat. actio autem fiat ratione contrarij vt primo de generat. cap. de actione, & passione Aristotelis declarauit, igitur mixtio similium non est. inter quæ actio, & passio non reperitur. sed eorum, quæ inter se contrarietatem habent, vicissimque agunt, & patiuntur. & licet cum aqua aquæ apponitur; ei permisceri videatur. non tamen ei verè permiscetur. cum nulla, inter vtranque contrarietas, actioque ex passio reperiatur, quæ ad veram mixtionem requiruntur, sed potius vna alteri vniri, & continuari dicitur. Alterum, quod ex eadem definitione colligitur, est, elementa respectu mixtorum compositions, & alterationis materiam esse. Nam cum ex Aristotele 2. physico. contextu. 31. quatuor elementa mixtorum materia sint, non sunt materia compositionis tantum, vt litteræ respectu syllabarum, & lapides respectu domus. sed materia compositionis, & alterationis simul, quod in ipsa mixtionis definitione Aristoteles indicauit. cum enim inquit mixtio est vnio] compositionis materiam esse significauit. cum autem dixit, vnionem esse miscibilium alteratorum materiam etiam alterationis esse ostendit, quòd si aboleantur, atque intereant, vt falsò cōminiscuntur latini, materia solum alterationis essent. Nunc tertium aggredior.

An mixtio à generatione mixtorum distinguatur, & quomodo.

VOD dubitandi occasionem facere videtur, illud est. quoniam cum putredo, quæ est naturalis mixtorum interitus in dissolutione elementorum consistat. quoniam vt Aristoteles quarto meteorum cap. de putredine testatum reliquit, quæ putrescunt in puluerem, & terrā, cęteraque elementa dissoluuntur: elementorum verò dissolutio eorundem vnioni aduersatur. elementorum autem vnio mixtio sit, vt anteà dictum fuit, igitur putredo mixtioni opponitur, cum autem ex Aristotelis sententia eodem quarto meteorum contextu 3. putredo generationi mixtorum aduersetur, igitur mixtio nil aliud quàm mixtorum generatio esse videtur: cui putredo sese opponit, quæ in direptione, elementorumque dissolutione consistit. cæterum si res diligentius expendatur secus

qui-

quidem se se habet. Nã siue mixtorum generatio pro termino, & pro introductione formę mixti accipiatur, siue pro via iuncta termino vtpotè pro alteratione mixti generationi immediatè annexa, ab ipsa mixtione distinguitur. enimuerò mixtorũ generatio pro introductione formæ transitus est de non esse ad esse, ad substantiãque terminatur. mixtio verò est miscibiliũ alteratorũ vnio, ac proinde eius ratio in vnione corporũ secundũ alterationẽ consistens. pariter pro via iuncta termino à mixtione disiungitur. nam mixtorũ generatio ità accepta, vt ab Aristotele definitur quarto meteorum contextu 2. est transmutatio passiuarũ qualitatum, vt humidi, & sicci ab agentibus qualitatibus, vt à calore, & frigore dominantibus supra passiuas mixtio verò est miscibiliũ alteratorũ vnio. cũ autem, vtriusque diuersę sint definitiones idẽ profectò esse non possunt. quę enim sunt, eandem quoque definitionẽ habent. prætereà mixtio est omniũ elementorũ vnio, quę in mixtione alterantur. cæterũ quia alterari minimè possunt, nisi per mutuã actionem, & passionem primarũ qualitatum, inter se secundũ primas operationes agentium. vt per calefacere, frigefacere, humectare, & exiccare, quæ primarũ qualitatũ primę operationes sunt. non enim elementa alterantur, nisi quia calidum frigidũ excalefacit, & reprimit. & hoc calidũ frigefacit, neque reprimitur humidũ, nisi quia siccũ exiccat. neque id humefit, nisi quia humor humefacit. secundum quam actionem, & passionem sicut elementa omnia alteratur, ità primæ qualitates omnes attemperãtur, & ad symetriã quandã rediguntur, igitur in mixtione qualitates primæ omnes sunt agentes. omnesque patientes, eædemque secundũ primas earũ operationes concurrunt. atque in mixtione in omnibus qualitatibus primis complexio, & attẽperatio fit. in generatione verò mixtorũ nõ omnes qualitates primę agẽtes, & patientes sunt. sed duæ tantũ agentes, vt calor, & frigus: duę verò patientes, & siccitas, & humor, concurruntúe in hac quòad secundas earũ operationes, vt quò ad terminare, & terminari. agentes enim terminant passiuas, eisque debitam consistentiam tribuunt. atque in generatione mixtorum attemperatio, & complexio in patientibus qualitatibus tantũ efficitur. itaque cũ mixtio elementorum omniũ vnionem significet, complexionemúe primarum omnium qualitatũ secundum primas earum operationes inuicem agentium, & patientium: mixtorum aũt generatio vnionẽ, & cõplexionẽ in passiuis qualitatibus tantũ significet, quò ad secundas earũ operationis. igitur mixtio à generatione mixtorũ siue pro termino siue pro via iuncta termino sumantur, nõ exiguo discriminis interuallo diuersa est. quod ẽt satis aperte primo de gen. contextu 83. Aristoteles declarauit vbi persoluere volens problema illud, quod antea proposuerat an: scilicet mixtio

sit

sit antea sibi excutiendum proposuit, an mixtio à generatione, & corruptione distinguatur, statuitque mixtionem à generatione distingui. quod sanè mixtionem ipsam describens satis euidenter confirmauit, cũ inquit. mixtionem, congressum, vnionemque cum alteratione elementorũ esse. illud quidem verum est, quòd mixtio gradus est; præuiaque dispositio ad generationẽ mixtorum. cum hæc absque vnione elementorum, ac proinde absque mixtione fieri non possit. quòd si in hoc sensu Gregorius arminẽsis intellexit 2. sententiarum libro, dist. 15. cũ dixit: mixtionem generationem esse, rectè quidem locutus est. si verò mixtionem esse generationem formaliter intellexit. eius sententia falsa est. & ab Aristote. penitus aliena. Sed hac in re illud studiosos animaduertere velim, in quo video ferè communiter Aristotelis interpretes turpiter labi, quòd mixtio non est proxima, immediataque dispositio ad generationem substantiæ mixti: siquidem ex vnione elementotorum alteratorum, atque ex attemperatione omniũ primarũ qualitatum non statim oritur substantia mixti. sed post omnium elementorum congressum, primarumùe omnium qualitatum attemperationem, in passiuis qualitatibus transmutationem fieri, vtpotè à calore, & frigore terminari, consistẽtiãque acquirere operæpretium est. Quibus ità dispositis, & terminatis, substantialis mixti generatio statim consequitur. quod ex Aristotelis progressu facilè intelligi potest. nã cũ ad extremũ primi libri de generatione mixtionem definisset. inquiens, mixtionem miscibilium alteratorum vnionẽ esse. quarto posteà meteorũ libro cont. 2. mixtorũ generatione pro via, iuncta termino definiens, inquit, generationem passiuarum qualitatum transmutationem vtpotè consistentiam & terminationẽ esse, factã à calore, & frigore supra his dominãtibus. quod etiã paulo inferius his verbis explicauit [et terminatũ fuit humidũ sicco dominãtibus actiuis] ità vt in generatione mixtorũ hic sit ordo, & naturæ progressus: primo est elemẽtorũ vnio, atque cõgressus. Secũdo, per mutuã actionẽ, & passionẽ est corundẽ alteratio, nec nõ primarũ omniũ qualitatũ tẽperies atq; cõplexio. tertio, passiuarũ qualitatũ cõsistẽtia, & terminatio ab agẽtibus qualitatibus facta. postremo, ipsius mixtæ substãtię generatio, quẽ sanè ordinẽ intelligũt ij, qui nõ multa perlegere, & festinãti cursu Aristo. interpretari capiũt. Sed qui Arist. sensa scrutari, naturaq; progressus obseruare student. Quibus sic explicatis dubitatio, quæ ab initio allata fuit, facilè dissoluitur. Nã sicuti in generatione mixtorũ tria reperiũtur primo quidẽ omniũ elemẽtorũ unio, et omniũ primarũ qualitatũ attẽperatio secundo, cõplexio, et terminatio passiuis qualitatibus tantum: tertio, substantiæ mixtæ generatio, ità in naturali mixtorum interitu, qui putredo est hęc tria reperiuntur. dissolutio quidẽ omniũ elementorũ,

& hęc opponitur mixtioni reperitur quinetiam dissolutio passiuar, vt humidi à sicco, & hæc dicitur putredo accipiendo similiter corruptionẽ pro via iuncta termino, quæ à dissolutione omniũ elementorũ distinguitur. & huiusmodi paßiuarũ, dissolutio generationi mixtorum aduersatur. quoniam sicuti mixtorum generatio est vnio humidi cum sicco, ità putredo, quę ei opponitur, est dissolutio humidi à sicco propter caloris naturalis inopiam, atque defectum: postremo, substantia mixti corruptio est, quæ opponitur productioni substantiæ mixti, quamobrem ad rationẽ cũ dicebatur, putredo, & naturalis mixtorum interitus est omnium elementorum dissolutio id vt falsum reijcitur. quoniam putredo formaliter non est elementorum omniũ dissolutio passiuarum, & hic generationi, non autem mixtioni sese opponit. Nunc quartum in ordine propositum aggredior.

Ex definitione mixtionis quomodo elementa in mixto remaneant, explicatur.

VONIAM illud definitionis munus, est, vt quarto physi. contextu 31. docuit Aristoteles, vt non solum rei naturam, & essentiam declaret, sed etiam dubitationes verè contingentes circa medio tollat; ea propter, cũ iam satis mixtionis definitio superius animaduersa fuerit; nunc quonam pacto ex ipsa mixtionis definitione, dubitatio de remanentia elementorum in mixto, de qua non leuis est apud philosophos disputatio dissoluatur, considerandũ est. porrò cum mixtio, complexus, & vnio sit miscibilium, & elementorum alteratorũ tantũ, & antea ex principijs, ex quibus definitio mixtionis deprompta est, ostensum fuit. Statim illius problematis consequitur resolutio videlicet elementa in mixto actu, & secundum substantiam asseruari. Nam cum tres fuerint, aut de remanentia elementorum in mixto excogitari modi potuerint, vnus quidẽ, elementa in mixto integra, & secundum substantiam, & secundum qualitates omnino immutata manere; quem sanè modum Empedocli Aristoteles ascribere visus est. Alter verò elementa in mixto secundum substantiam

cor-

corrumpi, ità vt materia prima remaneat, quæ immediatè mixti, formam recipiat. tertius verò modus inter vtrunque medius elementa non omnino integra, & immutata manere, neque secundum substantiam corrumpi, sed secundum substantiam manere, alterata tamen; & aliquo pacto mutata, Aristoteles sicuti plerisque alijs in rebus duos extremos reijciens modos, tertium modum amplexus est, quod sane in ipsa mixtionis definitione indicauit, inquiens [mixtio est miscibilium alteratorum vnio] nam si mixtio alteratorum vnio est. igitur elementa in mixto, neque secundum substantiã corrupta sunt, neque in mixto, prorsus immutata, & alterara manent. Quod etiam 2. de genera. contextu 48. explicatius declarauit, inquiens, elementa in mixto non corrumpuntur, ità vt solùm materia supersit. neque seruata prorsus, & immutata, vt Empedoclis quoniam tunc mixtio iuxta positio tantum esset, sed secundum excellentias eorumque exubernantias tantum corrumpuntur. & ad commoderationem quadam reducuntur. & licet ex hac mixtionis definitione, si quis eam rectè perpendat, & ex Aristotelis principijs, miscibiliumque conditionibus eam deducat, huius problematis resolutio satis firma, & Aristoteli maximè consentanea haberi possit: tamen vt veritas magis conspicua fiat, aliorumque error magis aperiatur id quibusdam adhuc rationibus non satis ab alijs animaduersis, apertissimè dmonstrabo, & primo sic, si elementa in mixto secundum substantiam non manent, sed corrumpuntur, profectò corrumpens adesse oportet à quo corumpantur. Non enim aut ad corruptionem termini corrumpuntur, cum hoc relatiuorum proprium sit, pater enim ad corruptionem filij, vt ad corruptionẽ termini corrumpitur, in quorũ ordine cũ ignis, aqua & cętera elementa non sint, vtpotè quæ substantiæ sunt ad termini corruptionẽ corrumpi non possunt. neque ad corruptionem subiecti, tum quia substantiæ sunt, tum quia licet formæ ipsorum substantiales in materia sint, ad subiecti corruptionem corrumpi nequeunt, cum materia, in qua sunt semper consistat: quamobrem ab aliquo corrumpuntur, aut igitur inter se corrumpuntur, aut ab alio: non primo. quoniam cum elementa in mixtione pares quodamodo habeant vires vt primo de gener. cont. 89. Aristoteles declarauit. igitur vnum corrumpere alterum minimè potest. Corrumpens enim semper alteri dominari debet. accedit, quòd si vnum alterum corrumperet, atque ità alteri simpliciter dominaretur. Nunc esset corruptio dominati, & generatio alterius similis dominati, quamobrem non omnia corrumperentur, sed saltem in mixto dominans superesset, neque ab alio corrumpi possunt, vel enim à cęlo, vel à generante, vel à forma mixti generanda corrumperentur, à cælo quidem corrumpi, non possunt, tum

quia corrumpens contraria qualitate ei in quod agit, alterum corrumpit. Ignis enim frigore, & humore, vt contrarijs qualitatibus corrumpitur. iam verò si cœlum ignem frigore, & humore corrumperet ijs non corrumperet aquam, cum his qualitatibus aqua potius conseruetur, & si è contra calore, & siccitate aliquod elementorum corrumperet, ijs in ignem non ageret, neque ipsum corrumperet, cum huiusmodi qualitatibus ignis conseruetur, & foueatur, quamobrem cęlum corrumpens esse non potest. neque ob eandem rationem corrumpens ipsum generans esse potest. minus à forma mixti generanda corrumpi possunt. primò quia forma mixti est id cuius gratia, & finis ipsorum elementorum, non enim ob aliam causam elementa miscentur, nisi ob formam mixti, iam verò finis, neque contrarius, neque incompossibilis est ijs quæ sunt ordinata in finem, igitur à forma mixti corrumpi non possunt. Secundo, quia cum forma mixti finis sit. cuius gratia elementa miscentur, finis verò non agit nisi metaphoricè, prout agens ipsum mouet. vt primo de generat. contextu 5 docuit Aristoteles, sed agens supponit, quod materiam alterat, quodúe à subiecto, quæ fini formæúe consequende, contraria sunt, abijcit, & depellit: cum igitur corrumpens excogitari non possit, à quo elementa corrumpantur. profectò elementa in mixto secundum substantiam corrumpi dici non potest. Vndè non possum hac in re latinos interpretes & qui ipsorum sententiam insequuntur, non maximè admirari, qui concordes affirmant elementa secundum substantiam in mixto corrumpi, à quo autem, & quomodo corrumpantur, minimè declarat. pręterea mixtum cum corrumpitur in quatuor elementa dissoluitur, & euidenter quidem in pulueres, & terram. Cum autem mixtum, vt mixtum est, duplici tantum modo corrumpi possit, conbustione scilicet, & putredine vt 4. meteorum Aristoteles testatum reliquit. tametsi vt animatum pluribus modis corrumpi queat. animal enim, & febre, & fune, & gladio corrumpi potest, qui sanè in intereundi modi mixto, vt mixtum, minimè conueniunt. non enim aliquis tam mentis impos est, vt dixerit metallum, aut cadauer, febre, aut suspendio interire posse, sed combustione, & putredine tantum. combustione quidem ab igne, putredine verò ab externa ambientis aeris caliditate: vt loco citato cap. de putredine docuit Aristoteles. Iam verò cum mixtum ab igne combustione corrumpitur, & in terram dissoluitur, terra hæc, aut illa est, quæ actu præexistebat, in mixto, aut est de nouo, & recenter genita, secundum quidem dici non potest.

quo-

quoniam si recenter genita esset. profectò ab alio genita esse nō posset, quā igne à quo per combustionem corrumpitur mixtum. siquidem illud agens, quod est corrumpens, illud idem generans est, enimuerò agens in passum, & illud corrumpens ex ipso alterum generat, ignis enim agens in lignū, ipsum corrumpens ex ipso ignem producit, iam verò terra hæc, in quam dissoluitur mixtum, ab igne corrumpente produci non potest. Quoniam ignis mixtum cōburens, & materiā disponere nequit pro generatione terræ, cū ignis mixtū corrumpens caliditatem introducat, quæ dispositio non est, quinimo contraria pro generatione terræ, cum terra frigiditatem expostulet. Nec latinorū quispiam eò confugere potest, vt dicat: terram illam aut à cælo, aut ab aere, vel à terra generari. non quidem à cælo, tum quia cælum non est corrūpens mixtum, quod combustione corrumpitur, tum quia cælum frigiditatē producere non potest, quæ ad terræ generationem requiritur, cum medio lumine, & motu ex Aristotelis sententia solummodò agat. tum quia cælum est causa vniuersalis, & indeterminata, quæ effectus particularis immediata causa esse non potest, vt secundo physico. conte. 38. docuit Aristoteles neque ab aere produci potest, tum quia aer corrumpens non est, tum quia aer materiam disponere nequit pro generatione terræ, cum aer corrumpens calorem, & humiditatem in materia producat. quæ generationi terræ dispositiones contrariæ sunt, neque à terra sibi simili produci potest. Quoniam terra non est corrumpens mixtum quod combustione corrumpitur, similiter cum mixtum putredine corrumpitur à calore ambientis aeris terra hæc, in quam mixtum dissoluitur, neque à calore aeris, neque ab vllo alio eorum, quæ dinumerata sunt, generari potest. propter causam assignatam. igitur terra, cęteraque elementa in mixti interitu de nouo minimè generatur. Quamobrem illa erit, quæ actu secundum substantiam præexistebat in mixto, vnà cum cæteris elementis, in quæ mixtum dissoluitur. vnde non satis est dicere, elementa in mixto secundum substantiam corrumpi, & in mixti interitu elementa de nouo generari, sed necessario explicandum est à quo generentur, & quomodo, qui rei naturam inquirere, & probè philosophari voluerit. Quamobrem tum ex ipsa mixtionis definitione rectè intellecta, tum ex rationibus allatis quæ ni fallor, vim demonstrantem habent, dicendum est, elementa in mixto secundum substantiam esseruari, atque in ea, cum mixtum corrumpitur. dissolui. Quibus sanè rationibus omnia consentiunt Aristotelis loca. primo enim de gen. conte. 54 sic inquit, videntur enim quę miscentur prius ex separatis cōuenientia, & possibilia rursus separari. Animaduertāt studiosi modum loquendi Aristotelis inquit enim, [& possibilia sunt rursus separari] ac si dixerit, ex separatis

vnà cum

vniuntur, & simul coeunt, & rursus ex coeuntibus separata fieri possunt. igitur in mixto actu secundum substantiam manent, atque in ea mixta cum intereunt dissoluuntur, cui etiam consentit Aristoteles authoritas 3. cę. cōtex. 31. vbi contra Anaxagoram probans; non partes consimiles esse primordia, & elementa rerum, sed ignem, aerem, aquam, & terram, hoc vtitur principio, quoniam mixta cum intereunt, in quatuor elementa dissoluantur, ex quo concludit, quatuor elementa subiecti, principijque rationem habere, ex quo mixta constituuntur. sicut etiam docuit 2. physi. contex. 31. ijsdem rationibus eiusdem authoritas consentit, eodem primo de gen. contex. 88. vbi causam reddens, cur gutta uini mille amphioris aquæ infusa nō permiscetur, quoniam inquit, species, & forma vini corrumpitur, vult igitur ad rationem mixtionis formam substantialem rei, quæ miscetur, actu consistere, & asseruari. accedit ad hæc id, quod in contex. 89. asseruit miscibilia, & elementa in mixtione parem quodammodo potentiam habere, ac proinde secundum substantiam obliterari, & corrumpi non posse, postea ijs rationibus fortè Aristoteles persuasus 2. de gener. contex. 48. statuit elementa in mixto non omnino integra, & immutata seruari, neque secundum substātiam corrupta, ita vt solum materia prima superfit, quæ mixti formam immediatè recipiat: sed manere quidem in mixto repressa, & castigata solum in excellentijs suis, qui locus vsque adeò perspicuus est, vt qui oppositum sentiunt, aut oscitanter Aristotelē perlegisse, aut ipsum nō intelligere videātur, possem & alia, innumera Aristotelis loca in medium afferre, sed quoniam hæc Aristotelis sententiam clarè admodum demonstrare videntur, cętera lubenter silentio præterire decreui. Sed hac in re multò grauiùs Buccaferreus aberrauit, qui primo de ortu, & interitu cap. de mixtione asseruit, in mixto substantiales elementorum formas corrumpi, ipsorum autem qualitates seruari, ita vt in mixtione solum materia prima cum primis elementorum qualitatibus superfit, quæ mixti formā recipiat, quo certè nihil absurdius dici, aut excogitari potest, quoniam vt cap. de ordine in rerum naturalium interitu dictum fuit. forma substantialis corrumpi nō potest, nisi per ablationem primarum qualitatum, quæ medium sunt, & copula, quibus forma substantialis in materia suscipitur, & in materia conseruatur. atq; agēs in corruptione prius attingit, abijcitque qualitates, quam formam substantialem. sicut & in generatione generans, prius qualitates, quibus materiam disponit, quam formam suastantialem producit, quo fit impossibile esse formam substantialem elementorum corrumpi, & ipsorum qualitates seruari, nam si qualitates seruantur, & formam substantialem seruari operæpretiū est, aut si forma substantialis corrumpitur, & ipsorum qualitates corrumpi

dicendum

dicendum est. Sed huius erroris causa fuit Aristotelis authoritas no rectè ab ipso intellecta 2. de partibus anim. cap. 1. vbi philosophus, inquit, quod cum triplex compositio sit, prima quidem est ex quatuor vocatis elementis, vt igne, aere, aqua, & terra, sed rectius inquit est ex virtutibus elementorum, virtutes autem sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humilitas, quas ēt in mixto seruari statuit primo de gener. contex. 84. ex quibus Aristotelis verbis elementa non secundum substantiam, sed secundum qualitates ipsorum tantum in mixto permanere Buccaferreus ita deducit, si elementa in mixto secundum substantiam permanerent, prima quidem consimilium partium compositio non minus esset ex elementis, quàm ex virtutibus elementorum, ac proinde opus non erat, vt Aristoteles quasi se corrigens adiecisset rectius esse ex virtutibus elementorum, quam ex elementis, compositionem esse, sed vir iste hunc Aristotelis locum assecutus non est. primò quidē, quoniam locus iste satis ambiguus est, an de elementorū, aut de consimiliū partium, & membrorum compositione intelligat. nam licet verba satis apertè de consimiliū partium compositione intelligere videatur, quoniā inquiunt, primam compositionem esse ex quatuor vocatis elementis, vt igne, aere, aqua, & terra, ità vt hæc non sint, quæ componuntur, sed ea, ex quibus cætera constituuntur: secunda tamen compositio, quæ paulo inferius ab Aristo. explicatur, oppositum indicare videtur: quoniā inquit secundam autē ex illis primis compositio est similiū partium, vt carnis, & ossis, tertia verò, & vltima partium dissimiliū est, vt faciei, & manus, & reliquorū huiusmodi membrorum, iam verò si prima cōpositio similium partiū esset ex elementis, secunda profecto dissimilium ex similaribus esset, tertia vero, & vltima totius animalis ex dissimilaribus, & instrumentarijs partibus esset, cuius oppositū Aristotelis verba testantur, quo fit vt locus iste maximè ambiguus sit, ac ni fallor, mēdosus, nec satis consulto ex eo loco fundamentū à Buccaferreo desumptum sit. præterea vltrò etiam concesso de compositione, similarium partium ex elementis Aristotelem intelligere, tamen si Aristotelis verba accuratius expendantur non inficiatur ipse similarium partium compositione ex elementis esse, quinimo ex illis esse affirmat. Nam inquit, prima compositio ex elementis est, sed fortè melius ex virtutibus elementorum esse dicendum est. non itaque compositionem ex elementis excludit, sed inquit, rectius compositionem elementorum qualitatibus referendam esse, neq; certè Aristoteles compositionē ex elementis potuit inficias ire, si contextū 48. secundi de gene. antea animaduersum huic loco conferre velimus causa verò cur, cum elementa secundum substantiā seruentur in mixto, & ex ipsis mixtum componatur, mixtū magis ex elementorum qua-

z 4. litatibus

litatibus, quàm ex elementis cōponi dicatur, meo iudicio ea est: quoniam cum mixta ex elementis nequaquam componi possint, nisi alterentur, elemēta vero alterari non possint, nisi ratione qualitatum idcirco mixtorum compositio, quamuis ex elementis sit, magis tamen elementorum qualitatibus, quàm elementis refertur, cum verò primo de gener. conte. 84. elementorum virtutes in mixto remanere asseruit, non intellexit elementorum virtutes, & qualilates absque formis substantialibus in mixto manere. quoniam, id impossibile est, sed ait in mixto elementorum manere virtutes. quoniam licet vnà cum qualitatibus formæ substātiales quoque supersint, quia tamen formæ elementorum in mixto suis non funguntur muneribus neque mixtū ipsum in esse constituunt, neque denominant, qualitates vero suas in mixto operationes exercent; ipsumque denominant calidum, frigidum, hum dum, & siccum, propterea non formas sed elementorum virtutes, & qualitates in mixto Aristoteles manere asseruit. quamobrem tum ex ipsa rei natura, tum ex Aristotelis sententia statuendum est, elementa in mixto, & secundum substantiam, & secundum qualitates manere: sed cum domita, & repressa maneant in excellentijs suis, vt ab Aristotele scribitur 2. de gener. cont. 48. vtrum secundum formas substantiales, & qualitates remissa sint, vt placuit Auerroi, vel secundum qualitates tantum, vt censuit Auicennas dubium est, cuius rei veritas. quoniam ex illius dubitationis explicatio nn pendet. An substantia intendatur, & remittatur, de qua priore dilucidationū libro cumulatè habita est oratio, vbi statutum fuit nullo pacto substantiam; quæcunque illa fuerit; intendi, aut remitti posse. eapropter resolutè dicendum est. elementa in mixto secundum qualitates tantum remissa esse, quod etiam Aristottlis authoritas 2. de gen. cont. illo 48. apertissimè confirmat, vbi cum statuisset elementa in excellentijs, eorumque summitatibus remissa esse, totam remissionem, eorum qualitatibus ascribit, vt legentibus contextum illum facilè patet, & licet substantiales elementorū formæ perfectæ supersint in mixto, non propterea generationis mixtorum natura mixtorūq; vnitas aufertur, vt putauit Auerroes contra Auicen. 3. cœl. com. 67. quæ eò necessitatis Auerroem adegerunt, vt elementorum formas à perfectarum substantiarum dignitate, & vniuerso genere detorserit, vt non in qualitates, sed in medium quoddam, & inauditum genus transtulerit. Cuius opinionis leuitas cum alio loco à nobis reiecta fuerit. fusiorem hic disputationem non desiderat.

An primæ elementorum qualitates in mixto in summo remaneant, aut remissæ.

N hoc problemate certè mihi immorandum non esset, nisi Fernelius nouam quandam opinionem excogitasset, studiosorumque animos quasi irretire, & in falsa quædam dogmata trahere voluisset. Tertio enim de temperamentis libro capit. secundo primas qualitates in mixto remissas non esse, sed in summo gradu remanere, quales in simplicibus elementis reperiuntur: sed licet summæ remaneant secundum gradus, secundum vires tamen, & potentiam remissæ, & castigatæ sunt, quam suam opinionem ita persuadere conatur, si qualitates primæ in mixtione non summa manent, sed remittuntur: igitur sese interimere, & prorsus corrumpere poterunt, cum non secus qualitates mediæ, & remissæ inter se pugnent, ac in summo gradu existentes, cum igitur non sese ex toto corrumpant, igitur neque se in mixtione remittunt, secundo idipsum ità persuadet. qualitates remissæ non minus inter se contrariæ sunt, quam summæ. ergo si remissæ in mixto vnà coire, simulque consistere possunt. ergo & quæ in summo sunt in mixto simul manere queunt, cuius sententiæ Aristotelem, & Galenum extitisse affirmat. Sed hæc Fernelij opinio admodum absurda est, & ab Aristotele, & Galeno penitus aliena, quod ex mixtionis natura primum ostendo, nam mixtio vt sub finem primi de gene. docuit Aristoteles, est miscibilium alteratorum vnio. Itaque si in mixtione elementa vniri, copulatúe debent, alterari necesse est: sed cum alterari minimè possint, nisi per remissionem suarum qualitatum: igitur in mixtione ipsorum qualitates retundi, atque remitti oportet: quod si qualitates in mixtione summæ remaneant, sicuti elementis, vt ait, insunt: igitur elementa non alterantur, & ex consequenti non miscentur. Præterea elementa in mixtione aut inter se agunt, aut non, si non agunt: igitur non miscentur, siquidem capit. de mixtione miscibillium conditiones declarans, inquit, miscibilia necessario agentia, & patientia esse,

tia esse, & quæ inuicem non agunt, & patiuntur propriè non misceri, quod sanè ipsa mixtionis definitio ostendit, quæ vnio est miscibilium alteratorom: alteratio verò absque actione, & passione fieri nequit: si vero in mixtione agunt, & patiuntur: igitur calidum agit in frigidum, & hoc in calidum: sed cum actio frigidi sit frigefacere, & calidi calefacere, igitur frigidum frigefacit calidum, & hoc frigidum excalefacit, & ex consequenti vnum secundum gradus alterum remittit, quod satis apertè secundo de gener. contextu 48. his verbis Aristoteles declarauit, [mixtio fit calido refrigerato, & frigido excalefacto.] quod etiã eodẽ loco declarauit, inquiens, elementa in mixtione ex toto corrumpi, nec omnino integra asseruari; sed medio quoddammodo, prout secundum excellentias, eorumque summitates corrumpuntur, quod si in excellentijs corrumpuntur: igitur primæ elementorum qualitates necessariò remittuntur. Vidit locum hunc Fernelius, cui hoc pacto respondit, Aristotelem eo loci non de qualitatibus, sed de viribus qualitatum intelligere. nam licet in mixtione, inquit, qualitates secundum gradus non remittantur, secundum vires tamen remittuntur, & hanc virium exuberantiam reprimi Aristoteles intellexit, sed nimis oscitanter Fernelius locum illum perlegit. siquidem philosophus eò loci de remissione qualitatum sermonem habet: hæc enim scribit ad verbum. Quoniam autem est magis, & minus calidum, & frigidum, non omnino, sed vt calidum frigidum, & frigidum calidum erit: quoniam quæ miscentur, secundum excellentias se corrumpunt, & tunc neque illorum contrarium alterutrum simpliciter erit, sed medium. Quibus verbis ostendit in mixtione non omnino, & in summo calidum, & frigidum adinueniri, sed calidum frigidum, hoc est calidum refrigeratum, & frigidum calidum, idest, frigidum excalefactum, iam verò calidum refrigeratum secundum gradum remissum est, pariter & frigidum excalefactum; igitur de remissione qualitatum secundum gradus Aristotelis intelligit, ex quorum remissione, virium quoque remissio consequitur, tandem sua hæc opinio Galenum cõtra se habet primo de elementis cap. 3. qui ita scribit. Quotiescunque ex pluribus quippiam componitur, si illa quæ in compositionẽ veniunt, qualia sunt, talia ad extremum vsque durauerint, nunquam profectò nouam adipiscetur formam, quod si multifariã varientur, alterenturq; poterit tunc aliquid suboriri. Hæc Galenus, quæ ab Aristotele accepit 2. de gener. contc. 48. ita, vt hac in re Galenus, & Aristoteles concordes extiterint, ex summis elementorum qualitatibus, neque mixtionem fieri, neque

ex eis

ex eis quippiam consurgere posse: nisi remittantur, & ad quandam mediocritatem redigantur. Neque mihi illud silentio prætereundum est, quod inquit, primas qualitates in summo asseruari: remissas tamen habere vires agendi: quę duo certè inter se pugnant. nam si remissas vires habent, remissas quinetiam secundum gradus necesse est. siquidem remissio virium ex remissione graduum per se dependet, vt ab Aristotele proditum est 4. de ortu animal. cap. 3. vbi sic inquit, causa vt soluatur, debiliteturque actio, & virtus agentis, est quoniam agens in agendo repatitur, vt calefaciens à calescente refrigeratur, & secundum gradus caloris reprimitur, itaque remissio virium ex remissione graduum dependet: ac proindè, si in mixto repressæ fuerint qualitates secundum vires agendi, secundum gradum etiam remissas esse velit nolit Fernelius cogitur confiteri. Sed quoniam satis contra ipsum digressus videor, ad problematis dilucidationem me confero.

Dilucidatio.

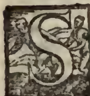
AMETSI elementa in mixto integras substantiales formas retineant: primas tamen qualitates in summo retinere minimè possunt: sed omnes remissè, castigateque sunt. Cuius sanè repugnantiæ causa triplex assignari potest, prima quidem, quoniam qualitates summæ inter se contrariæ sunt, cum maximè inter se distent: contraria verò, cum simul consistere non possint, eapropter, si qualibet pars mixti ex quatuor elementis mixta esse debet, summæ qualitates in mixto reperiri non possunt, quo sanè fundamento rationem illam Aristotelis contra Empedoclem conte. 48. suffultam esse opinor, cum dixit: si elementa omnino integra, & nullo modo alterata in mixtione reperirentur, mixtio esset iuxta pòsitio, nec qualibet pars mixti mixta esset, quoniam summæ qualitates oppositionem inter se habent, ratione cuius in eadem parte simul coire, consistereque non possunt. Secunda causa ea est, quoniam cum mixta ex quatuor elementis, non sicuti parietes ex lateribus componantur, sed per actionem, & passionem primarum qualitatum, ex actione autem, & passione earum exuberantiæ necessariò remittantur, eapropter in gradu summo in mixto reperiri non valent tertia causa est, ex diuersitate mixtorum, quæ idem temperamentum ha-

bere non possunt, etenim si omnibus mixtis primarum qualitatum gradus summus inesset, omnia mixta, secundum pares gradus qualitates haberent, ac proindè omnia temperamento conuenirent, quod à veritate abhorret, quibus sanè de causis puto ego Aristotelem, & Galenum concordi voce dixisse qualitates primas in mixto summum gradum non retinere, sed ex mutua actione omnes remissas esse; ex qua sanè remissione virium quoque remissio, & imminutio consequitur. Non enim calor ignis in mixto vrentem illam, summamque retinet potestatem agendi, sed refrigeratus, & veluti ad quendam teporem redactus, mitem, domitamque vim habet agendi: quod si intendatur, vt in ardentibus febribus vsu venit torridam, & vrentem illam agendi vim ex intensione graduum adipiscitur, quibus sic explicatis Fernelij obiecta modo facilè diluuntur, & ad primum negatur consequentia. Ad probationem autem dicimus, falsum esse, quod ab eo assumitur, qualitates remissas non secus inter se opponi, ac inter se opponantur qualitates in summo: siquidem qualitates non pro quolibet gradu inter se contrariæ sunt, sed secundum excessum, & vltra latitudinis medium, & propterea quæ summæ sunt inter se agunt, mediæ verò, & repressæ cum contrariæ non sint vicissim non altercantur, & ex consequenti nec sese interimere, aut ex toto corrumpere possunt. eodem modo, & secundum diluitur: non enim qualitates remissæ, & temperatæ contrariæ sunt, sicuti summæ: siquidem contrarietas non quælibet distantia est, sed quæ maxima existit, eapropter temperatæ simul manere possunt. summæ vero nequaquam: non enim qualitates secundum propriam naturam contrariæ sunt, vt falsò putauit Gregorius Ariminensis, cui assentiri videtur Fernelius; sed earum contrarietas ex distantia graduum desumitur non quauis, sed quæ maxima est, vt Auerroes, & Græci asseruerunt. Quod ex Aristotele satis apertè colligi videtur. 2. de gener. conte. 48. vbi inquit, quòd si qualitates primæ summæ fuerint, & in excellentijs suis mixtio non fit, neque qualibet mixti pars mixta esse potest. Si verò in excellentijs suis remittantur, mixtio absoluitur, & quælibet pars mixta est, quibus verbis indicat summas qualitates simul in eadem parte consistere non posse, ac proindè contrarias esse: remissas verò in eadem mixti parte manere, ac propterea contrarias non esse, & ex consequenti primarum qualitatum contrarietatem in excessu, summaque distantia consistere. Sed aduersus solutionem allatam ea sese offert dubitatio, nam si qualitates attemperatæ simul consistere possunt. Quomodo igitur uerum est, quod ab Aristo-

tele 2.

tele 2. de anima contex. 39 proditum est, elementa in viuente ab Anima contineri ne diuellantur, & seinuicem separentur. Nam si inter se non pugnant, concordi quadam pace simul consistere valent, nec opus est, vt ab anima retineantur, & si ab anima simul vnita tenentur: igitur inter se pugnant, nec se seipsis simul consistere possunt, respondetur, Aristotelem non intellexisse animam elementa in corpore continere, ita ut ex se attemperata simul manere non possint, animaque veluti vinculo, & freno effectiuè iuncta, ligataque retineat elementa, ne diuellantur. Sed intellexit, animam elementa in corpore continere in genere causæ finalis. quoniam cum elemẽta in mixtione ad animam, vt ad finem ordinentur, & ipsius gratia permisceantur, vnitaque simul maneant, ut anima aliquo tempore in corpore persistat, suisque muneribus fungatur; idcircò anima elementis necessitatem, legemque imponere dicitur, vt vnita simul maneant, sicut & anima, & quęuis alia forma, agenti, materięque, vt finis, necessitatem imponit, vt illud agat, materiamque hoc, vel illo modo disponat, prout ipsa forma exposcit.

An qualitates primæ æquali mensura, & gradu, in mixto reperiantur.

VLTERIOR tractatio illius problematis explicationem necessariò expostulare videtur, cum qualitates primę in mixto remissæ, attemperatæque sint, an ad eam temperiem redactæ sint, vt æquis portionibus, paribusque gradibus in mixto reperiantur, quòd hoc capite mihi explicandum proponitur. Qua in re non leui contentione tùm medici, tùm philosophi inter se certant, Fernelius tertio de temperamentis capit. quarto in ea opinione persistens primas elementorum qualitates in mixtis summas inesse, consequenter asseruit, qualitates primas paribus numeris, & gradibus in mixtis a... inueniri: quod etiam ita persuadet. Nam cum ex calido, humidoque temperamento in frigidum, & siccum quippiam abit necesse est, per hanc æqualitatem deduci. nam si aliquod viuens fuerit in quo calidum, et humidum secundum quinque gradus reperiantur, frigidum autem, & siccum secundum tres gradus tantum, cum temporis cursu calidum, & humidũ

dissol-

dissoluantur; igitur cũ calidi, & humidi duo gradus perierint, atque ad tres vsq; gradus peruenerint, cũ frigido, & sicco paria, & ęqualia erunt, quæ secũdum tres gradus inesse acceptum fuit, itaq; in mixto paribus gradibus reperiri possunt: cui sanè fundamento plerique alij innituntur, qui eandem sententiam profitentur, adijcio autem ego rationem istam, qualitates primę in mixto dispari, inæqualiue gradu reperiri, simulque consistere possunt; ergo multo magis in mixto paribus, æquisue gradibus reperiri poterunt siquidem quò magis impares sunt, magis inter se oppositionem habere videntur, quò verò magis temperatæ sunt, magis ab oppositione recedunt. Auerroes cui nunquàm hęc arrisit opinio, cam. 10. metaf. com. 23. ità oppugnat, si qualitates primæ in mixto in ęquali gradu reperirentur, mixta ab intrinseco corrumpi minimè possent: consecutio ex eo deducitur. quoniam naturalis mixtorum interitus ex actione primarum qualitatum exoritur, quæ in mixto reperiuntur; iam verò si huiusmodi qualitates secundum gradum essent æquales, vna quidem alteram vincere, neque corrumpere posset, cum vnum contrarium, si alterum corrumpere debet, illi simpliciter dominari operæpretium sit: sed licet Auer. aduersus hanc sententiam se demonstrasse arbitretur, quam etiam Galeni extitisse affirmat tamen ratio hæc, ne vllam quidem efficaciam habet, quinimmò naturalem mixtorum interitum Auerroem non satis intellexisse videtur: Enimuerò mixta duorum generum sunt, alia quidem animata alia verò inanimata sunt. Quæ duo mixtorum genera proprium, peculiaremque naturalis interitus modum habent; animata enim cum naturali interitu corrumpuntur. Per actionem primarum qualitatum in ipsis existentium minimè corrumpuntur, vt falsò Auerroes, & plerique alij arbitrantur, sed ex impotentia refrigerandi, euentandique calorem innatum, vt libro de morte, & vita ab Aristote. declaratum fuit, & nos priore libro vberiore oratione explicauimus, vnde licet inuiuente corporę qualitates primæ æquis portionibus reperirentur; adhuc viuens naturali interitu, & ab intrinseco corrumperetur: mixta verò inanimata, vt cadauera, & metalla, tametsi per actionem aliquo pacto internæ frigiditatis innaturalem mixti calorem corrumpantur: tamen, etiam si qualitates primæ ęquali gradu reperirentur adhuc naturali interitu, & ab intrinseco corrumperentur. quoniam id genus mixta naturali interitu per putredinē corrumpuntur, vt 4. meteorum. cont. 3. Aristo. declarauit. Iam verò putredo, corruptio est, & imminutio caloris naturalis mixti ab externa caliditate, à qua mixti calore imminuto per exitum, & egressum, vt loco citato docuit

Ari-

Aristo. Interna frigiditas supra residuum caloris, quasi adaucta, & validior facta, ipsum corrumpit, ad cuius interitum mixtum dissoluitur, quò fit, vt positis qualitatibus primis in æquali mensura, & gradu, etiam in his, ad huc naturali interitu & ab intrinseco corrumperentur. ea propter ratione magis efficaci Fernelij sententiam, aliorumque eiusdem opinionis interpratum falsam esse ostendo. Nã Aristoteles primo de ortu, & interitu cont. 88. declarans, quam in mixtione proportionem habeant elementa, inquit, vnum elementum alteri simpliciter non dominari. quoniam tunc mixtio nõ esset, sed generatio vnius, & corruptio alterius, nec æqualem agendi potentiam habere debent: sed quoquo modo secundum potentiam adæquari, ità vt vnum aliquo pacto alteri dominetur: perpendo ego vtrunque Aristotelis dictum, & primò, cur, Aristoteles neget in mixtione elementa, secundum potentiam adæquari posse. aut enim id negat, quoniam si æqualem potentiam haberent, inter se agere non possent, aut quoniam secundum pares gradus sese remitterent, quod sanè mixti naturæ minimè conueniat, primum quidem dici non potest. tametsi Buccaf. 2. de genera. id affirmare ausus sit. quoniam cum ex eodem Aristotele 4. de ortu animal. cap. 3. actio fiat à minori, ab æquali quoque secundum potentiam prouenire poterit, vt proprio theoremate ostensum fuit; igitur propter naturam mixtionis, ipsiusque mixti secundum potentiam adæquari posse negauit. quoniam si secundum potentiam æqualia essent, secundum gradus æqualiter sese remitterent, cum vnum altero potentius non esset; igitur in mixto æqualibus numeris, & gradibus reperirentur, quod naturæ mixti minimè competit, ità vt Aristotelis ratio in hoc constituta sit, si elementa secundum potentiam in mixtione æqualia essent, tunc secundum gradus æqualiter sese remitterent: igitur in mixto secundum æquales primarum qualitatum gradus reperiretur: sed id naturæ mixti minimè conuenit: igitur, concludit, elementa in mixtione secundum vires, & potentiã adæquari non debent. Nunc secundũ eius dictũ perpendo, in quo decernit, elementa in mixtione secundũ potentiã quoquomodo æqualia esse, ità vt vnũ aliquo pacto secundũ potentiã alteri dominetur, iam verò id quod potentius est, magis aget, magisque reprimet illud, quod impotentius est, hoc verò minus aget, minusque reprimet illud, quod potentius est, igitur in mixto plures gradus qualitatis reperientur elementi, quod potentius est, remissiores verò gradus qualitatis elementi, quod imbecillius est, & ex consequenti ex Aristotelis sententia elementa secundum pares primarum qualitatum gradus in mixto reperiri non possunt.

Dilu-

stantiā, quarum prima ostendit, si æquale ad pondus in transitu, & per instans reperiri potest: in esse quoque permanenti reperiri posse, ratio autem ità se habet, in quolibet instanti motus terminari potest. ergo transitus, & motus ille in eo instanti, in quo huiusmodi qualitates ad æqualitatē redactæ sunt, terminari poterit, igitur huiusmodi æqualitas aliquod esse permanens habebit, et ex cōsequenti qualitates primæ sub esse permanēti in æquali gradu in mixto reperirentur, contra primā conclusionē. Secūda eius instantia, qua probat, si huiusmodi exacta æqualitas in esse permanēti reperiri nō pōt. neq; in trāsitu reperiri posse, huiusmodi est. Quod alicui repugnat, impossibileque est, id secundū omnē tēporis differentiā repugnat, & impossibile esse dicitur: si itaque huiusmodi æqualitatē repugnat esse, impossibileque est existere in esse permanēti. igitur repugnat esse in transitu, & pro qualibet tēporis differētia. Zimara Theoremate 71. vbi difficultatē istā perpēdit, vtranq; instātiā persoluere conatur, et ad primā inquit. quod licet in quolibet instāti motus terminari possit, nō tamē in quolibet instāti forma introduci pōt. vnde licet trāsitus ille in eo instāti terminaretur, in quo primæ qualitates ad æqualitatē redactę sunt: in illo tamen instāti neq; aliqua forma cōsurgeret, neq; mixtū determinatę speciei generaretur. Sed hęc respōsio nō est ad propositū. quoniā ratio allata nō est in uia generationis, sed de mixto iā genito, & actu existēte. quoniā inquit, si in mixto, quod actu est, in trāsitu primæ qualitates ex excessu ad ęqualitatē redigātur, et trāsitus ille in eo instāti terminetur, primæ qualitates æquali erūt mensura, & gradu, et tamē mixtū actu erit. formaq; in materia cōseruabitur: Eapropter ratio mihi secus persoluēda videtur, quod trāsitus ille in eo instāti, quo qualitates ad æqualē mēnsurā redactæ sunt, terminari nō potest. non quidē ratione motus quoniā motus, vt motus est, in quolibet instāti terminari potest. se ratione mixti, quod huiusmodi æqualitatē nō patitur, neç nō ratione āgētis tū interni, tū externi: interni quidē, vt ratione caloris naturalis, qui cōtinuè circa humidū versatur, atq; depascitur, ad cuius absumptionē & ipse calor imminuitur, & languescit: externi verò, vt ratione circūstātis aeris, à quo mixta cōtinuè alterantur, vt excalefiūt frigescunt, humefiunt, & arescūt: Vndè dicere transitū illum in ea ęqualitate terminari, nil aliud certè est, nisi caloris naturalis interni & ambientis externi actionem suspendere, ne ille circa humidū versetur, hic uerò in mixta corpora agat, quod quàm absurdū sit. nemo est qui ignoret, neque secunda instantia vllū negociū facit. siquidē propositio illa, quę assumitur de essentiali repugnantia veritatē habet, quæ ex ipsa rei essētia promanat, nō aūt de repugnātia accidētali, ut homini repugnat irrationalē esse, huiusmodi repugnātia. quoniā essētialis est, et ex propria ipsius

natura proficiſcitur, ideò ſibi repugnat ſemper, & pro qualibet temporis differentia irrationalem eſſe, iamuerò repugnantia æqualitatis primarum qualitatum eſſentialis non eſt, & ex ipſorum natura, ſed accidentalis eſt, tùm ex natura mixti, tùm ratione agentis interni, & externi, vt nuper dictum fuit, & proptereà licet qualitatibus primis ſecundū æquales gradus ſub eſſe permanenti repugnet in mixto adinueniri: non tamen eis repugnat in quolibet inſtanti, & quauis temporis differentia, ſicut homini infantia, poſtremaque ſenectute generare repugnat, non tamen pro qualibet temporis differentia homini generare impoſſibile eſt. quoniam huiuſmodi repugnantia eſſentialis non eſt, & ex ipſa hominis natura, ſed accidentalis ex parte ſcilicet diſpoſitionum, & organorum, quibus ità conſtitutis, vt ab omni difficultate huius problematis veritas vindicetur, rationes in oppoſitū perſoluamus. & ad primā dicimus falſum eſſe, quod à Fernelio aſſumitur, qualitates primas in gradu ſummo in mixto aſſeruari, vt ſuperiore cap. oſtenſum fuit. Nec officit ſecunda. quoniam ſolū concludit in fluxu, & in tranſitu huiuſmodi æqualitatem in mixto adinueniri poſſe. poſtrema tandem ſolùm probat qualitates primas æquali gradu adinueniri, temperatumque ad pondus dari poſſe, ex ipſarum primarum qualitatum natura, nec repugnare, nec impoſſibile eſſe: ſed ex ipſius mixti natura, quod finis eſt, & id cuius gratia vniuntur, & attemperantur, huiuſmodi repugnantia proficitur, & hæc ſatis.

Qua methodo compertum ſit, Ignem, Aerem, Aquam, & Terram. compoſita eſſe ex materia & forma, nec non ſimplicia corpora, & elementa eſſe.

VATVOR illa rerum primordia, quæ vocata ſunt elementa, ex materia & forma concreta eſſe, corporaq; ſimplicia, & elementa ſatis peruulgatum eſt, ab ipſoq; Ariſtotele decretum. Sed qua methodo, & via id compertum fuerit, non ità conſpicuum eſt, neque ità ab alijs explicatum, eapropter tria hæc declarare optimū fore dijudicaui: & primum, qua methodo ex materia, & forma compſita eſſe

com-

compertum sit, porrò sicut alias declaraui, corpora naturalia, quę mortalia sunt, ex materia, & forma concreta esse via generationis inuentũ fuit, eadem methodo quatuor elementa ex his duabus constare naturis compertũ est. enimuerò cũ omnis generatio inter contraria, vt inter formam, & priuationem versetur, profectò in omni quod generatur priuatio, & forma reperiuntur. quoniam verò vnũ contrariũ alterũ recipere, & sustinere non potest. idcircò in omni, quod generatur prater priuationem, & formã, tertiũ principiũ, vtpotè materiã, quæ ijs subijciatur, reperiri oportet. cęterũ quia quia formæ aduentu priuatio desinit, vt etiam primo phys. cont. 59. Aristoteles declarauit, igitur in omni, quod generatur materia, & forma solũ supersunt. quamobrem quatuor elementa, sicut & cætera naturalia corpora corruptibilia ex materia, & forma concreta sunt. Qua etiã methodo innotescit, elementorũ, generabiliumque omnium materiã esse in potentia ad formã. Cum enim generatio sit inter priuationẽ, & formã. & pręter hæc duo materia necessaria sit, igitur generabiliũ materia priuationi coniuncta est. Sed quoniam priuatio necessariò potentiã includit, quæ veluti differentia est. per quam priuatio à negatione distinguitur. igitur materia generabilium, & corruptibiliũ est in potentia ad formam. potest quinetiã alia uia probari quatuor elementa ex materia, & forma concreta esse, non cũ omne sensibile sit sensibile per materiã, vt scribit Auer. primo cę. com. 95. vel omne sensibile materiã habeat, vt scribit Arist. eodẽ libro cont. 92. & omne intelligibile sit intelligibile per formã, siquidẽ actus intelligendi ratio est. vt idem Arist. docet 9. metaf. cont. 20. igitur cũ elementa sensibilia, intelligibiliaque sint. igitur sensibilia sunt per materiã, & intelligibilia per formã ac proindè composita sunt ex materia, & forma. Quòd autẽ corpora simplicia sint, hoc est ex alijs corporibus non composita. siquidem corpora simplicia non dicuntur, per negationẽ omnis compositionis. quoniã vt nuper ostẽsum fuit, ex materia, & forma concreta sunt, sed simplicia dicuntur corpora per negationẽ compositionis ex alijs corporibus, vt ex Aristo. colligitur primo cę. cont. 7. vbi corporum diuisionẽ ponens, inquit, corporũ alia simplicia sunt, alia verò ex his composita, quibus verbis ostendit corpora simplicia illa esse, quæ non ex alijs corporibus coalescunt: illa verò composita, quæ ex simplicibus corporibus concreta sunt. quòd itaque corpora simplicia sint. ex motu locali simplici, viaque resolutionis compertum est. motu quidem locali simplici. quoniã motus localis, quo recto itinere sursum, aut deorsum mouentur: simplex est, cũ per simplicẽ lineã fiat, motus autem simpleo corporis simplicis est, sicuti motus mixtus corporis mixti proprius, & peculiaris est, vt primo cę. cont. 7. ab Arist. proditum fuit, cũ itaque motus

rectus simplex secundum naturā conuenit elementis, igitur elementa corpora simplicia sunt, via quoque resolutionis id ipsum ostendi potest. Nam vnū quodq; ex illis componitur, in quæ resoluitur. Iamuerò elementa in ipsorū interitu in alia corpora non resoluuntur, sed solùm in materiā, & formā, igitur ex alijs corporibus cōposita non sunt, sed solū ex materia, & forma, Cęleste aūt corpus simplex esse ex motu circulari simplici solū probari potest, vt primo cę. cont. 7. ab Arist. ostensum est, via aūt resolutionis probari non potest, cū cęleste corpus à corruptione. & ab interitu immune sit, vt eodē libro cont. 20. decretū fuit. Nunc qua via, ignē, Aerē, aquam, & terrā, elementa esse, compertū sit, explicare aggredior; sed illud anteà declarare oportet, quę sit ratio elementi, ex quo conspicuū fiet, quid sibi velit, cū dicitur, quatuor simplicia corpora elementa esse. Enimverò elementum vt ab Arist. 5. metaf. describitur cap. de elemento, idest ex quo fit aliquid cū insit, indiuisibile in alia specie, quò fit vt elementū esse nil aliud sit nisi subiectū esse, ex quo aliquid oritur, quatuor ergo illa corpora simplicia elementa esse nil aliud est, nisi subiectū esse, ex quo mixta corpora generantur. hinc sequitur, esse elementū, non esse de ratione ignis aliorumque simpliciū corporū, sed accidens illis superadditū, vt decimo metaf. cont. 2. Aristoteles declarauit, inquiens, accidit igni elementū esse: quod postea docuit etiā Auer. 3. cę. com. 31. & rationem reddens, inquit. quoniam ignis, cæteraque simplicia corpora substantiæ sunt, & quid absolutum; elementum verò quid respectiuū. quoniam relationem habet ad id, cuius est elementum: respectiuum verò non est de ratione substantiæ, reique absolutæ. quo ità explicato; nunc declaro, qua via ab Arist. ostensum sit quatuor illa simplicia corpora elemenmenta esse, idest subiecti rationem habere, ex quo cætera corpora oriantur, porrò Aristoteles 3. cę. cont. 31. vbi Anaxagoræ opinionē redarguit, quippè qui asserebat partes cōsimiles, et homogeneas primordia esse, rerūq; naturaliū elementa. ità ratiocinatur, illa sunt rerū naturaliū elemēta, in quæ res naturales dissoluuntur. quoniam elementū subiectumque illud est, ex quo aliquid fit, in quod dissoluitur. vt primo phy. cont. 65. Arist. declarauit iamuerò quatuor simplicia corpora in eorū interitu in partes consimiles, & homogeneas non dissoluuntur, sed potius econtra consimiles partes, vt caro & ossa. et id genus alia, in ignē Aerē, aquā & terrā dissoluuntur, vt patet. igitur non partes similares. sed potius quatuor simplicia corpora sunt rerum naturalium elementa, & hunc in modum via resolutionis ab Aristotele ostensum est, quatuor simplicia corpora elementa esse, subiectique rationem habere, & hæc satis.

Quo-

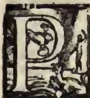
Quomodo singulis elementis ambæ qualitates accomodatæ sint.

Vnumquodq; elementum vnius est qualitatis, ignis magis calidi est, quàm sicci, aer magis humidi, quàm calidi, &c.

CVM secundò de ortu, & interitu Aristoteles singulis elementis geminas qualitates inesse ostendisset, in context. 23. vbi hæc scribitur sententia, quonam pacto singulis ambæ qualitates accommodatæ sint, declarauit; statuitque ambas qualitates non ex æquo singulis conuenire, sed vnumquodque elementum vnius magis, quàm alterius qualitatis esse, vt ignem magis calidum quam siccum esse, & ita de reliquis, quibus verbis indicarè visus est, elementa non habere ambas qualitates in summo: sed vnam in summo, alteram verò repressam, qua sanè authoritate persuasi Alexander Ioan. Gram. & Auerroes; quos pleriq; sunt insecuti: concordes dixerunt, elementa ambas qualitates summas, quæue totam latitudinem impleant, non habere, sed vnam tantum summam, alterã verò remissam, & castigatam, vt in igne summam caliditatem adinueniri, in aere humiditatem, frigiditatem in aqua, in terra summam siccitatem tãtum inesse; quã sententiã 4. meteo com. 10. hac ratione confirmauit Auerroes, si elementa ambas qualitates haberent in summo, inuicem non agerent, & paterentur, atq; ad mixtorũ sobolem procreandam inuicem permisceri non possent: consequentia ex eo deducitur, quoniam si ambas qualitates haberent in summo, pariq; gradu parem quinetiam agendi potentiã haberent: sed cũ ab æquali, actio prodire non possit, igitur inuicẽ non agerent, & paterentur, ac proinde non miscerentur: cũ mixtio absq; actione, & passione, absolui minimè possit, præterea aer est humidior aqua, igitur aqua humiditatẽ nẽ hẽt in summo, quod assumitur ex humidi definitione: probatur: nã humidũ, vt 2. de gen. cõt. 8. & 4. meteo. cont. 1. ab Arist. definitur, est quod proprio termino difficilè terminatur: iã verò huiusmodi definitio magis cõpetit, humido aeris, quã aquæ: siquidẽ aqua respectu aeris consistentiã quandã habere videtur, & quoquomodo proprio termino cohiberi: igitur aer est magis humidus, quam aqua, nam cui magis competit definitio, eidem magis competit, & definitum. Eandem sententiam persuadent nonnulli ex Arist.

authoritate 4.meteo.cont.10. vbi inquit aquam magis frigidam esse, quã aerem calidum, igitur in aere non reperitur caliditas in summo, tandem istorum sententia hac ratione comprobari potest, terra est magis frigida, quàm aqua, igitur aqua non habet frigiditatem in summo, assumptum ita probatur, quod magis distat à fonte caloris, magis frigidum est: iam verò terra magis distat à fonte caloris, vtpotè à motu cœli, à quo calor proficiscitur, quã aqua igitur terra est magis frigida quam aqua: qua sanè ratione ad id ostendendum, quandoque B. Thomas Albertus, & Egidius, vsi sunt, & hæc sunt quibus suam sententiam persuadent, quæue proposito theorematì, maximè consentire videtur.

Alexandri, Auerrois, & aliorum eiusdem opinionis, sententia reijcitur.

ORRO *sententia hæc, tametsi à plerisque probatur, à veritate tamen, & ab Aristotele quàm longissimè recedit: quod ex ipsa rei natura primum, mox ex Aristotele demonstrabo, ex rei natura quidem, quoniã si in vnoquoq; elemẽto altera qualitas remissa est. aut illa remissa est ex natura elementi, quia scilicet in summo naturæ elementi non conueniat, nec cum altera qualitate in eodem gradu summo consistere non possit, aut remissa est propter actionem, & passionem, mixtionemque inter elementa, vt scilicet elementa inuicem agere, & pati, simulque permisceri possint, aut remissa est propter admixtionem contrariæ qualitatis, primum quidem dici non potest. quoniam si ignis ex aere generetur, profectò totam humiditatem corrumpi oportet. cum autem in aere, vt ẽt vltro ipsi concedunt, humiditas in summo reperiatur summa igitur humiditas corrumpi debet, & quoniam ad corruptionem vnius contrarij alterum inducitur, & quantum vnius contrarij corrumpitur, tantundem alterius introducitur, cũ itaque summa humiditas aeris corrumpatur, igitur summa siccitas in materia pro generatione ignis introducetur, itaq; in igne ex aere genito cũ summo calore summa quoque siccitas reperietur: ac proinde summa siccitas naturæ ignis, summoque calori minimè aduersatur. præterea cum ignis ex terra generatur, corrumpitur quidem terræ frigiditas, remanet autem siccitas:*

iam

iam verò ſiccitas in terra reperitur in ſummo, vt etiam ipſi concedunt, igitur in igne ex terra genito ſiccitas reperitur in gradu ſummo, quemadmodũ, & calor: ſiccitatem verò in generatione ignis ex terra eandem numero permanere, tum ex naturę intentione, tum ex Ariſtotele facilè commoſtrari poteſt enimuerò natura generans, materiamque pro formæ generatione diſponens ea tantum corrũpit, & abijcit, quæ ipſius actioni impedimento ſunt, quæue formæ generandæ aduerſantur, quæ verò actioni potius opem ferunt, materiamque ad formã introducendam diſponunt, non corrumpuntur, neque re vera corrumpi debent: iam verò ſiccitas in generatione ignis ex terra, neq; actioni ignis impedimento eſt, neque formæ ignis ex materia educendę aduerſatur, quinimo ignis opus adiuuat, materiãque diſponit, igitur ſiccitas in generatione ignis ex terra non corrumpitur, ſed eadem numero manet, porro dicere ſiccitatem in terra exiſtentem corrumpi, & poſtea ſimilem generari, quæ materiam diſponat pro generatione ignis, eſt facere naturã ludentem, & temerè operantem, quod ẽt ex Ariſtotele confirmatur 2. de gene. cont. 25. qui paulò infrà accuratius expendetur, ubi ſtatuit ſymbolam qualitatem non corrumpi, quamobrem cum terræ ſiccitas maneat in igne ex ipſa genito, & illa ſit in ſummo, igitur ſiccitas in igne reperitur in ſummo: quò fit, vt altera qualitas remiſſa non ſit, quia in ſummo gradu naturæ elementi non conueniat, neque cũ altera in ſummo gradu conſiſtere non poſſit. Neq; ſecundum dici poteſt, alterã qualitatem in elementis remiſſam eſſe, vt actio & paſſio inter elementa ſeruetur. quoniam ſi ſummus qualitatum gradus actionem, paſſionẽque auferret: igitur ſummus calor in igne, & ſummũ frigus in aqua inuicẽ agere, & pati minimè poſſent, quod falſum eſt: aut igitur nulla qualitas in elementis in ſummo ponenda eſt, aut ſi cum ſummo gradu vnius qualitatis aduerſus aliam in ſummo alterius elementi actio, & paſſio ſeruari poteſt: igitur vtriſque poſitis qualitatibus in ſummo in vno elemento, vt calore, & ſiccitate in igne in ſummo, adhuc agere poterunt in ſummmã frigiditatem, & humiditatem aquæ. quod etiam ex eo facilè comprobari poteſt, quoniam etiã ſi in elementis qualitates omnes reperiantur in ſummo, parique gradu, imparem tamen, & inæquali agendi potentiã habent. ſiquidem qualitates, vt apud omnes in confeſſo eſt, hoc ordine à natura diſtributæ ſunt, quód calor præ cæteris vim maximã habet agendi, ſecundo frigus, tertio humiditas, minimam omniũ agendi vim ſiccitas habet: igitur etiam ſi elementa ambas habeant qualitates in ſummo, adhuc inter ſe agere, & pati, ſimulque permiſceri poterunt, quoniam cum gradu ſummo, inæqualitas ſecundum vires, agendique potentiã ſeruatur, vbi autem hæc reperitur, ibi actio, & paſsio reperiri poteſt. quamobrem neque propter ſeruandam

uandam actionem,& paßionem inter elementa, altera qualitas remissa in elementis poni debet, neque tertium enunciari potest, alteram qualitatem remissam esse propter admixtionem contrariæ qualitatis, vt siccitatē ignis remissam esse propter admixtionem humiditatis: omitto, quod tunc in elementis in sui puritate consideratis tres essent qualitates, vt in igne calor, siccitas remissa,& humiditas remittens,ac proinde omnia elementa symbola essent,quod Aristoteli aduersatur, qui 2.de gen. singulis elementis duas tantū qualitates accōmodauit,bipartitoq; elementa diuisit in ea, quæ symbola sunt,& in ea quæ ambas dimicantes contrariasúe habēt qualitates,vt ignis,& aqua,aer,& terra,sed ratione magis efficaci id ostendo: nā si ignis ex aqua generari debet, frigiditatem, humiditatemque aquæ ab igne generante corrumpi oportet,& quoniā generans illi simpliciter dominari debet quod ab ipso corrūpi debet,igitur caliditas, & siccitas ignis generātis frigiditati,& humiditati aquæ simpliciter dominabuntur; igitur oēs gradus frigiditatis,& humiditatis aquę corrūpentur: caliditas verò, & siccitas pro generatione ignis introducētur,quod si siccitas, quę in igne genito ex aqua reperitur,remissa est: profectò per admixtionē humiditatis remissa esse nō potest cum omnes gradus humiditatis aquæ ex qua genitus est ignis corrupti sint,sicuti etiam omnes gradus frigiditatis eiusdem aquæ corrupti sunt, ad quorum corruptionem summus calor in igne genitus est: & quod dicitur de siccitate ignis,consimili ratiocinio ostendi potest, de caliditate aeris, de humiditate aquæ,& de frigiditate terræ, quæ ab ipsis repressæ in elementis ponuntur. Quo fit, vt non rectè dixerit Alexander 1.meteo. cap. 4. alteram qualitatē remissam esse ex ipsius elementi natura, neque rectè dixit Auer. 4.meteo.com. 10. alteram qualitatem remissam esse. Propter seruandam actionem,& mixtionem inter elementa, temerè tandem asseruit Marsilius 2. de gener. alteram qualitatem in elementis remissam propter contrariæ qualitatis permixtionem. Horum quinetiam sententiam falsam esse ex Aristotelis sententia facilè ostendi potest. Siquidem 2.de gener. conte. 25. modum declarans quo symbola elementa inter se generentur, inquit, symbolum elementum ex altero generari corrupta qualitate contraria, symbola remanente, vt ignis generatur ex terra corrupta frigiditate terræ, siccitate remanente, quæ terræ,& igni communis est. Sed terrę siccitas est in summo ex ipsorum etiam sententia, igitur in igne ex terra genito, ex Aristotelis sententia, siccitas, non secus ac calor, reperitur in summo. Neque dici potest, terræ siccitatem numero eandem non permanere, sed corrumpi,& aliam similem pro generatione ignis recenter generari, Aristotelem autem intelligere terræ siccitatem symbolamúe qualitatem eandem secundum speciē remanere,

manere, siquidē philosophus in cont. 26. modum declarans, quo tertium elementum ex duobus generetur, inquit, ex igne, & aqua oritur aer corrupta frigiditate aquæ, remanente huius humiditate, corrupta quinetiam ignis siccitate, huius remanente caliditate, perpendo hæc Aristotelis verba. nam inquit, corrupta aquæ frigiditate [Huius] remanente humiditate, & corrupta ignis siccitate, [Huius] remanente caliditate; iā verò si humiditas aquę corrumperetur, & alia consimilis generaretur, & similiter caliditas ignis, tum non maneret huius caliditas, vt inquit Aristoteles, sed quæ ignis est corrumperetur, & altera generaretur, quæ quidē non ignis, sed aeris esset recenter producta, prętereà hoc ipso cont. rationē reddens, cur generatio elementorū, quę non symbola sunt difficilior sit, quā generatio elementorum, quæ symbola sunt, ratio inquit ea est, quoniā in generatione elementorum quæ symbola non sunt plurium qualitatū corruptio, & generatio est, in generatione autē elementorū, quæ symbola sunt pauciores qualitates corrumpuntur, & generantur, quod exēplo declarans, inquit, cū generatur ignis ex aere corrūpitur humiditas, remanet siccitas, sed cū ignis generatur ex aqua, & frigiditas, & humiditas corrumpuntur, & calor, & siccitas generantur, ac proinde generatio ignis ex aqua difficilior est, quàm generatio ignis ex aere, quæ Aristotelis sententia meo iudicio, eo innititur fundamento quod anteà relatum fuit, quoniam generans non corrumpit, nisi ea, quæ aut suæ actioni, aut formæ generandæ contraria sunt, & propterea primo de gener. contex. 24. idem confirmans, sic inquit, in mutatione substantiali si aliqua qualitas erit communis rei genitæ, & corruptæ, nō oportet corrumpi, & alteram esse, [non oportet] inquit, quò fit, vt qui in generatione elementorū, quę symbola sunt eam corrumpunt, absque vlla necessitate, eam certè corrūpunt, quid multis opus? Alexander, Auerroes & Ioan. Gram. id sponte fatentur, tametsi Io. Gram. in primo de gener. super contex. 24. oppositum affirmauerit, veritate tamen coactus in 2. de gener. sententiam mutauit. Auerroes 2. de gener. com. 29. huius rationis summam vim animo voluens, nixus est respondere inquiens, quòd licet terræ siccitas numero eadem remaneat in igne ex terra genito, non tamen remanet in eodem gradu summo, quo reperitur in terra, sed remittitur, fitq; conueniens igni, sed ieiuna hæc Auerrois responsio nulla est, quoniam cum ignis ex terra generatur, siccitas terræ vel remittitur à calore, aut à siccitate ignis generantis: sed nec ab vno, nec ab altero remitti potest. tùm quia calor, & siccitas ignis in terræ siccitatem non agunt, nec ad ipsam oppositionem habent, siccitatis autem remissio per oppositionem, vel actionem alterius qualitatis fieri debet, nec aliquis pro Auerroe dicere potest, terræ siccitatē à forma ignis ge-

neranda remitti, quę remissam siccitatem exposcit, tùm quia forma generanda quęque illa fuerit materiam pręsupponit ab agente probè dispositam, & elaboratam, tum quia forma generanda finis est, & cuius gratia, & materię, & dispositionum, quę in materia recipiuntur, vt 2. physico. contextu 91. ab Aristot. proditum est, iam verò finis non agit actione reali, non enim alterat, aut realiter mouet, sed methaphoricè prout agens ipsum ad agendum impellit, vt 1. de gener. contex. 55. Aristoteles declarauit, itaque siccitas terrę à forma ignis generanda remitti non potest. vnde non satis fuit Auerroi dixisse, terrę siccitatem remitti, sed opus fuit declarare à quonam remittatur, sed cum id non inueniret, mirum non est, si illud reticuit, & ità ieiunè respondit. Quamobrem tum ex ipsa rei natura, tùm ex Aristotelis sententia iam satis ostensum arbitror, in elementis vnam qualitatem in summo, alteram verò repressam minimè reperiri.

Dilucidatio.

ROPOSITAE *itaq; difficultatis veritatem statuentes dicimus, singulis elementis in sui puritate consideratis, ambas qualitates in summo, quęue totam latitudinē implent, adinueniri, appositè quidem dico in sui puritate consideratis; quoniam si elementa impura fuerint ambas habent qualitates remissas ex admixtione contrarij, neque sub hac ratione aliquod elementum secundum qualitates simplex est, sed mixtū, quę sanè conclusio his innititur rationibus, quę superius in Alexandrum, & Auerroem allatę fuerunt: enimuerò vtrisque positis qualitatibus in summo in elementis ipsorum simplicitas optimè seruatur, multoque melius inter elementa symbola mutua generatio seruatur, quàm si altera repressa, retusaúe qualitas insit: neque ex hoc in his elementorū qualitatibus distribuendis illa sequitur confusio, quam 2. de gene. faciunt Albertus, & D. Thomas quippè qui in igne, tantum ambas qualitates ponūt in summo: in terra verò vnam in summo, vt frigiditatem, siccitatem verò remissam, in intermedijs vero vtranque remissam: quod certè neq; naturę, neque Aristoteli consentaneum est. cęterum aduersus id quod à nobis decretum est, duo sese opponunt, primum est, quoniam vt rei euidentia ostendit, ignis vehementius calefacit, quàm aer: igitur ignis est calidior aere, ac proinde aer non est calidus in summo, quoniam tunc ità intensè calefaceret sicuti*

cuti

cuti ignis. præterea aqua multò magis corpora humectat, sensumque ferit, quàm faciat aer, cuius humiditas vix persentitur: igitur aqua est humidior aere, soluimus hæc, & ad primum dicimus, quod licet ignis magis calefaciat quàm aer, id non est, quia plures habeat gradus caloris. siquidem inter se pari graduum caloris distant interuallo, sed id ex accidenti contingit, ratione siccitatis, quæ secum iunctam habet. siccitas enim, vt aiunt, est lima caloris, quæ exacerbat, vimq; caloris exacuit, ac proinde in causa est, vt calor ignis valentius agat, maximèq; sensum feriat, aeris autem calor: quoniam humiditati coniunctus est, quæ potius hebetat, vimque caloris obtundit: idcircò non ità vehementer agit, aut persentitur, facilè quinetiam alterum obiectũ diluitur: nam licet in aere, & in aqua summa humiditas reperiatur: aqua tamen magis humectat, quàm aer, quod duplici de causa contingit, primo quidem ratione densitatis materiæ: nam cum humiditas aquæ in densiore substantia reperiatur, est magis vnita, ac proinde potentior ad humectandum. siquidem virtus vnita potentior est seipsa dispersa: aeris verò humiditas: quãuis ei æqualis sit, & si adhuc intensior esset, non ità validè corpora humectat, aut persentitur. quoniã in ratione substantia consistit, ac proinde dispersa est, imbecilliorq; ad operandũ. secundo id contingit, quoniã actio aliquã morã requirit, & quoniã humiditas aquę, vtpotè quæ in crassiore substantia consistit, dũ in vias, meatusq; corporis inseritur, cõsistit, diutiusque cõmoratur, eapropter agit in corpora, eaq; reddit madidiora: aer verò quoniam præ sui tenuitate non consistit, sed celerrimè effluit, atq; dilabitur, idcirtò corpora non ita humectat sicuti aqua: non enim maior agendi potentia graduum multitudinem semper insequitur: sed quandoque ex materiæ dispositione proficiscitur ratione cuius forma aliquando potentior, interdũue imbecillior redditur ad agendũ: sicuti clarũ est argumentũ de flamma, & de ferro ignito. cęterũ ne in huius problematis explicatione vllus supersit dubitandi locus, illud est animaduertendũ, quòd licet elementum ambas habeat qualitates in summo, non tamen ambas ex ęquo sibi præscribit, sed vnam prius, vt sibi propriam magis, alteram verò posterius. nam vt ab Aristo. 7. physi. cont. 29. proditum est, susceptiuum plurium non est contingens, sed vnius primum, hoc est subiectum quod plures habet proprietates, non recipit illas indifferenter, sed ordine quodam: vnam enim sibi pręcipuè magis præscribit, alteram verò secundariò, porro ignis præcipuè magis sibi calorem determinat, secundariò verò siccitatem, aer verò primo humiditatem, aqua primo frigiditatem, terra verò primò siccitatem secundariò frigiditatem, qua in re illud obseruent studiosi, quo mirabili ordine huiusmodi qualitates à natura distributæ sint. Nam qualitas, quę in superiore elemento

præcipua est, in elemento contiguo, proximèque inferiore minus præcipua est. calor enim, qui in igne præcipuus est, idem est in aere secundus, humor in aere primus, in aqua verò secundus est, frigus quod est in aqua primum, est in terra secundum, siccitas, quæ in terra est magis præcipua, in igne sibi symbolo secunda est, & minus præcipua, insuper, qualitas, quæ est in elemēto superiore secunda, eius contraria in elemento proximè inferiore magis præcipua est, vt siccitas in igne secunda, humiditas illi cōtraria est in aere prima, calor in aere secundus, frigus sibi contrarium est in aqua primum, humiditas, quæ est in aqua secunda, siccitas illi contraria in terra est magis pręcipua, quibus omnibus sic constitutis, & huius problematis veritas ab omni ambiguitate vindicetur, rationis in oppositum dissoluere opus est.

Rationum solutiones.

ET ad primam quidem, quę proposito theorematì, quod explicandum accepimus, veluti fundamentò innititur, dicimus. cum philosophus inquit, ignem esse magis calidi, quàm sicci, aerem magis humidi, quā calidi, & c. illam dictionē (magis) non significat excessum, exuberantiāque caloris, & qualitatis, ita vt ignis plures habeat gradus caloris, quàm siccitatis. quoniam hoc pacto inter elementa symbola nō satis rectè mutua generatio seruari posset, vt ostēsum fuit: sed illa dictio (magis) ordinem significat, ita vt vnumquodq; elementum, non ex ęquo, sed ordine quodā ambas qualitates respiciat: vnā sanè magis pręcipuè, alterā verò secundariò, quā solutionem ex eodem Aristotele confirmo libro de sensu, & sensili. cap. de sapore, vbi sic inquit: proprium quidem ignis calor est. siccitas aūt terrę, vt diximus in lib. de elementis, vt potè in 2. de gen. quem librū de elementis appellat, quo etiam nomine eundē librum nuncupauit 2. de ani. contex. 113. cum itaq; Aristoteles seipsum citet, igitur eo pacto intellexit 2. de gen ignem esse magis calidi, quam sicci, sicuti seipsum exposuit libro de sensu, & sensili: sed ibi declarauit calorem magis peculiarem esse igni, quàm siccitatem, & hanc magis peculiarem esse terrę, quàm igni: igitur eodē modo intellexit in 2. de gen. contex. 23. Nec Auerrois ratio 4. meteo. allata com. 10. vllam efficaciā habet. quoniā etiam si ambę qualitates reperiantur in summo pariq; gradu: non propterea parē agendi potentiā habent. Nam & ex ipsius sentētia, in igne summus calor reperitur, & in aqua summū frigus, &

gus, & tamen imparē habent agendi potentiā, inuicēque agunt, & patiuntur; eodem quoque modo siccitas, & humiditas se se habent. siquidem vt antea dictū fuit cū graduum æqualitate, virium inequalitas consistit. Ad tertiam autem dicimus, quòd cui magis competit definitio per se, ei magis cōpetit definitum, iamuerò humidi definitio non competit magis humido Aeris per se, sed ex accidenti. quoniam cum calore coniunctum est, cuius proprium cum sit fundere, & rarefacere, in causa est, vt humidum aeris magis fluxibile sit, atque interminatum, humidū autem Aquæ, quoniam cum frigore coniunctum est, cuius proprium est cogere, & terminare, idcirò humidum aquę respectu humidi aeris magis terminatū est. atque consistens. Ad Quartam autem, quæ ex 4. meteo. desumitur, dicimus. quòd si litera, Aristotelisque contextus ità legeretur. eaque esset Aristotelis sententia, ratio aliquam haberet probabilitatem, sed res aliter sese habet. nā contextus Aristotelis ità legitur, [Aeris caliditas minor est, quàm frigiditas corporum, quæ concreta, & congelata sunt.] Aristotelisque sententia eo loci non est comparationem facere inter caliditatem aeris, & frigiditatem aquæ, sed inter calidicatem aeris, & frigiditatē corporum mixtorum, quæ congelata sunt. Nam cvm statuisset putredinem ab ambientis caliditate, id verum esse pluribus signis comprobare decreuit, & primo quidem ex anni tempore locisque frigidioribus demonstrauit, siquidem corpora multò difficilius hyeme, frigidisque locis putrescunt, quàm ęstate, calidioribusque locis, id secundo probauit ex corporibus, in quibus plurimum calor exuberat, sicut zinziber, Cinamonum, & id genus consimilia. siquidem ista difficilè putrescunt. quoniā, inquit, minor est in ambiente aere calor, quàm vt horū corporū caliditatē euincere possit. tertio id comprobauit ex corporibus congelatis, sicuti sunt metalla, quæ etiā cū difficultate putrescunt], cuius ratio inquit, ea est. quoniā aeris caliditas minor est, quàm huiusmodi corporū frigiditas, & cum minor sit, vix, & non nisi longo temporis interuallo huiusmodi corporum frigiditatem euincere potest, illaque putrefacere. quoniam corrumpens rei corrumpendæ dominari debet, & hæc est germana lectio illius contextus, Aristotelisque sententia. Lectio autem illa, quæ ab aliquibus afferetur, præter id, quòd non ità sese habet, Aristotelis proposito nihil inseruit ad probandam putredinē fieri ab ambientis caliditate: textus vtique Auerrois ità se habet. [Caliditas aeris minor est, quàm frigiditas aquæ] qui in causa fuit, vt temerè Auerroes de qualitatibus elementorū digrederetur. atque in errorem illū detruderetur. Nec vltima latinorum ratio vllam mumentum habet. quoniam licet terra maximè omniū à motu cęli, qui est causa caloris. non propterea propter huiusmodi distantiam in

terra

terra frigiditatē producit. siquidem neque motus cœli, neque vllū calefaciens propter distantiā effectum contrariū producit. nam sicut motus cœli, quod sibi proximum est maximè calefacit, & quod paulò remotius est, minus. & quod adhuc magis distat, minus adhuc calefacit; ità quod longissimè distat nihil calefacit; cum itàque terra maximè distet, motus cœli eam non calefacit, neque propterea ex hoc sequitur; motus cœli aut ignis, hoc non calefacit, ergo frigefacit, vndè ex hac maxima distantia terræ à motu cęli solum in terra priuatio caloris reperitur, quæ non est frigiditas positiua, sed frigiditas quædam priuatiua, pura scilicet negatio caloris, & si Egidius 2. de genera. super cont. 23. cum bipartito frigiditatē in cœlestem. & elementarem diuisit, asseruitque terrā cœlesti frigiditate Aqua frigidiorem esse, per cœlestem frigiditatem caloris priuationem, frigiditatemque priuatiuam intellexit, & eius sententia recipitur, probandaque est, si vero frigiditatem positiuam à veritate abhorret, propter causam assignatam, & hæc satis, quæ in re si paulo vberiore oratione vsi sumus. æqui, bonique consulat lector. quoniam exacta huius problematis explicatio ità tulit.

In his, quæ putrescunt animalia fiunt. quoniam segregata caliditas naturalis existens facit constare segregata.

VIT hæc Aristote. sententia 4. lib. Meteorū sub finē capitis de putredine, quæ vt placuit Olimpiodoro ab Aristote. allata fuit ad ostendendum putredinē fieri ob inopiā, & imminutionē caloris, vel vt ipse puto ad probandū putredinē fieri ab aliena ambientis caliditate, quod certè mihi probabilius videtur. quoniā magis consentit cū alijs signis superius positis, putredinē fieri, ab ambiente calore, in qua sanè dilucidanda isthæc expendenda sunt. Primū à quo huiusmodi animalia in putredine, & naturalis mixtorū, interitu producātur, et quomodo. Secundū, cur in mixti interitu, qui per cōbustionē fit, huiusmodi animalia non oriantur. Postremū, an huiusmodi animalia sint eiusdē vel alternis speciei, cū his, quę ex semine oriuntur. Quò ad primū, in hoc theoremate statuit

Arist.

Arist. authore, effectriceq; causam aïaliũ, quæ ex putrescente mixto innascuntur segregatã caliditatẽ esse. inquit enim & aïalia fiunt in his, quę putrescunt. quoniã segregata caliditas constare facit, quæ segregata sunt; quibus verbis, & efficiens, & materiã ostendit. efficiens sanè cũ inquit [segregata caliditas] materiã verò cũ addit [constare facit segregata] vtpotè humidũ, & siccũ, quę in mixti putredine dissoluuntur, & quæ in mixtorũ generatione, materiæ rationẽ habent; vt docuit in cont. 2. eiusdẽ libri, cũ inquit. Generatio est transmutatio ab his virtutibus, vtpotè calore, & frigiditate, cũ habuerint rationẽ supra materiã; hæ aũt sunt passiuæ qualitates, siccitas videlicet, & humor, iã uerò segregata caliditas, quã huiusmodi aïaliũ causã efficientẽ statuit, aut est caliditas mixti putrescentis, aut caliditas aeris ambientis, profectò caliditas aeris ambientis dici non potest. quoniã hæc nõ est caliditas dissoluta, sed potius disgregans, vt dissoluens calorẽ mixti. etenim putredo, vt inquit philosophus. corruptio est caloris naturalis à calore ambientis per exitũ, et egressũ caloris naturalis mixti cũ quo vna egreditur humidũ; iã verò exitus caloris mixti est dissolutio ipsius; igitur dissolutio caloris naturalis mixti fit à calore ambiẽtis, ac proinde segregata caliditas nõ est caliditas ambiẽtis, sed caliditas mixti corporis putrescentis. quod ex eo facilè ostẽdi põt. quoniã huiusmodi propositio ab Aris. allata fuit, vel ad ostẽdẽdũ putredinẽ fieri ex inopia, & diminutione naturalis caloris, vt placuit Olimpiodoro, hũc in modũ, in his, quę putrescũt, aïalia oriũtur, quia in putredine segregata caliditas facit cõstare. Igitur in putredine caliditas segregata est, igitur imminuta; igitur putredo ex inopia, & imminutione caloris efficitur, uel allata fuit ad probãdũ tãquàm ex ultimo signo putredinẽ, fieri ab aliena ambiẽtis caliditate, hoc pacto. In his, quę putrescũt, aïalia oriũtur. quoniã segregata caliditas facit cõstare etc. igitur. in putredine caliditas naturalis segregata ẽ sed nõ dissoluitur nisi à calore ambiẽtis; igitur putredo fit à calore ambiẽtis. Itaq; quouis modo dicatur, segregata caliditas, nõ est caliditas aeris ambiẽtis, sed mixti putrescentis. Cũ aũt hæc causa effectrix sit huiusmodi aïaliũ, igitur caliditas mixti, vt cadaueris putrescẽtis, author est, et efficiẽs cã aïaliũ, quę in putredine oriuntur. Cæterũ cõtra hoc duæ sese offerunt difficultates, prima est. Calor mixtì in putredine corrũpitur, siquidẽ putredo est caloris naturalis corruptio; igitur calor mixti putrescẽtis hmõi aïaliũ cã esse non põt. Altera ea est, caliditas aeris ambientis cã est aïaliũ, quę ex putri materia oriuntur, vt docuit Aris. 3. de gener. aïaliũ cap. ultimo cuius verba hæc sunt. Itaq; calor in aïalibus cõtẽtus ex alimẽto, efficit, hoc calor in ambiẽte aere cõtẽtus ex mari aut terra cõcernit cõcoquẽs, atq; cõstituit: nõ igĩ caliditas mixti putrescẽtis. sed hęc facilẽ solutionẽ hẽt, et ad primã dicimus in pu-

in putredine, naturalique mixtorũ interitu calorem non. simpliciter corrumpi, ità vt nihil caloris superſit, ſed corrumpitur vt naturalis, & ſecundum eam menſuram, quã expoſcit ad retinendum humidum cum ſicco, ſicut & in corruptione viuentium non ſimpliciter, & ſecundum omnem gradũ corrumpitur calor, ſed ſecundum eam menſuram, quæ opportuna, & neceſſaria eſt pro conſeruatione viuentis, & exiſtentia animæ in corpore, forma enim ſubſtantialis præfinitã quandã menſurã primarũ qualitatũ expoſcit, qua ſublata non amplius in materia ſeruari poteſt, & propterea dixit Ariſto. putredo eſt corruptio caloris naturalis, & proprij, vt oſtenderet calorẽ non ſimpliciter corrumpi, ſed vt naturalem, & ſecundum vim et dominiũ, quod habet ſupra humidũ, & ſiccũ, quod etiam eodem libro con tex. 3. his verbis ſignificauit. ex his enim facta erant, & terminatum fuit humidũ ſicco, dominantibus actiuis. fit autem corruptio, cum id, quod terminatur humidũ dominatur calori terminanti propter ambiens, & quoniã huiuſmodi calor mixti putreſcentis aliqua ex parte imminutus eſt, & diſſolutus, proptera diſgregatus ab Ariſtote. appellatus eſt. Sed fortaſsè quiſpiã dicet, calor in generatione mixtorũ paſſiuis dominari debet, vt docuit Ariſtote. eo loci contex. 2. cũ inquit. Generant autẽ calidũ & frigidũ cum vincunt, & paſſiuis dominantur: cũ autem in putredine calor mixti iam diſſolutus ſit, defeceritque ſecundũ rationem dominantis, ità vt amplius humidum cũ ſicco pro mixti conſeruatione retinere non poſſit; igitur author, & cauſa eſſe non poteſt huiuſmodi animalium, quę ex vnione, & conſiſtentia humidi, & ſicci efficiuntur. Huic obiectioni ipſemet Ariſtote. in hoc theoremate occurrere videtur, cum inquit, ſegregata caliditas, naturalis exiſtens, facit conſtare, ſolutio ea eſt, quòd calor mixti putreſcentis bif. conſiderari poteſt, vno modo reſpectu ipſius mixti, quod putreſcit, alio modo reſpectu animalium, quæ ex ipſo innaſcuntur. ſi primo modo conſideretur, præternaturalis eſt, & minimè idoneus ad retinendum humidũ cum ſicco, cum non amplius paſſiuis qualitatibus dominetur ſi vero ſecundo modo, naturalis eſt, vim atque dominium habens ſuprà humidũ, & ſiccũ, quo illa terminare, & copulare poſſit: quæ duo breuiter Ariſtote. his verbis complexus eſt, cũ dixit, [ſegregata caliditas, naturalis exiſtens] dicitur enim ſegregata, & diſſoluta reſpectu ipſius mixti, naturalis vero reſpectu generationis animalium. ſiquidem paſſiuis qualitatibus dominatur, ex quibus illa generari debent quam ſolutionem probarunt etiam Auerro. & Albertus Magnus. Sed illud profectò admiratione dignum videtur, cur ſi calor mixti putreſcentis vim & poteſtatẽ habet terminandi, vniendique humidum cum ſicco pro generatione illorum animalium, quæ ex putreſcente cor

pore

pore oriuntur, vim eandē non habet atque dominium retinendi humidum cum sicco pro conseruatione mixti. Huius rei, meo iudicio, ea causa est. quoniam cum multo maior sit copia, & quantitatis humidi, & sicci, quę requiritur pro conseruatione mixti, quàm sit portio humidi, & sicci, quæ certè exigua est pro illorum paruorum animalium generatione: multo minor quoque copia, & vis caloris requiritur humidum cū sicco pro conseruatione mixti, quàm ad terminandum eadem pro illorum animalium generatione, quo fit, vt cū in putredine calor imminutus, imbecilliorque factus sit, multā humidi quantitatem retinere non possit, pusillam verò, & exiguā, qualis est illa, ex qua animalia illa generantur, vnire, & terminare queat. Secundæ aūt dubitationi ità occurrendū est. Animalia, quæ ex putri materia oriūtur duū generū esse. alia.n. sunt, quæ ex cœnosa terra, & putrescēte limo nascuntur, alia verò quę ex mixto & putrescente cadauere producuntur, quæ primi ordinis sunt à calore solis in circunstante nos aere diffusò suam originē ducunt, & de his. 3. de animal. generat. Aristo. intellexit, quæ verò alterius ordinis sunt, à calore mixti putrescentis procreantur, & de his in hoc theoremate intellexit, vndè qui absque distinctione hæc animalia orta ex putredine à calore solis diffuso in ambiente aere produci simpliciter affirmant, quod cōiter fieri animaduerto, hi ab Aristo. longissimè recedunt. siquidem Arist. animalium, que ex putrescente materia innascuntur, modò calorem solis in terra, & aqua, diffusum, modò mixti putrescentis calorem authorem, & causam assignat. & si magnus ille Auer. 12. Met. com. 18. cū dixit, animalia ex putrescente materia genita à calore solis pendere diffuso in terra, & aqua vniuersaliter intellexit, ab Aristote. sententia abhorret, si verò de ijs tantum, quæ ex cęnosa terra, & putrescente aqua oriuntur, congruenter certè ad Aristote. locutus est. Cæterum hoc in loco difficilis, & ardua oboritur dubitatio, quonam pacto à calore solis, & mixti putrescentis huiusmodi animalia produci queant, cum vtrumque accidens sit; sed ne longiore oratione legentium animos tædio afficiam, id sequentia capite explicandum propono.

An genita ex putreſcente materia à calore ſolis vel mixti putreſcentis produci posſint,

ONSTANS, & rata eſt apud omnes ſententia, accidens ſubſtantiam non producere, quia efficiens, aut vniuocum, aut æquiuocum eſt, ſi primum, æquè perfectum cum effectu, ſi ſecundum, præſtantius, atque perfectius eſt ſuo effectu, cum autem accidens multò imperfectius ſubſtantia ſit, ipſam efficere minimè poteſt; iam verò calor ſiue mixti putreſcentis, ſiue in ambiente aere à ſole productus, accidens eſt; igitur viuentis ſubſtantiæ author, & cauſa eſſe non poteſt. Quòd ſi quiſpiam dixerit, calorem vi propria ſubſtantiam efficere minimè poſſe, ſed virtute ſubſtantiæ huiuſmodi poteſtatē habere, ſicut calor naturalis in animali exiſtens, qui licet proprijs viribus carnem, & oſſa producere, non poſſit, virtute tamen animę, cuius eſt miniſter, & inſtrumentū, id efficere poteſt. Profectò maior difficultas emergit. quoniam calor mixti putreſcentis aut huiuſmodi animalia producit virtute mixti, quod putreſcit aut virtute corporis cęleſtis, non primo, quia cum mixtum illud, quod putreſcit, vt cadauer, inanimum ſit, animati corporis præcipua cauſa eſſe non poteſt, neque virtute corporis cæleſtis. ſiquidem cęleſte corpus cum ſit cauſa vniuerſalis, & indifferens ad plures effectus, particularis effectus cauſa eſſe non poteſt. etenim cauſa vniuerſalis eſt effectus vniuerſalis, & effectus particularis eſt à cauſa particulari, vt docuit Ariſt. 2. phy. cont. 38. & per eandem rationem genita ex putreſcente terra à calore ambientis virtute corporis cæleſtis minimè produci poſſe videntur; cum & calor in ambiente, & cęleſte corpus, à quo originem habet, ſint cauſæ vniuerſales, quæ effectū particularē producere non poſſunt niſi per aliquam cauſam particularem determinentur, quæ reſpiciat effectū particularē: quamobrē cū huiuſmodi animalia à calore, neque vi propria, neque alterius produci queant: igitur eorum generatio calori haud referri poſſe videtur. Non defuerunt olim & illuſtres quidem philoſophi, qui dixerunt huiuſmodi animalia ab agente quodam ſeparato produci, quod vel Mundi animam, vel Calcodeam, aut datorem formarum appellarunt, calorē verò materiam ſolum diſponere pro introductione formæ, & hunc in modū Ariſtotelis ſententiam

intelligendam esse, cum inquit. Calorē istorum animantium genitorem esse, prout materiam ad formam substantialem recipiendam disponit. Sed hęc sententia ab Aristo. omnino dissentit. siquidem vt scribitur 7. Met. cont. 28. idem est agens disponens materiam, & introducens formam, & licet propositio hæc cōiter Auerroi attribuatur, attamen Arist. est senten tia, eaque vtitur aduersus Platonem asserentem à forma separata formam substantialem produci; agens materiale materiam ipsam disponere, at contra, Aristoteles inquit, res se se habet. quoniam idem est agens disponens materiam, formamque substantialem producens: cum itaque calor rei putrescentis materiam excolat, atque disponat, idem ex materia horum anima lium formam traducet. Prætereà si forma animalium, quæ ex putri mate. ria oriuntur, ab agente separato de nouo producitur, aut id est per transmu tationē, aut per creationem: non primò. quoniam agens separatū materiam transmutare non potest, cum per contactum fiat quem rebus corporeis tā tum conuenire docuit Arist. primo de gener. cont. 44. non secundò. quoniam secundum dogmata Arist. quicquid incipit de nouo, incipit per motū, vt patet ex discursu, quo Aris. vsus est. 8. physi. cont. 4 ad ostendendū mo tum æternum esse, qui huiusmodi est, motus est actus mobilis à motore, iam verò motor, & mobile, aut inceperunt de nouo, aut sunt æterna, si inceperunt de nouo, ergo per motum; iam uerò si per creationem aliquid de no uo incipere potest, profectò Aris. consequentia nulla est. quoniam cum antecedente stat oppositum consequentis, quòd aliquid scilicet incipiat de nouo, & non incipiat per motū, sed per creationem, adde quòd cū omnis con sequentia veritatem habeat in virtute alicuius principij, Arist. consequen tia vim non habet, nisi in virtute huius principij, omne, quod incipit de no uo, incipit per motum; nec Arist. alium de nouo productionis modum cognouit, nisi per motum; quamuis impium, & profanum sit, eiusque oppositum secundum sacrosancta nostræ religionis dogmata absque vlla hæsitatione tenendum sit; quare cum neque per creationem, neque per transmutationem ab agente separato huiusmodi animalium forma produci queat, horum generatio agenti separato tamquàm authori, causæque efficienti minimè referri debet, quid igitur dicendum?

Dilucidatio.

ROFECTO (vt anteà ex Aristote. sententia decretum fuit) animalia ex putrescente cadauere genita à calore eiusdem putrescentis cadaueris, vt ab effectrice causa originẽ ducunt. is enim est, qui materiam disponit, formamque substantialem ex materia traducit, non quidem vi propria. siquidem accidens vi propria substantiam, & quidem viuentem efficere minimè potest: sed virtute quidem corporis cęlestis. sicut enim calor in animalibus existens virtute animę nutrit, & ex alimento substantiam gignit, vt carnem, & ossa, & calor in semine virtute generantis, à quo semen promanat, viuens corpus efformat, animãq; vt potè vegetalẽ, & sentiẽtẽ ex semine traducit: ità calor mixti putrescentis virtute corporis cęlestis viuentẽ substantiã producit. nã vt docuit Aristo. primò Met. cont. primò oportet mundum hunc inferiorẽ superioribus lationibus esse continuũ, vt omnis virtus huius indè gubernetur, prout itaque virtus caloris mixti putrescentis à cęlesti corpore dirigitur, & moderatur, viuentis substantiæ gradum attingere potest, & illam producere. quod viribus proprijs efficere nunquàm potest. Non secus calor solis in circunstante aere perfusus, & tota virtute corporis cęlestis ex cęnosa terra animalia producit, quamobrẽ animantiũ generatio siue ex semine, siue ex putrescente materia oriantur ab Aristo. calori accepta refertur, tametsi ortus animantiũ ex semine à calore seminis fiat virtute generantis, à quo semen decisum fuit, ortus verò animantium ex putrescente materia vel à calore mixti putrescẽtis, vel à calore ambientis virtute corporis cęlestis; nõ quia isti calores natura, & specie inter se distinguantur. quoniam omnes sunt eiusdem speciei, vt alibi ostensum fuit, sed solum ratione agentium, à quibus moderantur, & dirigũtur, & ratione subiectorum, in quibus reperiuntur. Ad instantiã autem in contrarium, qua ostendebatur calorem virtute corporis cęlestis huiusmodi animalia minimè producere posse; quoniam cœleste corpus, sicut & calor, indifferens est ad plures effectus, & causa vniuersalis, quæ effectum particularem parere non potest. Respondetur, quòd licet cœleste corpus sit causa vniuersalis, sicut & calor, qui ad plures effectus indifferens est, vt ad ranam, & murem, & calor mixti putrescentis ad muscam, & vermes, nihilominus ad hunc & illum particularem produ-

producendum ex materiæ diuersitate determinantur in quam suam actionẽ exercent. nam si materia multum terrena, & corpulenta fuerit, ratione huius ad testacea producenda calor cœlestis determinatur, si verò materia tenuior, subtiliorque fuerit, ad muscas, & ranas, leuioraque animalia producenda contrahitur, ita vt ex materiæ diuersitate calor, & cœlum, quæ sunt causæ vniuersales determinentur, & magis hoc, quàm illud animal producant, quod satis apertè Aristote. ipse declarauit 3. de animal. generat. capit. vltimo, vbi sic inquit. In mari verò multum portionis terrenæ existit, quo circa ex tali concretione natura testati generis oritur, ita vt pars terrena circiter durescat, cogaturque, quibus verbis ostendit, ideo testaceorum genus à calore produci ex putrescente terra ex natura materię, quia scilicet portio terrena multum exuberat; eodemque loco rationem assignans, propter quid alia nobiliora, alia verò ignobiliora animalia nascantur, id ex materiæ diuersitate prouenire affirmat dicens. Sed differentia nobilioris, iguobiliorisque generis constituendi in comprehensione principij animalis est, huius autem rei causam, & loca habent, & corporis, quod comprehendit. Hæc Aristo. quorum verborum sensus hic est, differentiam nobilioris, ignobiliorisq; generis in his animalibus in comprehensione principij animalis, idest caloris, qui animalis appellatur, quatenus animam producit, vitamque largitur, in diuersa materia putrescente, ex cuius discrimine, & diuersitate varius efficitur calor, qui diuersa producit animalia nobiliora, & ignobiliora. Itaque ex diuersitate materiæ putrescentis diuersus, & particularis efficitur calor, qui diuersorum animantiũ author, & causa existit. Vnde ad aliud agens recurrendum minimè fuit nec negligentiæ, aut obliuionis culpandus est Arist. de horum animalium generationis causa efficiente. Sed statim contra hoc addubitabit aliquis. nã omne, quod generatur à sibi simili generatur, vt memoriæ prodidit Aristot. 7. met. contex. 31. iam verò cęleste corpus, & calor similia non sunt ijs, quę ex putrescente materia oriuntur: igitur ab his minimè generari dicũtur. Posset huic obiectioni latinorum afferri responsio, quòd illa propositio, omne quod generatur à sibi simili generatur, vel formaliter, vel virtute intelligẽda est, modò licet cœleste corpus his, quæ ex putri materia oriuntur, formaliter simile non sit: quoniam formã muris, aut ranæ actu nõ habet: est tamen virtute, & eminẽter simile, prout huiusmodi animalia generandi uirtutẽ, & ptãtem habet. nam sicuti formæ sunt in potentia materiæ, ita sunt actu virtuali, & eminẽti in primo motore, & corpore cęlesti, & hæc similitudo satis esse videtur: quoniã satis est, vt agens sit tale virtute, quale est subiectũ in potentia. Attamen responsio ex ipsomet Arist. afferri potest primo de gen. cont. 30.

vbi

vbi inquit, quòd omne, quod generatur dicitur à simili generari, vel secũdum speciem, vt homo ab homine, vel secundum genus vniuocum, vel analogum, sicut inquit, aliquid fit ab eo, quod actu est, modo licet huiusmodi animalia, à simili secundum speciem non generentur, neq; à simili secundũ genus vniuocum: quoniam æterno, & corruptibili nihil est commune vniuocum, vt docuit Arist. 10. met. contex. 26. generantur à simili secundum genus analogum vel ab vno, quoniam generantur ab aliquo existente actu vt à corpore cœlesti, quod actu est: vnde Sol, & huiusmodi animalia conueniunt in ratione actus, qui analogicè de vtrisque prædicatur, quã etiam conuenientiam indicare voluit Arist. 7. meteo. cont. 30. cum inquit, palam verò ex dictis quoniam modo quodam omnia fiunt à simili, & conuenienti: non enim absolutè dixit a simili generari, sed dixit [modo quodam] vt indicaret aliquem similitudinis gradum satis esse, non solum in genere vniuoco, sed etiam analogo: quod explicauit i o primo de generat. contex. 30. cum dixit, quod ab alio generatur, vt à simili, vt homo ab homine, vel ab actu & hæc de effectrice causa animalium, quæ ex putri materia oriuntur, nunc ad alterum pergamus in ordine propositum.

Propter quid ex putrescente cadauere non mixtum inanimatum, aut planta, sed animal oritur.

VOD dubitandi occasionem prabet illud est, quoniam mixtum putrescens maiorem cum mixto inanimato, & planta, quàm cum animali affinitatem habet, facilioris que generationis sunt mixtum inanimatum, & planta, quàm animal. Accedit ad hoc, quòd natura ab extremo ad extremum absque medio non progreditur. enimverò ab elementis ad mixta inanimata, ab his ad plantas, à plantis ad animalia imperfecta, quæ Zoophita, & plantanimalia nuncupantur, & ab his ad perfecta magis progreditur, igitur tum ratione maioris affinitatis, faciliorisque generationis, atque ordinis naturæ operantis magis ex putrescente mixto metalla, & plantæ, quàm animalia & præsertim leuia, atque volantia, vt sunt muscæ, & vespæ oriri deberent. Cui sanè problemati ita occurrendum puto, quod licet mixtum putrescens maiorem cum mixto inanima-

to, plan-

to, plantaq; affinitatem habeat, quàm cũ animali, nihilominus propter materiæ dispositionem animalia magis, quàm illa exoriuntur. enimuerò animalia non ex toto mixto, & materia putrescente nascuntur, vt docuit Aris. 3. de ortu animalium cap. vlti. sed ex humido, quod ex ipso mixto dissoluitur, vt ipsemet docet in theoremate, quod præ manibus habemus, cum inquit, & animalia generantur, quoniam segregata caliditas naturalis existens, facit constare segregata, vtpotè humidum, quod à sicco dissoluitur, & segregatur: & quoniam humidum, quod dissoluitur tenue est, atque subtile, id autem materia idonea non est pro generatione metallorum, & plantarum, quæ ex humido crasso, atq; plurimum terreno oriuntur, sed aptissima est materia pro animalium ortu, quæ leuia, atq; volantia sunt: propterea ex putrescente mixto horum animalium genus innascitur, quod si humidũ illud, quod dissoluitur paulò crassius erit, vermes oriuntur, qui cum paulò magis terreni sint, quàm vespes, & musca, ex humido paulo crassiore generatur, idipsum euenire putes in generatione animalium, & plantarum, quæ ex cœnosa, & putrescente terra, & aqua nascuntur. Nam secundum maiorem, & minorem humidi participationem cum sicco terrestri varia plantarum, & animalium genera magis, & minus terrena oriuntur. quod si quæras propter quid putrescente cadauere ex humido, quod dissoluitur, non vnum animal magnum, sed plura, & parua quidem animalia generantur: causa ea est, quoniam ex putrescente cadauere non totum humidum simul dissoluitur, sed paulatim, & secundum exiguam portionem, quò fit, vt non vnum animal magnum, sed plura, & quidem pusilla animalia generentur. Nunc ad illud problema me confero, cur in interitu mixti per combustionem huiusmodi animalia non generantur, sicut in putredine. Illud profectò in causa est, quoniam in combustione humidum non relinquitur, ex quo animalia generari debent, etenim in combustione humidum accenditur, & ab igne comburente absumitur, in putredine verò humidum relinquitur, quod à sicco disiungitur, quod postea virtute caloris terminatur, & cum sicco permiscetur. Eapropter in combustione mixti, sicut in putredine huiusmodi animalia, generari non possunt. An verò animalia, quæ ex putri materia oriuntur eiusdem sint speciei, cum his, quæ in semine generantur, iam iam explicare aggrediar.

An

An orta ex putri materia, & ex semine sint eiusdem, vel alterius speciei.

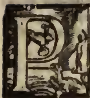
VIT olim hac de re apud Latinos & Auerroem controuersia, putarunt præcipui latinorum interpretes vt Bea. Thomas, & Scotus orta ex putri, & ex semine eiusdem esse speciei, quam sententiam ita persuadere conati sunt. Orta ex semine, & ex materia putri, easdem habent operationes secundum speciem, siquidem eodem motu secundum locum mouentur, eademque habẽt organa, & membra, igitur eiusdẽ sunt speciei deducitur consequentia. siquidẽ ex vnitate operationum secundum speciem, membrorumq; unitate, & identitate unitas formæ infertur secundũ speciẽ. nam, vt docuit Auer. primo de anima com. 53. cum diuersitate formarum secundum speciem, membrorum, organorumq; unitas consistere non potest, inquit enim membra cerui differunt à membris leonis, quoniam anima differt ab anima. Secundò ea ratione ipsorum sententia cõfirmatur, orta ex putri, & ex semine sibi simili procurant secundũ speciem, vt mus ortus ex putrescente materia al um ex semine murem sibi similem secundum speciem producit; igitur quæ ex putri oriuntur, atque ex semine eiusdem sunt speciei: id quod assumitur, ex eo patet, quoniam in nauibus recenter ædificatis reperiuntur mures ex putrescente humido nati: siquidem nulli antea erant, ex quibus originem ducerent, quippe qui alios ex semine sibi similes secundum speciem producunt, atque subinde ex his alij ex semine congressu exoriuntur. Fauet huic sententiæ Aristo. authoritas 7 met. contex. 23. vbi ait, eadem animalia ex semine, & absque semine oriri posse: igitur ex Arist. sententia ex putri, & ex propagatione genita eiusdem sunt speciei, atque natura hæc latini: cęterum hæc sententia Aristotelem, & rationem contra se habet: enimuerò Aristo. quinto de historijs anima. cap. 1. apertissimè inquit, quod in piscium genere nonnulli sunt, qui ex putrescẽte limo oriuntur, qui licet idem genus cum alijs sortiantur, specie tamen differunt, quod etiam primo de generat. ani. cap. 1. vbi scribit, quòd animalia, quæ ex putri materia procreantur, generant quidem, sed id, quod innasci tur diuersam speciei sobolem habet, idque aliud non generat, quoniam tũc esset processus in infinitum, quod rei natura abhorret: iam verò si orta ex putri, & orta ex his ex cognatione seminis antecedente essent eiusdẽ speciei,

& hæc

& hæc alia secundum speciem sibi similia procrearent, & ita in infinitum, Arist. ratio statim collaberetur: quoniam incongruum non est, neque à natura abhorret, in indiuiduis eiusdem speciei dari processum in infinitũ: quãobrem si Arist. ratio consistere debet, dicendum est, orta ex materia putri, & ex his genita ex semine alterius esse speciei, nec ista vlteriorem sobolem procreare, quoniam tunc esset processus in infinitum in speciebus, quod rei natura abhorret, id quinetiam ex eiusdem Arist. sententia comprobari potest 2. de anima contex. 34. vbi inquit, quòd naturalissimum opus viuentiũ sibi simile procreare quęcunque imperfecta non sunt, neq; orbata, aut sponte genita, quibus verbis tria excludit ab his, quæ sibi simile procreant, quæ imperfecta sunt, quæue mutila, & orbata, & quæ sponte orta sunt: per hæc intelligens, quæ ex putri materia oriuntur, vt ipsemet Aristo. indicauit primo de genera. animal. cap. primo, quæ proinde sponte oriri dicuntur, quoniã in eorum ortu nullum spectatur, & apparet agens, à quo suam originẽ ducant, quamobrem cum orta ex putri materia sibi simile secundum speciem non generent, igitur orta ex putri, & quæ ex semine procreantur eiusdẽ speciei minimè sunt. Rationem quoque opinio hæc contra se habet: si quidem quotiescumque res ipsa commodè fieri potest, semper vnitas multitudini præferenda est, & finitas infinitati, quo sanè principio non semel vsus est Arist. & primo phys. cont. 50. & 8. phy. cont. 48. ad ostendendum unum satis esse primum mouens æternum, & non plura, quod etiam artis exemplo ostendi potest, quæ naturam ipsam æmulatur; etenim ars quod vnico instrumento congruè efficere põt, pluribus non agit. iam verò si animalia a natura cõmodè ex putri materia procreari possunt, igitur frustra eadẽ secundũ speciẽ ex semine, et cõgressu maris, & feminę, producũtur, neq; ulla profectò esset opportunitas feminis, aut maris, et feminę. Aue. 8. phy. cont. 46 et primo de gene. ani. cap. 1. alia ratione probauit, orta ex putri, & ex semine esse alterius speciei, quæ hmõi est: materia diuersa arguunt formas specie diuersas: siquidẽ una forma secundũ speciem materias diuersas habere nõ põt cũ forma non fiat ex quolibet, sed ex determinata priuatione, & determinato subiecto, vt docuit Arist. 1. phy. cont. 43. & 2. phy. cont. 26. ubi inquit, ꝙ materia, & forma sunt ad aliquid, & talis est inter materiã, & formam habitudo, quòd alterius formæ alia est materia, & alterius materiæ alia est forma. iam verò putrescens materia, & semen materiæ sunt inter se maximè diuersæ; igitur formæ, quæ ex his innascuntur sunt specie diuersæ, ac proinde genita ex materia putri, & ex semine sunt secundum speciem diuersa. Cęterum ratio ista quamuis aliquam probabilitatẽ habere videatur, ne vllã quidẽ efficaciã habet. Nã illa propositio, quę ab Auer. occipitur, materia

scilicet diuersæ arguunt formas specie diuersas, non intelligitur de materiebus, quæ secundum essentiam discretæ, atque diuersæ sunt; sed de materiebus, quæ diuersis dispositionibus affectæ, atque excultæ sunt. Nam hæ diuersas formas secundum speciem referunt, atque ostendunt: siquidē vna forma secundum speciem de diuersis dispositionibus consistere non potest. propterea enim forma equi ex semine equi, & ex semine leonis indifferenter produci minimè potest: non quia secundum substantiam diuersæ sint, sed quoniam dissimilibus dispositionibus affectæ sunt, quæ formæ equi non conueniunt. Vnde si semen leonis consimilibus dispositionibus afficeretur, quibus semen equi affectum est, vtrunque esset equi propria, & præfinita materia. iam verò licet putrida materia, & semen materiæ diuersæ sint secundum substantiam, quia tamen consimilibus dispositionibus excoluntur, & præparantur, vtraque propria, & determinata materia vnius formæ secundum speciem fieri potest. nam sicut materiæ primæ portiones, quæ eiusdem naturæ sunt, prout diuersis dispositionibus afficiuntur, diuersæ quoquo pacto fiunt, & diuersarum formarum secundum speciem materiæ sunt vt materia disposita calore, & siccitate, eademque affecta frigiditate, & humiditate formæ ignis, & formæ aquæ subiectum sunt, ita materiæ, quæ secundum substantiam diuersæ sunt, prout consimilibus dispositionibus, & vniforme congruentibus afficiuntur, vnius formæ secundum speciem vnum subiectum propriè fiunt: sic enim ex diuersis cibarijs ingestis, vt pane, vino, & carne, quæ secundum substantiam diuersa sunt, vnum subiectum proprium fit vnius formæ secundum speciem, vt sanguinis, quoniam consimilibus dispositionibus afficiuntur, quæ vni formę accommodatæ sunt. Quamobrem ratio Auerrois, quam eius sectatores plurimi faciunt, nullam certè vim habet, sed quæ superius ex Aristote. allata fuerunt latinorum sententiam satis apertè demoliri videntur.

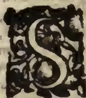
Dilucidatio.

RO resolutione itaque problematis statuendum est, animalia ex semine genita, & ex materia putri esse alterius speciei, vt ex Aristo. sententia iam satis ostensum est, & quod de animalibus decretum est, idipsum quoq; de stirpibus intelligi debet. Nam stirpes, quæ sponte naturæ, & ex putri materia nascuntur sibi simile non generãt, vt 2. de anima docuit Arist. & octauo de historia animalium cap. 1. vbi inquit: plantarum enim nullum aliud munus esse videtur, nisi quòd sibi similem alteram faciant, videlicet quæ ex semine procreantur. latinorum autem rationes aduersus sententiam hanc facilè diluuntur, & ad primam negatur, quod assumitur; animalia orta ex semine, & ex materia putri eodem motu secundum speciem moueri, eademque habere organa, & membra: nam si vt inquit Aristo. quę ex putri materia prodiere similem formam secundum speciem non pariunt, igitur neque eundem motum secundum locum largiuntur. idem enim motus secundum speciem eandem insequitur formã secundum speciem, & licet ambo motu progressiuo moueantur, hic secũdum speciem idem non est, sed specie subalterna, neque eadem membra, & organa secundum speciem habere dicuntur. nam si, vt idem Aristot. inquit primo de generat. animal. cap. primo; quod ex his, quæ ex putri materia orta sunt, originem trahit, neque mas, aut fœmina; non igitur eadem habent organa, quamuis vtrorumque membra inter se ita similia videantur, vt eadem esse videantur. similitudo enim plerunque deceptionis causa est, vt testatur Auerro. primo de generat. animal. cap. primo. Neque verum est illud, quod secunda ratio assumit, orta ex putri sibi simile secundum speciem procreare: pugnat enim hoc cum Aristote. sententia, qui locis supra citatis, ab his, quę sibi simile procreant sponte, vt orta ex putri excludit, atque reiecit. ad probationem autem dicimus, in nauibus recenter factis mures si sibi similes producuntur, illos ex putri materia non prodijsse, sed aliò accessisse, aut cum muribus illuc delatos fuisse, aut si ex putri materia nati sunt, sibi similes secundum speciem non procreare, quod si in nauibus multiplicari spectentur, id non fit, quia mures, qui geniti sunt ex parentibus ortis ex putri alios pariant: sed quoniã ex putrescẽti materia in naui continuè generatur. nec Arist. authoritas quicquã cogit, cũ inquit, eadem animalia ex semine, & absque semine generari: nam locus ille ipsomet

Arist. explicatur quinto de historijs animal. cap. primo, cum inquit, in piscium genere nonnulli sunt, qui ex putri materia oriuntur, qui licet idem genus cum alijs sortiantur: specie tamen differunt. Quibus verbis ostendit ex semine, & absque semine eadem animalia procreari, non quidem specie, sed genere. Sed fortè quispiam dicet, Aristotelem intelligere eadem animalia secundum speciem ex semine, & absque semine generari ex similitudine, quam ipse affert. sicut enim inquit, eadem sanitas arte fit, & natura ità eadem animalia ex semine, & absque semine oriuntur, iam verò eadem sanitas specie ab arte, & natura efficitur; igitur eadem animalia ex semine, & absque semine secundum speciem procreantur. Nodus iste ita dissoluitur, similitudinem Arist. non esse constitutam in hoc, ut sicut eadem sanitas specie arte fit, & natura, ità eadem animalia specie semine, & absque semine oriantur, sed in eo consistere, quòd sicut sanitas, & arte, & natura fit, ita & animalia quædam ex semine, & absque semine procreari possunt, non tamen eadem specie, si Aristotelem per ipsum, & interpretari velimus. Et hæc satis.

Concoctio perfectio est à calore naturali, & proprio, ex oppositis passiuis.

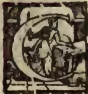
I quis est Aristotelis locus, aut definitio, quę explicationem expostulet, profectò hæc concoctionis definitio est, quę quarto meteoro. libro de Aristotele scribitur, quæ prẹter id quod per seipsam satis inuoluta est, eius interpretes maiores tenebras addiderunt, idcirco meas partes esse intelligo, eam explicare, & quantum per me fieri possit, à tenebris vindicare, in qua sanè explicanda, primò definitionem ipsam considerabo, secundò concoctionis modum declarabo, tertiò occurrentes quasdam difficultates dissoluam. Quò ad primum rudis sensus definitionis is est, concoctio perfectio est, aut ad perfectionem mutatio passiuarum qualitatum opposito modo sese habentium à calore naturali, & proprio facta; qui sanè vt intelligatur singulas definitionis partes explicare oportet. porrò in hac definitione ponuntur forma agens, necnon modus seu conditio agentis, et materia, ponitur forma cũ inquit, concoctio perfectio est: nam in definitione accidentiũ genus formæ

rationē habet, cum autem perfectio genus sit, proinde [perfectio] formæ rātionē subit, quòd verò concoctio perfectio sit, in contextu 15. philosophus ità persuadet. quoniam cum aliquid plenè concoctum fuerit perfectū dicitur, & factū, quòd si concoctum, perfectū est, igitur concoctio perfectio quędā est, quam sanè probationē perpendens Buccaferreus inquit, quòd id quòd concoctū est, ab Aristotele dicitur perfectum, & factū. quoniam id quòd potentia erat, iam actu effectum est, ac proindè perfectum: vtpotè quod erat potentia caro, cū concoctū fuerit, in fine coctionis est actu caro. Sed hæc expositio falsa est. quoniam cùm alimentū iā concoctū fuerit, non est caro, aut ossa: enimuerò cū alimentū in ventriculo concoctū fuerit, chilus efficitur, non caro, nec cū chilus per uenas meseraicas ad hepar deuehitur, ibiquè plenè concoquitur, aut in corde, in fine coctionis non fit caro, aut ossa, sed sanguis, qui postea in substantiā carnis commutatur, sed hæc nutritio est. non autem concoctio. vnde vir iste nutritionem cum concoctione confundere videtur. eapropter verius dicendum est, quòd alimentū cū concoctum fuerit perfectum dicitur, & factum videlicet vtile nutritioni, cum autem inconcoctū fuerit imperfectum est, & non factum videlicet utile nutritioni, & propterea concoctio dicitur alimenti perfectio ad esse vtile, idoneumquē nutritioni, & quoniam huiusmodi alimenti perfectio, est humidi terminatio, & consistentia. siquidem resoluto humido superfluo alimentum iā perfectū, & concoctum est sicuti inconcoctio dicitur imperfectio, hoc est humiditas interminata vt philosophus ait in cont. 20: eapropter concoctio dicitur perfectio hoc est terminatio, consistentiaque humidi inexistentis alimento, per quàm alimentū nutritioni vtile factum est. explicans autem philosophus cuius sit perfectio, inquit, [perfectio est ex oppositis passiuis vtpote humido, & sicco, quæ vt subiecta materia sunt,] quæ verba tribus modis exponi possunt primo quidem, quòd passiuæ qualitates oppositæ sint agenti, à quo transmutantur, & perficiuntur. siquidem agens, & patiens inter se relatiuè opponuntur: Secundo passiuas qualitates sibi inuicem oppositas esse. quoniam humidū, & siccum, quæ passiuæ qualitates sunt, oppositionem inter se habent: tertiò prout oppositam conditionē & modū passiuarū qualitatum significant, vt sensus sit, concoctio perfectio est ex oppositis passiuis: hoc est, passiuarum qualitatum sub opposita conditione existentium. enimuerò passiuæ qualitates ab esse interminato, & imperfecto, vt à termino, à quo ad perfectionem & consistentiam, vt ad terminum ad quem ab agente transmutantur, quę tertia expositio mihi multò magis probatur, & propterea philosophus non dixit concoctionem esse perfectionem passiuarum oppositarum, sed [ex oppositis passiuis] vt si-

vt ſimul terminum à quo,& materiam complecteretur, & licet humidũ, & ſiccũ concoctionis materia ab Ariſtotele dicantur, humidũ tamen præſertim concoctionis materia exiſtit,& vbique in cap.de concoctione concoctionis materia dicitur.nam inquit,concoctio eſt terminata humiditas,tuncúe plenè celebrata dicitur concoctio cũ victa fuerit materia,& humiditas, hæc enim eſt,quæ terminatur à naturali caliditate: inconcoctio verò interminata humiditas ab eodem appellatur. Siccũ verò eatenus materia concoctionis dicitur,prout humidũ abſque ſicco in concoctione terminari non poteſt.ſicuti eodem capite cont.21.his verbis Ariſtoteles declarauit. Nullum aĩt humidum abſque ſicco concoquitur.aqua enim non incraſſatur ſola humidorum.Cæterum quia concoctio, paſſiuarumque profectiò abſque cã agẽte fieri nequit,eapropter agentem cãm explicat,inquiens, [à calore naturali & proprio [Calor enim cauſa efficiens eſt, naturalis autem & proprius.] ad concoctionẽ abſoluendam neceſſaria eius conditio exiſtit, nomine autem caloris naturalis, & proprij calor internus rei,quæ concoquitur minimè intelligi debet.ſiquidem concoctio ab interno calore rei concoquendæ minimè fit,ſiue ab arte,ſiue à natura fiat.alimenta enim in ventriculum recepta,non à calore alimentorum,ſed à calore ventriculi cõcoquuntur,caro etiam,quę aut elixatione,aut aſſatione cõcoquitur, nõ à calore carnis, ſed aut à calido humido aquę,aut à calido ſicco ignis decoquitur,vndè philoſophus aſſationem ità deſcribit. Aſſatio eſt, quæ fit à calido ſicco externo,ſed nomine caloris naturalis,calor dominans intelligi debet, ſi vti eodem cap.ſeipſum declarauit his verbis. [accidit enim hoc pati cum victa fuerit humiditas, hæc enim eſt, quæ terminatur à naturali caliditate, quãdiu enim in ipſa ratio eſt.naturalis ipſa eſt.quapropter excrementa concocta ſanitatis ſigna ſunt,quoniam indicant calorem humido dominari] quibus verbis oſtendit calorem naturalem eſſe. quoniam dominantis rationẽ ſupra humidum habet.enimuerò ſi calor humidũ terminare debet,pleneque concoctionem perficere,humido dominari debet.quoniam ſi non dominetur fit molynſis.& diminuta concoctio,vt eodem cap.declarauit his verbis,inconcoctio imperfectio quædam eſt propter indigentiam calidi, & inconmenſurationem ad dumidum,quod decoquitur.Sed quoniam calor ſimpliciter dominari non debet.quoniam ſi minius erit caloris exceſſus corrumpet potius,quàm concoquet eapropter rei concoquendæ commenſuratus eſſe debet: quare nomine caloris naturalis,calor dominans.nomine verò propij, commenſuratus,humidoque proportio natus intelligi debet.ſicuti inconcoctio fit à calore non dominante,immoderata verò concoctio à calore quidem dominante fit,ſed non proportionato, & proprio, ſed licet calor au-

thor ſit, effectrixque cauſa concoctionis: multa tamen ſunt, quæ vt ait Ariſtoteles, ad explendam coctionē calorem adiuuant, ſicuti ſunt ea omnia quæ excalefacere, caloremque ad augere poſſunt. neque propterea turbetur quiſpiam in febribus ardentibus calidos humores purgandos à frigidis alte rantibus concoqui, iuxta illam Hippocratis ſententiam, Aphoriſmorum primo, concocta medicari, & mouere non cruda. quoniam Ariſtotelis ſententia de concoctione propriè dicta intelligi debet. quę fit in humore vtili pro nutritione viuentium. non autem de concoctione, quæ fit in materia morboſa, atque inutili, quæ non verè concoctio eſt. Sed purgandi humoris prę paratio quædam. quibus omnibus ſic explicatis, totius definitionis. ſenſus hic eſt. Concoctio eſt perfectio ſeu conſiſtentia paſſiuarum qualitatum ſub eſſe interminato exiſtentium à calore dominante, & commenſurato. ſicuti econtra inconcoctio imperfectio eſt, ſeu humidi interminatio à calore non dominante. cum enim calor non dominatur fit molynſis, vt in definitione generationis, & in hoc cap. Ariſtoteles declarauit.

Modus, quo concoctio à calore fiat, explicatur, curuè à natura potius calor, quàm ſigus concoctionis au-thor ſtatuatur.

VM alimentum cuſtodiæ, ſalutique animantium à natura comparatum ſit, ſine quo ne diutius quidem conſeruari poſſent: alimentum verò cum impuris, inutilibusúe quibuſdam partibus conſtet, quæ neque alere, neque viuentium ſubſtantiam fouere queunt, ea propter ſordes, in pluraſque partes, ſeccernere operæprętium eſt. ex quarum ſecretione alimentum purius, alendoque corpori magis idoneum reddatur: quod ſanè authore calore per concoctionem efficitur. cæterum quia non ſatis conſtat. quonam pacto id à calore efficiatur, alimentumque decoquatur, idcircò id breuiter à nobis conſiderandum eſt, porrò cum alimentum in ventrem, aut in locum huic perſimilem receptum fuerit, calor naturalis ſtatim ipſum ex agitat, primoque excaleſacit. & quoniam caloris proprium eſt rareſacere, & attenuare, ideò calor ipſum rareſacit. & attenuat,

nua t, ex quibus duo consequuntur: vnum est, quòd calor rarefaciendo, inutiles etherogeneasque partes, ab homogeneis, ijsúe, quæ in vnam naturã conuerti possunt, secernuntur. ex quarum secretione alimentũ ab imperfecto ad esse perfectũ mutatur, & ex inutili quoquomodo vtile efficitur. alterum autem est, quòd calor attenuando humidum superfluũ resoluit, partesue, quę aereę magis, & aqueæ sunt, euaporant. ac proindè humidum, quod magis solidum est, & consistens derelinquitur, vndè dissimiliũ partium ab homogeneis, & his quæ viuentis substantiæ similes sunt, secretione facta, humidoque superfluo resoluto, alimentum iam concoctum est, & ex opposita ratione, vt ab essè interminato ad esse terminatum, & perfectum mutatur, prout nutritioni, alendoque corpori vtile factum est, & hic modus est, quo concoctio à calore administratur, in qua licet plures motus concurrãt: concoctio tamen vnus motus est, ab vnitate vltimi termini, vtpotè à terminatione, humidique consistentia, quę est formaliter concoctio, ex quidus illuc etiam, quod secundo loco propositum fuit, facile intelligi potest. cur calor, & non frigus concoctionis authbor extiterit. nam cũ in concoctione impuræ, inutilesque partes ab utilibus separari debeant, vt alimentum perfectum reddatur, id autem caloris proprium sit. quippè qui vt 4. meteo. cont. primo ab Aristotele describitur. congregat homogenea, quæue in vnam naturam conuerti possunt, etherogenea verò secernit, frigus verò homogenea, & etherogenea simul permiscet. eapropter calor non autem frigus concoctionis authbor à natura institutus fuit. cui etiam illud adijci potest. quòd cũ calor sit veluti causa vitæ, frigus autem potius vitæ se inimicum præbeat. idem calor causa est omnium eorum, quæ ad vitam ordinantur. siquidem idem est causa finis, & eorũ, quæ ad finem ordinantur. cũ autem cõcoctio ad nutritionem, & vitam ordinetur. sicuti calor est causa vitæ, ità etiam concoctionis, & nutritionis causa est, non autem frigus, neque propterea inficias iri debet. quinetiam frigus aliquo pacto ad concoctionem concurrat, prout caloris feruorem retundit, & prout etiam calorem ipsum intrinsecus retinet, prohibetque ne euaporet & propterea in causa est, vt suas calor retineat vires, concoctionemque probem administrare possit.

Dubia

380

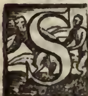
Dubia aduersus concoctionis definitionem, & eorum solutiones.

ETERUM quia per multa sunt, quę concoctionis definitionem demoliri videntur; eapropter vt omnis ambiguitas, qua eius veritas facilè offundi potest, auferatur; illa à nobis expendenda sunt. quorum primum est circa concoctionis genus, cum inquit, concoctio est perfectio passiuarum, vt humidi, & sicci: cum autem concoctio, vt eodē capite inquit sit terminata humiditas, sicut econtra incō coctio est humiditas interminata, igitur terminatio humidi eius perfectio erit, quod tamen à veritate abhorret. siquidem humidum cum terminatur, consistentiamúe acquirit, à propria natura recedit, cū humidū, vt legitur 4. Meteo. contextu primo illud sit quod proprio termino interminatum est: illud autē quod à propria natura recedit, imperfectū potius redditur, quàm aliquo pactò perficiatur. quò fit, vt concoctio cum sit terminatio humidi sit eius imperfectio, inconcoctio verò. quoniā est interminata humiditas, humidi perfectio dicenda sit. Ambigitur secundo circa effectricē causam concoctionis. quoniam non rectè decretū esse videtur, concoctionem à naturali calore fieri, vt ab agente, quoniā cum concoctio sit humidi terminatio, & quę concoquuntur, vt eo loci philosophus declarauit, ex aereis fiant aquea, & ex his terrea, maioremque semper consistentiam acquirāt. calor autē minimè terminet, cū proprium caloris sit rarefacere, & attenuare. quę autē rarefiunt, & attenuantur. fluxilia potius reddantur, & interminata; igitur calor concoctionis effectrix causa esse non potest. vndè ista duo inuicem pugnare videntur. concoctionem humiditatem terminatam esse. fierique à calore, vt ab agente: illud tertiò concoctionis definitionē perturbat. quoniam si ea esset concoctionis definitio, & natura, concoctio à mixtorū generatione non distingueretur. siquidē mixtorū generatio, vt eodē libro cont. 2. definita fuit, est trāsmutatio, passiuarūq; terminatio à calore dominante supra passiuas: quamobrē vna, & eadē erit generationis, & con coctionis definitio, ac proinde vtriusque eadē erit natura, tamen concoctio à coagulatione minimè distingueretur. Nam & coagulatio, vt proprio capite eiusdē libri philosophus declarauit, est humidi consistentia per resolutionem humidi superflui à calore, non secus ac cōcoctio, aut igitur hęc cōcoctionis recta definitio nō erit, aut dicere opus erit concoctionē à generatione,

ram differentiam indicaret, & hac quò ad concoctionis definitionem di-cta sint.

Calor terminat, unit, & condensat.

SCRIBITUR propositio ista ab Aristotele 4. mete. contextu primo nec nō cap. de con. & de coagulatione, sed quoniam non satis animo consequi potest. quonam pacto calor cuius propriū est rarefacere, & attenuare, terminet, vniat, & cōdenset. eoque magis quod propriū frigidi est cōdensare. vt 2. de part. animal. cap. primo ec. ligitur. vbi philosophus inquit quod raritas, & densitas; calidū, & frigidi, vtpotè in mortalibus, consequuntur, & quoniā oppositorum opposita sunt proprietates; ideò cū calidi sit rarefacere, frigidi propriū erit condensare, & per consequens terminare, idcircò huius propositionis veritas illustranda est. explicandumúe quonā pacto calor has inter se pugnantes operationes absoluat Putauit Zimara Theoremate 17. hac distinctione ex hoc nodo sese explicasse, calorē per se ipsum consideratum rarefacere, & attenuare, eundē verò vt cœlestis corporis, aut animæ instrumentū, terminare, & condensare; nec absurdū quidem esse idem, vt præcipuum agens, & vt alterius instrumentum diuersas, oppositasque habeat operationes. Sed vir iste nec Aristotelem, nec ipsam rei naturam animaduertit. Nā coagulatio fit à calore per se ipsum considerato: & tamen coagulatio condensatio est, humidique terminatio: vt Aristoteles eo libro cap. de coagul. declarauit: enim uerò oua, quæ alioquin fluxilia, & interminata sunt, si igni suæ naturę derelicto apponuntur à calore ipsius ignis coagulantur, & condensantur: igitur calor etiam per se ipsum consideratus terminat, & condensat. Quod etiā ex modo, quo calor terminat, & condensat, facilè ostendi potest. enimuerò calor per humidi euaporationem has operationes absoluit. vt etiam Aristoteles loco nuper citāto declarauit. iam uerò calor non solùm, ut animę instrumentum, sed etiam per se ipsum agens, excalefaciensque corpus mixtum attenuat, attenuandoque facit humidum subtile euaporere; igitur calor elementaris, & per se ipsum acceptus eodem modo terminat, & condensat. non secus ac, ut animę, aut cœlestis corporis instrumentum.

remate intelligi debet. Duobus autem modis calor terminat, & condensat: primo quidem per humidi euaporationem, vt 4. mete. cap. de coagul. Aristoteles declarauit: calore enim calefaciente, & attenuante tenuiores humidi partes euaporant. quibus sanè euaporantibus terrestre relinquitur humidum, atque consistens, sicuti vsu venit, cum calor solis lutum terminat, atque condensat, tenuioribus humidi partibus euaporantibus. secundò, per humidi commixtionem cum sicco terrestri, easdem operationes exercet. nā cum calor calefacit, & rarefacit, partesque relaxat, in causa est, vt humidū per omnes partes sicci sese diffundat, ac proinde optimè permisceatur cum sicco terrestri, ex qua permixtione humidum terminatur, densiusq; efficitur etenim quo magis aqua vel humidum cum sicco terreo permiscetur, eo magis terminatur, densumq; redditur. mutuò enim ista duo sibi inseruiunt, nā terra aque consistentiam tribuit, aqua verò terræ continuitatem largitur, vt 2. de ortu contex. proditum est. quamobrem nisi rarefacere, & attenuare præcesserint, calor neque terminare, neque condensare, aut quippiam indurare potest, ex quo sequitur calorem non in simplicibus elementis, sed in mixtis tantum corporibus. has operationes obire. nam cum calor terminet, & condenset, vel per humidi euaporationem remanente sicco terrestri, vel per humidi commixtionem cum sicco. in simplicibus autem elementis, cum nec vnum, nec alterum reperiatur, idcirco calor in his nec vnam, nec alteram operationem exercet, quod etiam 4. meteo. cap. de coctione his verbis Aristoteles declarauit, aqua sola à calore non incrassatur, neq; terminatur, ac proinde non concoquitur, quinimo à calore magis, atque magis rarefit, interminataque redditur. quo theoremate sic explicato, vnicuique iam satis aperta potest esse solutio illius dubitationis, quę in definitione concoctionis aduersus effectricē causam concoctionis allata fuit, quonam pacto calor concoctionis, quę humidi terminatio est, effectrix causa esse possit, cum caloris proprium sit rarefacere, & attenuare, & hæc satis.

Anima est actus primus corporis naturalis potentia vitam habentis.

VONIAM concoctio à naturali calore in viuentibus citra animę opem, quæ princeps causa est, expleri minimè potest. eapropter de anima orationem me habiturum necessitas cogere videtur: quia verò in aliqua re pertractanda à rei natura auspicandum est, quæ per definitionem exprimitur; idcircò animę definitionem, quæ 2. de anima contex. 6. ab Aristotele scribitur; ego expendam: quæ licet obscura, nimisque inuoluta sit, pro viribus tamen ipsam explicare conabor. in ea autem explicanda, perpendam primò, quę anima eo loci ab Aristotele definiatur, mox definitionem considerabo, & vnde singulę partes deducatur; explicabo, tertiò, quo discrimine à secunda definitione distinguatur, quę eodem libro cont. 24. ab Aristote. ponitur, & quęnam fuerit secundę definitionis necessitas, declarabo. Quo ad primum, plerique tam veteres, quā moderni arbitrati sunt animam ab Aristotele definitam eam esse, quę principium est animati corporis in communi ad stirpes, & animalia, ex quo postea deduxerunt, animatum corpus in libris de anima subiectum esse, cum ex Aristotelis decreto illud subiectum statui debeat, cuius principia, quęruntur, & causę: cæterum sententia hęc ab Aristotele dissentit: siquidem ea anima definitur, de eaque in libris de anima tractatio habetur, de qua primo de animal. partibus cap. primo Aristoteles disserere instituit. iam vero eò loci de anima. quę animalium forma, & principium est solum disserere proposuit, quod ex Aristotelis discursu sub initium illius libri facilè intelligi potest, vbi sic inquit, cum in his libris, qui de animalium historia inscripti sunt, rudi quadam cognitione, & per modum historię de animalibus habita fuerit oratio, nunc exacta magis animalium cognitio tradenda est. sed quoniam perfecta animalium cognitio ea proprijs ipsorum principijs habetur, quę sunt materia, & forma: ideo de his agendum. cæterum quia materia proxima sunt partes tum similes, tum dissimiles, forma vero animalium est anima, ideo de partibus animalium, eorundemq; anima differēdum est, quod etiam ad memoriam reuocauit primo de anima contex. 2. inquiens, de anima quidem disserere oportet, animalium enim principium est, itaque

anima

nima, quæ animalium principium est, & forma. 2. de anima ab Aristotele finita fuit, non autem corporis animati. sed quoniam sub communi animalium anima vegetalis quinetiam continetur, quæ stirpium forma est, eapropter ex euentu stirpium anima definitur, de eaque ex accidenti in libris de anima pertractatur, quo fit, vt multò probabilius dixerint illi, qui asseruerunt animal in libris de anima subiectum esse, quàm qui animatum corpus: tametsi nec vna, nec altera mihi probetur sententia, ex quo Aristotelis instituto illud etiam palam est, sub anima ibi definita neq; cœli animam contineri, cum ea definiatur tantum, de qua primo de partibus tractare proposuit, quæ animalium tantum est, quæ ex partibus similibus, & dissimilibus coalescunt. quod etiam illud persuadet: quoniam anima illa definitur, quæ actus est illius corporis organici, quod in diuisione corporis naturalis acceptum fuit in cont. 3. siquidem in definitionis compositione illa membra accipiuntur, quæ in diuisione assumpta fuere, iam verò in diuisione corporis naturalis acceptum fuit corpus organicum, quod nutritur & augetur, igitur anima quæ definitur actus est corporis organici, quod alitur, & ex consequenti animalis, quod oritur, & interit: accedit ad hoc, quod cęlum non est corpus organicum: siquidem corpus organicmu illud est, quod diuersas partes habet complexione, figuraq; disiunctas, ad diuersas functiones à natura delegatas. vt 2. de anima colligitur cont. 6 vbi philosophus probat stirpes corpora organica esse. quoniam diuersas habent partes ad diuersa munera obeunda. frondes enim habent ad cooperiendum fructiferum. hoc verò ad protegendum fructum, radices quinetiam ad alliciendum alimentum, à terra, iam verò cœlum diuersas partes minimè habet figura, & complexione distinctas ad diuersas operationes exercendas: tum quia cœlum diuersas operationes non habet, quæ corpus organicum, partiumque difformitatem expostulent, cum vnico moueatur circulari motu, quippè qui partium complexione differentium varietatem non requirit, tum quia cœlum corpus simplex est, non secus, ac elementa vt primo cœl. contex. 7. decretum fuit, sicut igitur elementa corpora organica non sunt. sed consimilium partium, pariter nec cœlum. Vnde qui cœlum corpus organicum esse affirmant, neque organici corporis naturam, neque eius necessitatem intelligere videntur, & licet cœlum partem raram, partemq, densam habeat, huiusmodi tamen diuersitas corpus organicum non constituit, cum & in elementis hæc partium differentia reperiatur, quamobrem cum anima cœli sub anima ibi definita non contineatur, superest ergo animalium tantum animam ab Aristotele definiri.

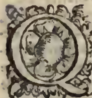
Dubia quædam circa dicta, & eorum solutiones.

ED circa ea quæ dicta fuerunt duæ occurrunt difficultates, prima est, quoniam si cælum corpus organicũ non est, sed simplex, suisque in partibus consimile, non secus ac elementa. igitur anima cæli erit actus corporis similaris, & homogenei, sicuti & forma elementorum: quod nõ videtur rationi consentaneum esse. Quoniam cum anima cæli sit multò nobilior, quã forma elemẽti, ei quinetiã corpus, & instrumẽtũ nobilius, altiorisq; cõditionis cõuenire dẽt. siquidẽ corpus ipsi formę proportione correspõdere opus est. Altera dubitatio est: quoniã si aĩa cæli in libris de anima non definitur, neq; consideratur. igitur tractatio de anima cæli in naturali philosophia ab Aristotele prætermissa videtur, cum tamen eius tractatio in ea scientia apprimè necessaria sit. nam cum scientia naturalis cælum, quod corpus naturale est, ex duabusq; naturis, concretum, vt ex materia, & forma contempletur; igitur, & materiam, & formam cæli pro exactã eius notitia contemplari debet. Cum autem eius forma anima sit, igitur & animam cæli naturalis scientia considerare dẽt. soluimus, & ad primã dicimus. Animam cæli, formãque elementorũ corpus simplex, & homogeneũ sortitas esse, enimvero formæ in triplici ordine sunt: aliæ.n. corporũ inanimorũ formæ sunt: aliæ verò formę corporũ animatorũ mortaliũ: reliquę verò formæ corporũ animatorũ immortaliũ, hæ aũt, ita sese hẽnt, quod formæ inanimatorũ, & animatorũ immortalium, vt corporum cęlestiũ, corpus homogeneum, partiumque consimilium sortitę sunt. Anima verò, & forma viuẽtium mortalium corpus organicum, diuersisque partibus insignitũ sibi vindicauit, cuius ratio ea est, quoniam cum formę corporum inanimatorũ, & formæ corporum cælestium multiplices non habeant operationes, quæ partium diuersitatem expostulent. sed quæ per eandem partem exerceri possunt, idcirco corpus organicum neque necessarium fuit, neque sibi à natura accommodatum. anima verò viuentium mortalium quoniã multiplices operationes habet; vt nutrire, generare, uidere, audire, & id genus alia, quę per eandem partem expleri non possunt, non enim audire per oculos, aut videre per aurem fieri queunt: ideò corpus organicum, diuersasque partes habens, sibi necessarium fuit, enimverò corpus in gratiam animæ factum, vt, 2. de anima contex. 37. Aristoteles declarauit, sed licet formæ inanimatorum,

rum, corporumq; cælestium corpus homogeneum sortita sint, id tamen non propter eandem rationem competit illis. nam formæ cęli propter eius perfectionem corpus homogeneum tributum est, formę verò corporũ inanimorũ propter imperfectionem; siquidē in æternis forma quo perfectior est, eo pauciores operationes habet, in mortalibus verò quo imperfectior, eò pauciores habet operationes. vnde anima sentiens quoniã vegetali perfectior est, ideo plures operationes habet, vegetalis quoniam perfectio est forma elementorum, ideo plures sortita est operationes, quam forma elementi. insuper licet corpus homogeneum vtriq; formarum generi accõmodatũ sit, non tamen vtrunq; parē dignitatis conditionē sortitum est. Corpus. n. cæleste æternũ est, transmutabileq; vno excepto motu secundũ locum: corpora vero inanima caduca sunt, & secundum substantiam, & secundum qualitates transmutabilia, & hæc de prima. Ad secundam aũt. dicimus. quod licet anima cęli in opere de anima non consideretur, non propterea ab Arist. eius tractatio prætermissa fuit, siquidē de ea in 8. lib. physico auditu habita fuit, oratio. Nam cum cęleste corpus ex corpore constet, & anima, secundũ partem corpoream in libris de cęlo pertractauit, de ipsius verò forma, & anima sub ratione animæ, & naturæ in 8. lib. physi. disseruit, notanter dico sub ratione animę, & naturæ, quoniam intelligentia bif. considerari potest. vno modo, vt substantia quędã abstracta, purus actus, atq; intelligens, vt nullã ad materiam habitudinē habet: alio modo vt anima, & natura, vnionēq; habet ad corpus primo modo 12. primæ philosophię consideratur, cuius quidem munus est formas contemplari, vt abstractæ sunt à materia, & secundum esse, & secundum definitionem, authore philosopho 6. metaf. cont. 1. secundo autem modo in 8. lib. physic. consideratur: nam de ratione naturæ est vt sit principium motus in eo, in quo est. vt 2 physi. legitur contex. 3. de ratione autem animæ est, vt sit corporis actus, eiq; vitam largiatur, cum autem in 8. lib. physic. anima cœli, vt principium internum motus circularis consideretur, vtque cęlesti corpori motum æternum largitur, qui vnus est ex vitæ gradibus. vt 2. de ani. contex. 13. Aristoteles declarauit: igitur anima cęli intelligentiaque in 8. lib. physi. vt anima, & in quantum natura consideratur, secundum quem diuersum considerandi modum octauus liber physi. distinguitur à 12. metaf. penes contemplationem mouentis ęterni, & hoc pacto philosophus naturalis, qui considerat cęleste corpus, quod est corpus naturale concretum ex materia, & forma, considerat quinetiam materiã, & formam cęli, prout videlicet est anima, habetque rationem naturæ.

Animæ definitio explicatur, nec non unde eius particulæ deducantur.

VONIAM in cuiuslibet rei definitione, aliqua ex parte generis, aliqua verò ex parte differentiæ necessariò reperiri debent, eapropter Aristoteles communem animæ definitionem exploraturus à diuisione eorum incepit, quæ generis locum tenent, substantiam diuidens in materiã, formam, & compositũ, nec non actum, in primũ, & secundum, in cont. autem tertio differentiam exploraturus, corpus naturale diuisit, in viuens, & non viuens, cum aũt in conte. 4. ostendisset animã formã esse, animæ definitionem ita deduxit. [Necesse est ergo animam substantiã esse siuuti formam corporis naturalis potentia vitam habentis] in qua sanè definitione aliqua generis aliqua verò differentiæ locum tenent, quæ generis locum tenent hæc sunt: substantia. actus siue forma, & actus primus, in quibus anima cum formis corporum inanimorum etiam conuenit, enimuerò forma ignis substantia est, & actus primus, quod verò differẽtiæ vicẽ subijt, est, (corporis potentia vitam habentis,) quo à formis inanimorũ anima ipsa diuellitur, quæ pro intellectu huius definitionis à nobis explicanda sunt, & primum, vt à genere exordiamur, animam substantiam esse, vt ostensum accepit Aristoteles in primo lib. contra veteres, vbi probauit animam neq; quantitatem, & numerum esse, neq; qualitatem, aut relationem esse: secundo id accepit ex prima nostra cognitione naturali, vt inquit Auer. in 2. lib. com. 2. hoc est ex operibus ipsis, ex quibus, veluti ex his, quæ primum sensibus nostris obuia sunt; prima nostra cognitio proficiscitur. Nam intelligere, & sentire, quæ intellectus, & sensus opera sunt, ab accidente prodire non possunt, ita vt dicamus, accidens intelligit, aut sentit, neque nutritio ab accidente primariò proficisci potest, cum nutritio ad substantiam mutatio sit, vt carnes, & ossa: substantia verò ab accidente præcipuè promanare nõ potest, cum nihil agat vltra proprium gradum, neque imperfectum proprijs viribus aliquod præstantius procreare possit. quamobrem cum opera hęc ab anima proficiscũtur, anima necessariò substantia esse debet, tandem ex eo deducitur, quoniam accessu animæ animantis substantia constituitur, eaque sublata animantis substantia aufertur, solaq; figura relinquitur non secus ac lapideum, & depictum. illud verò ex cuius accessu rei substantia oritur, & ex eiusdem ablatione aufertur substantia est, vt ipsemet declarauit eo

2. lib.

2.lib.contex.9. igitur anima proculdubio substantia est. Sed quoniam substantia tripartitò diuiditur, in materiam, formam, & compositum, anima neque compositum est, neq; materia, sed substantia, quæ est actus, & forma. quod in contex.4. philosophus hac ratione deduxit, corpus viuens, & compositum non est in subiecto, sed potius vt materia, & subiectum. Anima est in subiecto: igitur non est corpus compositum: eademq; ratione probatur, animam materiam non esse: cæterũ hæc Aristotelis ratio non satis firma esse videtur: quoniam animam esse in subiecto, quòd alioquin ostensione eget, ab Aristotele non probatur: respondeo, huius propositionis probationem in illa propositione tacitè contineri, quæ in calce contextus tertij ab Aristote. assumitur, videlicet (corpus viuens compositum esse,) nam cum corpus viuens compositum sit, igitur ex corpore compositum est, & ex aliquo, per quod viuit, sed id quo viuit, cum corpus esse non possit, alioquin omne corpus viueret, id igitur anima erit, itaque corpus viuens ex corpore, & anima compositum erit, quare in corpore anima continetur, ac proinde anima in subiecto reperitur, potest quinetiam ex operationibus ostendi animam formam esse. enimvero agere, & operari formę attribuitur, sicuti passio materiæ, vt etiam scribit Aristoteles 1. de ortu contex.55. & 2. libro contex. 52. cum igitur viuentis corporis opera ab anima proficiscãtur: quoniam ea sublata, quamuis corpus ipsum supersit, quàm primum viuentis opera auferuntur: igitur anima actus, & forma erit, qua probatione vsus fuit Aristoteles secundo illo de anima context. 24. cæterum circa illud, quod nuper dictum fuit, animam in subiecto esse, nollem quempiam suspicari animam substantiam non esse, quoniam vt Aristoteles in antepradicamentis decreuit, illud propriè in subiecto est, quod est in alio, & non est pars alterius, adde etiam, quod per subiectum non constituitur. iam verò anima substantiæ pars est, subiectumque constituit in actu, eapropter in subiecto propriè nõ est, sed verius dicitur esse in materia, vt Græci interpretes declararunt. cæterum cum actus duplex sit primus, et secundus, quis actus sit, nunc considerandum est.

Quid sit actus primus, & secundus, vtrumue anima sit actus primus tantum.

NTERPRETES omnes, vno excepto Auerroe, concordes dixerunt actum primum formam esse, & substantiam, à qua operatio proficiscitur. actum verò secundum operationem esse, tum aiunt, animam actum primũ esse, hoc est, substantiam, non autem actũ secundum, vt pote operationem. Non possum certe hac in re tot sapientum ingenia non maxime admirari: quoniam secundum sententiam hanc, præter id, quod definitio hæc esset redundans, esset quinetiam ridicula, & puerilis. Redundans quidem: quoniam secundum communem expositionem verba Aristotelis hunc sensum facerent. Anima est substãtia, quæ est actus primus, idest qui substantia est. iam verò cum Aristoteles acceperit in definitione primum animam substantiam esse, superuacaneum fuit statuere postea esse actum primum, hoc est substantiam esse, in dubiumque reuocare, an sit actus primus, vel secundus, hoc est substantia, vel operatio. Equis obsecro, vnquam fuit, qui dixerit animam operationem esse, ita vt opus fuerit Aristotelem ostendere animam operationem non esse, sed substantiam? ridicula insuper esset definitio hæc, nam hic sensus esset. Anima est substantia, quæ est actus primus, idest anima est substantia, quæ est substantia, quo certè nihil absurdius dici potest. & licet moderniores quidam philosophi aduersos nos communem hanc sententiam mordicus defensare conentur: tamen nil firmi, nilue solidi dicunt, vt vnusquisque rationes nostras, ipsorumque responsa in quibusdam ipsorum placitis de anima, prioreque nostrarum dilucidationum libro perlegerit, facilè diiudicare potest.

Dilucidatio.

APROPTER, secus dicendum puto actũ primum esse formam non operantem. actum verò secundum eandem formam esse, vt in operatione versatur. vt cumulatè alibi à nobis ostensum fuit. colligitur quinetiã eo secundo de anima contextu 5. vbi philosophus actũ primũ discribens, inquit, sicuti somnũ esse, qui est habere, & non operari. igitur actus primus est habitus, & forma non operans. & cũ actus secundus à primo contradistinguatur, sicuti actus primus est forma non operans. ità actus secundus est forma operans. vigilijs ab Aristotele comparatus. & licet Aristoteles dixerit actum secundum esse sicuti contemplari, quod operatio est, non propterea ex his verbis colligi debet, actum secundum operationem esse. quoniam si in verbis illis facienda est. igitur & actus primus accidens erit. siquidem Aristoteles ipsum scientiam appellat. quæ accidens, & qualitas est. sed Aristoteles actum secundũ contẽplari assimilauit. quoniã cũ actus secundus forma operans sit, eiusque ratio in operatione consistat, idcircò contẽplari, vigilijsque ipsum cõparauit, energiamque appellauit, sicuti & 3. de anima contextu 19. intellectũ agentem energiam etiam appellauit. non quia intellectus agens operatio sit. sed quoniã ratio intellectus agentis, vt agens est, in actione, & abstratione consistit. statuitur autẽ ab Aristotele anima actus primus corporis, idest forma non operans. sed aduertendũ, quòd licet Aristoteles statuat esse actum pprimũ corporis viuentis. non propterea inficiatur animã, eiusdem viuentis actum secundũ esse. vt facile ex eo contex. 5. colligi potest vbi philosophus ait. [quoniã enim anima inest, somnus, et vigilia inest.] quasi dixerit, siue anima operetur, vt in vigilijs, siue non operetur, vt in somnò semper anima adest, & corporis actus est. sed cum non operatur est actus primus. cum verò operatur est actus secundus, igitur anima est viuentis corporis actus tùm primus, quàm secundus Causa verò cur Aristoteles dixerit animã esse actũ primũ, non aũt secundũ, duplex vt arbitror, fuit, prima est. quoniã si Aristoteles statuisset animã actũ secundũ, formamque operantẽ facilè quispiã suspicari potuisset animã tandiũ corporis uiuentis actũ, & perfectionẽ esse, quamdiu operatur, cũ autẽ non operatur corpori uiuenti coniunctam non esse: quæ certè suspicio non contingit, si anima actus pri-

mus

mus dicatur, nã si anima est actus primus, & cũ non operatur, nulli dubiũ est. esse etiã actum secundũ corporis. & cum in operatione versatur, & hoc voluit dicere philosophus in cont. 5. si rectè consideretur: vel secundo dici potest dixisse animã esse actũ primũ, & non operantem, non autẽ actũ secundũ, vt indicaret esse, & rationẽ animæ non consistere in operando, sed vt sit principiũ operandi, actusque corporis siue operetur, siue non operetur, & propterea philosophus animã scientię, & habitui comparauit; cuius ratio non consistit in operando, sed vt operationis principium sit, siue operetur, siue non operetur. Iam verò si dixisset animã actum secundum, & operantem corporis esse; suspicio statim oriri potuisset; animæ rationem in operando constitutam esse; ad remouendam ergo suspictionẽ hanc, dixit animã esse actũ primum corporis; non autẽ secundum quãuis, & actus secundus dici possit, actus verò, qui in hac definitione accipitur de animæ speciebus non vniuocè, sed analogicè, vt dici solet, prædicatur, & hæc sunt, quæ in hac definitione generis locum tenent, nunc vltimam partem perpendo, quæ differentiæ locum tenet.

Quid sit potentia vitam habens, & vndè deducatur.

VM definitio ex differentia potissimũ suas vires habere videatur, eapropter cùm hactenus ea declarasset, quæ generis vicem gerunt, ijs vltimam partem adiecit, quæ differentiæ rationem habet, inquiens, anima est actus primus corporis potentia vitam habentis, sed quid per hoc Aristoteles intellexit, non satis conspicuũ est. putat D. Thomas per potentiam vitam habens, intelligere corpus, quod est in potentia ad animã, itá vt sensus sit. Anima est actus corporis potentia habentis vitam hoc est in potentia ad animam, itá vt vita pro anima accipiatur: Sed expositio hæc contrà se Aristotelem habet. qui in cont. 10. particulam hanc declarans, sic inquit, [Non est autem, potentia vitam habens, quod abiecit animam, sed quod ipsam habet, semen autẽ & fructus huiusdi potentia est.] quibus verbis apertissimè ostendit, per potentia vitam habens non intelligere id, quod vacat anima, sicuti semen, quod est in potentiá ad illam; sed quod actu viuens est, actuque animam habet, & licet etiã id

Aristo-

Aristoteles ità apertè non declarasset, ex eius progressu hoc pacto comprobari potest. Illud corpus naturale potentia vitam habens in definitione animæ accipitur, quod in diuisione corporis naturalis in cont. 3. ab Aristo. acceptũ fuit. Non enim ob aliam causam ibi diuisio corporis naturalis posita fuit, nisi vt hæc particula inueniretur, quæ in definitione differentię vicem subit. iam uerò eo loci corpus naturale viuens accipitur, quod compositũ est, quodue principium habet internum, quo alitur, & augetur, vt ibi ab Arist. describitur, igitur & in animæ definitione corpus naturale viuens accipitur. quod compositum est ex corpore, & anima, cui sanè progressui videat D. Thomas quomodo consentiat Aristotelis declaratio in cont. 10. nuper allato, ea propter ab Aristotele ipso non recedentes dicimus, quòd [potentia vitam habens] pro eo intelligitur, quod actu viuens, & animatũ est. sed est potentia ad vitam, idest ad operationes vitales, ità vt vita pro vitalibus operationibus accipiatur, sicut 2. de anima accepit Aristoteles cont. 13. vbi vitam in quatuor gradus partitus est, nutriri, sentire intelligere, & moueri secundũ locũ, sensus ergo is erit, anima est actus primus corporis naturalis animati, quod potentia est ad exercenda munera vitæ, sicut etiam declarauit Alexander secundo suæ paraf. de anima cap. 5. ex quo sequitur animam per materiam, & per corpus non definiri, quod est altera pars compositi, vt falsò arbitrantur nonnulli; sed per compositum, & corpus animatũ. Nam cũ animo non primò respiciat materiam, sed compositum, & formatũ, cuius est, quod quid est, iurè anima per corpus animatum tanquam per eius effectum, quem primò respicit, definiri debet. sed statim ea oboritur dubitatio, quam mouet Alexander 2. naturaliũ quæstionũ cap. 8. quoniam si anima per corpus actu viuens. actuque animam habens definitur. igitur idem per idem, vt anima per animam definiretur. quoniam in definitione ipsius ponitur id, quod animam habet, quicquid huic dubitationi dixerit Alexander, cuius solutiones eo loci vnusquisque per se ipsum legere poterit, dixerim ego quod licet aĩa per corpus actu animã habens definiatur, non tamen idem per idem definitur. quoniã anima non per ipsammet sed per corpus animatũ sicut forma per suum formatum, & causa per suum effectum definitur. iam verò corpus animatum non est anima, sicut neque formatum forma est. licet formam ipsam includat, sicut etiam cũ dicitur, lux est actus, & perfectio corporis lucidi, & calor perfectio est corporis calidi, idem per idẽ nõ definitur, sed abstractũ per concretum. & causa per effectum. Sed vndè hæc particula [Potentia vitam habens] deducatur dubium est. & quod dubitationem adauget, illud est, quoniam philosophus in tex. 4. cum ostendisset animam formam esse. statim definitionem concludit. inquiens

quiens. [Necesse est igitur animam substantiam esse sicuti formã corporis potentia vitã habentis] sed quomodo sequatur id, & vndè, anima est actus; igitur est actus corporis potentia vitã habentis, non leuis est dubitatio, deducitur vt mea fert opinio, ex propositione, quę in calore contextus tertij ab Aristotele accipitur. cũ inquit, [quarè corpus viuens cõpositum est] deducitur autem hoc pacto, corpus viuens compositum est. cũ autem per corpus non viuat, alioqum omne corpus viueret, componitur igitur ex corpore, & ex aliquo alio per quod viuit. cũ autem viuere functio & opus animę sit, igitur corpus viuens ex copore componitur, & anima, per quam viuit, ex quo huiusmodi connexum fieri potest. Quo huiusmodi particula colligi valet, id quo corpus viuens, vitam habet, actus est, & perfectio viuentis, & habentis potentia vitã, sed anima id est, quo corpus viuens vitam habet. Hinc Aristoteles concludit. [Necesse est ergo animã actũ esse, & formã habentis potentia vitam] sed quoniam idem est potentia vitam habens, & corpus organicum. vt in contextu 7. his verbis Aristoteles declarauit. [Quodcunque autẽ potentia vitã habens est. tale organicum est] propterea hoc ipso contextu animam per corpus organicum definiuit, inquiens anima est actus primus corporis naturalis organici, & sicuti hæc duo idem sunt, inuicemque conuertuntur. ità & hæ duæ definitiones, quarum altera datur per potentia vita habens, & altera per corpus organicum, eisdem sunt, inuicemque conuertuntur, nec secunda, quæ datur per corpus organicum communior est prima, vt temerè censuit Acchillinus tertio libro suo de orbibus dubio primo. Quò fit. vt cũ potentia vitam habens. & organicum idem sint, in animæ definitione ambo simul ponenda minimè sint, sed satis est vel vnũ, uel alterũ tantum ponere, tametsi Simplicius vtrunque in definitione simul poni non incongruum esse existimauit. Huius verò necessitatis causa, cur anima corpus organicum requirat, ex diuersitate operationum animæ desumitur. nam cum anima varias diuersasque habeat functiones, vt nutrire, generare, audire, videre, atque olfacere, & id genus alia, quæ per eandem partem expleri non possunt. idcircò operæpretium fuit, a natura sibi corpus parari, quod organicum esset, diuersisque partibus ornatum, quibus diuersæ animæ functiones absolui possent. Vndè anima propter operationum diuersitatem finis, & id cuius gratia corpus organicum factũ est, ab Aristotele dicitur 2. de anima contextu 37. Hinc est, quòd anima quò plures, magisque diuersas operationes habet, corpus magis organicũ, maiorique partium diuersitate insignitum à natura sibi paratum est. & ideò anima sentiens. quoniam longè plures, variasque operationes habet,

quàm

quàm anima vegetalis, propterea animalia, quę sentiente perficiuntur, magis organica sunt, quàm plantæ, quibus sola insidet vegetalis, sed circa definitionem hanc illud difficultatē facere videtur. quoniam philosophus libro de morte, & vita viuentium generationem describens inquit. [generatio est participatio animæ à calido naturali, & vita, est eius permansio] atque anima participatur à calido naturali, & per consequens actus est calidi naturalis. item verò calidum naturale non est organicum, & animatū igitur anima non est actus corporis organici, & animati. soluitur. Aristotelem non accepisse calidum naturale pro calore qui qualitas est, & in temperamento primarum qualitatum consistens. quoniam is non est qui anima, vt forma perficitur, sed agens instrumentarium animæ inseruiens ad obeunda munera vitæ, vt Aristoteles 2. de anima contextu 41. testatum reliquit. sed calidum naturale accepit pro corpore organico affecto calore naturali quod & ipsius verba præseferre videntur. Non enim dixit, animam participari à calore, sed à calido naturali, quod concretum est, subiectum qualitate affectum significans, quo sanè loquendi modo vsus est Aristoteles, vt indicaret, quòd licet anima actus sit corporis organici; ipsum tamen non perficit, nec in eo conseruatur, nisi calore naturali affectum sit, quo quidem sublato, vita quamprimum corruit, & anima ab animato corpore statim dissoluitur, & proindè eodem libro de morte, & vita, caloris incolumitatem vitam esse ab Aristotele dictum fuit, sed cum iam satis hanc animæ definitionem explicasse videar, nunc in ordine postremum aggredior.

Quo descrimine prior animæ definitio à secunda distinguatur, quæ tradita est in contextu 24. quæue fuerit secundæ definitionis necessitas.

VM primam hanc, quã exposuimus, animæ definitionem Aristoteles tradidisset, communem aliam eiusdem animę definitionem in contextu 12. peruestigare aggressus est. sic inquiens, [tentandum est iterum sic aggredi de ipsa] quam posteà in contextu. 24. in medium attulit, quæ huiusmodi est, anima est principium quo primo viuimus, sentimus, intelligimus, & mouemur loco. sed quoniam non satis constat, quo discrimine à priore seiungatur, quaúe de causa allata fuerit, ea propter id breuiter explicandum est. porrò, posterior animæ definitio à priore distinguitur. quoniam prior in ordine ad corpus tradita est, quod ab ipsa perficitur, posterior verò in ordine ad operationes, quò fit, vt prior animę definitio substantiam exprimat, posterior verò ipsam, vt natura est, declaret. enimuerò ipsam describit, vt operandi principium est. iamuerò vt principiũ operandi, natura est. siquidem naturæ ratio in hoc consistit, vt sit motus principium in eo, in quo est, vt 2. physi. contextu 3. Aristoteles declarauit, quæ duo de anima explicanda proposuit Aristoteles primo de anima contextu 3. cum inquit. inquirimus enim animę substantiam & naturam contemplari, propterea duas animæ tradidit definitiones, quarum vna substantiam, altera verò naturam respiceret, posterior tandem à priore diuellitur. quoniam prior solum, quia est, declarat, posterior verò propter quid, causamúe prioris assignat: quam sanè differentiam ipsemet Aristoteles in contextu 2. his verbis declarauit, [non solum enim, quia est, oportet rationem definitiuam ostendere, sed etiam causam demonstrare] cum autem prior animæ definitio solùm quia est, declaret, altera quidem exploranranda est, quæ tradat propter quid, vndè prior animæ definitio demonstrationis conclusio est. Secunda verò demonstrationis principium, qua

prior

prior concluditur, & veluti per causam probatur, tametsi id eo loci ab Auerroe non probetur, vbi inquit, quòd prior animæ definitio non est verè demonstrationis conclusio, neque per secundam, demonstratur, sed similis est ei, quæ est demonstrationis conclusio, prout quia est, tantum declarat, sed hac in re fallitur Auerroes, cum ex huius rei exemplo, quod in contextu 12. in mathematicis de quadrato ab Aristotele adducitur, tum quia in contextu 2. secunda allata animę definitione in contextu 24. per secundam, priorem definitionem ità concludit: anima est principium, quo primo viuimus. sentimus. &c. igitur anima est actus, & ratio, quod potentiam habet, vt huiusmodi sit. hoc est. ad obeunda munera vitæ: quamobrem ex his, quę certè evidentia sunt, asserendum est, priorem animæ definitionem verè demonstrationis conclusionem esse, & duntaxat, quia est, explicare: animā scilicet viuentis corporis actum esse; secundam verò demonstrationis principium esse, qua prior concluditur, per eandemńe causa assignatur, cur anima viuentis corporis actus sit, eique vniatur, atque ex vtrisq;e absoluta quadā conficitur animæ definitio, dicens quid, & propter quid, anima est viuentis corporis actus. quoniam est principium, quo primo viuimus sentimus &c. quæ solo terminorum situ à demonstratione seiungitur, demonstratioque hunc in modum construi potest, id quo primo uiuimus. sentimus, & intelligimus, est actus corporis naturalis potentia uitam habentis, anima est, id quo primo viuimus &c. igitur anima est actus corporis potentia vitam habentis, & sicut esse principium operandi est absolutio, & finis unionis animę cum corpore. quoniam non propter aliud anima uiuenti corpori copulatur nisi vt per ipsam uiuamus, & operemur, ità secunda animæ definitio absolutio, & perfectio est primæ definitionis, ex quibus unicuique iā satis patere potest necessitatis causa secundæ definitionis de anima sed quamuis hęc quę a nobis decreta sunt, tàm clara, tamńe conspicua sint, vt nullā certè difficultatem, pati uideantur: attamen D. Thomas aliter sentire, oppositamque sententiam tueri non dubitauit. inquit enim cum duæ sint animę definitiones, & una per alteram demonstretur, prima per secundam à posteriori, & per effectus demonstratur. secunda uerò per primam à priori, & per causam, ea sanè ratione persuasus. quoniam secunda definitio per operationes allata est. quæ sunt effectus, & non causæ. accedit, quod prius est esse corporis actum, quàm operari. siquidem non operatur anima nisi ingata, atque coniuncta corpori, sicut itaque esse corporis actum pręcedit operari, quinimò in causa est ut anima operetur, ità prior animę definitio, quę per actum corporis allata est, posterioris causa est, quæ per operationes allata fuit, ac proindè posterior per primam, ut per causam,

& à priori demonstratur. sed hac in re ab Aristotele dissentit. siquidem cont. illo 12. secundę definitionis necessitatē declarans, inquit, quod cū prior animę definitio solùm declaret, quia est, altera erat definitio exploranda, quæ propter quid, & causam explicaret: ex quibus verbis nemo est, qui non intelligat Aristotelem velle secundam animæ definitionem, per causam esse, priorisque causam explicare. neque pro Diuo Thoma quispiam ad id confugere potest, vt dicat Aristotelem intelligere secundam definitionem allatā esse per causam in inferendo. quoniā datur per operationes, & effectus, qui prout ex eis principia innotescunt, causæ in inferendo appellari consueuerunt. quoniam philosophus eo modo intelligit esse per causam, sicut est definitio illa quadrati, dicens. quadratum est medię lineæ inuentio, respectu alterius definitionis quadrati. iam uerò illa definitio quadrati, non est per causam, quò ad illationē, sed quò ad esse: igitur & secunda animę definitio explicat propter quid, & est per causam, quò ad esse. quod etiam ipsa rei natura confirmat. nam id quod finis est, & cuius gratia alterius causa est, eique necessitatem imponit, vt in calce 2. physico. ab Aristote. proditum est. iamuerò si ista duo inter se comparentur, esse uiuentis corporis actum, & esse principium, quo uiuimus, & operamur, profectò esse uiuentis corporis actum, finis non est, & cuius gratia, quod anima est principium operandi. siquidem anima non operatur, vt sit corporis actus, eique uniatur. sicuti etiam viuens non nutritur, vt habeat animam. videtque vt habet visum, sed potius econtra anima corpori vnitur, & per eam viuamus, sicuti etiam potentia uisiua oculo vnitur, vt per ipsam uideamus. igitur esse principium quo uiuimus, & operamur finis est, & cuius gratia, anima est corporis actus, atque vnioni animę cum corpore necessitatem imponit, enimuerò si per animam uiuere, sentire, intelligereque debemus, necesse est animam esse corporis actum, eique copulatam esse, & cum esse principium, quo uiuimus &c. sit secunda animę definitio: igitur hæc in genere causæ finalis causa, & principium prioris definitionis existit, ac proindè cum prior per secundam demonstratur, vt per causam finalem demonstratur. Nec rationes in oppositum difficilem explicationem habent. quoniam esse principium operandi bis intelligi potest. vno modo secundum actum. quoniam scilicet principium est, quo actu uiuimus. actuque sentimus. alio modo secundum aptitudinem, quia scilicet inclinationem habet, vt ipso operemur. primo quidem modo posterius est. quoniam prius anima corpori coniuncta esse debet, quam in uiuente actu operetur. secundo autem modo prius est, quia enim anima talis est naturę, eiusque intentionis, vt pincipium sit, quo uiuamus, alijsque fungamur uitæ numeribus, pro-

ptered

ptercà viuenti corpori vnitur, & hoc pacto in animæ definitione accipitur, ac si dicatur. Anima principium est, quo viuimus & c. idest, anima subſtantia est quæ inclinationem habet, talisq; extat naturæ, vt sit principium, quo viuamus, & operemur. rationes autem, in oppositum de operationibus, deq; principio operandi secundum actum concludunt, quo quidem pacto in ea definitione non accipiuntur, & hic finem habeant, quæ ad illustrandam animæ definitionem ab initio proposita fuere.

De differentijs, seu animæ speciebus.

VID sit anima in vniuersum iam satis superius explicatum fuit, sed quoniam anima in vegetalem, sentientem, & intellectiuam, vt in subiectas species distribuitur, quibus diuersi animatorum ordines constituuntur, nec satis constat vnde huiusmodi species deducantur, quomodoúe inter se distinguantur, eapropter de his animæ speciebus disserere operæpretium esse existimaui, de quibus hęc expendenda sunt, dicam primo, vnde animæ species deducantur: ex cuius explicatione illud postea conspicuum fiet, cur virtus motiua quartam animę speciem non constituat, considerabo secundò per quid animę species inter se distinguantur, tandem, cur tam dispari, dissimiliq; cōditione prçditę sunt, ita vt vegetalis sit omnino bruta, & cognitionis expers, sentiens uerò sit cognoscens tantum, & non intelligens, rationalis verò nedum cognoscens, sed ēt intelligens sit. Quo ad primum spectat, cum anima, vt quæ sensus nostros effugiat, substantia quædam sit satis recondita, atque occulta, quid ipsa sit, quęúe & quot eius species, & differentię sint, non nisi ex operibus cognosci possunt. sicut & vnamquanq; latentē causam ex operibus, quę sensibus magis obuia sunt, peruestigare soliti sumus. & quoniam propria & peculiaris animę operatio viuere est. ideo ab hoc oratio à nobis petenda est, à quo etiā Aristoteles 2. de anima context. 13. secundam animæ definitionem exploraturus initium sumpsit. atq; ex eo, eiusque differentijs, quid anima sit, quęúe, & quot sint animæ species deduxit. Porrò viuere in quatuor gradus, & species, vt nutriri, & augeri, sentire, intelligere, moueriq; secundum locum, distribuitur, vt loco nuper citato Aristoteles declarauit, quę ab anima profici-

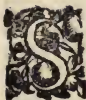
proficiſcuntur, à quo enim genera prodeunt, ab eodem etiam ſpecies proficiſcuntur, cum igitur vita, quæ veluti commune quoddam genus eſt, ab anima; vt eius peculiaris operatio promanet, igitur & vitæ ſpecies, vt nutriri, & reliquæ ab anima neceſſariò originem ducunt. propterea philoſophus 2. de anima contex. 24. per hos vitæ gradus animam definiuit, inquiens, anima eſt principiũ quo primò viuimus ſentimus, intelligimus, & mouemur loco: cęterum quia huiuſmodi vitæ ſpecies inter ſe eſſentialiter diſtinguuntur: & tres præſertim vſque adeò inter ſe diſiunctæ ſunt, ut nutriri, ſentire, & intelligere, vt vna ſub altera non contineatur, nec vna alteram conſequatur, in ſtirpibus enim nutritio, & auctio reperiuntur, in quibus ſentire non reperitur, in brutis quinetiam animantibus reperitur ſentire, quibus nõ ineſt intelligere, eapropter huiuſmodi vitæ ſpecies ab vna, & eadem animæ ſpecie prouenire non poſſunt, quoniam ſi ab vna animæ ſpecie promanerẽt, vbi igitur nutritio reperitur, ibi & ſentire, & intelligere ineſſent; quod ſanè non vſu venit, quo fit, vt à pluribus, diuerſisque animæ ſpeciebus proueniant. erunt igitur plures, eſſentialiterque diſtinctæ animæ ſpecies, quæ horum diuerſorum vitæ graduum effectrices cauſæ ſunt, & quoniam tres tantum ſunt ſpecies vitæ, quæ non ſolum eſſentialiter diſtinguuntur: ſed nec vna ad alteram conſequitur, aut ſub altera continetur, vt nutriri, ſentire, & intelligere, vt nuper oſtenſum fuit, eapropter tres tantum, & non plures ſunt animæ ſpecies eſſentialiter differentes, his nuncupatæ nominibus. vegetalis, ſentiens, atque intelligens, & hunc in modum ex vitæ differentijs, & ſpeciebus, ceu aptiſsima methodo plures eſſe animę ſpecies, quot, & quę ſint, compertum eſt. Hinc ſtudioſi facilè intelligere poſſunt, cur motus ſecũdum locum, qui eſt quarta vitæ ſpecies ab alijs eſſentialiter diſtincta, quartam animæ ſpeciem non conſtituit. huius rei ea cauſa eſt. quoniam illæ ſpecies vitæ animæ ſpeciem arguunt, & veluti propriã animæ ſpeciem conſtituunt, quæ non ſolum eſſentialiter diſtinguuntur, ſed quæ ita ſeſe habẽt, quod vna ad alteram non conſequitur, nec ab altera dependet. iam verò licet motus ſecundum locum ſit vitæ ſpecies ab alijs vitæ ſpeciebus eſſentialiter diſtincta: quia tamen duas vitę differentias inſequitur, vt ſentire, & intelligere, atque ex his dependet, vt ex Ariſtotele colligitur 3. de anima contex. 48. vbi inquit, quod cognitio, & appetitus ſunt principia motus ſecundum locum. nam in motu locali ipſorum animalium, talis eſt ſeries, & ordo primo enim eſt cognitio obiecti ſenſibilis, vt ſenſibile eſt, vtpotè vt dulce, vel amarum, mox ſequitur cognitio obiecti vt delectabile, vel triſtabile, hinc ſequitur appetitio proſequendi, quod delectabile eſt, & repellendi, quod triſtabile eſt. tandem ſequitur motus ſecundum locum, ſimiliter

res

res sese habet de anima cœli. & de intellectu. primo enim intelligit, quod bonum est. mox illud appetit, hinc sequitur motus. vt ex Aristotele colligitur 3. de anima contex. 30. quoniam ergo moueri secundum locum sub his duabus vitæ differentijs continetur, ab hisque dependet, & necessariò seinuicem consequuntur, idcircò moueri secundum locum tametsi à cæteris vitæ gradibus distinguatur, quartam animæ speciem non constituit. sed solū arguit virtutem motricem, quæ ab anima sentiente, & intellectiua re ipsa non distinguitur. sed illud minimè reticebo, cum ab Aristotele dictum est. motum secundum locum vitæ speciem esse, non de quovis motu secundum locum intelligi debet. qui enim corporibus inanimis conuenit, vitæ species non est. nec animæ operatio, sed de eo intelligitur solum, qui ab interno fit principio, & ijs corporibus conuenit, quæ à seipsis mouentur, vt idem Aristoteles declarauit octauo libro physi. contex. 29. vbi inquit, moueri à seipsis proprium animatorum esse: quod à Platone accepit decimo de legibus, vbi hæc habet num me interrogas si idē viuere affirmaremus, quando idipsum se mouet? vtiq; viuit. & animatorum proprium est ex seipso moueri. quod etiam declarauit in Phædro. hic enim vitalis est operatio, & inter species vitę ab Aristotele 2. de anima contex. 13. recensetur. Sed licet ex illis tribus speciebus vitæ numerus, sufficientiaque specierum animæ colligatur, cur scilicet tres tantum sint, & non plures id etiam ex modo operandi colligi potest. Nam cum tres tantum animæ possint esse operandi modi, vnus sanè media qualitate, & organo, alter verò medio organo absque qualitate, tertius verò absque qualitate, & organo, idcircò tres tantum sunt animæ species, & non plures. vna, quæ media qualitate, & organo operatur, & hæc est vegetalis, & Altrix, quæ medio organo, & calore naturali sua exercet opera. Altera verò quæ absque calore, sed medio organo operatur, & hæc est sentiens, quę citra instrumentum corporeum operari nequit: licet calore naturali, vt medio non vtatur, sed specie sensibili ad sentiendum: altera verò est, quę neque medio calore, neque medio instrumento corporeo suo fungitur munere, & hęc est intellectiua, quę neque calore naturali, neque instrumento corporeo vtitur ad intelligendum, vt 3. de anima context. 6. & 2. de animal. ortu cap. 3. Aristoteles declarauit. cum autem plures operandi modi animę esse non possint: ideo tres tantum animę species sunt, & non plures.

Dubitatio

Dubitatio de virtute vitali.

ED circa ternarium hunc numerum animæ specierum ea oboritur dubitatio, quoniam præter vegetalem, sentientem, & intellectiuam, datur quinetiam virtus vitalis, quæ re, & essentia ab illis tribus distincta est. igitur non tres, sed plures erunt animæ species essentialiter differentes. Non leuis hac in re apud philosophos, & medicos controuersia est. porrò arbitrantur medici præter illas, quæ dinumeratæ sunt animæ species, virtutem quinetiam vitalem dari, quæ re, & essentia ab illis disclusa, atque distincta est. quam quidem sententiam Fernelius libro suæ physiologię tractatu de animę facultatibus capit. 23. aduersus Aristotelem mordicus defensare conatur. hoc planè vsus argumento, quæcunque ita comparata sunt, vt vnum lędi, vel prorsus interire, extinguique possit, reliquis illęsis, atque constantibus, distincta sunt, neque vnam substantiam habent. iam verò reliquę animę species lędi, labefactarique possunt, superstite, incolumique manente virtute vitali; igitur hæc à reliquis omnibus essentia discreta est, quod ab Auicenna accepisse prima sen. tractatu de virtute vitali, vbi hæc habet. eadem est ratio de virtute altrice, quoniam eius actio in aliquo membro aufertur, & tamen membrum adhuc vitam habet. cuius etiam sententiæ inquit Fernelius Alexandrum extitisse, aliosque Aristotelis interpretes, qui Aristotele derelicto vitalem à vegetali distinxerunt. Sed hæc medicorum sententia mihi non satis probatur: quoniam cum anima viuendi principium sit, igitur virtus vitalis cum facultas animæ sit viuendi principium erit, cum autem ipsius viuere plures sint gradus, & differentiæ, vt nutriri, sentire, & intelligere, & moueri secundum locum: igitur virtus vitalis alicuius vitæ gradus necessariò principium erit. siquidem quod generis principium est, alicuius species sub illo genere comprehensæ principium quinetiam est, aut igitur virtus vitalis nutritionis principium erit, aut sensationis, aut intellectionis aut motus secundum locum. iam verò si nutritionis principium est, vegetalis erit: si sensationis, sentiens: si intellectionis, intellectiua: si verò motus secundum locum, cum hæc à sensitiua, vel intellectiua non distinguatur, cum motus secundum locum in animalibus appetitum, & cognitionem obiecti propter quod fit

motus,

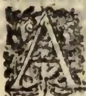
motus necessariò præsupponat: igitur vel vna, vel altera istarum erit, quamobrem virtus vitalis à reliquis animæ speciebus re, & essentia distincta non est, vt medici arbitrantur. vnde oportet ipsos, aut alium vitæ gradum effingere præter illos, qui supra ex Aristotele dinumerati sunt, aut si nullus alius reperitur, vt re vera non reperitur, aut igitur alicuius vitæ gradus ex his, qui relati fuere, principium erit, aut nullius, si primo, vel altrix, vel sentiens, vel rationalis erit, si nullius, virtus vitalis facultas, & animæ species non erit, cum vitæ principium non sit, quæ propria, & peculiaris est animæ operatio, quare quo quo se vertant medici his veluti astricti vinculis, eo quo minime volunt, reuoluentur. grauiter quinetiam hallucinari mihi videntur, cum inquiunt ex toto nutritionem auferri posse, & adhuc membrum viuere. nam quo gradu, specieque vitæ viuit, non enim nutritione, quoniam iam sublata supponitur, aut igitur sensatione, vel intellectione, aut motu secundum locum, & quodcunque dicatur, cum hæc à sensitiua, & ab intellectiua proficiscantur: viuet igitur vel per sentientem, vel per intellectiuam, non autem per virtutem, quam vocant vitalem ab his essentialiter distinctam, vt ipsi dicunt, præterea sublata nutritione, non generatur sanguis, neque calor naturalis consistit, igitur neque spiritus, qui ex ipsorum sententia per nutritionem ex sanguine genito à calore producitur, & ex consequenti, neque vitalis facultas consistere potest, quæ vt aiunt, in spiritu conseruatur.

Dilucidatio.

APROPTER multò verius cum Aristotele dicendum puto, virtutem vitalem re, & essentia à vegetali; quam ipsi naturalem appellant, minimè distingui, per quam animantia viuere dicuntur; qua sublata, nutritionéue, quę eius functio est, ex toto deficiente, statim auferitur vita, nec amplius animans, aut aliquod eius membrum viuum superesse dicitur, eapropter philosophus 2. de ani. cont. 14. asseruit animantia tandiù viuere, quādiù alimento vti possunt. quod etiam contex. 47. his verbis repetiuit, eousque animans seruatur, & viuit, quousque nutritur, à qua Aristotelis sententia, nec Alexander aphrodiseus, aut latum vnguem recessit, vt apud ipsum legitur primo libro suæ paraf. de anima cap. 9. vbi hęc habet, vita ab altrice virtute cunctis animantibus inest, vnde confestim necesse est, intereant animantia, simul hac ipsa virtute priuata sunt, contra viuunt omnia, vbi illam adipiscuntur, nec ab eadem sententia cęteri interpretes recesserunt, vt falsò arbitratur Fernelius, qui vtinam ita rerum veritati indagandę sicut verborum lepori operam nauasset, potest quinetiam aliquo pacto calor naturalis virtus vitalis appellari. quoniam cum sit animę instrumentum, animę virtus dici potest, ab ipsoque vita proficisci, eapropter philosophus libro de respir. asseruit uitam caloris naturalis incolumitatem esse, econtra uerò mortem eius interitum fore, nec ratio à Fernelio in oppositum allata ullum negotium facit, falsum est enim, deficiente, omninoque sublata nutritione animātis membrum adhuc superesse uiuum, ut anteà ostensum est, quo fit, ut animę species tres tantum sint, & non plures re, & essentia inter se distinctę. sed per quid inter se distinguantur, sequenti capit. explicabitur.

Per quid animæ species inter se distinguantur.

RISTOTELES secundo de anima context. 22. statuisse videtur, animæ species ex earum operationibus inter se distingui. Nam inquit, sensitiuum ab intellectiuo differre: quoniam sentire alterum est ab opinari, & intelligere, sicut & vegetalis a sensu distincta est: quoniam nutritio à sensatione diuersa est, vnde ex eo contexta illa propositio deprompta est. quod potentiæ per actus, & opera distinguuntur. cæterum hoc Aristotelis decretum difficultatem habet: quoniã cum idem sit principium essendi, & distinguendi, animæ verò operationes principia essendi non sint, nec animæ substantiam compleant, igitur nec erunt principia distinguendi animæ species inter se, quamobrem ad aliud confugiendum esse videtur; ex quo inter animæ species distinctio oriatur, pro huius problematis explicatione animaduertendum est, principia distinguendi in duplici differentia esse. alia enim sunt à priori, & quo ad essentiam, alia verò à posteriori, & quo ad nos, ex qua distinctione hęc duo ponimus theoremata: primum est, animæ species à priori, & quo ad essentiam per ipsarum actus, & operationes non distinguuntur: quoniam nullus effectus, nullumque posterius sicuti causarum essendi principiũ non est. ita distinctionem essentialem facit in causis. cum autem animæ opera, effectus sint, posterioraque essentialis specificaque distinctionis principia inter animæ species esse non possunt. sed animæ specierum distinctio ex earum operationibus desumitur à posteriori, & quo ad nos, prout scilicet operationum diuersitas inter animæ species diuersitatem patefacit, & hunc in modum Aristoteles intellexit 2. de anima contex. 22. cum dixit, animæ species per actus, & operationes distingui: alterum theorema est. animæ species secundum essentiam seipsis, & ex intrinseca ipsarum ratione inter se differunt. hoc enim discrimine simplices naturæ, & compositæ seiunguntur, quòd compositæ ex materia, & forma per aliud vtpotè per formam distinguuntur. Nam sicuti esse formaliter per formam habent, ita etiam specificè per formam distinguuntur, quæ propriè differentia dicuntur, & de his intelligitur illa Aristotelis propositio 7. metaf. context. 49. Actus est, qui separat, & qui distinguit. simplices verò naturæ, non per aliud

secundum essentiam: sed seipsis. Nam sicuti seipsis, & non alio, sunt formaliter entia, ita etiam seipsis formaliter distinguuntur, vt docuit Aristoteles 8. metaf. contex. 15. nec in his alia essentialis distinctionis causa à propria essentia inquirenda est. amploq; sanè discrimine distinguitur Deus opt. à materia prima. non tamen per aliud, sed ex propria ipsius natura, pariter, materia à forma, & formæ inter se, non per aliam formam, sed seipsis, & ex intrinseca ratione, & potius primò diuersæ, quàm differentes dici debent, vt 8. metaf. contex. 13. ab Aristo. proditum est. cum itaque animę species simplices formæ sint, specifica ipsarum distinctio non aliunde, quàm ex propria ipsarum natura desumitur.

De dissimili animæ specierum conditione.

AMETSI secundum operandi modum animæ specierum dispar, dissimilisque conditio sit, vt ex superiori capite vnicuique patere potest: attamen multò magis diuersa est earundem conditio, quę modo explicanda proponitur. Enimuerò in his tribus ea conditio reperitur, quod anima vegetalis omnino bruta est, & cognitionis expers. Anima verò sentiens cognoscens est: non tamen intelligens. Rationalis verò nedum cognoscens est, sed etiam intelligens. patens quidem, & cōspicua est diuersitas hæc: sed quæ tam diuersę conditionis causa sit, non omnibus compertum est, & quod magis difficultatem adauget, illud est, quoniam cum anima sentiens ita sit concreta materię, atque mortalis sicut anima vegetalis, cur magis anima sentiens cognoscendi priuilegio à natura donata est, quam anima vegetalis, vt tam magnę diuersitatis causa conspicua fiat, duo consideranda sunt: primum, quęnam est causa, vt aliqua natura sit cognoscens. secundum vero, quęnam est causa, vt aliqua natura sit intelligens. porrò causa quare aliqua natura sit cognoscens, ea est: quoniam spiritaliter, specierumque sine materia est receptiua, vt ex Aristotele colligitur 3. de anima contex. 60. vbi rationem assignans, cur stirpes non sentiunt, neque cognoscunt, eam esse inquit, quoniam specierum sine materia receptiuę non sunt, itaq; natura, quę species sine materia est apta nata recipere, cognoscens est, cum itaq; anima

vegetalis spiritaliter non recipiat, eapropter anima vegetalis bruta est, & cognitionis expers. Anima verò sentiens. quoniam specierum sine materia, spiritaliterque est receptiua, vt 2. de anima contextu 121. Aristoteles declarauit, idcirco sensus est virtus, & natura cognoscens. sed licet sensus species absque materia recipere dicatur, prout non recipit albedinem, aut aliam sensibilem qualitatem cum materia, sed eius speciem, & imaginem, non secus ac cera, vt inquit philosophus loco nuper citato, non recipit aurum, aut ferrum, sed figuram auro impressam: non tamen non recipit speciem sensibilem absque conditionibus materię. quoniam speciem recipit singularem, & cum hic, & nunc, vt dici solet, hinc illa propositio orta est, sensus licet abstrahat à materia, non tamen abstrahit à conditionibus materiæ, ex quo sequitur, quod licet vegetalis, & sensitiua hoc habeant commune, quòd vtraque concreta est materię, atque mortalis, vegetalis tamen materiæ magis demersa est, & inuoluta. sensitiua verò à materia paulo eleuatior est, quoniam spiritaliter recipit. sed aduersus ea, quæ dicta sunt, ea sese offert dubitatio. quoniam aer, qui medium est, quo species coloris ad oculum deferuntur, colores spiritaliter recipit, & tamen non est natura cognoscens. igitur verum non est, quod sensus sit virtus cognoscens; quoniam spiritaliter recipit sensibiles qualitates, aut saltem dicendum erit, aerem quinetiam virtutem cognoscentem esse, soluitur, propositionem intelligendam non esse de natura recipiente spiritaliter dispositiuè, sed completè. iam verò licet aer colores spiritaliter reci piat, dispositiuè tamen recipit. & ueluti medium deferens, propterea aer non est natura cognoscens, sicuti sensus, qui non dispositiuè sensibilia spiritaliter recipit,

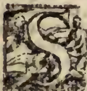
Cur, anima rationalis non solùm cognoscens, sed etiam intelligens sit.

ORRO causa cur aliqua natura sit intelligens vacuitas est, & carentia materiæ, vt 3. de anima contextu 15. Aristoteles declarauit, inquiens. forma abiuncta à materia secundum esse, non solũ intelligibilis est, sed etiam intelligens. econtrà verò formæ materiales, quæ potentia intellectæ in contextu 16. ab ipso vocantur, sunt intelligibiles tantum, non autem intelligentes. vt sunt formæ inanimorum corporum, stirpium, & animaliũ, sicut itaque materialitas causa est, vt forma non sit intelligens, ità ex opposito, immaterialitas causa est, vt aliqua forma sit intelligens. Hinc patere potest, cur anima rationalis non solum sit cognoscens, sed etiam intelligens. enimuerò prout spiritaliter recipi, cognoscens est. omnis enim à natura spiritaliter recipiens cognoscens est, vt antè dictũ est. prout verò abstracta est, & immaterialis intelligens est. intelligibiliaque recipit non solum vt abstracta sunt à materia, sed etiã à conditionibus, appendicijsq; materiæ. nã modus operandi insequitur modũ essendi. cũ autẽ ipse immaterialis sit, ei quoque immaterialis operandi modus correspondet, & econtra, cũ eius operandi modus abstractus sit à materia, & à materiæ conditionibus, eius quoque essentia à materia, materięque conditionibus abstracta esse debet; alioquin operatio esset supra essentiam. Hinc cognoscant, qui Alexanderũ insequuntur, an anima rationalis sit materialis, et e sinu materiæ traducta. Enimuerò asserere materialẽ esse, nil aliud est, quàm asserere animã rationalẽ non esse intelligentẽ, ac proindè intellectũ non esse intellectũ. quoniã si ex Aristotele loco citato, forma ideò est intelligens, quia est immaterialis, & econtra non est intelligens: quia est materialis, itaque si intellectus esset materialis vt aiunt, non esset intelligens. & ex consequenti, non erit intellectus. nec ad id confugere possunt, vt dicant Aristotelem accipere formas materiales, quæ organicæ sunt. cum inquit, formas materiales intelligibiles solum esse, non autẽ intelligentes. siquidem philosophus in contextu illo, ib, accipit formas materiales, quæ sunt potentia intelligibiles, iam verò formæ, quæ sunt potentia intelligibiles, sunt formę omnes, quæ ex materia traducuntur, sicuti ex aduerso formæ actu intellectę sunt formæ, quæ ex materia non dependent, sicut Deus opt & substantiæ separatæ,

paratæ, quæ ex se actu intellectę dicuntur. quoniam ex materiæ gremio non pendent, quibus omnibus sic explicatis, vnicuique iam causa patere potest diuersæ conditionis, quæ inter animę species reperitur, quodúe anima vegetalis omnino materiæ demersa est, sensitiua à materia paulo eleuatior, intellectiua verò à concretione materiæ libera, & soluta. & hic terminum habeant, quæ circa definitionem animæ, eiusque species ab initio expendenda proposita fuerunt.

Animantia omnia nutriuntur quousque viuunt.

SIC Naturæ lege sancitũ est, vt animantia omnia, quæ mortali conditione orta sunt, nutriantur, & adolescant. quod sanè præter id quod 2. de anima contextu 47. & primo de ortu contextu 41. declaratum est, ipsa rei euidentia ostendit. cæterum quia non satis conspicuũ est. Quid nutritio sit, à quoúe fiat. & an ad extremũ vsque diem continuè perduret; eapropter si hæc tria explicauero, studiosis rem ad modũ vtilem me facturũ existimaui. Et quò ad primum spectat, vt quid nutritio sit commodè inueniri queat; illud primo accipiendum est, in cunctis animantibus continuè aliquid effluere, atque dissolui, tametsi in animalibus id magis, quàm in stirpibus euidens, manifestumque sit. quamobrem ne cito contabescant, atque intereant, quod effluxũ est, rependi, instaurarique operæpretium est; verum quia id minimè fieri potest, nisi per appositionem, conuersionemque alicuius quod simile illi sit, quod effluxũ fuit. idcirco animantibus omnibus aliquid intrinsecus adijci debet, in substantiamque animantis conuerti, ex quo illud, quod exhaustum est, instaurari queat; hoc autem alimentum est, ex quo animantia nutriri dicuntur. Quò fit, vt nutritio nil aliud sit, nisi partis in viuentibus effluxæ, atque deperditæ, instauratio ex alimenti conuersione: quam etiam definitionem attulisse visus est Galenus prima Aphoris. parte com. 15. inquiens; nutritio est eius, quod euacuatur, repletio, hoc est, eius quod effluxũ est, instauratio, nutritionem quidem describens per id, quod formaliter nutritio est, enimuerò nutritio formaliter alimenti conuersio non est, sed partis effluxæ instauratio, tametsi absque alimenti conuersione fieri minimè possit, vnde cum aiunt, corpus nutriri, nil aliud est, nisi in eo quod effluxum, resolutumque

que est resarciri, sicut etiam alimentum nutrire, nil aliud est, nisi ex eo veluti ex materia dissolutam substantiam, vel quæ ei æquiualet aggenerari. quod sanè primo de ortu, & interitu contextu 41. his verbis Aristoteles indicauit, inquiens: nutrimentum vt potentia caro nutrit. Hinc vnicuique ratio patere potest, cur corporibus cælestibus, inanimisque corporibus nutritio tributa minimè fuerit. cum enim in cælestibus corporibus nihil quicquàm secundum substantiam dissoluatur, & effluat, cum ab alteratione, & ab interitu sit prorsus liberum, & immune, in ipsis nihil rependi, instaurarique debet, quapropter ipsis nutritio nullo pacto necessaria fuit, similiter cum ex inanimis corporibus nihil, aut certè pusillum, vt ferè nihil sit, dissoluatur; nihil in eis instaurari debet, ac proindè in eis aut alimenti, aut nutritionis nulla necessitas fuit. & licet quandoque ignem nutriri Aristoteles enunciauerit, id secundum analogiam, & similitudinem intelligi debet. solum itaque stirpibus, & animalibus accommodata fuit. quoniam autem nutritio partis iam consumptæ instauratio est, à generatione, quæ altera viuentium est operatio non re, sed solùm ratione distinguitur. secundum scilicet diuersitatem totius, & partis. Nutritio enim partis substantiæ viuentis generatio est: vt generatio portionis carnis iam consumptæ. generatio verò totius carnis, totiusque substantię viuentis productio est. & ideò licet utraque ad substantiam terminetur: quia tamen illa ad substantiam alteri iam per se consistenti adhærentem, hæc verò ad totam substantiam. & per se solitarieque consistentem terminatur; duæ uiuentium constituuntur operationes diuersæ. illaque aggeneratio, hæc verò generatio absolute appellatur, vnum autem hoc in loco animaduertant studiosi, quod mihi non reticendum esse existimaui; quod licet nutritio absque concoctione haud fieri possit, concoctio tamen non est: sed inter se maximè disiunguntur. quoniam nutritio est substantiæ viuentis consumptæ partis per alimenti conuersionem instauratio, ac proindè intrinsecus nutritionis terminus substantia est. Concoctio verò vt 4. meteo. cap. de concoct. docuit Aristoteles. perfectio est à calore naturali & proprio ex oppositis passiuis, vtpotè terminatio passiuarum vt humidi, & sicci, ex oppositio, videlicet ex esse interminato facta à calore, vt infra latiùs explicabitur, ac proindè concoctio alteratio est. cuius terminus intrinsecus accidens est: non autem substantia, nisi extrinsecè, vt chilus, & sanguis, quæ partes uiuentis substantiæ non sunt; sed futuræ per ipsorum conuersionem in carnem & ossa. Vndè satis imprudenter Horatius Augenius primo suarum epistolarum medicinal: libro, epistola secunda asseruit concoctionem alimenti conuersionem

nem esse in propriam viuentis corporis substantiam. nam si hæc concoctio vis essentia est, quonam pacto stabit hæc concoctionis definitio ea, quæ ab Arist. tradita est. Concoctio scilicet perfectio est à calore naturali ex oppositis passiuis: quam sanè paulò inferius illustrans inquit. Concoctio terminata humiditas est, sicuti ex aduerso, inconcoctio, imperfectio est, & interminata humiditas. præterea cum cibaria in ventriculo concoquuntur huiusmodi concoctio non est alimenti in propriam viuentis corporis substantiam commutatio: sed in chilum, & cum hic ad hepar deuehitur, ibique plenè conficitur, (admissa pro nunc medicorum sententia) chili concoctio non est in viuentis substantiam conuersio, sed in sanguinem, qui plenè etiam concoctus vltimum alimentum est, & in uiuentis substantiam conuertitur. tandem dicat obsecro, si concoctio alimenti est in viuentis substantiam transmutatio, cū alimentum in substantiam viuentis commutari non possit, neq; ex eo substantiæ viuentis pars vllo pacto generari, nisi rectè alteretur humidumque alimenti, vt inquit Aristoteles. terminetur hæc alteratio, humidique terminatio, quid erit? dicet forte, vt omnia præpostere dicantur, hæc nutritio est. alimenti verò in substantiam viuentis transmutatio concoctio est, quamobrem, vt anteà decretum fuit, concoctio humidi interminati perfectio est, à naturali, proprioque calore. Nutritio verò partis substantiæ uiuentis instauratio, ex alimento iam concocto, & in substantiam conuerso, à quo autem nutritio fiat sequenti cap. explicabitur.

De effectrice nutritionis causa.

QVID nutritio sit iam satis, vt arbitror, explicatum fuit. quoniam verò non ità conspicuum est, à quo, vt ab effectrice causa nutritio proficiscatur; eapropter id explicandum est. Putarunt stoici nutritionem à natura, & forma, quæ anima non est, ab effectrice causa prouenire, ac proinde nutritionem, & auctionem neque inter vitæ gradus recenseri, neque stirpes, quibus istha|c insunt opera vitam degere; & animatas esse. Sed natura, quæ infra animam est, regi & conseruari. ea fortasse ratione persuasi, quòd huiusmodi virtus, à qua nutritio promanat, absque vlla cognitione operetur, agentisque

naturalis conditiones habeat, ita vt animæ rationem nequaquã habere videatur, sed hæc à veritate abhorret, & ab Aristotele secundo de anima contex. 41. hac ratione reiecta fuit. Nutritio, & augumentatio secundũ omnes diametros, & secundum contraria loca efficiuntur. stirpes enim & animalia; & sursum, & deorsum; ante, & retro; in dextram, atque in læuam partem; aluntur, & augentur. igitur nutritio, & augumentatio, à virtute, & forma, quę non est anima minimè proficiscuntur. consequentia ex eo deducitur. quoniam nulla forma, quę anima non est, agit secundum contraria loca, sed ad vnam tantum differentiam positionis determinatur, & agit, vt de elementorum forma. deque mixtorum omnium inanimorum natura sensus ipsi vel apertissimam fidem faciunt, & licet non ità conspicuum sit nutritionem secundum quamlibet positionis differentiam fieri, id tamen ipsa augumentatio docet, quæ fit secundum contraria loca, & in ea quæuis pars aucti augetur, cum enim augumentationi vsque adeo necessaria sit nutritio, vt citrà huius opem compleri minimè possit, vt 2. de anima contextu 47. docuit Aristoteles; eapropter si augumentatio fit secundum contraria loca, & quęuis pars augetur, nutritionem quoque secundum contraria fieri loca, quamlibetùe viuentis partem nutriri operæpretium est. idcirco Aristoteles 2. de anima contextu 14. ostensurus vegetabilia omnia vitam degere, fundamentum non desumpsit ex eo, quòd secundum loca contraria nutriantur, sed ex eo, quod quoquo versum, & secundum omnes positionis differentias augentur. quod sanè euidentius erat. ex quo & secundum omnem partem nutriri statim ostensum erat. & hęc methodus est, & via ad ostendendum nutritionem, & incrementum, neque à calore primum neque ab alia virtute infra animam prouenire posse. siquidem actio, quę per se secundum omnem positionis differentiam perficitur opus quidem non est naturæ infrà animas existentis, sed superioris virtutis, & aïæ. quo fit, vt cũ nutritio, & incrementũ secundum omnem positionis differentiam administrentur, ab anima, vt ab effectrice causa proficiscantur. Hinc Aristoteles eodem contextu nutritionem, & incrementum inter vitę gradus recenseri, stirpesùe quibus hæc insunt opera viuere, & animatas esse, deduxit. & licet huiusmodi virtus, quę nutritionis & incrementi causa est; absque cognitione, & secundum agentis naturalis conditiones, vtpotè primis qualitatibus operetur, non propterea animę rationem subterfugit. quoniam secundum omnes positionis differentias operatur. illud quidem verum est, naturæ infrà animam, agentisque naturalis instar, imaginemque habere, prout absque cognitione & per qualitates primas sua munera exercet. Quod sanè considerans Galenus sentire & monere animæ opera, nutritionem verò,

& incrementum naturæ opera appellauit, non quia ab anima non proficiscantur, sicuti sentire & mouere secundum locum: sed quoniam nutritio, et incrementum ab anima vegetali per modum naturæ proueniunt. quoniã absque cognitione & non secus, ac natura infra animam operatur sentire autem, & mouere. quoniã ab anima sentiente per modum animæ promanant. quoniã cũ cognitione administrantur. propterà animales operationes à Galeno appellatæ sunt, neque hac in re Galenus, & Aristoteles inter se dissentiunt; tametsi verbis dissidere videantur. An verò nutritio continuè fiat, iam iam explicare aggredior.

An in viuentibus nutritio semper fiat.

TERTIVM hoc problema, quod excutiendum proponitur, duplicem sensum habere potest, primus quidem est. an nutritio ad supprẽmum usque vitę diem perduret, aut potius ad certũ quoddã tempus administrentur. Alter sensus est. si toto vitę curriculo ad postremum vsque diẽ persistit: An absque vlla quietis intercapedine fiat, ità vt motus quidam continuus sit, & nulla quiete interceptus. Iamuerò secundum priorem sensum non ambigitur. quoniam certum est nutritionem vsq; ad obitum, & vltimum vitę diem persistere, quod sanè primo de ortu & interitu contextu 41. Aristoteles declarauit. inquiens, animantia non semper augentur, sed ad certum vsque tempus. at semper aluntur, quousque vitam degunt. sed dubitatio est, an semper fiat, ità vt continuè, & absque vlla quietis intercapedine in viuentibus administretur. Marsilius primo de generat. quæst. 14. putauit nutritionem in viuentibus continuam non esse, sed quandoque intermittit, & quiete interceptam esse, quod ità persuadere conatur, si in viuentibus interdum contingat calorem naturalem ità debilem, imbecillumque factum esse, vt non amplius, quem ad gradum vt tria resistens adijciatur. profectò calor alimentum hoc neque conuertere, neque transmutere poterit. siquidem transmutans, & corrumpens patientis resistentiam euincere, & superare debet. quòd si calor tunc temporis alimentũ in uiuentis substantiam non commutabit. igitur corpus ipsum non nutrietur & ex consequenti tunc temporis nutritio quiete intercepta erit, vitaque persistet. quoniam adhuc aduersę dispositiones introductę non sunt, cum

quibus viuentis corporis forma consistere non possit. Secundo ex ijs animalibus id ostendit, quę per hyemem in latebris terræ recondita iacent, quæ cum per ea tempora alimentum non assumant, non nutriuntur. cum nutritio absque alimento nullo pacto fieri possit. quod etiam 2. de anima, contextu 14. Aristoteles his verbis edocuit: animantia nutriri, quousque nutrimentum habere possunt. tandem animalia interdum quodam efficiuntur morbo, qui atrophia nuncupatur. hoc est nutritionis priuatio; igitur quandoque animalia non nutriuntur. & tamen viuunt. itaque nutritio licet ad extremum vsque vitę diem perduret, continua tamen non est. sed quandoque cessat. & intermittitur. sed hæc sententia falsa est. & quamuis plurimi ex Aristotele id se demonstrare arbitrentur 2. de anima contextu 14. & primo de generat. contextu 41. vbi inquit. viuentia semper, & vsque in finem nutriri, at non semper augeri. attamen ex his aduersus Marsilij sententiam nihil concludunt. siquidem cum philosophus ait viuentia semper nutriri, non intelligit continuè, & absque vlla intercapedine nutriri, ità vt illa dictio (semper) continuitatem nutritionis significet. sed intelligit semper nutriri: hoc est ad extremum vsque vitæ diem, & non ad certum aliquod tempus, sicuti viuentia augentur: quod ex eo ostendi potest. quoniam philosophus primo illo de generat. contextu 41. nutritionem ab auctione contradistinguens, inquit, viuentia semper nutriuntur, sed non semper augentur, iam verò sicuti semper augeri negatur de viuentibus, ità de eisdem affirmatur semper nutriri, sed augeri semper de viuentibus negatur. quoniam non ad extremam diem, sed ad certum vsque tempus adaugentur, ergo semper nutriri de eisdem affirmatur. quoniam vsque in finem vitę, & non ad certum vsque tempus nutriuntur, perperam itaque ex hisce locis ferè communiter interpretes colligunt nutritionem in viuentibus continuam esse, cum Aristoteles solum intelligat nutritionem, non ad certum tempus compleri, sed vsque ad obitum ad auctionis differentiã perdurare, neque etiam quicquam nonnulli nostri temporis recentiores concludunt, cum nutritionem ex eo continuam esse demonstrare conantur. quoniam cum assiduo fluore varijs ex causis tum internis, tum externis humida viuentis substantia dissipetur, assiduè quinetiam & continuã instaurari debet: alioquin si non continuè quod effluxum, exhaustumque est, resarciretur, sed aliquo temporis interuallo intermissio fieret, vita statim deficeret, & calor incontinenter euanesceret. sed hæc ratio nullius momenti est, vt paulo inferius ostendam, cum continuæ nutritionis necessitatem explicabo, eapropter alia ratione Marsilij

senten-

sententia reijcitur, ea autem est, nutritionem ab altrice anima, & à calore naturali, quæ agentia naturalia sunt, proficisci. cum autem naturalis agentis ea sit conditio, & natura, vt approximato sibi passo in illud necessario agat, eapropter cum in viuentibus aut nutrimentum externum, quod assimitur, aut internum, quod sanguis est, aut humor sanguini proportione correspondens calori naturali propinquum, præstoque sit; idcirco calor naturalis in alimentum continuè agit, illudque transmutat: ac proindè continuè nutrit, reficitque, quod exhaustum fuit, idq; aut vlterius aut parcius secundum vires, & robur ipsius caloris, vnde asserere nutritionem continuam non esse, nil aliud est, quàm asserere agens naturale, caloremque naturalem patienti, alimentoque propinquum esse, & in illud non agere, quod cum falsum sit, falsum quoque est asserere nutritionem in viuentibus ab altrice anima, & à calore naturali continuè non administrari, & licet augumentatio ab eodem calore fiat: non tamen augumentatio semper continuèque efficitur: quoniam calor non semper idem robur, easdemque retinet vires, vt amplius, vberiusque restituere possit, quàm id, quod effluxum fuit, sicut augumentatio exposcit. Maius enim caloris robur ad augumentationem, quàm ad nutritionem requiritur: quoniam licet in viuentibus diminutio fiat, vt senio contiguit, adhuc nutritio administratu,r quoniam caloris vires satis ad nutriendum sunt, & aliqua ex parte ad instaurandum, quod deperditum est, quæ non sufficiunt ad augendum. Qua in parte illud animaduertant studiosi, in quo ferè communiter philosophos labi animaduerto, quòd continuæ nutritionis necessitas ex vitæ conseruatione minimè dependet, ita vt vita, quæ animæ in corpore permansio est, absque nutritione ne vllo quidem temporis momento persistere possit, sed cessante aliquo pacto nutritione statim vita deficiat, & anima à corpore diuellatur: quoniam etiam si nutritio per poßibile in viuentibus breui aliquo temporis interuallo intermitteretur, adhuc vita persisteret, & anima in corpore conseruaretur quod ita ostendo, anima sub quolibet gradu, & mensura calidi, & humidi in corpore consistit, sed præfinitam quandam mensuram amborum exposcit, vt in corpore conseruetur, supponatur autem mensuram hanc calidum, & humidum secundum tres gradus, & numeros esse, tunc puerũ accipio in quo calidũ, et humidũ secundũ sex gradus reperiantur, si in eo nutritio per dimidiã horã per possibile intermitteretur, aut vita deficeret, aut non: primũ quidẽ dici non põt: quoniã eo breui tẽporis spatio ẽt si duo gradus calidi, & humidi dissoluerẽtur, adhuc quatuor grades supersunt, quibus uita, pariter, & ãĩa in corpore cõseruari poßũt, igitur intermissa nutritione

adhuc

adhuc vita persistere potest, itaque vt nutritio continua sit ex vitæ necessitate minimè dependet, cum aliquo pacto possit nutritio feriari, & vitam adhuc superesse vt dictum est. sed continuę nutritionis necessitas ex conditione agentis dependet, à quo nutritio administratur. cum enim nutritio ab altrice anima, & à calore innato, quæ agentia per naturam sunt, quorum ea est conditio, ut cum eis patiens propinquũ fuerit, necessariò in illud agat, eapropter cum uegetali animæ, & calori alimẽtum toto vitæ curriculo aut externum, aut internum continuè adiectum proximumque sit, continuè circa illud uersantur, illudque in uiuentis substantiam, quo ad fieri potest, continuè transmutant, & ex consequenti continuè corpus ipsum enutriunt. Illud quidem verum est ex uitæ conseruatione, ut ex fine nutritionis, necessitatem pendere; quoniam absque nutritione uita diu superstes seruari non potest: sed continuę nutritionis necessitas non ex uitæ conseruatione, sed ex agentis conditione dependet. ut antea dictum fuit, quibus sic explicatis, nunc Marsilij rationes breuiter expendamus, & ad primam dicimus, quòd si in uiuente calor sub ea conditione ponatur, ut amplius agere non possit, quàm ad gradum, ut tria, eique alimentum, quod tantundem habeat resistẽtię adijciatur, calor innatus cum non dominetur, neq; alimenti resistentiam superet, totum alimentum non transmutabit, sed aliquam eius portionem solum conuertet, qua sic conuersa, & alimenti resistentia imminuta, quasi ualidior, factus paulatim residuum in partis substantiam commutabit, atq; ita corpus enutriet, ad secundam autem rationem ab ijs animalibus desumptam, quæ per hyemem in latebris degunt, qua aliquando persuasus Auerroes 2. de anima com. 5. dixit, uegetalem animam quandoque à nutritione feriari, & requiescere, dicimus, quòd huiusmodi animalia tametsi nutrimentum externum non assumant, nutrimento tamen aluntur interno, quod qui dem per ęstatem uoracius acceperunt, quod cum caloris imbecillitate concoquere non potuerint, humoris indigesti colluuies quędam in eis colligitur, in cuius coctionem dum in latebris degunt, naturales calor potissimum incumbit, & concoquit, atque ex eo, huiusmodi animalia nutriuntur, sicut ẽt in senio confectis hominibus contingit, in quibus prę caloris imbecillitate multa phlegmatis copia coaceruatur, quod paulatim à calore decoquitur, & ex eo nutriuntur, propterea senes facilè ieiunium ferre ab Hipp. prima aphoris. parte memorię proditum est: cum nutrimentum habeant internũ, quo nutriri possunt, & hunc in modum illud Aristotelis dictum 2. de anima contex. 14. intelligi debet: cum inquit: animantia tandiu nutriri, quandiu nutrimentum habent tam internum, quàm externum. Nec efficit instãtia de atrophia: nam in hoc morbi genere, non penitus nutritio aufertur, nec

primatio

priuatio nutritionis appellatur, quia ex toto ablata nutritio sit: sed quoniã diminuta nutritio est, imperfectaque nutrimenti assimilatio efficitur tripliciter enim actio lędi, aut auferri dicitur, vel ablatè, vel deprauatè, vel diminutè, licet ergo in atrophia perfecta nutritio non sit, imperfectè tamen reperitur, prout ex alimento aliquo pacto humida substantia, & calor reparantur, ita quod nutritio indifferenter sumpta vt pefectè, vel imperfectè administratur, continua est, & absque vlla prorsus quiete ad extremum vsque vitę diem perdurat.

Quæ, & quot vegetalis animæ opera sint.

NVTRITIONEM vegetalis animæ opus esse superius à nobis ostensum fuit, an verò præter hanc alia extent eius opera, & si alia sunt, quæ & quotnam sint, vndeúe ipsorum sumatur necessitas, quisúe ordo, & series inter ipsa reperiatur, nunc à nobis excutiendũ proponitur. Quò ad primum, Aristoteles 2. de anima cont. 34. vegetalis animæ operationes statuens inquit, eas eße generare, & alimento vti, sub hac quidem secunda, quę est, alimento vti, nutrire, & augere, simul comprehendens: quoniam cum anima in his duobus administrandis operibus alimenti conuersione vtatur, ex qua nutritio, & augmentatio fiunt, hæc verò cum affluentius, vberiusque alimentum eo conuertitur, quod consumptum fuit. eapropter nutrire, & augere communi hac voce, vtpotè, alimento vti, complexus est: in generatione verò: quoniam alimento non vtitur, sed id quod superfluum, alimentique excrementum est: siquidem in generatione semine vtitur, quod alimentum non est, sed vltimi alimenti vtile excrementum, idcircò generationem alimento vti non appellauit, tres itaque erunt vegetalis animæ functiones, & opera, nutrire, augere, & generare, quòd autem auctio opus animæ sit, & quidem vegetalis ex eo ostendi potest: nam auctio in viuentibus nutritionem consequitur, cũ absq; nutritione, alimentique conuersione fieri minimè possit, cum autem nutritio fiat ab anima vegetali: igitur auctionem ab eadem proficisci necessariò dicendum est. præterea auctio in viuentibus ab interno principio, & secundum omnem positionis differentiam efficitur: igitur auctio ab anima proficiscitur.

ciscitur. siquidem actio secundum contraria loca non naturę infra animam, aut virtutis elementarijs, vtpotè quæ ad vnam tantum positionis differentiam determinetur, sed animæ actio est, qua ratione vsus fuit Aristoteles 2. de anima context. 14. quod verò vegetalis animæ opus sit, inde patere potest, quòd auctio in stirpibus reperitur, quibus sola inest anima vegetalis: igitur ab hac auctio proficiscitur, eiusque munus est, eiusdem quoque generationem opus esse hinc perspicuum esse potest. quoniam viuentium generatio opus est summè præcipuum, maximeque à natura intentum, cũ per hanc viuentia æternitatem, esseque diuinum, quo fieri potest, consequãtur, quod per nutritionem, & auctionem minimè contingit, quòd si nutritio, & auctio ab anima proficiscuntur: igitur & ab eadem generationem, quę illarum finis est, & intenta magis, prodire necesse est, quò etiam tendit Aristotelis ratio 2. de anima contex. 34. cum inquit: naturalissimum opus viuentium est quæcunque orbata non sunt, aut sponte nata sibi simile procreare, quasi dixerit, si nutritio, & auctio ab anima fiunt, ergo moltò magis generatio, cum hæc opus sit magis præcipuum, magisque à natura intentum, ab anima proficiscitur. ità vt Aristotelis ratio à minori ad maius esse videatur. sed aduersus id, quod dictum est, nonnullæ occurrunt difficultates: quoniam generatio viuentium quandoque fit à Sole, & à calore cælesti, ut cum mures, & ranæ ex limosa terra, oriuntur. interdum verò à calore mixti putrescentis, vt cum vermes ex putrescente cadauere innascuntur. in quibus anima vegetalis non reperitur. igitur viuentium generatio vegetalis animæ opus proprium non est, nec ab ea solum proficiscitur: accedit, quod viuentium generatio, vt 2. de ortu animal. cap. 3. docuit Aristoteles à calore, qui semini inest, efficitur, qui animа vegetalis non est, nec ei anima uegetalis coniuncta est, cum semen corpus organicum non sit, cuius, ex 2. de anima contex. 6. anima actus, & perfectio est, vt his breuiter occurrere valeamus, animaduertendum est. duplicem viuentium generationem esse, alteram quidem quæ medio semine efficitur, reliquam verò absque semine, & ex putrescente materia. iam uerò non omnis viuentium generatio uegetalis animæ opus proprium est, ab eaque originem ducit. sed ea tantum, quæ medio semine absoluitur, ita vt ista conuertantur, anima vegetalis medio semine generat, omnisq; generatio, quæ medio semine fit, vegetalis animæ opus proprium est. verum hæc non eodem modo, parique conditione in cunctis animantibus generandi principium est. in quibusdam enim sibi simile secundum speciem generandi principium est: in quibusdam verò nequaquam, vt in ijs, quæ spontè, & ex putrescente materia nata sunt, quod sanè 2. de anima contex. illo 34. Aristoteles significauit inquiens, naturalissimum opus

viuen-

viuentium est, quæcunq; nec orbata, aut mutilata sunt, nec sponte orta, sibi simile procreare, hæc enim licet sibi simile secundum genus procreent, simile tamen secundum speciem minimè generant, vt octauo de histo. animal. cap. primo, & primo de ortu etiam animal. capit. 1. clarißimè Aristoteles declarauit, ita vt anima vegetalis sibi simile vel secundum genus, vel secundum speciem generandi principium sit. in his enim quæ ex putri materia orta sunt simile secundum genus generandi principium est, in his verò, quæ ex semine nata sunt simile secundum speciem generandi principium est. & hoc pacto vegetalis animæ definitio 2. de anima context. 48 ab Aristote. tradita intelligenda est, cum inquit. Vegetalis anima sibi simile generandi principium est. Vnde præter id, quod anima vegetalis à forma differt inanimatorum: quoniam anima vegetalis medio semine, quod vt materiam sibi ministrat, & parat. forma verò elementorum per actionem, & passionem immediatè generat, nec materiam, ex qua generant, sibi producunt: differt etiam penes hoc: quoniam forma elementorum semper sibi simile secundum speciem generat. Anima verò vegetalis non semper sibi simile secundum speciem procreat, sed quandoque simile tantum secundum genus, vt dictum est, quibus sic acceptis allatæ dubitationes facilè diluũtur. & ad primam quidem dicimus, viuentium generationem, quæ ex putri materia exoriuntur, vegetalis animæ opus non esse, nec de ea Aristotelem intelligere, tametsi illa viuentium generatio ab animato corpore, vt à cœlesti corpore proficiscatur. Neque negotium vllum facit secunda, siquidẽ viuentium generatio, quæ ex semine oriuntur, à calore proficiscitur in semine existente, sicut ab animæ instrumento, quæ licet in semine actu non reperiatur virtus tamen ipsius, à qua semen decisum est, calori cõiuncta est, cuius vi, & ope calor membra efformat, animantiaq; producit, quod sanè 1. de ortu ani. ca. 1. his verbis Arist. declarauit, semen uirtute generãtis agere dicitur, quod quidẽ iã separatũ est, desiitq; esse. quod sanè reb. admirabilib. persimile est, in quibus mouens inest, quod mouet aliquid, & mox quiescit, relinquiturúe, quod mouet, mouetq; eo motu, quẽ à morte acquisiuit. sic & in natura: cũ n. id à quo semẽ conficitur uim semini tribuerit, quę materiã ad perfectionẽ, & procreationẽ mouet, semen relinquitur secundũ eã uim mouens. quãobrẽ necesse nõ est, ut generãs tangat id, quod mutatur semẽ s. vsq; in finẽ. sed satis est in principio. Hæc Arist. Vnde anima uegetalis, vt productiua seminis, sibiq; materiã pro generationẽ parans in viuente actu reperitur. ut verò generationis causa effectrix, & viuentiũ procreatrix in semine virtute adinuenitur: quamobrẽ ab anima, ut à præcipua causa, à calore uerò semini inexistente sicut ab instrumento viuentium generatio ex semine proficiscitur,

ceterum his omnibus vegetalis animę administrandis operibus alimentum, vt materia inseruit; tametsi non secundum eandem rationem ad hæc tria obeunda munera concurrat. respectu enim nutritionis, vt substantia concurrit. nam cum nutritio sit substantiæ iam effluxæ restauratio, substantia verò non nisi ex substantia restaurari, generarique possit, ideo nutritio ex alimento, vt substantia efficitur. quod primo de gener. contex. 41. his verbis Aristoteles indicauit, inquiens: alimentum, vt potentia caro nutrit, & vt hoc aliquid est, respectu verò auctionis concurrit, vt quantum. cum enim auctio sit maioris quantitatis adeptio, maius autē quantum ex quanto consurgat, ideo auctio ex alimento, vt quantum efficitur, quod etiam loco citato Aristoteles declarauit, inquiens, alimentum vt quantum auget: quomodo autem generationi inseruiat, licet Aristoteles non declarauerit sed 2. de anima context. 4. cuius generationi inseruiat solum declarauerit dicens. alimentum generationis principium non est eius, quod alitur, sed similis ei, quod alitur, tamen dici potest. alimentum generationi inseruire, vt superfluum est, & à nutritione redundans. id enim quod exuberat in semen conuertitur, & ob id Aristoteles primo de ortu animal. cap. semen definiens inquit, excrementum esse vltimi alimenti vtpotè sanguinis, sicut etiam calor licet ad hæc eadem opera obeunda necessario requiratur, non tamen respectu omnium paribus viribus, eademque mensura concurrit respectu enim auctionis maior vis, potestasque caloris, quàm respectu nutritionis requiritur: quoniam cum in auctione vberius illud sit, quod instaurari debet, quàm illud, quod effluxit, quod in nutritione certè non contingit, in qua aut æquale, aut minus esse potest, eapropter auctio maius caloris robur, & vires, quàm nutritio exposcit, quibus omnibus sic explicatis, iam satis patere potest, vegetalis animæ operationes numero ternario constitutas esse, nunc secundum in ordine prosequamur.

Unde trium vegetalis animæ operationum necessitas desumantur.

EGETALIS animæ tria extare opera hactenus osten sum fuit, nunc verò vnde horum trium operum necessitas desumatur, considerandum est. porrò in viuentibus tria necessaria sunt, conseruatio indiuidui, idonea quantitas ad operandum, & conseruatio speciei. Nam cum in viuentibus substantia assiduo fluore varijs ex causis continuè dissipetur: si aliquo temporis interuallo conseruari debet, illud, quod effluit rependi operæpretium est: quoniam verò eius, quod effluxum est, instauratio nil aliud est, nisi nutritio, idcircò viuentibus omnibus, quò longius conseruentur, nutritio necessaria fuit: quoniam verò viuentia non solum cõseruari, sed etiam propria munera obire debent. hæc autem præstare minimè possunt, nisi cõuenientem magnitudinem habeant, quàm cum à primordijs generationis varijs ex causis, præsertimque ex exigua materiæ, & seminis quantitate habere minimè potuerint, temporis cursu eam acquirere debẽt. cum autem illam non nisi per auctionem acquirere valeant, idcircò viuentibus omnibus auctionem accommodari operæpretium fuit, vt per ipsam in ampliorem molem porrigerentur. indeque veluti robur, & firmitatem quãdam acquirerent, ac propterea suis muneribus fungerentur. quo fit, vt auctio non formæ in materia conseruationem, sed viuentis opera, veluti finẽ, respiciat. cum enim forma viuentis à primordijs generationis sub ea materiæ magnitudine introducatur, & conseruetur, igitur ad formę conseruationem ea materiæ quantitas satis esset, alioquin forma sub ea materia quantitate genita non esset. vnde nutritio substantiam uiuentis formęque in materia conseruationem respicit, & licet substantia, quæ nutritione acquiritur quanta sit, quando substantia materialis absq; quantitate consistere nequeat, nutritio tamen substantiam non respicit, vt quantitatẽ habet, sed vt substantia tantum est: & hoc illud est, quod obscuris verbis dicere uoluit Aristoteles primo de gener. contex. 4. cum inquit, [Hæc autem species sine materia, ut immaterialis quædam potentia, in materia, est.] quorum uerborum sensus non ille est, quem eo loci attulit D. Thomas, sed germanus intellectus hic est. quòd forma, quæ nutritione acquiritur, in materia quidem est, & quantitate coniuncta: tamen vt nutritionis terminus est, sine ma-

ne materia, & quantitate esse dicitur, prout non quo materiam quantam habet, sed solum, vt substantia est, nutritione acquiritur. auctio verò ad idoneam quantitatem ad viuentis opera probè administranda respectum habet. tandem cum viuentia caduca, & mortalia sint, nec secundum indiuiduum æternitatē consequi possint. necessarium esse videbatur, ne immortalitatis appetentia, quæ ipsis inest, sicut & alijs quibusque rebus, penitus esset inanis. neue viuentium species quandoque deficerent, vt secundū successionem, & secundum speciem saltem ęternitatem consequerentur. verum quia neque species conseruari, neque viuentia secundum successionem æternitatem poterant adipisci, nisi per generationem, eapropter viuentibus generatio necessaria fuit, eisque à natura tributa, vt quod singulari substantiā seruari non poterat, specie saltem persisteret, hinc vsu venit, vt vnumquodque indiuiduum cum mortale, dissolubileque se sentiat, aliud sibi simile oportet in suum locum reponere, in quod languidam, & inclinantem vitam suā quodammodo conferat, & per quod ope generationis, quasi repuerascens, & renouatum perpetuum quodammodo fiat, atque æternum, quod quidem 2. de anima contex. 34. his verbis Aristoteles declarauit, [naturalissimum opus viuentium est, quæ lacessita, aut sponte orta nō sunt, tale quale ipsum est, procreare, vt semper sint, conditionemque, quò ad possunt subeant diuinam, quam sanè appetunt vniuersa; ipsiusque gratia agunt omnia, quæ secundum naturam agunt,] quamobrem cum hęc tria viuentibus necessaria sint, salus nimirum, & incolumitas indiuidui, idonea ad operandum magnitudo, specieique conseruatio, hinc vnicuique causa patere potest; cur vegetalis animæ operationes numero ternario constitutæ sint, & non plures, neque pauciores extiterint. quarum duę, vt nutritio, & auctio ad indiuiduum spectant, tertia verò vt generatio ad speciei conseruationem attinet.

Inter

Inter vegetalis animæ operationes quis ordo reperiatur, explicatio.

Vt ea omnia exequamur, quę de vegetalis animę operibus ab initio tractare polliciti sumus, agè modo quæ series, quisúe ordo inter ipsa reperiatur explicemus. cęterũ quia inter huiusmodi opera duplex ordo spectari potest, vnus quidem originis, alter verò perfectionis, de ordine quidẽ originis, nulla prorsus dubitatio est. siquidem clarius est, quàm aut vlla egeat explicatione, nutritionem via originis auctionem praire, cum auctio absque nutritione, alimentique conuersione in viuentis substantiam absolui minimè possit. & similiter vtramque generatione priorem esse, cum generatio absque, eo quod in nutritione exuberat alimento, decentique magnitudine per auctionem adepta haud fieri queat; sed de ordine perfectionis dubitatio est, quod nam istorum operum perfectius, & excellentius sit ex præsertim inter nutritionem, & generationem dubitatio versatur, omissis hac in re inanibus argumentis, quibus vltro, citroque alijs satis inutiliter vti consueuerunt, quæ veritatis contemplationi non satis conuenire videntur, propositam difficultatem ità dissoluimus, inter vegetalis animæ opera generationem ordine perfectionis priorem esse nutritioneque, & auctione multo perfectiorem, præstantioremque esse itaque sicuti cæteris origine posterior est, ità sit perfectione prior, cuius problematis veritas ex his ostendi potest, & primo sic: finis ijs, quę sunt ad finem nobilior, & præstantior est. non enim vltimum finis est, sed id, quod optimum, & perfectum est. vt 2. physico. contextu 22. docuit Aristoteles. iam vero generatio nutritionis, & auctionis finis est, igitur generatio nutritione, & auctione præstantior est, minor ex Aristo. ostenditur 2. de anima contextu 49. vbi cum anteà vegetalem animam per nutritionem definiuisset, ostendens multo decentius esse ipsam per generationem definire, inquit, à fine vnumquodque denominari iustium esse, cum autem generatio aliarum vegetalis animæ operationum finis sit. Igitur vegetalis anima per generationem definienda est, quod sanè facit eo cont. inquiens. anima principiũ est generandi tale, quale ipsum est, quod animã habet. generatio itaq; nutritionis, & auctionis finis est, igitur vtraque pręstantior dici debet. insuper, actio, qua nobilior acquiritur finis, nobilior certè censeri debet. iam uerò generatione longè nobilior, quàm nutritione finis acquiritur: siquidem generatione

esse

esse perpetuum, & sempiternũ ſcundum ſpeciem viuentia acquirunt, quod certè nutritione non contingit, qua ſolũ viuentia ad certum quoddã ſtatutumque tempus conſeruantur. igitur generatio nutritione multò pręſtantior exiſtit. tandem ipſius pręſtantia ex his, quibus conuenit facilè confirmari poteſt. enimuerò nutritio viuentibus omnibus ſiue imperfecta, orbataque aut ſponte genita ſint, conuenit, ſibi ſimilis autem generatio, neque imperfectis conuenit, vt ijs, quę neque membrorũ robur, neque idoneam magnitudinẽ habent, neque mutilatis, & ſponte natis, ſed ſolum ijs, quæ perfecta, & mutilata non ſunt. nam eodem authore Ariſtotele 4. meteo. cap. de maturatione, perfectum eſt, quod tale, quale ipſum eſt procreare poteſt. itaque generatio nutritionem pręſtantia antecedit, nec illud ſilentio pertranſibo, quòd nutritione pars ſubſtantiæ viuentis acquiritur. generatione verò totum in diuiduũ, totaque ſubſtantia per ſe conſiſtens. iam uerò totum eſt pręſtantius parte. quoniam vt philoſophus inquit 2. phy. cont. 31. partes rationẽ materiæ, totũ uerò formę rationẽ habet, ſicut itaque forma nobilior eſt materia ità totũ eſt præſtãtius parte. igitur generatio, qua tota acquiritur ſubſtantia, nutritione nobilior eſt, qua ſolum pars viuentis ſubſtantiæ adipiſcitur. & proindè quia generatio inter opera vegetalis animæ opus pręſtantiſſimũ eſt. naturaliſſimum viuentiũ opus hoc eſt à natura maximè intentũ, loco ſuperius citato ab Ariſt. appellatur. quo enim opus aliquod pręſtantius eſt. eò magis à natura intentum eſſe dicitur, & licet nutritio ſit generationis baſis, & fundamẽtum, cum citra opem nutritionis generatio abſolui minimè poſſit. & ſublata nutritione ſtatim generatio collabatur, non propterea nutritio generatione præſtantior dici debet. enimuerò ſenſus tactus in animalibus aliorum ſenſuum radix, & fundamentum eſt. non propterea ſenſus tactus ſenſu viſus, & auditus pręſtantior eſt. illud enim potius neceſſitatem, quàm perfectionem oſtendit. Quod ſi quis huic veritati ità ſe ſe oppoſuerit, oſtendens nutritionem generatione perfectiorem eſſe. quoniam conſeruatio viuentis ſecundũ unitatẽ numeralem perfectior eſt, quàm conſeruatio viuentis ſecundum unitatem ſpecificam, ſicut vnitas, & identitas numeralis unitatem ſecundum ſpeciem ſecundum perfectionem antecedit. iam uero nutritio ad uiuentis conſeruationem ſecundum vnitatem numeralem conducit. generatio verò ad conſeruationem viuentis ſecundum vnitatem ſecundum ſpeciem ſolummodo confert. igitur nutritio generationem præſtantia antecedit. Huic ſanè hunc in modum eſt occurrendum, quòd licet aliqua ex parte conſeruatio uiuentis ſecundum vnitatem numeralem perfectior ſit, quàm eiuſdem conſeruatio ſecundum identitatem, & unitatem ſpecici, prout vnitas numeralis ſupra unitatem ſpecificam aliquam perfe-

ctionem

ctionem significat, quia tamen conseruatio uiuentis secundum unitatem numeralem, quò ad tempus est. & secundum præfinitam quandam periodum, conseruatio autem uiuentis secundum vnitatem speciei est secundum esse perpetuum, & sempiternum, ac proinde secundum esse nobilius, atque diuinius, eapropter conseruatio viuentis æterna secundum unitatem speciei præstantior est. quàm conseruatio uiuentis secundum unitatem numeralem. cum autem hęc per nutritionem, illa uerò per generationem habeatur. idcirco generatio nutritione præstantior esse dicitur, quòd si nutritio perpetuò indiuiduum conseruaret, nutritio generationem dignitate præiret, quinimò generatione uiuentibus opus non esset. Quā in re illud minimè reticebo, generationem esse ueluti speciei nutritionem. nā sicuti nutritio singularis substantiæ uiuentis partis deperditæ instauratio est. ex conuersione alimenti, propter salutem particularis viuentis, ità generatio instauratio est indiuidui iam deperditi, atque corrupti ex transmutatione redundantis alimenti, vtpote seminis, propter conseruationem speciei; cæterum sicut generatio nutritione perfectior est, ità etiam auctionē perfectione antecedit, tùm quia finis est, tùm ratione termini. quoniā auctio ad quantitatem est. generatio verò ad substantiam, tùm ratione eorū, quibus conuenit. enimuerò generatio perfectis solū conuenit, auctio verò, & imperfectis, & mutilatis, atque sponte natis communis est. sed si nutritio, & auctio inter se conferantur di uersa ratione vna perfectior altera dici potest. Nā ratione termini nutritio auctione perfectio est. quoniam nutritio ad substantiam est, auctio verò ad quantitatem, sed auctio, tùm quia nutritionis quoquomodo finis est. tùm quia vltimo, & perfectissimo fini videlicet generationi proximior est. nutritionē dignitate præcedit. Nā quod optimo, & perfectissimo propinquius est, perfectius quoque dicitur. vt 2. met. Arist. declarauit, vndè in cathegorijs rationē assignans, cur species perfectior sit, magisque substantia, quàm genus, eam esse inquit. quoniam species primæ substantię, quæ maximè substantia est, propinquior existit. cum itaque auctio generationi, quæ inter opera uegetalis animæ perfectissima est, proximior sit, hac ratione nutritione perfectior dici potest. An uero nutrix, auctrix, & generatrix, à quibus hæc opera promanant, realiter distinguantur, sequenti cap. explicabitur.

proinde ab anima uegetali essentialiter differentes. sed horum sententia quò ad vtrumque dictum falsa est, & ab Aristotele aliena, & primum quidem dictum à veritate recedere, ità ostendo: animantium naturalis calor nutritionis, auctionis, & generationis proxima, immediataque causa est instrumentaria tamen, ut 2. de anima contextu 41. & 2. de ortu animal cap. 3. docuit Aristoteles. iam uerò ex harum operationum diuersitate naturalis calor secundum essentiam, & speciem non variatur, sed unus, & idem calor diuersa hæc munera obit, & administrat. igitur vna, & eadem potentia diuersa hęc munera obire potest, nec ex harum operationum diuersitate huiusmodi potentiæ distingui debent, quòd si ob hanc causam hæ potentię secundum speciem distinguuntur, à pari ex earundem operationum diuersitate, diuersaque ratione formali obiecti, & alimenti, circa quod versatur calor, tres erunt calores in eodem uiuente specie distincti, quod quàm falsum sit, nemo est, qui ignoret. Prętereà nutritio, & generatio essentialiter, specieque non distinguuntur; igitur neque nutrix, & generatrix specie distinctę sunt. quod assumitur ex eo patet. quoniam nutritio generatio est partis carnis, & partis ossis in corpore uiuente, generatio uerò productio est totius carnis, & totius ossis substantię uiuentis, iam uerò pars carnis, & pars ossis, totaque caro, totumque os specie non distinguntur. igitur neque nutritio, & generatio specie distinctæ sunt. quoniam diuersitas motuum secundum speciem ex specifica terminorum diuersitate desumitur. vt 5. physico. auditu ab Aristote. memorię proditum est. tametsi nutritio, & generatio differentia quadam accidentaria inter se differant. siquidem generatio ad substantiam per se, solitarieque consistentem; nutritio verò ad substantiam, vtpotè ad carnem alteri coniunctam, & cohærentem terminatur. iam uero coniunctum, & separatum esse motus secundum speciem non euariant, cum differentia specifica motus penes terminos specie differentes, non penes terminorum modos spectetur. Vidit rationem hanc Gandanensis, & eo loci ità respondet, uirtutem generatricem duplicem esse, vnam quidem, quę semen producit, quę in uiuente corpore reperitur. alteram uerò, quæ ex semine corpus efformat, & ex eodem animam traducit. & hęc in ipso semine continetur, tunc ait, virtutem generatricem, quæ semini insidet ab altrice potentia specie non distingui, cum istarum opera specie non distinguantur. siquidem altrix partem carnis, & corporis efficiat, generatrix uero, quę semini inest, totam carnem, totumque corpus producat, quæ specie non distinguntur. sed uis generatrix, quę seminis effectrix causa est, in ipsoque uiuente reperitur. ab altrice specie distinguitur. cum altrix

substantię viuentis partem, generatrix verò semen producat, quæ specie differunt, & de hac intelligendum esse inquit, cum dicitur generatricem ab altrice specie diuelli. sed hæc responsio mihi nequaquam probatur. primo. quoniam vis illa seminis procreatrix, propriè generatrix non est, nec dici potest. quoniam sicuti generare est alterum quale ipsum est procreare, ità vis generatrix est principium sibi simile procreandi, tametsi vis illa, quæ semen efficit, generatrix appellari possit. prout materiam subministrat, vtpotè semen, ex quo viuens generari potest. sicuti vis, quæ lac producit, propriè altrix non est, sed materiã suggerit, qua infans ab altrice virtute enutriri potest. neque dubitatio de hac cum quæritur, an generatrix ab altrice specie distinguatur. sed de ea, quæ verè generatrix est, cuius opus est alterum viuenti simile procreare, præthereà estò vim hanc seminis effectricem etiam generatricem esse, profectò vis illa procreatrix, quæ in semine reperitur specie nõ distinguitur ab ea, quæ seminis causa effectrix est. siquidem vis procreatrix semini inexistens, quæ viuens corpus efformat. nil aliud est nisi vis illa generatrix à qua semen ipsum deciditur, quæ virtute in semine calori coniuncta, & copulata est. vt ex primo de ortu animal. antea citato satis conspicuum est. quod ex eo etiam confirmari potest. quoniam sicut vnus, & idem calor specie est, qui author, & effector seminis est in uiuente. & qui in semine existens ex eo animam traducit, ità eadem erit generatrix, quæ semen efficit, cum ea, quæ in semine existens corporis viuentis substantiam gignit, quòd si vis illa generatrix, quę semini insidet specie, & essentialiter, vt ait, ab altrice vi non distinguitur, igitur neque vis seminis procreatrix ab altrice essentialiter discrepabit. quibus sanè rationibus Aristotelis authoritas accedit 2. de anima contextu 42. vbi inquit. quoniam eadem vis animæ est altrix, & generatrix &c. tametsi latini, vt lubet, hunc locum interpretentur. Nunc ad secundum ipsorum dictum me conuerto

Alterum

Alterum ipsorum dictum expenditur.

BERRANT quinetiam, & ab Aristotelis sententia quàm longissimè recedunt, cum inquiunt, huiusmodi virtutes ab anima uegetali essentialiter differre. & qualitates esse de secunda specie quantitatis, quod ex Aristotelis progressu ità ostendo. Nam cū philosophus eo loci de vegetali anima orationem habere instituisset, de ipsius obiecto, vt de alimento, vt in contextu. 33. proposuit, primum tractare aggressus fuit. de quo cum peregisset, statim de operibus tacitè, & implicitis quodam modo verbis disseruit à quibus ad vegetalem illico sese contulit. eamque tū per nutritionem in cont. 48. tum per generationē in cont. 49. definiuit. iam uerò aut Aristoteles ibi potentiam, aut animam definiuit, si potentiam, igitur Aristoteles solum accidens, & animæ qualitatē declarauit. ad animæ autem vegetalis substantia non peruenit. neque eam declarauit, sicuti primo de anima cont. 3. proposuit, inquiens, inquirimus enim substātiā, & animę naturam contēplari. & eius accidentia, quamobrē propositę intentioni minimè satisfecisset, quod profectò dici nequit. Si verò animam definiuit. vegetalem vt verba Aristotelis in 49. præseferunt, igitur ad operibus ad animæ substantiam progressus est. igitur inter essentiam animæ uegetalis, & opera potentia non inest, quæ ab animæ essentia distinguatur. alioquin ab operibus ad potentiā animæ vegetalis, non autem ad essentiā animę progrediendum erat, cùm potentia animæ uegetalis nutritionis, & increnti, ut aiunt, immediatū principiū sit. & ab hac ad animę essentiā proficisci, nec eo vt se se tueantur, coniungere possunt. ut dicant, opus quidē non fuisse, Aristo. de potentia differere, aut aliquam de ipsa mentionem facere. quoniam potentia illorū operationum causa est instrumentaria, sed ad operibus ad animā, quę illarum princeps causa est. statim orationē conuertit. quoniā. neque de calore naturali eadem ratione, qui earundē operationū causa instrumentaria est, mentionē ullā facere debuisset. de quo tamen in cont. 41 & 50. disseruit: quinimò in cont. 50. agentia dinumerans, quę in operibus uegetalis animę administrandis concurrunt. duo solum dinumerauit, utpotè animam, & calorem, inquiens, animā esse mouens solum. Calorem uero esse mouens motū uidelicet ab anima cuius est minister, & instrumentum. ex quibus uerbis facilè intelligi potest in huiusmodi administrandis operibus,

inter calorem,& animam nullum aliud agens intermedium, vtpotè potentiam animæ adinueniri. quoniam non solum anima, & calor nutritionis principia essent, sed etiam potentia animæ vegetalis. ac proindè vnum esset mouens solum vt anima, duoque essent mouentia mota, vt calor, & potentia Altrix, quæ secundum ipsos est mouens motum ab anima vegetali vt ab agente præcipuo, quod tamen eo loci Aristoteles inficiatur, itaque altrix, cæteręsque virtutes non sunt ab anima vegetali essentialiter distinctæ, neque diuersa principia operandi ab anima vegetali; preterea philosophus 2. de anima contextu 33. Animæ essentiam peruestigandi methodum,& viam proponens duplicem tantum ordinem proponit, vnum sanè ab obiecto ad opera, alterum verò ab operibus ad animam, iam uerò si potentia ab anima uegetali distingueretur, triplex certè progressus, & ordo statuendus foret. vnus ab obiecto ad opera, alter ab his ad potentiam, tertius ab hac ad animę essentiam. cum autem duplex tantum ab Aristotele statuatur progressus: igitur huiusmodi virtutes qualitates animæ uegetalis non sunt; nec ab ea essentialiter differentes. tandem huius rei necessitatem perpendo, propter quid huiusmodi virtutes, qualitates, & accidentia esse debent. Nam aut qualitates esse, necessarium est. quoniam vegetalis anima cum suarum operationum immediatum principium esse non possit. medio egeat accidente, quo suas operationes exercere queat. huiusmodi autem accidens & medium ipsa potentia sit: aut ob causam ab Egidio allatam accidentia esse debent. quoniam accidens variabile, quod quandoque adest, & abest. substantiæ non inhęret nisi medio aliquo accidente inuariabili, & permanenti. cum autem uegetali animæ operationes variabiles sint. quoniam quandoque sunt, quandoque uerò non sunt: præsertim augere, & generare. Animę uegetali medio aliquo accidente permanenti inhærere debent, huiusmodi autem accidens permanens cum aliud esse non possit, nisi potentia, ob id altrix, auctrix, & procreatrix accidentia esse oportet. sed ob nullum istorum huiusmodi virtutes accidentia esse necesse est. non quidem propter primum. quoniam animę vegetalis naturalis calor, vt comes, & minister iniunctus est, quo mediante suas operationes exercet. ut docuit Aristoteles 2. de anima cont. 41. & 50. quamobrem animæ uegetali aliud accidens, & medium adhibere necessarium non est. quo agat, & operetur. & ex consequenti iam dictas virtutes accidentia esse, mediaque ad munera obeunda animę uegetalis opus non est. Neque propter secundum id necessarium est. quoniam præter id, quod illa Egidij propositio non satis probanda est. uegetalis animę operationes ei medio calore naturali inhærent qui accidens permanens est. cum uegetalem animam quousque

usque

usque viuenti corpori sociata est, perpetuò comitetur, quamobrem haud necesse est aliud accidens permanens excogitare, aut effingere quo mediante vegetales operationes ei inhæreant, & ab ea proficiscantur. atque proinde huiusmodi virtutes ob hanc causam accidentia, & qualitates statuere minimè necesse est.

Dilucidatio.

VAMOBREM congruenter magis ad veritatē, & ad Aristotelem dicendum esse opinor, altricem, auctricem, atq; procreatricem neque inter sese, neque ab anima vegetali realiter distingui, vt iam satis superius ostēsum fuit, sed ipsammet animam vegetalem esse, quæ pro diuersitate officiorum, & munerum, quibus in corpore fungitur, secundumque diuersós, quos ipsa respectus habet, diuersa quoque sortitur nomina. respectu enim viuentis corporis anima, & forma dicitur, prout corpus animatum reddit, eique esse impartitur, vt 2. de anima contex. 37. ab Aristotele scribitur. respectu verò operationum potentia appellatur. eadem nanque 2. de anima context. 27. vegetalem in plantis, & sentientem in animalibus, potentias appellauit, cum inquit. in quibusdam enim vna sola potentia inest, vt vegetatiuum in plantis, &c. respectu autem operationum potentia dicitur: quoniam vt docuit Aristoteles 9. met. contextu 3. potentia actiua est principium transmutandi alterum, sicuti potentia passiua est principium transmutandi ab altero: quoniam ergo ratio potentiæ est, vt sit principium agendi, propterea anima vt agendi principium, potentia dicitur. sicut etiam eadem ratione natura vocatur, siquidem natura, vt legitur 2 physic. contextu 3. principium motus est, in eo, in quo est, &c. & hoc, illud est, quod Aristoteles primo de anima contex. 3. cum suum in eo opere consilium patefaceret, considerandum proposuit, inquiens. inquirimus enim animæ substantiam, & naturam, contemplari. substantia enim dicitur, prout viuentis corporis actus, & forma est. Natura verò, vt in viuente corpore operationum principium est. propterea philosophus, vt proposito instituto satisfaceret, duplicem tradidit animæ definitionem, vnam sanè, quæ animæ substantiam explicat, 2. de anima contextu 6. cum inquit, anima est actus corporis potentia vitam habentis. Alteram verò eodem lib. cont. 24.

quæ

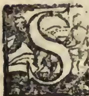
quæ animam vt naturam declarat, cum inquit, anima est principium quo viuimus, sentimus, intelligimus &c. quamobrem sicut natura realiter est forma substantialis, & ipsamet anima includens tamen respectum, & habitudinem ad motum, ita potentia est ipsamet animæ essentia, vt ad operationes habitudinem habet, & quoniam anima vegetalis tres operationes habet, alere, augere, & procreare secundum harum operationum diuersitatem, diuersis quoque nominibus appellatur. prout enim alit, altrix, vt auget, auctrix. vt verò procreat, procreatrix uocatur: quam veritatem D. Augustinus nouisse visus est, libro de spiritu, & anima cum inquit. anima secundum sui operis officium, varijs est nuncupata nominibus, quibus ita probè, ni fallor, explicatis, vt huius dogmatis veritas, quo ad vtranque partem ab omni ambiguitate vendicetur, obiectis in oppositum est occurrendum, & primum quidem, quo ostendebatur huiusmodi virtutes inter se essentialiter distingui: quoniam diuersas secundum speciem habent operationes, præter id, quod falsum assumit: omnes scilicet illarum operationes specie distingui. siquidem nutritio, & generatio accidentali quodam discrimine solum, non autem essentialiter seiunguntur, vt anteà probatum fuit, facilè postea dissoluitur. Nam operationes, & actus in duplici differentia sunt, alij enim subordinati, & consequentes sunt, ita vt vnus ab altero pendere videatur, alij verò subordinati non sunt, iam verò propositio illa, diuersos actus, & operationes secundum speciem à diuersis naturis secundum speciem proficisci, de actibus, & operationibus non subordinatis veritatē habet, & de his intelligit Aristoteles 2. de anima contex. 22. cum inquit, quòd potentiæ distinguuntur per actus, probat enim ibi sensitiuum, & opinatiuum inter se distingui: quoniam sentire, & opinari, quæ sunt actus ipsorum inter se specie distinguuntur: sentire autem, & opinari actus subordinati, & consequentes minimè sunt. actus verò specie differentes, qui subordinati sunt, formas species differentes minimè arguunt, sed ab vna forma promanere possunt, sicut calefacere, rarefacere, & liquefacere tametsi operationes specie dieersæ sint, non tamen à diuersis formis secundum speciem proficiscuntur: sed ab vno calore promanant, cum autem alere, augere, & generare, operationes sint subordinatæ, & vna quasi ab altera dependens, eapropter diuersa principia secundum speciem non exposcunt: sed ab vno principio, vnaque potentia prodire possunt, similiter & secundum diluitur. Nam licet in harum virtutum obiecto diuersa sit ratio formalis: ex hac tamen diuersitate essentialis harum virtutum differentia minimè infertur. quoniam sicuti cum huiusmodi diuersa alimenti ratione formali stat vnitas caloris

innati

innati, qui circa alimentum formaliter diuersum versatur, ita etiam cum huiusmodi diuersitate vnitas potentiæ consistit. Non enim quælibet obiecti diuersa ratio formalis diuersitatem potentiarum facit. Sed quę nullum in obiecto ordinem includit. quoniam autem hæc tria in alimento, vtpotè substantia. Quantum, & redundans, ordinem aliquem inter se habent, non secus ac nutritio, quæ substantiam respicit, augumentatio verò quantum, & generatio vt redundans, ac superfluum, eapropter huiusmodi diuersitas in alimento harum virtutum essentiale discrimen minimè facit. Nec vllam molestiam exhibet postrema ratio, qua ostendebatur huiusmodi virtutes accidentia esse, & ab anima vegetali essentialiter differre. Nam quicquid sit de propositione illa, quæ assumitur, videlicet substantiam non esse immediatum principium agendi, quæ profectò neque ex parte substantiæ, neque ex parte actionis vniuersaliter veritatem habet, vltrò quidem concedimus uegetalem animam non immediatè agere: sed medio quodam accidente tria illa munera exercere, cum autem infertur huiusmodi accidens potentiam esse, id inficiamur: quoniam huiusmodi accidens, quo intermedio vegetalis anima agit, & operatur, est naturalis calor, qui ipsius minister est, & instrumentum, à quo nutritio, auctio, & generatio promanant, vt secundo de anima contextu 41. Aristoteles declarauit, quibus sic explicatis, iam finem facimus, quod decursa, & planissimè exposita iam videantur omnia, quæ ad nutritionem, cęterisque operationes animæ vegetalis, & ad facultates attinere uidebantur.

Vbi

Vbi sensus, ibi dolor, & lætitia, vbi autem hæc, ibi necessario appetitus reperitur.

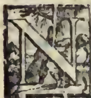

CRIBITVR sententia hæc ab Aristotele 2. de anima contex. 20. & 27. quæ vtrobique ad ostendendum allata fuit: quod vbi sensus inest, ibi quoque appetitus necessariò reperitur, in qua sanè explicanda, tria à nobis expēdenda sunt: primum, quid sit dolor, secundum, ad quā facultatem pertineat dolor, postremum, quem ordinē tria hæc inter se habeant, dolor, sensus, & appetitus, & licet ad exactam doloris notitiam de ipsius causis disserendum foret, de quibus satis dubia quæstio est: tamen quia de re hac tum veteres, tum moderniores medici plenissimè pertractarunt, difficultatem hanc lubenter silentio prætermisi. Quo ad primum spectat, tametsi dolor aliquo pacto alijs etiam sensibus communis sit, prout tristia quædam, & lætitia in eis reperiuntur, quæ ex obiecto delectabili, & tristabili oriuntur: tamen quia propriè dolor in sensu tactus reperitur, eapropter de dolore uerba facturus, de hoc præsertim pertractabo, porrò dolor, vt etiam secundo de patientibus locis descripsit Galenus, nil aliud est nisi tristis sensatio à tangibilibus qualitatibus tactui non conuenientibus, vimque inferentibus facta: sicut ex aduerso voluptas blanda quædam sensatio est ab eisdem qualitatibus facta, prout temperatæ sunt, tactuique conueniētes. Quam sanè doloris definitionem Horatius Augenius conciuis meus tertio suarum epistolarum medicinalium libro perpendens, inquit, summo, cum artificio Galenum dixisse dolorem tristem sensationem esse, non autem sensationem simpliciter, vt significaret dolorem exterioris sensus actionem non esse, cuius munus est obiectum solum cognoscere, vt sensibile est, ut dulce, & amarum, calidumue, & frigidum: sed doloris essentiam in actione interioris sensus consistere, cuius munus est obiectum cognoscere ratione, qua nocuum, & molestum est, in cuius perceptione dolor ipse consistit, quare cū dixit Galenus dolorem sensationem esse, exterioris sensus necessitatem significauit, cuius sanè cognitio præire debet, cum verò dixit tristem sensationē esse, vim sentientem internam conuenire necessariò indicauit, cuius munus est, obiectum cognoscere sub ratione iuuantis, atque nocentis. Hæc illę, sed id com-

id commentitium quoddam est, quoniam si Galenus ita intellexisset, non solum in explicanda doloris essentia artificio, aut eruditione vsus non esset, sed summam certè ignorantiam ostendisset. vt in secundi problematis explicatione declarabitur, vbi ad sensum exteriorem dolorem attinere, nec ad id vim sentientem internam concurrere apertissimè demonstrabo, eapropter multò verius, mea sententia, dicendum est, dolorem tristem sensationem dici, non autem sensationem simpliciter: quoniam ad dolorē eiusdem virtutis sentientis duo actus necessario concurrunt, vnus quidem est, obiecti sensibilis cognitio, vt sensibile est, vt calidum, & frigidum alter verò est, obiecti sensibilis cognitio, vt triste, & iniucundum, quippè qui priorem necessariò præsupponit. Non enim sensus obiectum vt triste, vel vt iucundum cognoscit, nisi prius idem obiectum, vt sensibile est calidum scilicet, & frigidum cognouerit: & quoniam dolor in cognitione obiecti vt sensibile est non consistit. quoniam tunc cognitio obiecti sensibilis secundum omnem rationem, & gradum, quo sensibile est, dolor esset, ac proinde cognitio calidi temperati, pariter, & frigidi temperati, quæ sensibilia sunt, dolor esset, quòd à veritate abhorret, sed dolor in obiecti cognitione consistit, vt tristabile est, molestiamq; infert, eapropter dolor non sensatio simpliciter, sed sensatio cum tristitia esse dicitur, ita vt his duabus vocibus non duæ virtutes, vt inquit ille, sed duo eiusdem virtutis sentientis actus, & munera, quæ ad dolorem concurrunt, intelligantur. cum enim sensatio dicitur, obiecti sensibilis vt sensibile est, cognitio intelligitur, cum verò sensatio tristis, eiusdem obiecti cognitio, vt nocuum, tristemque indicatur, in quo doloris essentia consistit. sicut & voluptas, quæ blanda sensatio est. vtrunque actum pariter exposcit, & obiecti cognitionem, quà sensibile est, & quà delectabile. Quod etiam doctissimum Galenum intellexisse opinor, alioquin eius sententia falsa esset, & à verò maximè aliena, ex quo illud consequitur, dolorem actionem formaliter esse. Nam cum dolor sensatio sit, quę quidem actio est, vt ex Aristotele patet 9. metaf. context. 15. vbi actionem diuidens in immanentem, & transeuntem inquit, actionem immanentem esse, vt sentire, & intelligere, quod etiam 2. de anima declarauit contex. 37. vbi statuit sentientem animam sensationis effectricem causam esse, ac proinde sensationem actionem formaliter, reique iudicium esse. Quamobrem dolor formaliter actio, non autem passio censeri debet. tametsi aliquo pacto passio nuncupari possit, prout dolor ipsius sensus actio quadam est præternaturalis, atque molesta. actionis autem, quæ noxā, detrimentumque aliquod significant passionis nomine appellari solent. Cęterum id, quod à nobis decretum est, eam contra se dubitationem habet, quoniam sentire

vt 2. de anima context. 51. & 3. quoque libro context. 2. ab Aristotele proditum est, pati quoddam est, igitur cum dolor formaliter sensatio sit, passio formaliter erit. Dicimus sentire non esse formaliter pati, sed causaliter, & antecedenter, prout sentire absque passione præcedente, specierumque receptione in organo sensus fieri nequit, & hoc pacto citatis locis Aristoteles intellexit, cum inquit, sentire pati quoddam esse, quò fit, vt dolor, actio formaliter sit, reique nocentis perceptio, in organo tamen sensus passione quadam præcedente.

An paßio dolorem præcedens spiritalis sit, aut materialis.

NON leue certè negocium facit, quod modo excutiendum proponitur, porrò qui tangibiles qualitates profitentur in organum sensus tactus immediatè agere, illasque persentiri, vt Auicennas 6. naturalium libro cap. 4. & plusquam commentator in tertium artis paruę librum Galeni com. 53. concordes affirmant passionem, quæ tristem sensationem antecedit, realem, ac naturalem esse, qua organum sensus tactus à tangibilibus qualitatibus immediatè afficitur, ex altera parte Aristoteles cuius authoritatem hi neglexisse videntur, censuit, vt legitur secundo de anima contextu 113. & infra, à tangibilibus qualitatibus organum sensus tactus immediatè non immutari: quoniam sicut in alijs sensibus sensibile immediatè positum supra sensorium non sentitur ita sese habet in sensu tactus, ex quo postea in contextu 116. deducit, carnem sensus tactus organum non esse: quoniam sensibile supra carnem immediatè positum persentitur, quò fit, vt paßio, quæ dolorem, tristemque sensationem immediatè antecedit in organo sensus tactus ex Aristotelis sententia, realis non sit, sed spiritalis, vtpotè specierum receptio, quę à tangibilibus qualitatibus in organum tactus producuntur, vt in contextu 121. eiusdem libri his verbis declarauit, [verum est dicere de omni sensu, quod est receptiuus specierum sine materia] profectò me non fugit, quàm ardua, quamúe difficilis sit huius problematis explicatio; hac tamen in re Aristotelis sententiam sequar, inquiens, passionem, quæ dolorem, sensationemque tristem immediatè antecedit, spiritalem esse, qua

nil

nil aliud est, nisi specierum tangibilium qualitatum receptio in organo sensus tactus: sed quoniam spiritalis hæc passio absque immutatione reali tangibilium qualitatum in medium minimè fit, vt in carnem, aut alterum, quod carni proportione respondeat: eapropter passionem hanc spiritalem, specierumque receptionem in organum, passio quædam realis in medium antecedit, ita vt in dolore tria hæc reperiantur, quæ ordinè sese consequuntur; primum quidem est, realis immutatio à tangibilibus qualitatibus, quam passio spiritalis consequitur; specierumque receptio in organo, cui statim tristis sensatio succedit, quæ est formaliter dolor, hæc autem tria ita se habent, quòd dolor est in sensu: quoniam dolor sensatio est, quæ in sensu reperitur, cum actio immanens sit, passio verò spiritalis immediatè præcedens in organo inuenitur, realis autem immutatio, quæ fit à tangibilibus qualitatibus, in medio efficitur, & de hac, propositio illa intelligi debet, cum dicitur, dolor passio materialis est. quæ non formaliter, sed causaliter intelligenda est, prout dolor absque passione, immutationeque reali fieri nequit, ex doloris essentia sic explicata, illud colligitur, dolorem minimè persentiri. cum dolor sensatio sit, quæ sanè non sentitur, sed obiectum, quod nocuum est, atque contristans illud est, quod persentitur, & licet magnus ille Hipocrates secundo aphorismorum libro dicere visus sit, dolorem sentiri, cum inquit, (quicunque aliqua parte dolentes, dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat) scito, dolorem formaliter non accepisse vt tristis sensatio est, sed materialiter, pro obiecto videlicet, tristabili, ex quo oritur dolor, vt sensus sit, quicunque dolorem, hoc est triste obiectum non sentiunt, ijs mens ægrotat. Nunc secundum in ordine propositum aggredior.

Ad quam facultatem pertineat dolor.

VTAVIT Eccellentissimus Horatius loco citato dolorem ad sentientem virtutem internam attinere, eiusdemque passionem esse, quam modo sensum communẽ, modo imaginatiuam, modo verò appetitum esse affirmat. cuius verba eiusmodi sunt, (dolor, & lętitia ad appetitum attinent, cuius duo munera sunt, alterum quidẽ obiectum cognoscere, vt conueniens, & non conueniens est, reliquum verò, quod conueniens est prosequi, quod verò non conueniens est aufugere, & reijcere) & paulò post ita subiungit, dolor est passio sensus, atque simul imaginatiuæ) quam indicare inquit, voluit Galenus cùm dixit, dolorem tristem sensationem esse. siquidem ad hoc, vt dolor fiat interiore virtute opus est, quam sententiam pluribus persuadere conatur, & primo sic, dolor in perceptione obiecti sensibilis consistit vt nocuum, atque tristabile est, iam verò nullus sensus exterior obiectum sub hac ratione percipere potest, tametsi illud vt sensibile est, cognoscat, igitur dolor exterioris sensus passio non est, sed præter ipsum sentiens virtus interna necessaria est, sed vt hæc, inquit, maiorem fidem faciant ex peripateticis. ipsoque Aristotele probanda sunt, idque primum ex Arist. probat 2. de ani. cap. de sensu cõi vbi inquit, præter externos sensus operæpretium esse communem sensum statuere, qui inter obiecta sensibilia differentiã cognoscat, quam externi sensus percipere non possunt. igitur sensus cõis obiectorum sensibilium differentiam cognoscit, prout hæc amica, & conuenientia, illa verò contristantia sunt, cui consimilem ex libro de somno, & vigilia Aristotelis authoritatem adducit, vbi hæc scribit, (hæc est quædam cõis potentia, quæ dulcia ab albis discernere potest) quibus verbis ostendit externos sensus inter sensibilia obiecta differentiam haud cognoscere, sed id ad communem interiorem potentiã attinere, postremo suam hanc sententiam ex Aristotele confirmat 2. de ani. contex. 20. vbi de insectorum animalium partibus loquens, sic inquit, (vtraq;.n. sensum habent, & motũ secundum locum, si aũt sensum, & imaginationem, & appetitum. vbi enim sensus est. ibi dolor, & lætitia, vbi autem hæc, ibi quoque appetitus inest.) quam etiam sententiam in contex. 27. repetiuit. iam verò inquit vir iste, si appetitus necessarius non est ad hoc vt obiectũ tristabile percipiat, quomodo hæc Aristotelis consequentia valet, ubi dolor est, ibi & appetitus. non enim opus erat inferre, ubi dolor, ibi appetitus, sed

vbi dolor, ibi sensus, si ad dolorem, obiectique tristabilis cognitionem sensus externus satis est, & hæc sunt, quibus se demonstrasse arbitratur obiectum vt conueniens, vel non conueniens ab externo sensu percipi non posse sed à uirtute interna, & ex consequenti dolorem, qui in obiecti non conuenientis cognitione consistit, non ad externum sensum, sed ad internum attinere.

Sententia hæc reijcitur.

QVONIAM ea est veritatis lex, atque conditio, vt neque patriæ, neque amicorũ, quinimò neque suipsius permittat rationẽ haberi, eapropter certo scio mihi haud vitio dandũ esse, si veritatis causa conciuis mei sententiã libero animo expendam, profectò omnia huius hominis dicta, quæ ad rẽ hanc explicandã allata fuerunt, à vero quàm longissimè recedunt, quæ vt ab omnibus facilè intelligantur, ea in medium proponã, inquit primo, obiecta sensibilia rõne, qua delectabilia, et contristantia sunt ab externis sensibus minimè cognosci, addit secundò, sensus cõis eã necessitatẽ esse, ab Aristoteleq; institutũ fore, vt inter obiecta sensibilia prout alia iuuantia, alia verò nocentia sunt differentiã cognoscat, subnectit tertiò, appetitũ duplex munus habere, vnũ quidem, vt obiectũ vt iuuans, et nocens cognoscat, alterum verò, vt hoc refugiat, illud verò prosequatur, ex ijs tandem concludit, dolorem, qui in obiecti nocentis cognitione consistit, ad virtutem sentientem internam attinere, eiusque affectionem esse. perpendo singula eius dicta, primumque dictum ex eisdem Aristotelis locis falsum esse ostendo, quibus ipse sua pro confirmanda sententia vsus est. porrò Aristoteles 2. de anima contextu 20. inquit, quòd in parte animalis anulosi, vt in cauda lacertæ etiam diuulsa à toto, sensus adinuenitur, pariter & dolor. quoniam si pungatur refugit, atque contrahitur. Igitur ea in parte obiecti contristantis cognitio reperitur, certum est autem quòd in cauda lacertæ, aut vermis à toto disiuncta sensus interior non reperitur, vt sensus communis, vel imaginatiua, sed solùm sensus tactus, igitur obiectum tristabile; ex quo oritur dolor à sensu tactus percipitur, quod si à sensu tactus obiectum tristabile percipi nequit, sed interiore sensũ opus est, igitur in cauda lacertæ, in qua duntaxat externus sensus adinuenitur, obiectum

vt contristans non percipietur, ac proindè ea in parte neque dolor reperie tur, preterea in animalibus imperfectis, quæ Zoophita, ancipitisque natura vocantur, vt ostreæ sunt, & Conchilia, & id genus consimilia, dolor, & lętitia reperiuntur. quoniam si iucunda eis obuiam fiant, dilatantur, si verò tristia, atque aduersa, refugiunt, & contrahuntur. igitur in eis iucundæ, contristantisque rei congnitio reperitur. certum est autem quod in animalibus his ne vllus quidem sensus interior reperitur, sed solum sensus tactus, vt Aristoteles 3. de anima declarauit cont. 56. vbi hac exclusiua usus est, inquiens, [in animalibus imperfectis solùm sensus tactus adinuenitur.] igitur sensus tactus non solum obiectum, qua sensibile est vt calidum, & frigidum, cognoscit, sed etiã, vt delectabile, atque tristabile est, secus in his dolor, & lętitia non reperirētur, vt Aristoteles ait, ipsaque rei euidentia ostendit. quòd si in hoc animalium genere sensus tactus absque sensus interioris concursu obiectum vtroque modo, & vt sensibile, & vt tristabile cognoscere potest, ergo & in animalibus perfectioribus, ipsoque homine obiectum vtroque modo percipere valet. Aristotelis prętereà institutum ego perpendo 2. de anima cont. 20. & 27. porrò vtrobique philosophi institutum est probare, quòd vbi sensus tactus inest, ibi quoque appetitus reperitur, idque in insectorum animalium partibus etiam à toto decisis hac ratione probauit. in partibus his sensus tactus reperitur, sed vbi hic adest, ibi dolor, & lętitia sunt, vbi necessariò inest appetitus, ergo vbi sensus tactus, ibi appetitus, quæ ratio in animalibus imperfectis etiam necessitatem habet, quæ solum sensu tactus prædita sunt. iam uerò cum philosophus infert, vbi sensus tactus, ibi appetitus, aut per appetitum, intelligi appetitum internum in sensu interiore existentem, aut appetitum externum, primum quidem dici nequit. quoniã illatio hęc falsa est, vbi est sensus tactus, ibi sensus interior, siquidem animæ virtutes hoc ordine distributę sunt, quòd vbi perfectiores sunt, ibi quoque imperfectiores, in mortalibus tamen, reperiuntur, sed non econtra, vt 2. de anima cont. 15. Aristoteles declarauit, igitur per appetitum intelligit externum, qui in exteriori sensu reperitur, quamobrem Aristotelis discursus erit iste, vbi sensus tactus, ibi dolor, & lętitia, vbi autem hæc, ibi appetitus, qui sensum tactus insequitur. igitur dolor, & lętitia ad sensum, appetitumque exteriorem attinent, & cum dolor, & lętitia in obiecti delectabilis, contristantisque cognitione consistant. igitur sensus externus obiectum vt delectabile, contristansque iudicat, & cognoscit, hinc videat doctus istę vir quàm accuratè illum Aristotelis contextum animaduerterit, cum ex eo deducit dolorem, & lętitiam appetitus interni munera, & affectiones esse. secundum quinetiam eius dictum ab Aristote. & à

veritate

veritate abhorret. Non enim preter sensus communis ob eam causam ab Aristo ponitur, vt obiectorum sensibilium prout alia iuuantia, alia verò nocentia sunt, differentiam cognoscat. sed vt inter obiecta diuersorum sensuũ differentiam percipiat, vt inter dulce & album, calidum uè & nigrum, vt 2. de anima cap. de sensu communi ab Aristo proditum est, atque libro de somno, & vigilia, quem locum vir iste pro sua opinione im medium affert. verba eñim Aristotelis hæc sunt, [est quædam communis potentia, quæ ducia ab albis discernere potest.] quibus verbis, quis obscero est, qui non videat vel luce clarius Aristotelem sensum communem statuere, non vt obiectorum iuuantium, vel nocentium differentiam cognoscat. sed vt, dulcia ab albis ac proindè obiecta diuersorum sensuum discernere possit. potest quidem sensus visus album à nigro discernere, sed non album à dulci, eapropter virtutem quandam internam, quæ sensus communis dicitur ponere opus est, quæ obiectum vnius sensus ab alterius obiecto dicerneret. Neque verum illud est, quod tertio loco addit, appetitum duplici munere fungi, vtpotè obiectum triste, atque iucundum cognoscere, nec non vnum aufugere, & alterum consectari. Nam vel ab ipso accipitur appetitus formaliter, vt appetitus est, uel pro sensu communi, & imaginatiua, si primo profecto appetitus non cognoscit, vt etiam rectè animaduertit Alexander primo suę paraphrasis de anima cap. 21. sed solum inclinationem significat ad prosecutionem. & fugam: si verò secundo modo, obiecti sensibilis sub ratione, qua triste aut periucundum est, ad uirtutem sentientem internam non attinere anteà ostensum fuit, adde, quòd ultro etiam concesso, obiectum sub ea ratione ab appetitu cognosci, huiusmodi cognitio non ad appetitum internum, vt ait, accepta referri debet, sed ad appetitum externum, & ex Aristotelis discursu facilè patet 2. de anima contextu illo 20. iam pridem animaduerso. ex quibus omnibus, postrema eius enunciatio statim collabitur, cum inquit, dolorem ad uirtutem sentientem internam attinere, eiusque affectionem esse.

Dilucida-

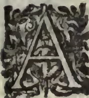
Dilucidatio.

EAPROPTER multo verius dicendum est, externos sensus non solum obiectum cognoscere, quà sensibile est, sed etiam prout delectabile, & tristabile est, quod etiam ex fine facilè demonstrari potest. enimuerò exteriores sensus, præsertimque sensus tactus, in quo animalis esse consistit. propter hunc finem animalibus à natura tributi sunt, vt ab his quæ sibi noxam, aut interitum inferre possunt, sese tueri queant, sicut etiã Arist. 3. de anima cont. 60. testatum reliquit. Iam verò animalia sensuum ope ab externis iniurijs, rebusque nocuis se cauere non possunt, nisi exteriores sensus sensibilia obiecta, vt molesta, nocuaque percipiant. igitur externi sensus obiecta sensibilia sub hac ratione necessariò cognoscere debent, secus ostreæ, & Conchæ, idque animalium genus à rerum nocentium incursu declinare non possent. & cum dolor, nil aliud sit, quàm tristis sensatio, obiectiq; contristantis cognitio, sicut igitur huiusmodi obiecti cognitio pertinent ad sensum tactus. pariter & dolor ad eundẽ attinet sensum, eiusq; affectio esse dicitur. & licet in sensu tactus appetitus reperiatur. quoniam vbi sensus, ibi quoque appetitus inest vt citatis locis Aristoteles inquit: quinimò sensus, & appetitus re ipsa vnum & idem sunt, vt 3. de anima legitur contextu 29. non tamen dolor in appetitu consistit, nec eius affectio dici potest. tùm quia appetitus vt appetitus non cognoscit, vt anteà dictum est, tùm quia, dolor tristis sensatio est, quæ appetitus, & concupiscentię munus non est, sed sensus, vt sensus est, eapropter dolor ad sensum tactus pertinet, prout sensus est, non autem vt appetitus, vndè alia est operatio sensus tactus, vt sensus est, alia verò vt appetitus. eius enim operatio vt sensus, spiritalis est, vt cognitio, quæ duplex est. altera quidem obiecti, vt sensibile est. reliqua verò eiusdem obiecti, vt delectabile, & tristabile est. Appetitus verò operatio, realis est, vt persecutio, & fuga, quæ motus sunt secundum locum. hæc autem tria, videlicet sensus, dolor, & appetitus. quod tertium erat in ordine propositum, hunc inter se ordinem habent. Primò enim sensus tactus est, vt obiectum cognoscens, quà sensibile est, vt calidum, & frigidum, asperumque & lene. Secundò, idem sensus est, vt obiectum cognoscens, quà nocuum, & tristabile est. in quo sanè actu dolor formaliter consistit. respectuq; huius cognitionis sensus tactus imaginatiua ab Aristo. 2. de anima cont. 20. appellatur, quod

ſanè in cauſa fuit vt Excellentiſſimus Horatius in eum errorem detruderetur, vt putauerit Ariſ. voluiſſe dolorē imaginatiuæ affectionē eſſe, quæ uirtus interior eſt, & à ſenſu tactus contradiſtincta: cū tamen eo loci nomine imaginatiuæ ea intelligatur, quæ cum ſenſu tactus re eadē eſt, prout ex eodē Ariſ. patet 3. de anima cont. 56 vbi inquit, quòd in animalibus imperfectis vt oſtreis, imaginatiua motus localis principium eſt, in quibus tamen, vt eodē cont. ait, ſolùm ſenſus tactus adinuenitur, quòd ſi per imaginatiuam interiorē ſenſum, virtutemque à ſenſu tactus diſtinctā intelligeret, in eodē cont. ſibi pugnantia diceret, quod etiā ſatis conſtat ex cont. illo 20. ſecundi de anima, vbi ſic inquit, vbi ſenſus, ibi dolor, & lætitia, vbi aūt hæc ibi imaginatiua, & appetitus. certum eſt autem quod in animalibus imperfectis dolor, & lætitia ſunt, & tamen imaginatiua nō reperitur, quę à ſenſu tactus diſtincta ſit, cauſa verò cur ſenſus tactus, vt obiectū, quod triſtabile eſt, percipit, imaginatiua dicatur, ea eſt, quoniā ad inſtar imaginatiuæ ſeſe habet. nā ſicuti in perfectioribus animantibus brutis vt in oue, imaginatiua interior, ex inſpecta lupi figura, ipſum vt moleſtū ſibique aduerſum cognoſcit, ità ſenſus tactus prout obiectum ſenſibile vt triſte, nocuumque cognoſcit, imaginatiua nuncupatur. Ad triſtis aūt obiecti cognitionē tertiò ſequitur appetitus, qui quod delectabile eſt, proſequitur, quod verò triſtabile aufugit, quem ſanè ordinem ipſemet Ariſ. declarauit. 3. de anima contextu 28. vbi ex ſimilitudine à ſenſu deſumpta intellectum practicū explicaturus, ſtatuit, quòd ſicut in ſenſu tres actus reperiuntur, qui hoc ordine ſeſe conſequuntur, primò quidem obiecti cognitio vt ſenſibile, ſecundò, vt delectabile, uel triſtabile, tertiò, appetitus ad proſecutionem, & fugam, ità in intellectu tres actus reperiuntur, eodem ordine ſeſe conſequentes. primò, obiecti cognitio, vt verū & falſum. Secundò, obiecti cognitio, vt bonum, & malum. tertiò, appetitus ad fugiendum hoc, & proſequendum illud. Hinc patet, quàm turpiter vir iſte hallucinetur in ordine horū conſtituendo, cū inquit, primò ſenſum eſſe, ſecundò appe[...]tum, tertiò, dolorem, qui in appetitu conſiſtit, neque ipſius ratio iam pridem allata vllam certè efficaciam habet, cum inquit ſi appetitus rem moleſtam non cognoſcit, quomodo valet illa Ariſ. conſequentia vbi dolor, ibi appetitus. dicimus ab Ariſ. ex dolore appetitum inferri, non quia dolor, reique contriſtantis cognitio appetitum conſequatur: ſed quoniā ex dolore inclinatio ad fugam neceſſariò conſequitur. ſicut ex voluptate inclinatio ad proſecutionem conſurgit, quam ſanè neceſſitatem, ut philoſophus oſtenderet, dixit, vbi dolor, ibi quoque appetitus ad fugam neceſſariò reperitur, & hæc de dolore ſatis.

Quibusdam animalibus solum inest sensus tactus.

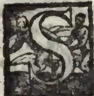
NIMALIA quædam in rerum natura reperiuntur, quæ in animalium genere ità imperfecta sunt, vt ex omnibus sensibus solo sensu tactus prædita vitam degant, vt hac propositione, quę 2. de anima cont. 27. & 3. de anima cont. 56. scribitur Aristoteles fidem facit. hæc autem illa sunt, quæ cum ancipitis cuiusdam naturæ sint, à græcis Zoophita, a quibusdam uerò plantanimalia nuncupantur, quæ stabili quadã sede scopulis, ladidibusque affixa manent, ut sunt Spongiæ, Ostreę, Conchilia, & id genus alia, sed circa hoc Aristotelis decretum illud difficultatem facere videtur. quoniam cum huiusmodi animalia motu dilatationis, & constrictionis moueantur. ut ex rerum externarum occursu facilè patet. quoniam si eis aliquod suaue, & periucundum occurrat, diffundumtur. si uerò aliquod noxium, & insuaue contrahuntur, & in angustium sese contrahunt. cum autem huius motus principium imaginatiuam esse 3. de anima cout. 56. ab Aristotele statutum fuerit. igitur non solum sensu tactus prædita sunt, vt ait ipse. & licet eo loci, Aristoteles declarauerit, imaginatiuam, quæ imperfectis animalibus insidet, perfectam non esse, qualis ea est, quę perfectioribus aĩalibus inest: sed indeterminatã, & confusam, quod ẽt antea 2. libro de auima com. 20. declarauit Auerroes. id tamẽ dubitationem non tollit. quoniam tametsi imaginatiua hęc indeterminata, & confusa sit; satis est, huiusmodi animalia non solum sensu tactus prædita esse ut huic dubitacioni occuramus. Quid sit imaginatiua hæc indeterminata, quæ animalibus imperfectis ab Aristotele accomodatur. Considerandũ est, arbitror ego imaginatiuam hanc reipsa à sensu tactus minimè differre. duo autem sunt, quæ mihi hoc persuadent. primum est. quoniam si à sensu tactus re distingueretur. statim corrueret propositio Aristotelis, quæ modo à nobis explicatur, animalia scilicet imperfecta solo sensu tactus prædita esse. Non enim hæc duo consistere possunt, animalia imperfecta solum sensum tactus habere, & eisdem imaginatiuam inesse, quæ à sensu tactus re, & essentia distinguatur. ut igitur Aristoteles propositio consistat imaginatiuam hanc essentia coire cum sensu tactus asserere opræpretium est, hoc idem illud mihi secundò persuadet. quoniam si imaginatiua

natiua hæc re à sensu tactus distinguitur, aut est sensus interior, aut exterior, interior quidem esse non potest. quoniam sensus interior percipit & imaginatur in absentia obiecti sensibilis: imaginatiua uerò, quæ in animalibus imperfectis reperitur; non imaginatur, neque cognoscit in absentia obiecti, primò quidem. quoniam tunc esset imaginatiua perfecta non secus, ac in animalibus perfectis, quę rem cognoscit, & imaginatur in absentia obiecti sensibilis: secundò. quoniam ut philosophus inquit 2. de anima contextu 20. in cauda lacertæ, aut alterius animalis anulosi à corpore diuulsa unà cùm appetitu reperitur imaginatiua imperfecta, nullus autem dicere audebit, imaginatiuam, quę in cauda lacertę reperitur, rem absentem concipere, & imaginari, neque sensus exterior esse potest diuersus à tactu. quoniam neque à calore, neque à sono, uel ab odore, aut à sapore mouetur; quoniam quicquid istorum caudę lacertæ, aut spongię obuiam fiat, ne tantillum quidem mouetur. sed si à tangibilibus qualitatibus tangatur, dilatatur, aut contrahitur, dolorisque aut letitiæ sensu tenetur. quamobrem imaginatiua quæ in animaliqus imperfectis reperitur, nil aliud est quàm sensus tactus, solaque ratione ab eo distinguitur. nam in sensu tactus quatuor actus reperiuntur, primo quidem sensus tactus percipit obiectum, vt sensibile, vt scilicet calidum, & frigidum est: secundò obiectum percipit, vt delectabile, uel tristabile; hinc statim sequitur appetitus, uel amplectendi, quod est delectabile, uel repellendi, quod tristabile est. sequitur tandem ad hoc uirtus motrix, quę illud prosequitur, & hoc aufugit. Hæc autem quatuor re, & essentia non distinguntur, sed ratione tantum. nam prout obiectum sensibile percipit. sensus dicitur, prout uero obiectum cognoscit, ut conueniens, uel non conueniens, imaginatiua uocatur, prout uerò ex obiecto conuenienti uel non conuenienti appręhenso ad prosequendum unum. & aufugiendum alterum, appetitus dicitur. ut uerò imperfecta hęc animalia mouet motu dilatationis, & constrictionis potentia nuncupatur, undè sunt uelu ti gradus quidam sensus tactus ordine quodam sese consequentes. & quoniam imaginatiua hæc idem est quod sensus tactus propterea ab Aristote. confusa, & indeterminata appellatur. quoniam sicut & sensus tactus diffusa est per omnes huiusmodi animaliū partes. in quauis enim parte lacertę diuulsa à toto imaginatiuam reperiri 2. de anima contextu 20. docuit Aristoteles quamobrem indeterminata dicitur ratione subiecti. quoniam determinatam sedem non habet in animali, sed per uniuersum animal dispersa est, & in singula quaquè parte operatur, indeterminata quinetiam, & confusa dicitur ratione loci. quoniam cum animal mouet non magis

Dd 2 hunc

hunc, quàm illum locum sibi præfinit, vt imaginatiua animalis perfecti, sed ad incertum, indeterminatumque locum monet, prout hac vel illa parte obiectum delectabile prosequendum occurrit. vel ad hanc, & illam partem obiectum tristabile refugit. & propterea loco citato ab Arist. indeterminatè, confuseque mouere dicitur, & hęc satis.

Fames est appetitus calidi, & sicci.

CRIBITVR hęc famis definitio ab Aristotele 2. de anima contextu 28. quę ob eam causam allata fuit, vt ex ea ostenderet, quòd vbi reperitur sensus tactus, ibi quinetiam appetitum reperiri operæpretium est, quæ cũ non satis conspicua sit, nec in assignanda famis definitione Aristoteles cum Galeno conuenire videatur, idcircò eam mihi explicandam proposui. in ea autem explicanda quatuor tractanda sunt: considerabo primum, quæ, & quot ad ipsam famem concurrant secundo famis definitio explicabitur, tertio quomodo hæc Aristotelis definitio ab ea distinguatur, quę à Galeno tradita est: postremo, an in omnibus animalibus reperiatur fames. quò ad primum spectat, Galenus primo de symptomatum causis cap. 7. cum de fame loqueretur naturali, quinque ad famem ordine quodam sese consequentia necessariò concurrere affirmauit. primus enim inquit, partium corporis resolutio concurrit, secundo naturalis resolutorum partium appetitus, hunc tertio consequitur attractio partiũ vt sese repleant, ab hepate, & à venis, quę ueluti emulgentes attrahunt à ventriculo; quartum in ordine sensus est inanitionis alimenti in ventriculo, hinc postremò appetitus oritur animalis, qui fames est, quę omnia ad famem naturalem concurrere intelligendum est. quoniam ad vitiosam famem, & quæ pręter naturam est, minimè concurrunt, cum hæc non ex functione, attractioneque partium à ventriculo exoriatur, sed ex læsa, deprauataque functione ventriculi, de qua sanè in præsentia non loquimur; sed de ea, quæ naturalis est, sed quamuis hęc, quæ à Galeno dinumerantur in naturali fame reperiantur, mihiúe maximè probentur, illud tamen mihi nullo pacto probatur, cum inquit, appetitum, qui partium inanitionem insequitur naturalem esse, & absque cognitione. enimuero cum duo in fame appetitus reperiantur, vnus, qui partium inanitionem, alter

alter verò qui ventriculi inanitionem insequitur, primus inquit naturalis est, & absque cognitione. alter verò animalis, & cum inanitionis perceptione, quod secundum dictum licet verissimum sit. primum tamen à veritate abhorret, quod ex discursu Aristotelis ostendo 2. de anima contextu 27. vbi demonstraturus, quod vbi reperitur sensus tactus, ibi quoque appetitum inesse oportet, hac vtitur ratione, vbi reperitur sensus tactus, ibi lætitia, & tristitia reperiuntur. quoniam vbi sensus tactus inest, ibi rei delectabilis, & tristabilis cognitio reperitur. vbi autem hæc, ibi necessariò lætitiam, & tristitiam adesse oportet. sed vbi hæc duo reperiuntur, ibi necessariò appetitus existit, aut prosequendi delectabile, aut refugiendi. quod tristabile est. certum est autem rationem hanc de appetitu animali concludere, qui cum cognitione est. quoniam de eo appetitu concludit, qui sensum insequitur. eadem ratione ostendi potest appetitum, qui in partibus corporibus adinuenitur, non naturalem, sed animalem esse, hunc sanè in modum, in qualibet corporis parte, quæ tamen apta sit sensum promereri, sensus tactus reperitur. ergo in qualibet parte lętitia reperitur, atque tristitia. sed vbi hęc insunt, ibi necessariò est appetitus animalis, & cum cognitione, ergo in qualibet corporis parte appetitus animalis, & sensus insequens cognitionem adinuenitur. ac proindè appetitus ille, qui sentientium partium inanitionem insequitur, non naturalis, sed animalis est. non enim animo consequi potest, in cæteris corporibus partibus sensum tactus adinueniri, in eisque cognitionem rei delectabilis, atque tristabilis non reperiri, ac proindè appetitum animalem illud amplectendi, hoc verò aufugiendi. Nam si pungatur pes, aut caloris feruore uratur, statim contrahitur. præterea alia ratione ostendi potest. qua in contextu 28. ad eandem conclusionem Aristoteles vsus est. quæ ità se habet, vbi est sensus alimenti, ibi fames, sed fames est appetitus calidi, & sicci, ergo vbi sensus alimenti, ibi quoque reperitur appetitus. Hinc ratio contra Galenum hoc pacto erigi potest, vbi sensus alimenti ibi fames, quæ appetitus est, sed in quauis corporis parte, quæ apta sit sensum habere, reperitur sensus alimenti, qui ex eodem contextu nil aliud est, nisi sensus tactus. cum calidis, frigidis, humidisque, & siccis alantur corpra, quę sensum tactus attinent. igitur in quauis corporis parte reperitur appetitus, qui ponitur in definitione famis, hic autem animalis est, vt Galenus, cæterique omnes concordes affirmant. ergo in quauis parte reperitur appetitus animalis, quo fit, vt in cęteris partibus non solum inanitio reperiatur, sed sensus etiam inanitionis alimenti, ac

proinde appetitus animalis. Nec maiorem illam propositionem Galenus inficiari potest. videlicet, quòd vbi est sensus alimenti ibi etiam insit fames: quoniam ipse in ore ventriculi ideo famem ponit: quoniam ibi sensus alimẽti, ipsiusq; inanitionis reperitur, quinimò eò loci famem definiens, inquit famem esse sectionis, inanitionisque sensum, tandem dicat, obsecro, Galenus vt rei radices attingamus, cur ipse statuit appetitum illum in ore ventriculi animalem esse, non autem naturalem, sicut ille est, quem in partibus corporis ponit, dicit: quoniam appetitus, qui inest ori ventriculi sensum insequitũr inanitionis alimẽti, hic autem animalis est, & cum cognitione, sed si res ita sese habet, ergo vbi est sensus tactus, & sensus alimenti, ibi etiam sensus inest inanitionis, & appetitus animalis, sed cum nõ solum in ore uentriculi, sed etiam in alijs partibus sensus tactus, & alimenti reperiatur: ergo & in ceteris partibus erit appetitus animalis, & cum cognitione sicut in ore ventriculi, hunc Galeni errorem medici, & philosophi communiter insequũtur: sed medicos certè non valde miror: quoniam ne iusiurandum violetur, Galenum omnino tueri volunt, sed philosophos non possum non valde admirari, qui cont nuè Aristotelem ipsum euoluant, id non animaduerterint eapropter multò verius, & cum Aristotele dicendum est, vtrunq; appetitum in fame animalem esse: quoniam vterq; inanitionis sensum insequitur, ita vt in fame hæc omnia ordine quodam sese consequentia reperiantur, primò, partium inanitio, secundò inanitionis sensus. hunc sequitur tertiò appetitus animalis, quartò per venas, & hepar suctio, partiumq; attractio à ventriculo, quintò ventriculi inanitio, sensusque inanitionis, hinc postremò sequitur appetitus etiam animalis, qui fames dicitur, in stirpibus enim duntaxat appetitus naturalis reperitur: quoniam in his sensus alimenti non inest, sed solum inanitio, partiumque resolutio ex qua naturalis quædam appetentia ad attrahendum alimentum consequitur, nunc ad definitionis explicationem me confero.

Famis definitio explicatur.

VO sunt, quæ in hac definitione ponuntur. vnum quod generis, alterum verò quod differentiæ rationem habet. quod vt genus sese habet, appetitus est, (calidum autē & siccum) vt differentia: accipitur autem, appetitus nō pro potentia appetente, sed pro actu appetendi, qui propensio, & inclinatio quædam est, quæ potentiæ apprehensionem insequitur, qui appetitus animalis appellatur, porrò inter hunc, & appetitum naturalem id discriminis reperitur, quòd appetitus naturalis ipsam rei naturam absque vlla cognitione insequitur, estque ipsius naturæ inclinatio in proprium finem, & in suam perfectionem, qui sanè, & rebus inanimis inest, primæque materiæ primo physic. contex. 81. ab Aristotele attribuitur, appetitus verò animalis, & ipse inclinatio, quædam est, quæ tamen rei cognitionem insequitur. iam verò fames appetentia animalis est: sed quoniam fames, & appetentia fit ratione inanitionis, atque resolutionis; huiusmodi autem resolutio est calidi, & sicci eapropter fames calidi, et sicci appetentia est. ita vt hunc in modum hæc definitionis particula eliciatur, fames est appetitus instaurandi id, quod exinanitum, sed id est calidum, & siccum, igitur fames est appetitus calidi, & sicci, quibus ventriculus, cæteræque omnes animalium partes instaurantur, & conseruantur. quò fit, vt hæc famis definitio allata sit per actum, & per obiectum. Actus. n. est appetitus, qui ponitur vt genus, obiectum verò est calidum, & siccum, quod differentiæ vicem subit, ex quo etiam illud consequitur, famem ad sensum tactus attinere, cum fames sit appetitus calidi, & sicci, quæ iudicio tactus subijciuntur. cæterum aduersus definitionem hanc nonnullæ occurrunt difficultates, prima est. quoniam fames est appetitus illius, ex quo corpus nutriri, & conseruari debet. id autem est alimentum, vt substantia. non autem vt calidum & siccum, vt 2. de anima contextu 4. & primo de genera contextu 4. Aristoteles declarauit, inquiens. alimentum vt substantia nutrit, sicuti vt quantum auget. igitur fames est appetitus substantiæ, non autem calidi, & sicci, & ex consequenti fames vegetalis potius functio, & proprietas, quàm sensus tactus dici debet. Ambigitur secundo. quoniam fames non videtur esse appetitus calidi & sicci, sed calidi & humidi, siquidem fames ex inanitione, resolutioneque oritur. igitur fames est appetitus instaurandi id, quod resolutum est. iam verò non fit resolutio calidi, &

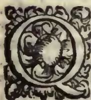
di, &

di, & sicci, sed calidi & humidi. quoniam quo maior resolutio fit, eo magis membra arida & sicca redduntur. igitur fames est appetitus calidi, & humidi non autem calidi, & sicci, & eo magis, quod in his duobus non conseruatur vita, substantiaque uiuentis, sed in calido, & humido. Sed his occurrere arduum quidem non est. & ad primam dicimus. quòd licet alimentum, vt substantia nutriat, uerum quia alimentum nec nutrire, nec in uiuentis substantiam verti potest, nisi mixtum sit, & ex calido, frigidoque humido, & sicco conuenienter attemperatum, prout uiuentis exposcit, ea propter philosophus, ut alimenti conditionem explicaret, dixit, animantia ex calido, frigidis, humidis & siccis nutriri. famemque appetitum esse calidi, & sicci, sub qua ratione alimentum sensus tactus obiectum est, tametsi vt substantia est obiectum sit animæ uegetalis, uel secundò dici potest, Aristotelem dixisse famem appetitum esse calidi, & sicci. quoniam causam respexit ex qua oritur fames. nam cum fames ex sensu inanitionis alimenti oriatur, sensus autem minimè percipiat alimenti inanitionem, ut substantia est. quoniam sensus substantiam non attingit, sed ut calidum & siccum, eapropter Aristoteles dixit famem appetitum esse calidi, & sicci. Ad secundam autẽ dicimus nomine sicci Aristotelem non intelligere siccum, quod ab humido contradistinguitur. ut ratio allata demonstrat: sed intelligere humidũ, quod est magis solidum, & magis consistens, quod respectu humidi magis fluxibilis, & interminati siccum dici potest. nam cum humidum illud sit quod proprio termino interminatum est, ut 4. meteo. describitur cont. primo igitur illud, quod magis terminatum est, magisque consistens minus humidũ esse dicitur, & quoniam minus humidum respectu magis humidi siccum quoquomodo est, sicut minus album respectu magis albi nigrum esse dicitur cum autem fames sit appetitus humidi solidioris, magisque consistentis, ea propter fames ab Aristotele dicitur esse appetitus calidi, & sicci, idest, humidi consistentis, ad differentiã humidi, quod eo loci ponitur in definitione sitis. quod est humidũ magis roridum, atque fluxibile. sed hesitabit fortasse quispiam, cum animantia non solum, ex calido, humidoque alimento, sed etiã frigido & sicco nutriantur ut eodẽ cont. Arist. declarauit his uerbis, uiuetia ex frigidis, calidis, humidisque, & siccis aluntur. quod etiam 2. de gener. cont. memoriæ prodidit, inquiens, uiuentia ex eisdem aluntur, ex quibus generantur. iam uerò uiuentia non generantur ex calido, & humido tantũ. sed etiam ex frigidis, & siccis, ergo & ex omnibus nutriuntur, cum autem fames sit appetitus alimenti, quod ex illis quatuor commixtum est. igitur fames non solum est appetitus calidi, & humidi, sed etiam frigidi & sicci, respondetur, quòd licet reuera fames sit appetitus alimenti; quod ex illis

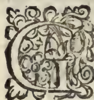
qua-

quatuor attemperatum est,sicut etiam ex illis quatuor simul permixtis viuentia nutriuntur, quia tamen alimenti ratio precipuè magis in calido, & humido consistit,sicut etiam ex his duobus salus,& vita viuentium precipuè magis dependet.eapropter Aristoteles ad id respiciens,quod est precipuum magis in alimento, dixit,famem appetitũ esse calidi,& humidi,ex quibus animantia,eorumq; partes aliquo pacto resolutę precipuè magis instauratur,incolumesque asseruantur:

Quonam pacto hæc famis definitio ab ea distinguitur,quæ à Galeno tradita est.

VONIAM Galenus primo de symptomatũ causis cap. 7.longè diuersam ab hac tradidit definitionẽ famis. quæ huiusmodi est. fames sensus est suctionis, inanitionisque in ore ventriculi, ea propter,quæ Aristotelis est,quomodo à Galeni definitione distinguatur, considerandum est. porrò definitio famis ab Aristotele tradita,formalis definitio est,quę essentiam famis declarat,quæ nil aliud est,quàm appetitus calidi,& sicci,vel humidi consistentis,quæ verò à Galeno tradita fuit,definitio causalis est,quæ propter quid, causamùe declarat,definitionẽ famis ab Aristo.allatæ; ob id enim fit appetitus calidi,& sicci.quoniam sensus suctionis fit in ore ventriculi:ex vtraque autem definitione perfecta,absolutaq;astruitur definitio famis in hunc modum. Fames est appetitus calidi,& sicci, ob inanitionis sensum in ore ventriculi.cuius quidem essentiam Aristoteles, eiusdem verò causam Galenus respexisse videtur.quamuis si Aristotelis discursum contextu illo 28.sedulò perpendamus, Aristoteles,& famis essentiam,eiusque causam tetigisse visus est.inquit enim,vbi sensus alimenti, ibi fames,sed hæc est appetitus calidi, & sicci,igitur vbi sensus alimenti, ibi est appetitus calidi,& sicci.In quo sanè discursu essentiã tetigisse videtur,cũ inquit,fames est appetitus calidi,& sicci.causam verò cum inquit,ibi fames, & appetitus vbi sensus alimenti,& defectionis eius reperitur.

In qua parte, quibusue animalibus reperiatur fames.

ALENVS quoniam famis definitionem ad oris ventriculi inanitionem perstrinxit, eius videtur extitisse sententiæ famem in ventriculo, præsertimque ipsius ore tantum adinueniri, in cęteris autem corporis partibus famē non reperiri. siquidem fames appetitus animalis est. cū autem in cæteris corporis partibus hic non reperiatur, sed naturalis tantum: igitur in cæteris partibus non reperitur fames. sed hæc Galeni sententia mihi non satisfacit. quoniam si ibi fames reperitur, vbi sensus inest alimenti, quod etiam ipse vltrò concedit. quoniam inquit famem consurgere ex sensu inopię alimenti, cum in cæteris corporis partibus. sensu tamen præditis, reperiatur sensus alimenti. quoniam in his reperitur sensus tactus, qui sensus alimenti est, igitur & in cæteris partibus animalis reperitur fames, porrò alterum istorum duorum asserere cogitur Galenus, aut in alijs corporis partibus sensum alimenti non reperiri. quod certè non potest. cum sensus alimeuti sit sensus tactus, qui non solum ventriculo inest, sed etiam per alias animalis partes disseminatus est, aut si sensus alimenti alijs quoque partibus inest. sicuti in ore ventriculi ex sensu inopię alimenti oritur fames. & animalis appetitus. ita etiam in alijs partibus ex alimenti sensu, aut eius inopię oritur fames. appetitusque animalis instaurandi quod resolutum fuit, nec aliquis pro Galeno dicere potest, in alijs quidem partibus sensum inanitionis adinueniri: sed illum quidem hebetem, & perobscurum esse. ac proindè ex eo famem, appetentiamque animalem perobscuram consurgere: at in ore ventriculi exquisitior est inanitionis sensus, ac proindè magis insignis est fames, & animalis appetitus, id inquàm dici nequit. quoniam tunc in alijs partibus animalis appetitus, qui sensum inanitionis insequitur, reperiretur: quod tamen ipse Galenus loco citato inficiatur, eapropter dicendum puto non solum in ore ventriculi famem esse, animalemque appetentiā, sed in cæteris corporibus partibus, quod etiā ex Arist. discursu 2. de anima cont. 28. comprobari potest. vbi ità ratiocinatur. vbi sensus alimenti, ibi fames etiam reperitur: sed hæc est appetitus, ergo vbi sensus alimenti ibi appetitus. ex illa maiore propositione infero ego, in cæteris corporibus partibus reperitur sensus alimenti, qui sensus tactus est, ergo in cæteris par-

vis partibus præter os ventriculi reperitur fames: tametsi in ore ventriculi magis sensibilis sit. eadē ratione quinetiā infantibus qui adhuc matris utero geruntur famem inesse, tametsi per os ventriculi cibū non assummant. quoniam oris ministerio tunc temporis non vtuntur. sed per venam umbilicalē ab vtero matris alimentum quasi elaboratum alliciunt. nam quandoque usu venit ob aliquam parentis occasionem eam sanguinis, alimentique copiam non suppeditari, quę ipsis opportuna est, idcircò ventriculus, cæteræque partes resoluuntur exinanitæque redduntur, & cum in eis sensus tactus, qui sensus alimenti est, reperiatur, igitur inanitionis, inopiæque alimenti sensus inest, sed ex illo Aristotelis theoremate, vbi sensus alimenti est, ibi quoque fames adest, igitur & in pueribus intrà matris carceres adhuc existentibus fames est, appetitusque animalis, neque ad id confugiendum est, quod asserunt moderniores nonnulli, in pueris nondum natis sensum quidē alimenti inesse, sed vsum ipsius sensus non adinueniri. quoniam in his sensus neque alimentum, neque alimenti inanitionem percipit, ac proindè non reperiri famem, appetitumque animalem, sed in his appetitus naturalis, & absque cognitione reperitur, qui inanitionem solum insequitur non secus, ac in plantis, sed hęc gratis, & absque vlla ratione prolata sunt. Nā sensus tactus proprio sibi oblato sensibili calido, aut frigido, remotoque impedimento illud persentit, cum itaque in pueris nondum natis sensus tactus reperiatur, illisq; continuè ab vtero parentis alimentum suggeratur, quod calidum, alijsque qualitatibus affectum est, nullumque adsit impedimentū, igitur illud necessariò persentitur, pręterea si parentis vterus comprimatur, percipitur infantē in vtero moueri, quod indicio est, infantē compressionē persentire, ac proindè vsum sensus habere, id ipsum duo hæc argumēta apertissimè confirmant, in cauda lacertę diuulsa à toto sensus tactus, eiusque vsus. appetitusue animalis cognitionem sequens reperitur. quoniam si compuncta fuerit, aufugit, in angustumque diducitur, ergo multo magis in pueris nondum natis vsus sensus, animalisque appetitus adinueniri debet, cū multo perfectiores sint, quàm cauda lacertæ, animaliaq; sint absoluta, & elaborata, in animalibus quinetiam imperfectis, quę plantanimalia vocantur, vt sunt Conchę, & Ostreę, reperitur sensus alimenti, & vsus. quoniā si eis aliquod suaue obuiā fiat, persunduntur, vt illud amplectantur, si verò aliquod insuaue, atq; tristabile cōtrahuntur, et refugiunt. in eisq; reperitur fames, iuxtà illā Aris. propositionē sępe sæpius allatā, vbi reperitur sensus alimenti, ibi fames reperitur, & ex consequenti appetitus aīalis, ergo multo magis in pueris nondū natis, in quibus alimenti sensus reperitur, erit ēt vsus, & cognitio, nec non fames. & appetitus aīalis. cū sint altioris ordinis, quàm aīalia illa imperfecta. Nec

certè animo consequi potest. in pueris nondum natis sensum tactus reperiri, & sibi oblatum sensibile, vt alimentum calidum, aut frigidum non persentire, vt itaque rem hanc ad exitum perducamus statuimus, non solum in ore ventriculi famem, animalemque appetitum reperiri, sed etiam in cæteris corporis partibus sensu præditis. tametsi hæc euidentius in ore ventriculi appareant, quod exquisitiore sensu præditum est, quàm in alijs partibus, nec nō fames, appetitusúe animalis in pueris nondum natis, & in animalibus imperfectis reperiuntur, in stirpibus quidem nec appetitus animalis, neque fames insunt, neque in ossibus. quoniam in his alimenti sensus non reperitur, sed duntaxat, appetitus quidam naturalis, qui alimenti inopiam absque vlla cognitione insequitur, & hæc satis.

Excellens sensibile corrumpit sensum.

DVOBVS in locis propositio hæc ab Aristotele scribitur 2. de anima contextu 123. & 143. tertioque de anima contextu 7. vbi non similem intellectus, & sensus impassibilitatem esse ostendit ex hoc. quoniam sensus ab excellenti sensibili labefactatur, intellectus verò nequaquàm sed potius absoluitur, atque perficitur, & licet huiusmodi propositionis veritas vsque adeò euidens sit, ut ne minima quidem egeat ostensione, siquidē vel ipsi sensus confirmant, se ab excellenti sensibili labefactari, interdūue ad interitū vsq; deduci, non leuis tamen est difficultas de mo modo, quonam pacto ab excellenti sensibili sensus corrumpatur, difficultasq; pendet ex modo agendi sensibilis in sensum. enimuerò sensibile in sensum, vel in sensoriū agit actione spiritali, prout in ipsum speciē sensibilē, suique imaginem producit, vt 2. de anima cont. 121. Arist. declarauit. Iam uerò nullū agens actione spiritali alterū corrumpere potest siquidem corruptio naturalis mutatio est, quæue per naturales qualitates efficitur. vt per caliditatem, & frigiditatem, igitur excellens sensibile sensum labefactare, aut corrumpere nequit, difficultasúe ex Aristotelis verbis locis citatis adaugeri magis videtur. nam causam reddens, quare ab excellenti sensibili corrumpitur sensus, causa inquit, ea est. quoniam ratio, & proportio corrumpitur in qua sensus consistit, iam uerò proportio, in qua sensus consistit est symetria, temperiesq; primarum qualitatum, vt Aristoteles ipse 3. de anima declarauit cont. 60. vbi rationem reddens, cur stirpes sensum non habent, inquit. quoniam primarum

marũ qualitatum eam mediocritatem non habent, quàm ſenſus expoſcit. iam uerò primarum qualitatum temperies neque à colore, neque à ſono, aut ab odore corrumpi poteſt. tùm quia realiter non agunt, & quãuis etiã realiter agerent in calorẽ, & frigiditatem non agunt, neque augendo, neq; imminuendo, cũ calori, aut frigiditati neque contrarij ſint: intenſio autẽ, & remiſſio vel ſimilitudine, vel contrarietate fiunt. igitur neque ſenſus, qui in hac primarum qualitatum proportione conſiſtunt, ab excellenti calore, ſapore, aut odore corrũpi poſſunt: ſed ſi aliquis ſenſus ab excellenti ſenſibili corrũpitur. is ſolum erit ſenſus tactus, qui ab excellenti frigido, aut calido corrumpi poteſt. quoniam ab his primarum qualitatum temperies in ſenſus tactus conſiſtit, corrumpi, perturbarique poteſt. quo fit, vt Ariſtotelis propoſitio, non de omni ſenſu, ſed ſolum de ſenſu tactus veritatem habere videatur.

Dilucidatio.

VONIAM ſenſus in mediocritate, temperataque primarum qualitatũ proportione conſiſtit, idcircò ſine hac neque generari, neque conſeruari, aut quippiã ritè operari poteſt. quod ſanè primo de anima cont. 65. Ariſ. declarauit, inquiens, quòd ſi ſenex acciperet oculũ, ſiue organũ iuuenis profectò videret, vt iuuenis: ſed quoniã organũ viſus in ſe ne non ita probe diſpoſitũ, atque attemperatũ eſt, ſicut in iuuene; eapropter potentia uiſiua in ſene, quãuis ſecundũ eſſentiamità perfecta, integraq; ſit ſicut in iuuene, non ità perfectè ſicut in iuuene videt, & operatur. quò fit, vt ſenſus ſi corrumpi, labefactarique debet, primarũ qualitatũ temperiẽ in qua ſeruatur, corrumpi operæpretium eſt. cæterũ quia primarũ qualitatum temperies ab exuberantia, exceſſuque calidi, & frigidi humidiq; & ſicci; ſolũ corrumpitur. ſiquidẽ hęc ſolum ſunt, quæ tùm corporis vniuerſi, tũ cuiuſque partis temperiẽ alterare poſſunt, corporaque modo ad ſanitatẽ, modo ad egritudinẽ, & corruptionẽ deducere, eapropter ſenſus non ab excellẽti ſenſibili per ſe, quod in ſenſoriũ ſpiritali actione agit, per ſpecieſq; ſenſũ mouet, corrumpitur, aut labefactatur. Non.n. ab excellenti lumine, aut ab excellẽti calore per ſe corrũpitur uiſus, neq; ab excellẽti odore per ſe corrũpitur olfactus, aut ab excellẽti ſapore guſtus. quoniã per ſpeciẽ, et ſpiritaliter tãtũ in sẽſoriũ agunt. nullũ aũt agẽs actione ſpiritali, et per ſpeciẽ corrũpere põt.

quicquid

quicquid falsò comminiscantur nonnulli, cum corrumpens agat, corrumpatque actione naturali. & per qualitates naturales. siquidem corruptio non fit, absque actione, & passione reali, quæ alteratio est, hæc autem inter primas elementorum qualitates adinuenitur: sed sensus ab excellenti sensibili ex accidenti corrumpitur, prout sibi aliquod agens coniunctũ est. quod agit actione naturali, vtpotè sensus ab excellenti lumine corrumpitur ex accidenti prout intenso lumini iuncta est caliditas, quæ ab ipso lumine producitur, quæ naturaliter alterat oculum, eiusque temperiem perturbat. similiter visus ab excellenti candore niuis per se non corrumpitur, sed ex accidenti, prout candori niuis frigiditas in circumstante aere iuncta est, quæ oculum frigefacit, & alterat, olfactus ab excellenti odore ex accidenti corrumpitur prout sibi fumalis euaporatio coniuncta est, quæ qualitate naturali calore scilicet, & frigiditate sensorium alterat, atq; immutat: neque sensus tactus ab excellenti sensibili proprio, vt ab excellenti calido, & frigido per se corrumpitur. prout. s. actione spiritali, & per speciem agunt in organum sensus tactus, sed ex accidenti, prout actioni spiritali istarum qualitatum coniuncta est earundem actio naturalis. Enimuerò sensus tactus inter cæteros sensus huius est conditionis, quòd à qualitatibus primis spiritaliter immutari non potest. nisi prius facta ab eisdem immutatione naturali, & hunc in modum Aristotelis propositio intelligenda est, cum inquit, ab excellenti sensibili sensum corrumpi. cæterum sensus ab excellenti sensibili bif. corrumpi potest. vno modo, quò ad essentiam, alio modo, quò ad iudicium: vt cum visus post aspectum excellentis luminis statim calores percipere non potest: & ita de reliquis, quo sanè modo 3. de anima contextu 7. Aristotelis intellexit. cum inquit, non enim similis est impassibilitas sensus, & intellectus. sensus enim ex vehementi sensibili. quod minus est, statim non sentit, intellectus verò cum aliquod valde intelligibile intellexerit. non minus sanè sed magis intelligit inferiora, cuius sanè diuersitatis, vt inquit eodem contextu 7. ea causa est. quoniam sensus est organo alligatus, operaturque secundum decentem organi dispositionem, quæ cum perturbatur, iudicium quoque sensus turbari operæpretium est, intellectus verò ab organo solutus est, & proptereà ab excellenti intelligibili non perturbatur. cęterum illud silentio inuoluendum non est, cum in corruptione sensus ab excellenti sensibili tria corrumpantur, temperies, organum, & sensus, quo ordine ista corrumpantur, porrò in primis temperies corrumpitur, quæ copula est, & vinculum formæ substantialis cum subiecto, secundò corrumpitur sensus. Nam sublatis dispositionibus formam in materia conseruantibus statim forma substantialis au-

lis aufertur. tertio corrumpitur oculus, & vnumquodque aliud organum. siquidem non corrumpitur compositum, nisi quia primo corrumpitur forma sicuti neque compositum habet esse, nisi præsentia formæ. & hæc satis.

De calore innato ex 2. de animal. ortu cap. 3. vbi hæc habentur.

In ſemine, animalibuſque calor continetur, qui non eſt ignis, neque ab igne originem ducit, ſed uirtus quæ proportione reſpondet elemento ſtellarum.

SI caloris innati eſſentia, & natura ità conſpicua foret, ſicut eius opera conſpicua ſunt, profectò non tam magna inter veteres ſapientes is extitiſſet, & controuerſia, quorum alij animam, alij verò animę miniſtrum aſſeruerunt. Neque poſteriores in diſquirenda eius natura ità ſolliciti fuiſſent. Tractarunt rem hanc paucis ab hinc annis Fernelius, Altimarus, & Argenterius, alijque non ignobiles philoſophi, & medici: ſed quoniam neque rem ipſam plenè explicaſſe, neque in multis veritatem attigiſſe videntur, ipſe eandem cauſam agere decreui, quā ſi tā præclare vt meretur mihi tractare contigerit, non dubito, quin & sūmas laudes ego, maximamque vtilitatem philoſophiæ, medicinæque ſtudioſi ex hac tractatione reportabunt. ſed ſi vt rei dignitas expoſtulat mihi tractare non dabitur, illud certe efficere conabor, vt hac in re pertractanda in me aut nihil, aut certè quàm minimè diligentiæ deſideretur. Vt autem in re hac obſcura, & perdifficili aliqua methodo progrediar, dicam primò quid nomine caloris innati intelligendum ſit, agam ſecundò de natura caloris innati, de qua duo expendenda ſunt, primum an calor innatus ſit anima, princepſque cauſa functionum corporis animati, aut potius animę inſtrumentum, alterum eſt, ſi anima non ſit, ſed eius inſtrumentum, an ſit igneus, & elementaris, aut alterius naturæ à calore elementari; tractabo, tertiò de operibus caloris innati, tandem de modo corruptionis eiuſdem,

eiusdem, ità vt uniuersa hæc tractatio in quinque princeps distribuatur partes. Quo ad primum spectat calor innatus appellatur, quia à natiuitate, primordijsque generationis ortus est, qui ob eandem causam primogenitus etiam diei solet, cui acquisititius aduersatur, vtpote qui non ab ortu, sed cursu temporis acquiratur, vt Galenus tertiò de causis pulsuum declarauit: & licet interdum calor innatus pro calore influente accipiatur, quia corde, aut ab aliquo, quod huic proportione respondeat ad corporis partes perfunditur, vt docuit Galenus libro de formatione fœtus, non propriè tamen accipitur. quoniam repugnat influere, & insitum esse, sed innatus dicitur, prout innatum auget, & conseruat, est autem calor innatus, & naturalis, & proprius, tametsi interse habitudine quadam distinguantur. innatus enim dicitur in ordine ad ipsam generationem. quoniam ab ipsa generatione ortus est; naturalis verò, quia attemperatus est, in ordineque ad passiuas qualitates, vt humidum, & siccum, quæ in generatione, & concoctione termininari bebent: vt docuit Aristote. 4. libro Meteo. cap. de concoct. vbi hęc hēt (humiditas.n.est, quę à naturali calore terminatur, quamdiu verò in eo proportio est supra humidum naturalis est) exquibus verbis faciè intelligitur calorem naturalem dici prout supra humidum, & siccum dominium habet, cum autem immoderatus efficitur, aut supra humidum amplius vires non habet præternaturalis dicitur. quoniam uerò sub equali mensura in viuentibus, eorumque partibus non reperitur. siquidem sub alia proportione, & mensura in homine, & leone, pariterque in osse, & in carne hoc pacto proprius nuncupatur, quamobrèm in ordine ad generationem innatus, in ordine ad mediocritatem, passiuas qualitates naturalis. in ordine verò ad præfinitam quādā mensuram huic, & illi speciei, atque animantium parti congruentem proprius appellatur. quod sanè considerans magnus Aristote. 4. libro Meteo. in definitione putredinis, & concoctionis adiecit naturalem, & proprium. quare autem in definitione putredinis prēmiserit proprium naturali, in definitione verò coctionis naturalem proprio, quod non sine maximo artificio factum est. alibi à nobis explicatum fuit. cæterum illud reticendum non est, non idem significare calidum innatum, & calorem innatum. calidum enim innatum substantiam significat calore innato affectam. siquidem concretū formam vnà cum subiecto significat. album enim non solum albedinem significat, sed etiam subiectum, in qua sanè acceptione locutus est Galenus libro contra lycum, cum inquit, calidum innatum corpus esse, calor verò innatus formam, & caliditatem tantum significat. sicuti formę in abstracto conditio est, & natura, vndè qui hanc differentiam non agnoscunt, sed

indiffe-

indifferenter de vtroque loquuntur, præter id, quod turpiter errant, varijs ambagibus implicantur. iam verò tractatio hæc nostra non est de calido innato: id enim est substantia viuentis primo genita calore affecta, quæ quandoque a Galeno sanguis, & semen appellatur. sed est de calore innato, vt forma est, & caliditas, quæ huiusmodi substantiæ insita est, & hæc de nomine caloris innati, nunc eius naturam persequamur.

An calor innatus sit anima, aut animæ instrumentum.

PVTARVNT ex veteribus nonnulli, quorum sententiam refert Aristot. secundo de anima contextu 40. calorem innatum animam esse, principemque causam operationum corporis animati: quorum opinioni subscribere visus est Hippocrates, vt testatur Galenus primo aphorismorum com. 15. vbi de Hippocrate sic inquit, neque animal aliud quicquam ab initio efformauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus: hic enim omnium operum naturalium causa est. & paulò post adiecit: nihil aliud quicquam est natura animalium præter calorem innatum secundum Hippocratis opinionem, quæ sententia ita persuaderi potest. Illud ad cuius ablationem rei substantia, atque opera auferuntur, rei substantia, atque natura est: iam verò ad ablationem caloris innati animantum substantia, eorumque opera auferuntur. igitur calor innatus animantum essentia, atque anima dici debet. quæ sanè ratio in causa fuit, vt inquit Alexander in paraph. de anima capite 10. vt putauerunt nonnuai calorem vitæ operum principem causam esse, cum abdicata, & soluta vi caloris nihil ali, augerique posse conspicerent. Cui Hippocratis opinioni Aristote. ipse fauere videtur secundo de animal. ortu cap. 3. vbi inquit, quod idem est calor innatus, spiritus, & natura: cuius verba eiusmodi sunt. [Inest in semine omnium quod facit, vt fœcunda sint semina: videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine, spumosoque corpore continetur. & natura &c.]

Ff quòd

quòd si natura calor est, igitur viuentium forma est, atque anima, & cum natura ex eodem Aristote. sit principium primum motus in eo, in quo est. igitur calor innatus pręcipuus author functionum, quæ in viuentibus administrantur. Cęterum sententia hæc ab Aristote. reijcitur secundò de anima contextu 41. vbi contra veterum illorum sapientū opinionem probauit, calorem non esse præcipuam causam nutritionis, & incrementi, sed supra calorem virtutem quandam eminentiorem adinueniri, cui primò hęc opera referantur, quæ anima est, & forma viuentium, & vis rationis consistit in hoc: si calor esset pręcipua causa incrementi, tunc viuentia augerentur in infinitum, quod à veritate abhorret. siquidem viuentia omnia limites habent, proprio sque terminos magnitudinis, & augumenti. igitur viuentia à calore, vt à præcipua causa non augentur, & per consequens calor non est essentia, & forma viuentium. deducitur consequentia, quia calor ignis apposito combustibili crescit, & auget in infinitum, hæc Aristo. si in veritate disquirenda probibertate philosophari decet, consequentia hęc Arist. mihi necessaria non videtur. quia tametsi calor ignis in viuente corpore incrementi pręcipuus author sit, non tamen augebit in infinitum. siquidem non semper eundem gradum, easdemque vires seruat, sed continuè progressu temporis imminuitur, & imbecillior redditur; ita vt amplius augere non possit, quinimo diminutionis causa erit. supponere autem videtur Aristo. calorem in viuente eandem semper seruare potestatem, & gradum, quem à primordijs generationis adeptus est, quod falsum esse neminem late re arbitror. Ad probationem autem, cum dicit calor ignis apposito combustibili auget in infinitum, dico aliam esse rationem caloris ignis, per se existentis, & aliā esse rationem caloris ignis, qui in viuente reperitur. calor enim ignis per se existentis continuè combustibilis appositione per noui ignis aggenerationem auget in infinitum. quoniā intentus est, neque continua combustibilis appositione imminuitur, & imbecillior redditur. sed calor ignis in viuente corpore existentis præter id, quod repressus, atque attemperatus est temporis cursu magis, atque magis continua alimenti appositione imminuitur, & vires amittit, vt ipsemet Arist. primo de genera. contextu 41. huiusmodi exemplo declarauit. sicut enim inquit, generosum vinum, iterum atque iterū aqua si superinfusa, vsq; adeo vires amittit, ut amplius opera vini exercere non possit. ità in viuente calor ex continua alimenti appositione vsque adeo languescit, vt amplius augere non possit. quinimo diminutionis causa est: vt declinante ætate, senescenteque corpore contingit. quarè licet maxima sit Aristo. authoritas, in hac tamen ratione mihi non satis animum implet. extat alia ratio eodem secundo de anima contex. 14. ad probandum allata

allata plantas viuere, nutritionemque & incrementum inter opera vitæ in contex. 13. iurè ab ipso dinumerata fuisse. & ratio huiusmodi est. Actio, quæ fit secundum contraria loca à calore non proficiscitur, nec ab aliqua virtute elementari. siquidem calor ad vnam tantum loci differentiã determinatur. calor enim causa leuitatis est, ad quàm motus sursum tantum insequitur; sicuti frigiditas causa grauitatis est ad quam sequitur tantum motus deorsum, hinc est, quòd calida in sublimem tantum, frigida verò ad inferum tantũ mouentur locum. cui sanè astipulatur Galenus in libro de rigore, vbi declarans quonam pacto calidum in animali sursum, & deorsum moueatur inquit, sursum moueri ratione caloris, qui ad hanc loci differentiam determinatur, deorsum verò non ratione caloris, sed quia particeps est frigiditatis, quæ deorsum mouet. itaque calor non agit secundum contraria loca, iam uerò nutritio & incrementum fiunt secundum contraria loca. enimuerò animantia non solum sursum, sed etiam deorsum aluntur, & increscunt. igitur huiusmodi functiones præcipuè à calore non fiunt, nec ab aliqua virtute elementari. sed ab aliqua virtute eminentiori: quamobrem calor non est anima, & viuentium forma, neque præcipuus author operum, quæ in viuentibus administrantur, quæ ratio contra Hippocratis opinionum summam certè vim habet, aptissimaque methodus est ad ostendendum supra calorem eminentiarem quandam virtutem dari, quæ anima est, cui viuentium opera, vt authori præcipuo referantur. ex qua etiam ratione ostenditur id, quod antè dicebam, nutritionem & incrementum esse opera vitæ, & plantas viuere. Nam cum nutritio, & incrementum à calore non fiant, sed ab anima: igitur animæ opera sunt, & per consequens vitæ gradus, & cum plantæ alantur, & increscant; igitur plantæ viuentes, & animata sunt.

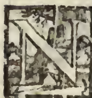
Problematis dilucidatio.

RO resolutione itaque propositæ difficultatis, statuendum est. calorem innatum animam non esse formamq; viuentium, sed animæ ministrum, & instrumentum ad eius munera obeunda: sicuti apertè Aristote. declarauit secundo de anima contextu 41. vbi inquit, [non enim calor operationum viuentium simpliciter causa est, sed anima. calor autem eò causa est, & animę instrumentū] quod etiam secundo de animal. part. cap. 7. his verbis explicauit, importunè quidem statuunt nonnulli animam ignem esse, aut eiusmodi vim, sed melius dixeris animam in quodam huiusmodi copore consistere, cuius rei inquit causa est, quia ad exequenda animæ officia calor maximè omnium administrandi vim habet. arbitrari autem animam calorem esse, perinde est, ac si serram, aut malleum februm, aut artem fabrilem esse affirmaueris. hæc Arist. Rationes autem, quę in oppositum allatæ fuerunt, facile diluuntur. & ad primam, maior illa prppositio, vt rectè perpenditur ab Auer. 8. Meteo. com. 5. de eo intelligitur, ad cuius ablationem primo, & per se rei essentia, & opera auferuntur, iam verò ad ablationem caloris innati animatorum substantia per se nō aufertur, sed ex accidenti, prout ad ablationem caloris materia redditur indisposita, in qua anima amplius retineri non potest: qua sublata animatorū substantia per se aufertur, & interit; pariter ad ablationem caloris, læsionemque primò, & per se non auferuntur operationes viuentiū, sed instrumentaliter, & secundum rationem concausę, prout sublato vel aliquo pacto læso calore innato uel aufertur anima, vel non amplius ità probè operari potest, sicut ēt contingit in arte. nā sublata serra vel aliquo pacto lacessita aufertur, vel læditur secādi opus, non quidē primò, sed instrumentaliter, prout faber absque serra, aut ullo modo, aut ea læsa non rectè secandi munere fungi potest. quam solutionem indicauit Aristo. secundo illo de partibus cap. 7. cum dixit, putandum non est, calorem formam esse, quia viuentium opera absque calore non fiant, sicuti putandum non est serram fabrum esse, quia secandi munus absque ea fieri minime possit. Minus fauet huic opinioni Arist. authoritas 2. de genera. animal. cap. 3. enimuero verba illa bifariā intelligi possunt. primò calorem in semine existentem naturā esse non quidē formaliter, quia non est principiū primū mutationis in semine ad animā traducendam, quod ad naturę rationem spectat. siquidem natura est principiū

primum motus vt legitur secundo physico.contextu 3.sed dicitur natura uirtualiter; prout agit virtute animæ parentis, à qua semen productum, atque decisum est, secundo & ad Arist. magis intelligi possunt. Aristotelem non dicere calorem naturam esse, sed inquit calorem in semine contentum spiritum esse, cuius natura proportione respondet elemento stellarum: differunt autem hæc inter se calor spiritus est & natura, & calor spiritus est cuius natura similis est elemento stellarum: quorum sanè verborum germanus intellectus hic est; quòd in semine calor continetur, qui spiritus est, cuius natura, idest virtus & facultas persimilis est elemento stellarum, vtpote calori cœlesti. Nam sicuti natura, & facultas caloris celestis est procreare, & semina fœcunda facere, ità natura, & facultas caloris in semine existentis, sicut etiam dicere solemus, naturam ignis esse calefacere, & naturam hominis ratiocinari. illud benè verum est, Aristotelem dicere calorem innatum spiritum idem esse, tametsi inter se ratione distinguantur. calor enim dicitur prout materiam alterat, & ex ipsa animam traducit; spiritus verò nuncupatur, prout per omnes seminis partes penetrat, atque persunditur: sicut etiã ab ipso primo de generat. contextu 19. aer spiritus appellatur, quatenus suarum partium tenuitate omnia permeat, atque pertransit, quo fit, ut sicut est vnus calor innatus, ità etiam vnicus tantum spiritus sit, & non plures, vt Medici arbitrantur, qui spiritum in naturalem, animalem, & vitalem pro diuersitate operationum naturalium, animalium, & vitalium partiti sunt, ac si vnus spiritus tantum ijs operationibus non satis esse videatur. Nam si vnus calor innatus diuersis partibus, uarijsque animæ operibus inseruire potest. pariter & vnus spiritus satis erit, idcircò Aristote. & sapienter quidem nunquàm hac spiritus diuisione vsus est, neque diuersis nominibus calorem innatum appellauit, quamuis & naturalibus, & animalibus facultatibus inseruiat, sed ne modò litem hanc inire videar, hæc obiter dicta sint: cæterum quia circa id, quod de calore innato decretum fuit, nonnulla dubia occurrunt, ea sequenti cap. explicare aggredior.

Dubia circa conclusionem de calore innato, & eorum solutiones.

ON leuia, nec ita ab alijs animaduersa circa id, quod superiori capit. statutum fuit, videlicet calorem innatum animæ instrumentum esse, dubia discutienda occurrunt: primum est, cuius animæ calor innatus est instrumentum an scilicet sit instrumentum omnium animæ specierum, vegetalis, sentientis, & intellectiuæ, an alicuius animæ speciei tantum: alterum est, cum instrumentum non agat, nisi à principali agente moueatur, quonam pacto calor, qui ponitur animę instrumentum, ab anima ad agendum moueatur; postremo illud difficultatem facere videtur, cum calor innatus viuentibus, ut materia concurrat, vt Aristotel. docuit 2. de partibus animal cap. primo: quonam pacto concurrit, vt instrumentum, quod rationem habet agentis. idem enim materiæ, & agentis rationẽ subire minimè potest. siquidem materia, & agens non coincidunt, cum materiæ proprium sit pati, & non agere. vt docuit Aristot. primo de generat. contex. 55. hæc sunt, quæ hac in re difficultatem facere videntur: quibus satisfacere nitar, & primæ dubitationi ita occurrendum est, calorem innatum non esse cuiuslibet animæ speciei instrumentum. anima enim intellectiua intelligendi munus non absoluit mediante calore, sed instrumentum est animæ vegetalis, & sentientis. enimuerò vegetalis citra caloris innati ministerium sua opera obire non potest, vtpotè alere, augere, & procreare. sentientia autem animæ instrumentũ est, quò ad actionem naturalem tantum: vt quò ad motum localem, quem efficit mediante calore, quò autẽ ad actionem spiritalem, & secundum actum minimè instrumentum est. siquidem sentiens non sentit, neque sensile obiectum dijudicat mediante calorẽ, sed media specie sensibili, quæ proprij obiecti imago, & simulacrum est, licet verissimum sit, sentientem animam calore innato indigere ex parte organi. Nam cũ mediante organo operetur, illud rectè dispositum requirit, quod si secus sese habeat ægrè operatur, quod indicare visus est Arist. primo de anima contex. 65. vbi inquit: quod si senex acciperet oculum, vel organũ iuuenis, videret vt iuuenis: intellectiua verò neq; ex parte organi, neq; ex parte operationis calore opus habet. cum instrumento corporeo ad intelligendum non vtatur. Nunc secundum accipio, quonã pacto calor innatus, qui ponitur

tur animæ instrumentum ab anima ad agendum moueatur. Nam aut mouetur motu locali, aut motu generationis, aut alterationis, aut augmentationis: sed certè nulla istarum specierũ motus ab anima mouetur, non quidem motu secundum locũ, quia calor innatus partibus complantatus est, & firmiter hęret, nec alijs, vt satis conspicuum est, motus speciebus mouetur. quã obrem aut calor innatus non est animæ instrumentum, aut si instrumentum est, cum instrumentum non agat, nisi moueatur ab agente præcipuo, declarandum est, quomodo ab anima ad agendũ moueatur. Nodus certè difficilis est, cui tamen ità occurrendũ puto, calorem innatum animæ instrumentũ esse, ab eaq; ad agendum moueri, non quidem motu locali, cęterisq; speciebus motus: quoniam id fieri nequit, sed quatenus ab anima virtutem, & potestatem habet agendi. à quo enim res habet esse, ab eodem habet operari, seu virtutem agendi: & quoniam calor innatus esse habet ab anima, à qua viuentis existentia dependet: idcircò calor innatus ab anima operari habet, & virtutem agendi, & hoc pacto calor innatus, qui animæ instrumentum est ab anima dicitur ad agendum moueri; in quo ẽt sensu intelligi debet peruulgata illa propositio, sed non satis explicata, videlicet calor vt dirigitur à forma ignis exercet opera ignis, vt verò dirigitur ab anima, exercet opera animæ. enimuerò calorẽ dirigi vel à forma ignis, vel ab anima, nil aliud est, nisi habere esse vimq; operandi ab illa forma, et proinde calor, ut habet esse, & operari à forma ignis, exercet opera ignis, vt verò habet esse, & operari ab anima exercet opera animæ, bene verum est, quod in arte instrumenta vt malleus, & serra, & id genus consimilia ab agente principali, vt à fabro ad agendum mouentur motu secundum locum. huiusmodi enim instrumenta ab agente principali secundum esse separata, & disiuncta sunt: quæ verò secundum esse cum agente principali coniuncta sunt, ut calor innatus & anima non mouentur ad agendum à principali agente motu secundum locum: sed eo modo, quo nuper declaratum fuit. Pro vltimæ autem dubitationis solutione sciendum: calorem innatum bifariam considerari posse. vno modo respectu animæ in materia introducendæ, & in materia conseruandæ, alio modo respectu operationũ, quæ ab ipsa anima proficiscuntur. si primo modo spectetur calor innatus, in viuentibus materię vicem subit: siquidem materiæ dispositiones, & quæ ad formam, vt ad finẽ ordinantur, vt materia concurrunt. quæ enim ex parte materiæ se tenent ad materialis causæ genus reducũtur. cum autem calor innatus vnà cum alijs qualitatibus primis sit apparatus, & dispositio materiæ, qua anima in materia introducitur, & conseruatur, vt declarauit Arist. in lib. de rep. cap. 4. vbi inquit, dictũ est. n. vitã, & animam calore in corpore contineri, ut non immeritò calor nexus, & copula

animæ

animæ cum corpore à sapientibus dictus sit; & secundum hanc rationem calor vt materia concurrit, & in hoc sensu Arist. authoritas intelligi debet. 2. de partibus capite primo, & alibi cum inquit, calorem, cæterasque primas qualitates, vt mixtorum materiam concurrere: si verò secundo modo consideretur, vt animæ operibus famulatur, instrumenti, atque agentis rationem habet, quæ enim ex parte agentis sese tenent ad agens reducuntur. quamobrem calor innatus & materiæ, & agentis secundum diuersas habitudines vicem gerit: & in hoc distinguitur natura ab arte penes vsum caloris: quoniam natura, vt materia, & instrumento agendi calore vtitur: ars verò, vt instrumento tantum, non autem vt materia, siquidem forma arte elaborata in materia non recipitur disposita per calorem, & alias primas qualitates, sicuti forma, quæ à natura producitur. Illa autem propositio, quæ contra ex Arist. afferebatur, videlicet materia, & agens non coincidunt, de vera materia intelligi debet, quæ agentis rationem nullo pacto habere potest. iam verò calor innatus vera materia non est, sed qualitas est, & formam agens, dicitur autem materia secundum analogiam prout est materiæ dispositio ad formam substantialem introducendam.

An calor innatus sit eiusdem naturæ cum calore igneo, & elementari.

CVM calor innatus anima non sit, sed eius minister, & instrumentum, nunc ad exactam eius naturæ cognitionem scrutandum est, an sit eiusdem naturæ cum calore igneo, & elementari. Fernelius vir elegans, & doctus libro quarto suæ physiologiæ tractat de calore innato profitetur, calorem innatum igneum, & elementarem non esse, sed cœlestem, atque diuinum, qui non ex prima elementorum mixtione, sed à cœlesti corpore suam originem ducat: quam sententiam pluribus rationibus persuadere conatur. quarum prima, quoniam non ita clarè ab ipso conficitur, ad formā ita redigitur. calor elementaris non est causa operum vitæ, quorum calor innatus causa est, igitur calor innatus, non est calor elementaris. prima pars antecedentis ab ipso ità probatur. ab eo contrariorum quod alterius excellentis conspectu infirmius, atque debilius est, actio mixti prouenire non potest: quia actio in vincentem, & dominantem causam referri debet, iam verò in quibusdam animantibus, vt

serpentes

serpentes sunt, & inter stirpes mendragora, papauer, & vniuersum frigidarum stirpium genus, calor elementaris depressius est, & à frigore superatur, cum frigidiore sint temperamento, non igitur hic vi, & operibus potest frigus superare, neq; vitæ operum causa esse potest. itaq; alterius naturæ est à calore innato, qui vitæ operum causa existit. potest etiam maior illa ex Aristo. confirmari 2. de gen. ani. cap. 3. vbi inquit, quod calor igneus nullũ animal generat, sed potius destruit, & corrumpit. secunda ratio huiusmodi est. Calori elementari, & igneo frigus opponitur, calori innato nequaquam: igitur calor innatus diuersam habet naturam à calore elementari. minorẽ probat ex Arist. lib. de morte, & vita, vbi mortem definiens, calori innato, in quo vita consistit, non frigus, vt contrarium opponit, nec à frigore interire affirmat, sed ei extinctionem solum opponit, quæ ipsius caloris priuatio est, quemadmodum, & lumini nihil contrarium est, sed aduersæ tenebræ eius priuatio sunt. tertiò ita persuadet. permulta sunt mixta, vt sulphur, & arsenicũ, quæ elementari calore abundant, vt plerunque nos vrant, & tamen vitali calore destituta sunt, similiter inquit demortuum animantis cadauer inclusum intra se calorem habet, qui vt habet Arist. 4. lib. meteo. in putredine & naturali mixtorum interitu corrumpitur, & tamen vitalem calorem nõ habet: igitur calor elementaris non est eiusdem naturæ cum calore vitali, atque innato. Nam si eiusdem essent naturæ profectò omnia mixta, quæ calorem elementarem habent, innatum quoq;, & vitalem calorem haberent, ac proinde, & ipsam vitam possiderent, quod cum falsum sit, statuendũ est, inquit, calorem innatum præstantioris cuiusdam esse originis, neq; ignei elementi rudiorem naturã redolere potest tandẽ huius viri opinio satis euidẽti Aris. authoritate confirmari 2. de gen. ani. cap. 3. vbi sic inquit: inest in semine omnium. quod fœcunda facit semina, quod vocatur calor, idq; non ignis, non talis facultas aliqua est, & reddens rationem ait: quoniam ignis calor nullum animal procreat. & paulò post ita concludit. cęterum calorem in animalibus contentum nec ignem esse, nec ab igne originem ducere ex his conspicuum est. quæ sanè authoritas huic opinioni multum facere videntur.

Fernelij sententia refellitur.

ERMVLTA sunt, quæ in hac sua opinione à Fernelio docentur, quæ ab Aristote. Galenique sententia, & ab ipsa veritate abhorrent, quæ breui quandã ratione complectar. primum eius dictum est, in quo præcipua conclusio consistit, calorem innatũ viuentiũ esse alterius naturæ à calore elementari. Secundum est, ab eodem calore elementari calorem cęlestem natura diuersum esse. siquidem inquit, calorem cęlestem esse, quòd si calor innatus ab elementari diuersam naturam habet. igitur & calor cęlestis. tertium eius dictum est. calori innato pariter, & cęlesti frigus minimè aduersari. Porrò primum eius dictum ab Aristo. dissentit. siquidem phy. secundo de anima contextu 41. illorum sententiam reijciens, qui asserebant, calorem ignis nutritionis, & incrementi præcipuam causam esse, sit inquit. Hic huiusmodi operationum pręcipua causa non est, sed magis concausa, & instrumentum: ex quibus verbis connexum hoc formari potest. ille est calor innatus viuentium, & animæ instrumentum, qui secundum antiquos erat præcipua causa nutritionis, & incrementi. quoniam philosophus inquit [hic] scilicet calor, qui secundum veteres, est causa prima, concausa est, & instrumentum, iam uerò secundum veteres calor igneus, & elementaris erat præcipua causa nutritionis, & incrementi, vt inquit in cont. 40. igitur calor igneus, & elementaris est calor innatus, & animæ instrumentum ad vitæ munera exercenda, ac proinde calor innatus, cui vitæ opera referuntur, re ipsa nõ distinguitur à calore igneo & elementari. quod etiam ex eodem Aristote. sub initium quarti Meteorũ facilè confirmari potest. nam cum philosophus in contextu primo duo illa theoremata accepisset, quorum primum fuit, quatuor esse qualitates primas, quæ sunt elementorum principia, ex quorũ coniugationibus quatuor elementa consurgunt. Alterum verò primarum qualitatum duas esse agentes calorem scilicet, & frigus, duas verò patientes humorem, & siccitatẽ in cont. 2. de operibus primarum qualitatum, vt duæ agentes sunt, duæ uerò patientes differendum proponit, & declarans, quæ huiusmodi opera sunt, & quibus insint, inquit: opera hęc sunt, generatio ei opposita corruptio, & concoctio, quæ animalibus insunt, & plantis, & partibus horum, de quibus agit in eo libro. itaque generatio viuentium, & concoctio opera sunt caloris, qui est qualitas prima, & proprietas elementi, & cum calor innatus isto

rum

rum operum author, & causa sit: igitur calor innatus de Aristote. sententia, est vnus, & idem re cum calore igneo, & elemeantari, quam suã sententiã clarius explicare volens in ijs locis, quibus de animę loquitur instrumento, ipsum ignẽ appellat. enimuero in libro de rep. sic scribit. Anima elementa ignea concoquit. quo circa in qua parte huiusmodi principiũ est, ibidem & animã esse vegetalem, quæ prima omnium est, contineri necesse est, & paulo infra addebat, cateræ igitur animę vires sine vegetali consistere non possunt: uegetalis verò sine igne naturali. hoc enim natura eam igniuit. hac Aristo. eiusdem sententię extitit Galenus. nã primo Aphorismorũ com. 41. & 16 febrem definiens inquit, febris est innati caloris ad igneũ conuersio, et commutatio; iam uerò huiusmodi innati caloris conuersio, aut intelligitur secundũ esse simpliciter, ita ut calor innatus simpliciter intereat, generetur que calor igneus secundũ formã diuersus à calore innato, aut intelligitur mutatio secundũ modũ, & ab esse naturali ad esse prętet naturale: primo modo, certè intelligi nequit. siquidem ipsemet Galenus 8. methodi. cap. primo eã nutritionẽ declarans, hæc scribit ad verbum: sanè vnusquispiã morborũ est, intemperies creat, et febris cũ adeò immodicẽ auctus est calor, vt hominem offendat, & actionem lędat, quando si neutrum horũ efficiat, quantum eius sit homo nunc, quàm ante calidior, nondum tamen cum febri citare monstrauimus. ex quibus verbis facilè intelligitur febre mutationem innati caloris ad ignem non fore secundum esse simpliciter, sed secundum modum, & graduum excessum: quia scilicet plus iusto calor innatus adauctus est. secundum quem excessum ad ignis qualitatum accedit, & pręternaturalis efficitur. quamobrẽ calor innatus non secundum formam, sed solũ secundũ modũ, & exuberantiã graduũ ab igneo calore distinguitur. secũdo id ipsũ ex eodẽ Galeno ostendi põt in lib. de format. fetus, ubi caloris, influentis vtilitatẽ declarans inquit: calorem influentẽ à corde manantẽ calorem innatũ fouere, & augere, vt opera vitę probè valeat exercere. cũ autem calor influens elementaris sit cum ex sanguine, cibarijsque ingestis genitus sit: igitur calor elementaris fouet, conseruatque calorem innatũ; ergo calor elementaris est eiusdẽ naturæ cum calore innato: deducitur consequentia. quoniã vnumquodque conseruatur, et augetur ab eo quod sib. simile est; non autẽ ab eo, quod secundũ naturam dissimile; vt docuit Arist. 2 de anima cont. 45. vbi habet corpus viuens ali, augerique ex alimento nõ vt dissimile, sed ut simile factũ est, quod si calor innatus natura dissimilis, et diuersus ẽ à calore elemẽtari, ut inquit Fernelius, quonã pacto calor innatus ab elemẽtari cõseruari, augeriq; põt? præterea cũ calor innatus cœlestis sit, atq; diuinus: igitur calor cęlestis ab elementari conseruatur: quod certè minimè

absurdum est. Addo ex Galeni sententia, ipsaq; rei natura calor innatus à calore elementari ex alimentis genito, & per corpus diffuso redditur potẽs ad vitæ opera ministranda: igitur calor elementaris concurrit ad opera vitæ, & animæ instrumentum cum calore innato: igitur est eiusdem naturæ cum illo. ex quibus omnibus iam satis ostensum esse opinor Fernelij conclusionem, primumque eius dictum ab Aristo. Galenique sententia plurimum aberrare.

Nunc secundum eius dictum considero, atque ostendo calorem cęlestem non esse alterius naturæ à calore elementari. nam calor à Sole productus materiæ dispositio est pro generatione ignis, vt cum ex speculo radijs Solis apposito stuppa crematur, atque ex ea ignis generatur; igitur calor cœlestis est eiusdem naturæ cum calore ignis, deducitur consequentia, quoniam ex apposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Nam si calor cœlestis esset natura diuersus à calore ignis, profectò nullo pacto materiæ dispositio esse posset pro generatione ignis, quoniam à ratione prorsus abhorret, calorem cęlestem, qui elementaris, igneæque naturæ non est, dispositionẽ esse materiæ pro generatione ignis, & elementi, ignemq; cęlesti calore comburere, suaque opera exercere. enimuerò qualitas, quæ dispositio est materiæ pro vnione formæ, eiusdemque conseruatione in materia, est ipsius quoque formæ ministra ad operandum, cum itaque calor cęlestis sit materiæ dispositio, & apparatus pro generatione formæ ignis, eiusque instrumentum ad comburendum, procul dubio erit eiusdem naturæ cum calore ignis.

Nec vllo pacto tertiũ eius dictum probari põt, calorem. s. cęlestem, & innatum non habere frigus sibi contrariũ. Nam vt docuit Aris. 1. de gen. cont. 5 1. agens & patiens contraria sunt: cum aũt calor cęlestis à Sole productus agat in frigiditatẽ aquæ, & terræ, vtranq; excalefaciendo: igitur calor cęlestis, & frigiditas inter se contrarietatem habent: pariter calor innatus viuentium agit in alimenti frigiditatem, cum ipsum concoquit, & alterat: igitur calor innatus alimentũ concoquere potest: nisi ipsum altero, atque in ipsum agat, actio. n. fit ratione contrarij, igitur in alimentũ agere nequit, nisi in alimento sit aliquid contrariũ calori innato: vnde pugnant ista duo inter se, calorẽ innatũ non habere contrariũ, & calorẽ innatum in alimentum agere, & ipsum alterare, in viuentisq; substantiã cõmutare: accedit ad hoc, quòd calor innatus interdũ à frigiditate reprimitur, & imminuitur: vt in esu lactucæ, endiuiæ, & consimiliũ, quæ frigido sunt temperamento: quinimo interdũ interit, & corrumpitur, vt ex opio, & papauere, si talia insigni quadã quantitate deuorentur. igitur calor innatus inimicã, & sibi contrariam habet frigiditatẽ cuius maleficio vires, & naturã amittit, quod etiam

apertè declarauit Arist.lib.de iuuentute,& senectute cap. 3.vbi inquit, caloris innati duplicem corruptionem alterã, quæ dicitur marcor, quæ à seipso prouenit alteram verò, quæ fit à contrario, & appellatur extinctio, & corruptio violenta. eandẽ sententiam habuit Galenus libr. de causis morborũ vbi inquit, easdem flammæ,& innati caloris corruptionis causas esse. & post longam orationem concludit, calorem innatũ inter alios modos à frigiditate corrumpi, ex quibus omnibus satis perspectum esse põt. ex Arist. Galenique sententia calorem innatum contrariũ frigus habere: quæ cũ non animaduerterit Fernelius non possum certè hac in re ipsum non maximè admirari.

Problematis dilucidatio.

CVM iam satis circa Fernelij opinionem versatus sim, modo quid pro veritate dicendũ sit explicare oportet. porrò huius dubitationis resolutio tribus theorematibus consistit. Primũ est calorem innatũ eiusdem naturę, & rationis esse cũ calore igneo, & elementari, vt ex Arist. Galeniq; sententia ostensum fuit, quod ẽt hac ratione cõprobari põt. Quotiescunq; cõmodè fieri põt, semper vnitas multitudini preferenda. Non.n.natura,& ars cũ aliquid unico efficere possunt instrumento pluribus vtuntur. quo sanè principio non semel Arist. vsus est. iam verò calor elementaris attemperatus est in animalibus vitæ opera exercere potest: igitur præter hunc alium calorem natura, & forma diuersum in eisdem minimè poni debet, minor ex eo euidentiam habet. siquidem in arte calor ignis cum attemperatus est, cibaria sibi apposita conficit, & concoquit, tametsi cum immoderatus fuerit comburat,& destruat: igitur & idem calor ignis in animantibus cum repressus,& temperatus fuerit ipsius animæ conspectu, cui famulatur, alimenta concoquere, eademque plenè concocta in viuentis substantiam commutare potest. itaq; calor innatus, qui vitæ operum causa est, animæque instrumentum re ipsa à calore igneo, & elementari minimè differt. Vnde illi quoque maximè damnandi sunt, qui in viuentibus duo calorum genera ponunt, alterum elementare: reliquũ verò ab hoc natura maximè diuersum, cum tamen vnus tantũ calor elementaris in viuentibus reperiatur, idoneusq; sit animæ famulari ad eius opera peragenda, cuius ẽt sententiæ fuit Plato in Thimeo, vbi ita scribit: igitur ex ignis excessu præcipuè ęgrotat animal: itaq; illud, quod Galenus innatũ calorme uocat, ex cuius excessu animal ægrotat: Plato ignem appellat, indicans calorẽ innatũ igneum,

& ele-

& elementare esse. Neque hac in re Plato ab Arist. dissentit, vt falsò putauit Altimarus libro de medendis febribus cap. 7. vbi inquit Platonem voluisse calore innatum elemtarē esse, Aristotelem verò nequaquam, ea ratione persuasus, quia Plato calorem innatum ignem appellat, Aristo. vero minimè, quinimo libro secundò de animal. gener. cap. 3. apertè affirmat calorē in animalibus inclusum nec ignem esse, nec ab igne originem ducere. Parum certè in Arist. doctrina se se versatum esse ostendit Altimarus. quoniam sicuti Plato calorem innatum ignem appellat; ità & Arist. eundem non semel ignē vocat secundò enim de anima contextu 41. concludit ignē non esse principem causam augmenti, sed concausam, & animæ instrumentū. pariter libro de respiratione cap. 4. inquit: animā operari mediante igne, & paulo infra addit. Anima vegetalis sine igne naturali consistere nequit. quamobrē cū Aris. calorem innatum ignem appellet, sicut & Plato hac in re minimè dissentiunt, quomodo autē Arist. sententia secundo de gener. animal. intelligi debeat, posterius declarabitur. Quò fit vt calor innatus ità describi queat. Calor innatus est calor igneus, & elementaris à primordijs generationis ortus ab ipsa frigiditate attēperatus, à qua ignea, & vrentem illā facultatē ammittit, quę in graduū exuberantia consistit, et vitalē quandā facultatē acquirit, conguāque graduū mensurā tū ad animā in corpore sustinendā, tū ad eius munera exercenda: sed animaduertito, quòd præfinita caloris mensura in viuentibus nō sit pręcipua ab ipsa frigiditate. reprimit sanè frigiditas exuberantiā graduū caloris, ipsumque ad certā quandā mensurā reducit: sed non primò, sed hoc fit ab agente effectiuè, ab anima verò in genere causæ finalis: quia cum anima, quæ de materia traduci debet, in quadā mensura, calorem exposcit; ideo generans quod propter animā tanquā propter finem agit, calorem ad illā mensuram reducit media frigiditate, vt instrumento, vndè sicut anima, & quęuis forma est causa determinatæ magnitudinis in genere causæ finalis; ita etiā in eodem genere causę complexionis, atque tēperamenti certa quadā mensura, causa est, & quoniā diuersi sunt formarū ordines: hinc est, quòd in naturalibus varij, atq; diuersi sunt magnitudinis termini, variaq; mensura, & terminus cōplexionis, & tēperamēti. quòd si calidū innatū definire volueris, ità definiri dēt, calidū innatū substantia est à primordijs generationis orta insito calore affecta. quod ab ipso Galeno libro cōtra Lycū sanguis, & semen appellatur, hoc est, substātia ex sanguine, & semine derelicta innato affecta calore, & hæc de primo. Secūdū theorema est. Calor cęlestis, & elementaris eiusdē sunt rationis, atq; naturę, ut antea ostēsū fuit, quinimo calores oēs eiusdē naturę sunt. extrinsecus aūt & ex accidenti inter se differunt, uariaq; sortiuntur nomina. calor. n. ut à cęlesti corpore diri-

re dirigitur, cęlestis appellatur; vt à forma elementi, elementaris, vt verò ab anima, animalis vocatur. & quoniam cęleste corpus, ignis, & anima inter se natura, & essentia distinguuntur, eapropter huiusmodi calores specie distingui dicuntur: sed hæc differentia extrinseca est, videlicet ratione agentium, quorum instrumenta sunt, pariter calor ignis, & animantium quoniam in subiectis reperiuntur, quæ specie distinguntur, specie differre dicuntur: sed extrinsecè, & ex accidenti, vt causa exempli. Albedo niuis, & albedo cygni eiusdem sunt speciei, prout verò in subiectis secũdum speciẽ differentibus reperiuntur, specie distingui dicuntur extrinseca, & accidentali. Postremum theorema illud est. Calorem cęlestem, & vniuersaliter calorem omnem contrariam habere frigiditatem. cum enim calor cęlestis, & quilibet calor in frigiditatem agat, proculdubio omnis calor; quisquis ille sit frigiditati aduersatur. actio enim vt docuit Aristotel. in libro de sensu & sensi. & primo de genera. absque contrarietate fieri minimè potest, quibus modo sic constitutis, Fernelij rationibus occurrendum est.

Fernelij rationum solutiones.

VT habita iam resolutio ab omni ambiguitate vindicetur, opus est, ut Fernelij rationes expendamus, & ad primam dicimus: propositionem illam, quæ ab ipso accepta est, ab eo contrariorum quod respectu alterius infirmius, atq; depressius est actionẽ prouenire non posse, de eo intelligendam fore, quod secundum virtutem, & agendi potestatem infirmius, atque debilius est. Iam uerò licet calot innatus in eo viuentium genere quod superius relatum fuit, secundum gradum frigore depressior, atque inferior sit: non tamen secundum virtutem, & potestatem agendi. quoniã cũ calor maioris sit actiuitatis, atque potentiæ, quàm frigus, tam exigua graduũ inæqualitate, aut agendi potestatẽ non amittit, aut certè quàm minimã, ità ut in eo agendi potestas conspectu frigoris adhuc relinquatur. potest & illa propositio secundò ità intelligi, quod ab eo contrariorum, quod infirmius est, actio perfectè, & exactè minimè prouenit; subobscurè tamen, & imperfectè promanare potest. cũ aũt in serpentium, frigidarumque stirpiũ genere calor innatus depressior sit vitę functiones perfectè exercere non potest: imperfectè tamen eas agit, quę illorũ viuentium generi conueniunt.

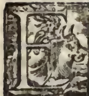
niunt. sicut etiam in senio iam constitutis hominibus contingit, in quibus licet calor innatus frigore infirmior sit; opera tamen vitæ exercere potest, quamuis subobscurè, & imperfectè. Ad secundā negatur calorē innatū non habere frigus sibi contrarium, vt ex retro habitis satis patet. ad probationem dicimus, ibi Aristotelem mortē naturalē definire, quæ in animalibus senectus dicitur, in plantis autem auansis, vel ariditas, quæ non fit per corruptionem caloris à contrario, sed per impotentiā respirandi; quia amplius euentari, & refrigescere non potest. vnde intensior factus illud humidi residuum absumit, ad cuius adsumptionem ipse quoque corrumpitur, vt ipsemet Arist. declarauit libro de respiratione cap. 7. vbi hęc scribit. Porrò vitæ principiū, in quibus habetur deficere solet, cū calor vitalis non refrigeratur: tunc. n. idē, quod sæpe diximus, seipsum consumit &c. & paulo post addit, cæterū mors, quæ in senili ętate contingit, marcor illius partis est, qui quòd eā refrigerare animal prę senio non possit, cōmittitur. sed licet mors naturalis non fiat per corruptionē innati caloris à contrario; tamen quæ violenta mors est, aliquando fit per interitū innati caloris à contrario, vt ipse docuit Arist. libro de iuuentute, & senect. cap. 3. ac proinde concepit calorē innatū habere frigus contrariū, à quo interdū extinguitur. Quę tertiò afferebatur loco nullā prorsus probabilitatē habet. quia licet cadauer, sulphur, & Arsenicū, & consimilia inanimorū corporū genera, innatū habeant calorē, qui elementaris est: vitam tamen non habent, neque calor innatus in eis vitę operū causa est. siquidem calor innatus non per se ipsum, suapteque natura animatibus, vitā tribuit, sed virtute animæ, qua, cū corpora iā dinumerata, destituta sint, quāuis calorem innatū intra se teneant, vitā non habent. enimuerò Fernelius, quod animæ tribuendam est, calori iunato ascribit, vt ignorare videatur qui d animæ proprium sit, quidúe caloris innati. Ad illam autem Arist. authoritatē secundo de gener. animal. quæ plurimis hac in re errandi occasionem dedit, dicimus Aristotelē, cū inquit calorē in semine contentum non esse calorē ignis, non intelligere esse re, & natura diuersum à calore ignis. quoniam idem est, vt ex eodem probatū fuit. sed intelligit non esse calorem ignis, & quò ad gradū, & quò ad virtutē: quò ad gradū quidem; quia calor, vt est qualitas ignis, in summo est, totamque latitudinē implet, vt verò in viuentibus existit remissus, & attemperatus est, ità vt calor ignis iurè dici non possit. quoniā vt calor ignis in summo esse debet. quò ad uirtutem uerò, quia calor vt igni inest vitalem virtutem non habet, neq; vim animal procreandi, quinimo vrendi, & destruendi virtutē hēt. in viuētibus verò non amplius torridā, vrentemque facultatē hēt. sed vitalem, & animantium procreatricem, ità vt in viuentibus quò ad virtutem non

amplius debat igneus appellari. & hoc est, quod Aristo. significare voluit cũ dixit, in semine aliquid contineri, quod fęcunda facit semina, quod calor vocatur, cuius natura proportione respondet elemento stellarũ. quoniã verborũ is sensus est: quod in semine calor continetur, qui licet igneus, elementarisue sit, eius tamẽ virtus proportione non respondet virtuti caloris elemẽtaris. quoniã hic animantia procreandi facultatem non habet: sed proportione respondet calori cęlesti: quoniã sicuti virtus caloris cęlestis potest animantia procreare, fœcundaue semina facere, ità & virtus caloris, qui in semine continetur. quare licet calor innatus viuentiũ, & elementaris secundum rẽ vnum, & idem sint: maximè tamen discrepantem agendi vim, & facultatem habent: tum ex modi diuersitate, tum ex diuersitate agentium, à quibus moderantur. etenim calor vt igni inexistit intensus est, & immoderatus, idem in viuentibus moderatus, & temperatus est, pariter vt calor igni inest à forma ignis regulatur, quæ viuentia procreare non potest; idem verò in viuentibus ab anima regulatur, à qua & vita, & viuentia procreantur. sed quoniam philosophus addit, calorem in semine contentum (neque ab igne originem ducere) quæ verba non leue negotium facere videntur, eapropter à nobis expendenda sunt; dicimus autem Aristo. non intelligere calorem in semine contentum secundum essentiã ab igne orginem suam nõ ducere: quoniam cum elementaris, ignisque proprietas sit, ab igne promanat, sed intelligit, quò ad uirtutem agendi, & vt generationis author est, nec non quò ad mensurã, & gradum, quo in semine reperitur. enimuero agendi vim, vt ex semine animantia procreare possit, ab igne non habet, sed à generante, cuius virtute agit, animamque traducit, sicut etiam calor innatus in viuente existens, vt nutritionis causa est, originem non trahit & ab igne, sed ab anima, cuius est instrumentum, similiter esse attemperatũ, quod in semine habet, ab igne non acquirit, cũ potius ab eo esse habeat immoderatum, atque intensum, sed à generante, & ab anima, quæ ex semine traduci debet in genere tamen causæ finalis. Nam cum anima neque ex semine traduci, neque in materia conseruari queat, nisi medio calore naturali, & temperato, eapropter operæpretium est, vt in semine calor in quadã temperatione in gratiam animæ generandę producat. sicut etiam in arte vsu venit: cum cibaria à calore ignis decoquuntur. Nam licet calor, qui cibaria concoquit secundum essentiam ab igne suam originem trahat: tamen quò ad esse attẽperatũ, viresque concoquendi non pendet ab igne. quoniã ab hac nec unũ, nec alterũ hẽt; quinimo si suę naturę ignis relinquatur cõburet, alimẽtaque corrũpet: sed quò ad illa duo, pẽdet à coquo, qui calorẽ attẽperat, eiq; vires concoquẽdiq; mẽsurã largitur, et secũdũ hãc rõnẽ calor quãuis ignis sit: nõ

tamen calor ignis dicitur, sed calor artis. & hic, ni fallor, verus est, & germanus illorum verborum intellectus: & licet Arist. 3. de partibus animal. cap. 7. dicere visus sit, calorem innatum à corde tanquam à fonte suam originem ducere, cuius verba hæc sunt. cor, & iecur omnibus animalibus sanguine præditis necessaria sunt. cor enim propter caloris originẽ: locum enim adesse oportet, quo naturæ fomites, primordiaque ignis natiui contineantur cuius etiam sententiæ visus est esse Galenus libro de format. fœtus, attamen horũ sententia non de calore innato propriè intelligenda est; cum ab hoc potius in generatione cor, cæteraque corporis partes suam originem ducant: sed de calore influente, qui indies ex alimento acquiritur, & ad singulas partes perfunditur ad earum calorem perficiendum, intelligi debet; & quamuis calor iste propriè acquisitiuus sit, vtpote qui ex alimento temporis cursu acquiritur: tamen innatus appellatur calorem propriè innatum, & à generatione ortum fouet, atque tuetur. sicut etiam testatur Galenus libro de format. fœtus, vbi inquit: calorem influentem, qui à corde promanat, & ex alimento acquiritur, quoquomodo innatum appellari, huius autem caloris influentis necessitas ab Aristote. explicatur libro de iuuentute, & senect. cap. 3. vbi inquit, quòd cum calor innatus continuè dissoluatur, & instar fluminis effluat, quamuis nos lateat, eapropter ne ocissimè euanescat, aliquo adueniente, & influente calore opus fuit, quo perficiatur, & quoad fieri potest, conseruetur. vt alterius instrumentum efficere potest, quæ vt præcipuus author efficere nequit, & quandiu calor innatus superstes, incolumisque seruatur, uita consistit, & isthæc opera probè administrantur, cum autem interit, atque consumitur animantis natura destruitur, & eius munera abolentur. quod Aristotel. libro de iuuent. & senect. his verbis explicauit.

Necesse itaque est vitam huiusce caloris incolumitatem esse, item mortem eiusdem corruptionem simul esse.

De innati caloris interitu.

A est innati caloris conditio, vt cum aliquo temporis intervallo in custodiam, salutemque animantis laborauerit, rit, tandem intereat, et corrumpatur. sed quoniã non satis constat, quonam pacto interire contingat, ea propter, ne quid supersit, quod ad exactã eius notitiã desiderari possit, id silentio prætereundũ non esse dijudicaui. Galenus libro de causis morborum frigidæ ægritudinis causas dinumerans. flãmæ, inatique caloris easdem esse corruptionis causas modosque affirmauit. & sicuti pluribus modis flammã extingui conspicimus, ij'dem etiam modis calor innatus extinguitur, & euanescit. Modos autem explicans inquit, calorẽ innatũ in primis à frigiditate extingui, non secus, ac flãma à frigiditate extinguitur, Nam si igni multũ niuis, aut multã aquã super infundas continuò extinguitur. quem etiam corruptionis modũ libro de iuuẽt. & senect. cap. 3. Aristo. explicauit, qui sanè corrumptionis modus eodem authore, propriè caloris extinctio nuncupatur. secundo, ob alimenti copiam, nimiamque sanguinis redundantiam calor innatus corrumpitur. sicut si paruo igni multam lignorum copiam super imponas, ob immodicæ quantitatis excessum ignis confestim extinguitur, sicut etiam si lucernæ liberaliùs quàm par sit, oleum adhibueris, illicò flamãm extingui, ità si alimenti, aut sanguinis ingens fuerit multitudo aut venarum fractionem. aut caloris interitum sequi necesse est. hic autẽm corruptionis modus per suffocationem dicitur. ità vt multitudine obruatur, aut suffocetur calor. tertio ob alimenti defectũ, humidique inopiã corrumpitur. Nam sicut lucernę flãma ob olei defectum extinguitur, ità ob humidi egestatem, quo animantium calor conseruatur continuò marcescere conspicimus. qui corruptionis modus in animalibus marcor, siue senectus, si ab externa causa non pendeat, loco prius citato, ab Aristo. nuncupatur. quartus corruptionis modus ex eodem Galeno est ex constipatione, seu prohibita caloris refrigeratione, quæ vsque adeo calori innató necessaria est. ut ea sublata statim calor langueat, & corrumpatur. vt libro de vtilitate respirationis his verbis testatur Galenus: respiratio innati caloris custodiæ animantibus à natura tributa est, quod etiam anteà libro de iuuent. & senect. cap. 3. memorię proditum fuit, vbi sic inquit: clarũ itaque est, si seruari calorem oporteat, quod sanè necessarium est, si animal uicturũ sit. quandã fieri caloris refrigerationẽ oportere. sed hic corrũptionis modus aut ad illũ,

qui ex suffocatione est, aut ad illum, qui ex humidi inopia fit reduci videtur. siquidem prohibita existente respiratione, aut ex fumosorum excrementorum exuberantia calor suffocatur, non secus ac flamma à crasso, multoque fumo obr uitur: aut quia cum refrigerari non possit, plus iusto excrescit, & intenditur. ut in seribus euenire solet, intensior autem factus humidum illud, quod idoneum sibi pabulum est, absummit. quo deficiente, calor quinetiam deficit. vt loco nuper citato Aristoteles declarauit. inquens, [cum enim spiraminis nihil quicquam habet, aut refrigerij, calor plurimus in sese collectus alimentum celerrimè absummit, idque prius facit, quàm ut vlla respiratio adhiberi queat [postremus corruptionis modus caloris ex eodem Galeno est per rarefactionem à calore externo. Nam cū circunstantis aeris calor ingens, immoderatusque fuerit calorem naturalem extrinsecus euocat, ipsumque dispergit, ità vt tandem langueat, & cū eo animantis uita deficiat. sicut etiam minor flāma à maiore flāma extinguitur. quoniam maior flāma vt quæ potentior est, minorē laxat, atque dispergit. sed hic corruptionis modus caloris innati ad propositum non est. quoniam sermo est, corruptione caloris innati secundū essentiam, nō autem secundum quantitatē, de qua intelligit vltimus hic corruptionis modus. enimuerò dū calor naturalis ab externo calore foras euocatur, non quidem secundū esse corrumpitur, sed secundum quantitatem. quoniam in internis corporis partibus non ea quantitas copiaque caloris reliquitur, quę prius erat: sed beneficio caloris externi foras egreditur, & cum tenui portione materiæ, quę secum egreditur aeri admiscetur, vnde postremus hic corruptionis modus prioribus nō correspondet. quoniam priores sunt de interitu caloris innati secundum esse, postremus autem secundum quantitatem. Propterà si postremus hic modus persimilis est, ut inquit, cum minor flamā à maiore extinguitur, modus hic ad modum illum corruptionis reducitur, qui ex humidi defectu proficiscitur. siquidem cum minor flamma à maiore extinguitur, id non est, quoniā maior flāma minorem rarefaciat: sed quoniam paratum sibi pabulum absummit, quo quidem absumpto minorem flamām, quæ illo fouetur, extingui necesse est, vt in hoc Aristotelem rectè sensisse arbitror, libro de iuuent. & senect. cap. 3. ità cum calor naturalis ab externo calore corrumpitur, id certè fiet. quoniam externus calor ipsum cor, internaque uiscera magis inflamant humidumque absummit, quo quidem consumpto continuò innatus calor corrumpitur, & hoc pacto vltimus hic corruptionis modus corruptioni minoris flammæ à maiori persimilis erit. atque innati caloris interitus erit secundum esse. sicuti & cæteri priores, qui ab eo dinumerati fuere, cæterum Aristoteles tertia sect. problematum problemate. 25.

innati

innati caloris interitus duos tantum modos assignauit: vnum, qui est à contrario: alterum verò, qui ex inopia est, humidique defectu, cæteros verò, qui à Galeno dinumerati sunt silentio prætermisit, vtpotè qui ad hos duos redigantur. Nam qui ex suffocatione fit, ex nimio sanguinis, aut excrementorum excessu ad illum redigitur modum, qui à contrario fit. siquidem superuacanea excrementa, nimisque exuberans sanguis respectu caloris quoquomodo contrarij rationem habent, vt loco nuper citato Aristoteles indicare videtur. cęteri verò ad illum corruptionis modum reducuntur, qui ex humidi inopia pendet. Atque hi sunt modi, quibus in animantibus calorem innatum interire contingit, de interitu verò naturalis caloris in mixtis inanimis sequenti capite explicabitur.

Quot modis calor naturalis in mixtis inanimis corrumpatur.

VONIAM non solum in animantibus, sed etiam in mixtis inanimis calor naturalis corrumpitur: siquidem ipso viuente corrupto cadauer relinquitur, quod postea corrumpitur, in pulueremque dissoluitur, cuius quidem interitus, naturalis caloris corruptio est, vt quarto meteor. capite de putredine ab Aristotele scribitur. eapropter quot modis in mixtis inanimis naturalem calorem interire contingat explicare non inutile futurum arbitror, porrò in huiusmodi mixtis naturalis calor vnico tantum modo secundum gradus, & secundum essentiam aliqua ex parte corrumpitur à contrario scilicet, & ab ipsa frigiditate, non quidem externa: quoniam hæc potius à putredine arcet, caloremque naturalem intrinsecus cohibet, eiusque vires quodammodo seruat, quibus humidum cum sicco coniunctum tenet, in quorum vnione mixtum consistit. enimuerò sub gelu carnes, & cadauera difficulter putrescunt, sed ab interna frigiditate corrumpitur, vt loco nuper citato Aristoteles his verbis declarauit. putredo, quæ corruptio est naturalis caloris, passio est internæ frigiditatis, quæ eousque calorem naturalem secundum gradus, & secundum esse corrumpit, vt amplius mixtum conseruare non possit, & licet in putredine, mixtorumque interitu eo capite de putredine calor naturalis à sibi simili vt ab ambientis aeris calore corrumpi dicatur: non tamen secundum esse, & secundum aliquem sui gradum corrumpitur. sed solum secundum quantitatē imminuitur: quoniā à calore externo foras euocatur, vt eo loci philosophus

inquit,

inquit sed cum foras egreditur, qui internus relinquitur, minoris quantitatis existit, quam antea, qui verò extrinsecus egreditur non corrumpitur, sed ambientis aeris calori adijcitur, vnde mutatio quædam solum est ab esse naturali ad esse præter naturale, cum iam pridem naturalis esset mixto, causa vero caloris externi extrahentis ipsum impotens reddatur, & secundũ quãtitatem mixto non conuenientem, pariter in mixti interitu, qui combustione ab igne efficitur, calor naturalis secundum esse minimè corrumpitur: quoniam cum cadauer, mixtumúe quod combustione corrumpitur, in naturam ignis conuertatur, ab igne comburente cadaueris humidum consumitur, & siccum magis generatur, naturalis verò cadaueris calor à calore ignis intenditur, vt pro generatione ignis idoneus reddatur. ac proindè huius caloris naturalis corruptio transitus quidam solum est ab esse naturali ad esse præter naturale eiusdem, & esse naturale ignis, qui generatur, ex quo facilè intelligitur quàm diuersus sit transitus, & mutatio caloris naturalis in combustione, & in putredine mixti à calore externo, in putredine enim transitus fit à maiori ad minus cum fiat per exitum, & egressum caloris, in combustione verò econtra à minori ad maius, cum in hac mixtum in ignẽ conuertatur, quod sanè fieri nequit, nisi calor mixti intendatur, & secundum gradus adaugetur. Quamobrem vt rem ipsam concludamus. in mixtis inanimis calor naturalis vnico tantum modo secundum esse corrumpitur videlicet à contrario, in animantibus verò duobus modis, & à contrario, & ob inopiam, humidique defectum, & hic terminum habeant quæ de natura caloris innati de origine, de officio eius, atque de interitu tractanda erant.

Horatij Augenij responsa, problematibus ab Archangelo Mercenario olim sibi propositis expenduntur.

CVM tertio abhinc anno post studiorum meorum labores in patriam reuersus essem, vbi Horatius Augenius commorabatur, ne per ocium torpesceret animus, sed quandoque de re litteraria recreari posset, problemata quędā à me sibi proposita fuerunt, non equidem vt cum ipso pugnam inirem, aut de ipso aliquod periculum facerem, sed vt litterario exercitio, vt decebat, tempus amicè transigeremus, deque dubijs mihi occurrentibus suam audirem opinionem, problemata lubenter se recepisse ostendit, breuique se responsorum pollicitus fuit. quòd certè nō egit, sed fœtum hunc per annum cum dimidio gestauit, peperit tandem, problematumque respōsa quoddam suo collectarum epistolarum libro inseruit, qui nuper ad manus meas peruenit: quoniam verò maturum se fœtum peperisse, pleneque & secundum philosophorum, & medicorum decreta se respondisse gloriatur, & nihil quicquam Archangelo contra ea dicendū superesse, eapropter an sui voti compos fuerit, elaboratum ne fœtum ediderit, expendere operæpretiū esse duxi, vt autem intelligant omnes, quæ inter nos his esset, & controuersia, dubia à me illi proposita breuiter proponam. prima dubitatio est, circa illud Galeni pronunciatū, morbis paria secundū gradū remedia adhibēda esse. Altera est de resistētia quid resistētia sit, de qua philosophi, & medici ancipites, perplexique satis videntur. Tertia fuit, qua methodo, & via sapientes cognouerunt in igne præter calorem siccitatem adinueniri, cum ab effectu: quoniam scilicet exiccat id ostendi minimè posse videatur, cum calor & calefaciendā, & exiccandi uirtutem habeat. postremā fuit propter quid à natura singulis elementis geminæ qualitates accommodatæ fuerunt. Hæc sunt problemata à me ipsi proposita, quibus respondere conatus est, cuius responsa iam iam considerare aggredior.

Dubitaui ego in primis aduersus illud Galeni pronunciatum in hunc modum, si morbis remedia secundum æqualia adhibenda sunt, eueniet,

morbum

morbum nunquam euictum iri, quoniam inter æqualia actio reperiri non potest, vt vnum alterum euincat.

Vir iste ab huius problematis dissolutione incipiens, inquit, hoc Galeni pronunciatum tam verum esse, quam quod verissimum, & inter medicinæ decreta tanquam axioma quoddam esse: vt autem obiectioni sese opponat, illud assumit. Naturam eam esse, quæ vt præcipuum agens morbos propulsat, remedia verò, & medicamenta, vt instrumenta concurrere, ex quibus duobus vnum agens consurgit morbo inimicum, quod ipsum profligandi vires, & potestatem habet, tunc inquit, quod etiam si morbis paria secundum gradum remedia adhibeantur, morbum euincere possunt. non tamen quatenus paria sunt, sed prout cum ipsis natura connectitur; ratione cuius validiora, morboque superiora redduntur, ita vt ipsum facile profligare queant, quæ tamen ex seipsis, vt morbo paria sunt, nihil prorsus corrumpendo efficerent, & hunc in modum actio medicamentorũ in morbum non ab æquali, sed à proportione maioris inæqualitatis efficitur, quam solutionem inquit vsque adeo firmam esse, vt nihil quicquam à me excogitari posit, quod ipsam labefactari queat.

Responsio reijcitur.

TTAMEN si responsio hæc accuratè perpenditur, inanis est, & erroribus plena, qui vt omnibus pateant, eius dicta accipio, dicit primò, remedia secundum gradũ æqualia morbis adhibita, vt æqualia sunt contra morbum non agere, sed prout imparia, morboque superiora sunt, dicit secundò remedia ad agendum validiora fieri ope naturæ, quæ animal conseruat, circa primum dictum duo cõmittit errata, primò vir iste sibi ipsi non constat: quoniam in hac solutione inquit, remedia paria secundum gradũ morbis adhibita vt paria sunt contra morbum nõ agere, sed vt superiora sunt, maiorisq; inæqualitatis proportionem habent: paulo aũt inferius oppositũ ait, reddens. n. rationẽ, cur est, si remedia in inferiori ẽt gradu adhiberi possunt, Galenus asseruit, morbis remedia secundum gradum æqualia adhibenda esse, inquit, ut Galenus indicaret remedia morbis secundũ gradum superiora adhibenda non esse, verba ipsius hæc sunt? [respondeo Galenum parem dixisse gradum, vt omnino neget superiorem, non aũt inferiorem gradum, licet æquali, licet inferiori, nunquam licet superiore vti,]

iam

iamverò si remedia, & inferiora, & paria; nunquam autem morbo superiora esse debent: igitur quod in hac responsione ab ipso elicitur, quòd licet remedia morbis paria sint, non vt paria concurrunt, sed vt morbo superiora sunt, non consistit, & vnum alterum euertit. Labitur secundo: quoniam si remedia secundum gradum æqualia contra morbum nihil quicquam (vt ait,) corrumpendo efficiunt, sed vt superiora, maiorisq; proportionis inæqualitatem habentia, igitur non paria morbis secundum gradum remedia, sed superiora adhiberi debent, vt connexum huiusmodi sit, remedia adhibentur vt morbum prosternant. iamverò non vt paria, sed vt superiora (vt ait,) morbum prosternunt: igitur non paria, sed superiora adhiberi debent, non ergo congruenter à Galeno decretum est, paria morbis remedia secundum gradum adhibenda esse. Labitur præterea circa alterum dictum, cum inquit, contrariam qualitatem morbo applicatam tametsi proprijs viribus morbosæ qualitatis exuberantiam euincere nō possit, naturæ tamen auxilio, & ope illam corrumpit, vt si in ardente febre secundum tres gradus fuerit caloris excessus, & huic frigus secundum totidem gradus adhibeatur, licet frigus proprijs viribus caloris excessum extinguere non possit; tamen prout cum ipsius animalis natura connectitur ad agendum, ad refrigerandum valentius redditur, vt caloris æstum perdat, atque corrumpat; quò certè nihil absurdius dici potest: quoniam si frigidum vt tria caloris exuberantiæ secundum totidem gradus adhibeatur, & prout cum animalis natura connectitur validius ad refrigerandum efficitur, ita ut caloris excessum restinguat, quod per seipsum efficere non valet, aut hoc est: quoniam animalis natura, & ipsa refrigerandi vim, atque naturam habet. aut quia animalis natura plures impartitur frigiditatis gradus ex quorū additione frigidum ut tria ualidius efficitur ad refrigerandum. sed nec vnum, nec alterum certè dici potest. non primum: quoniam nulla corporum naturalium essentia, & natura siue animata, siue inanima sint per se alterandi, aut frigefaciendi, aut humectandi uim habet, vt primo de ortu, & interitu cap. de actione, & passione ex Aristotele colligitur, ubi alterandi uis atque natura primis qualitatibus solum accepta refertur. cuius ratio in promptu est: quoniam frigefacere, & humectare, & consimilia, primarum qualitatum propriæ, essentialesque operationes sunt. frigus enim ut frigus frigefacit, humidumque vt humidum humectat. ita etiam calor: igitur huiusmodi opera solum primis qualitatibus conueniunt. alijs verò medijs his, vnde substantia ignis media caliditate calefacit: seclusa verò caliditate nequaquam alterat, aut calefacit, vt libro de sensu, & sensili Aristo-

Ii teles

Secunda eiusdem solutio.

RADIDIT, & alteram solutionem, quæ huiusmodi est, actionem duplicem esse, vnam cum victoria agentis supra suum contrarium, alteram verò sine victoria agentis: am verò licet morbis paria secundum gradum remedia adhibeantur, inter ipsa actio reperiri sine victoria agentis. Sed neque secunda hac solutio consistit. quoniam cum in morbo totus excessus corrumpi debeat. igitur cum inter æqualia actio cum victoria agentis supra contrarium fieri non possit, igitur ex paribus remedijs excessus morbosæ qualitatis non corrumpetur. ac proinde non profligabitur morbus. quò fit, ut dubitatio nostra contra Galenum allata suas adhuc retineat vires: neque ad animalis naturam confugere oportet, quòd paria secundum gradum remedia quoquomodo excessum morbosæ qualitatis refrenant. postea verò natura residuum facilè uincit, & superat. siquidem, vt antea ostensum est. Natura ex se vim alterandi, vt refrigerandi, & humectandi non habet, tandem post multa verba circa idem problema illud addit, non solùm morbis paria secundum gradum remedia adhibenda esse, sed etiam inferiore gradu adhiberi posse, quæ tamen actione naturæ adiuta excessum contrariæ qualitatis corrumpere valent: rationem autem reddens, cur, si remedia inferiore etiam gradu adhiberi possunt, morbis paria secundum gradum à Galeno adhibenda esse; decretum est, inquit, ideo Galenum dixisse parem, vt omnino superiorem gradum negaret, non autem, inferiorem, dijboni, nonne vir iste animaduertit, quàm parum sibi constet. hic enim ex Galeni sententia negat, remedia vt morbo superiora adhibenda esse, sed vt paria solùm vel inferiora. superius autem affirmauit, quòd licet paria morbo adhibeantur remedia, non tamen vt paria, sed vt superiora concurrunt, & agunt ad profligandum morbum, itaque si vt superiora agunt, morbumque repellunt. igitur remedia superiore quinetiam gradu ex Galeni sententia adhiberi possunt. quamobrem aut non ob eam causam dixit Galenus parum gradum adhibendum esse, vt negaret superiorem, aut si Galenus ita intellexit, igitur quod vir iste antea affirmauit ex Galeni sententia

Quid existentia sit, & in quo genere reponatur.

VM circa primum problema sermo inciderit de resistentia, à me alterum sibi problema propositum fuit, quid videlicet resistentia sit, cui sane respondens inquit, resistentiam in alia cathegoria reponi non posse, quàm in cathegoria qualitatis, locariúe in secunda specie qualitatis, quę dicitur potentia & impotentia naturalis, ac proindè resistentiam nil aliud esse, quàm impotentiam naturalem, quæ difficultas est ad patiendum. Enimuerò durum resistere dicitur quoniam potentiam non habet, vt facile patiatur, aut secetur: sic etiam salubre, inquit resistere dicitur. quoniam potentiam non habet ut à quibuslibet accidentibus patiatur. quòd verò in alia qualitatis specie non reperiatur, id persuadet, quòd verò substantia non sit, aut quantitas aut aliud quodpiam ex alijs prędicamentis id non probat, sed ut manifestissimum supponit, cuius verba hęc sunt [Quòd autem substantia non sit, aut quantitas, aut relatio, aut aliud ex reliquis, cum tibi manifestum esse arbitrer non probo, sed supponens, ad aliud problema me confero] putauit Amantissimus Horatius Meus ex hoc proposito sibi problemate breuiter sese explicasse, & quid resistentia sit ad amusim declarasse. quod certè assecutus non est. siquidem resistentia non solum in cathegoria qualitatis adinuenitur, ac proindè non solum naturalis impotentia est ad patiendum, vt asseruit ipse, sed etiam in prædicamento actionis reponitur & ab actione re ipsa distinguitur, quod ex Aristotelis sententia 4. de animal. ortu cap. 3. facile ostendi potest. vbi de similitudine filiorum ad parentes orationem habens, sic inquit: causa vt soluatur, hebeteturque motus, & actio agentis est. quoniam agens in agendo repatitur, ut calefaciens à calefcente refrigeratur, ex quibus uerbis huiusmodi fundamētū depromitur, resistentia patientis ad agēs est, qua actio agētis soluitur, & aliqua ex parte labefactatur, siquidē agētis actio in passum ex patientis resistentia soluitur, & retardatur

quod

tia ab actione reipsa non distinguitur, & in prædicamento actionis reponitur, vt ex Aristotelis sententia superius ostensum fuit; quod etiam ipsa rei euidentia persuadet. quoniam si in ventrem frigidi temperamenti cibaria ingerantur, caloríue naturalis in ea suam actionem exerceat, frigida alimenta resistunt: quoniam sua frigiditate in calorem reagunt, ex qua actione calor naturalis reprimitur, ac proinde eius actio circa alimenta soluitur, & retardatur, idipsum in agentibus per cognitionem liquidò constat. Nam si homo alterum inuadat, & contra ipsum suas vires exerceat, alter ei resistit, prout contra illum reagit, vt seipsum tuetur, & quò magis contra illum reagit, eò magis resistere dicitur, itaque resistentia hunc in modum accepta ab actione realiter non distinguitur, neque potentia resistens à potentia actiua, tametsi ratione finis inter se differre dicantur. quoniam actio agentis ipsius patientis destructionem respicit: si quidem finis agentis est patiens sibi similem reddere, vt primo de ortu, & interitu capite de actione, & passione ab Aristotel. decretum est. resistere verò sui ipsius conseruationem spectat, enimuerò calidum agit in frigidum, ut ipsum corrumpat, & sibi simile reddat, & respectu huius finis dicitur agens, frigidum verò in calidum reagit, vt se se tueatur, & conseruet, & respectu huius finis actio frigidi in calidum resistentia nuncupatur, & propriè reactio appellari potest, & in hoc proposita dubitationis de resistentia vera resolutio consistit.

Tertium.

ex aeris fiunt aqua. & ex his fiunt magis terrea, & tamen calor in concoctione ex se, non autem media siccitate desiccat, humidumque absummit siquidem siccitas in concoctione solùm passiuè, & vt materia concurrit, vt eodem loco his verbis Aristoteles declarauit. [concoctio est perfectio à calore naturali, & proprio ex oppositis passiuis, ex humiditate scilicet & siccitate, hæc autem materia sunt.] quod etiam antea declarauerat in definitione generationis, itaque calor ex se & calefaciendi, & exsiccandi virtutem habet. igitur in igne solus calor, vtrunque munus obire potest. & sicut ignis caliditate calefacit. ità caliditate exsiccat, & ex consequenti ex eo, quia exsiccat, inferri minimè posse videtur, præter calorem in igne siccitatem adinueniri. hæc enim ab excellentissimo Horatio meo animaduertenda erant, quę solutioni sese opponebant. vt plenè problemati satisfacerem.

Qua methodo ostendatur igni præter calorem siccitatem inesse opinio propria.

NE huius problematis dissolutio à studiosis amplius desideretur, methodum hanc explicare hoc in loco maximè opportunum esse dijudicaui. porrò duplici via id compertum esse opinor, primo quidem, via transmutationis, secundo ex analogia ad cætera elementa: via quidem transmutationis. quoniam cum elementa inuicem transmutentur: vt ignis, & aer, nec non ignis, & aqua, transmutatio verò fiat inter contraria: igitur inter ignem & aerem qualitatum oppositio reperiri debet, ratione quarum transmutatio fieri possit. cum autem in aere humiditas reperiatur. igitur in igne opposita huic qualitas inesse debet, cum autem hęc caliditas esse non possit, cum caliditas humiditati non opponatur; igitur huiusmodi qualitas siccitas erit, quamobrem in igne præter calorem necessariò siccitas erit, ratione cuius inter ignem, & aerem transmutatio fieri possit: hac enim sublata ab igne statim inter ignem, & aerem transmutatio aufertur. siquidem calor ignis in humidum aeris agere non potest, neque econtra, cum inter se minimè opponantur

nantur, quinimò simul in eodem subiecto, vt in aere consistunt. nec aeris calor in humidum suam actionem exercet, pariter cum inter ignem, & aquam mutua transmutatio fiat: igitur in igne, & aqua pugnantes qualitates reperiri debent. cum autem in aqua frigiditas, & humiditas reperiantur: igitur in igne calor, & siccitas, quæ frigiditati, & humiditati sese opponant, reperiri debent. Non enim aquæ humor à calore ignis corrumpi potest, propter rationem nuper allatam. Præterea id ex analogia, & comparatione ad cętera elementa compertum est. Nam cum in cæteris elementis duæ qualitates necessariò reperiantur, quarum necessitas cum priore nostrarum dilucidationum volumine explicata sit, hic lubens prætermitto: igitur & in igne duæ qualitates necessariò reperiri debent. hæ autem aliæ esse non possunt nisi siccitas, & calor. siquidem caliditas, & humiditas in aere reperiuntur, neque calor, & frigus, cum hæc duo elementum, veluti inter se maximè pugnantia, constituere non possint: quibus sic constitutis arduum modo non est primam illam instantiam contra solutionem dissoluere. Nam cum dicebatur, calor & calefaciendi, & exsiccandi virtutem habet. igitur ignis calore solum vtroque munere fungi potest. respondetur, in mixtis corporibus calorem, & calefacere, & exsiccare, per humidi euaporationem, non quia calor siccitatem inducat: sed quoniam humido euaporantem partes sicciores, terræque derelinquuntur, & hunc in modum calor Solis madidam terram exsiccat, & calor naturalis in concoctione, & in coagulatione mixtorum prout calefaciendo, & attenuando in causa est vt humidum euaporet, quo sanè euaporante partes siccæ magis, & consistentes supersunt. in elementis verò calor non exsiccat, neque humidum corrumpit, sed id ab ipsa siccitate proficiscitur. siccitas enim ignis aeris humiditatem corrumpit, siccitatemque inducit pro generatione ignis. quamobrem ignis, & sola caliditate calefacit, & exsiccat, & siccitate exsiccat. in mixtis enim caliditate exsiccat, in elementis verò siccitate hanc actionem absoluit, vnde vir iste non ita simpliciter hæc duo theoremata enunciare debebat, ignis caliditate calefacit, ignis siccitate exsiccat, hoc enim secundum in elementis solum veritatem habet.

Ad vltimum autem problema: quoniam eam solutionem affert, quam nos ipsi priore dilucidationum libro tradidimus, cum quereremus propter quid à natura singulis elementis duæ qualitates accommodatæ fuerunt. eam non perpendo, neque improbo, cum propria potius confirmare, quàm demoliri vniuscuiusque partes esse videantur.

Quibus

Quibus omnibus sic explicatis, quæ ad nostram hanc disputationem attinebāt, nunc ad te amantissimè Horati me conuerto, ijs responsiaus, vt meæ partes sunt, quæ in calce tuæ epistolæ adijcere voluisti, te summo iure mihi immortales gratias habiturum, quippè qui cum sese tulit occasio de te, tuaque doctrina honorificentius locutus sim, vt Archangelum Mercenarium hominem alioquin liberum, tuaque patriæ, vt nosti, antiquissimum ciuem decebant. neque illud verum est, nobilissimo iuueni de te quicquam aliud scripsisse, quàm vt significaret, quonam pacto tu nouus miles in docendo te gereres, sicuti literæ meæ, quę apud ipsum sunt, testari possunt, quod sanè altero abhinc anno cum vnà essemus in patria ciuibus omnibus. præsertimque excellentissio D. Iulio Pichino vtriusque amico, & affini me ostensurum pollicitus fui, nec tu quàmdiù in patria commoratus fui, oppositum demonstrare ausus fuisti, vale.

DE INDIVIDVATIONIS PRINCIPIO CONTRA SCOTI DEFENSIONEM PERIPATETICA

DISPVTATIO.

VM paſſimis abhinc annis perdifficilem illam difficultatem de naturæ indiuiduatione pertractaſſem, inter cæteras opiniones, quæ ab Ariſtotelis ſententia mihi diſſentire videbantur; Doctoris ſubtilis opinionem reieci, qui ſubſtantiam materialem, & immaterialem, prima excepta, per hecheitatem, quam materiam totius appellauit, vnam numero, indiuiduamque fieri exiſtimauit. cæterum ex eius familia quidam fuerunt, qui vel vt cæteris iuſiurandum magis ſeruare viderentur, eius ſententiam tueri, & à rationibus, quæ contra eius ſententiam à nobis allatæ fuerunt, vindicare conati ſunt: decreueram ſanè cauſam hanc amplius agere nolle, cum iam ſatis Scoti ſententiam ab Ariſtotele quàm longiſsimè recedere me oſtendiſſe putarem. Sed cum noſtrarum dilucidationum ſecundum volumen hoc tempore ędendum eſſet. iterum eandem cauſam agere neceſſitatem me cogere animaduerti, ne forte cum ob aliam cauſam id facere renuiſſem, & ipſi, & qui eiuſdem ſunt opinionis arbitrarentur Scoti opinionem à rationibus noſtris vſque adeo defenſam fuiſſe, vt nihil aut contra Scotum, aut contra ipſorum defenſionem dicendum ſupereſſet, vt autem ab hoc negotio breuiter me expediam, diſputatio hæc ad tria potiſſimum capita redigetur, conſiderabo primum, an detur materia totius, quam poſuit Scotus, ſecundo an Ariſtotelis loca, quibus ſtatuit vnum numero per materiam eſſe, de

se, de materia totius, an de materia partis intelligantur. postremo: an substantiæ abstractæ per differentiam superadditam indiuiduæ sint, & singulares.

An detur materia totius.

V I Scoti sententiam tuentur dari materiam totius hunc in modum probare conati sunt, ex Aristotelis sententia datur forma totius, igitur ex eiusdem sententia datur materia totius, consequentia ex eo patet: quoniam posito vno relatiuorum ponitur, & alterum. iam verò materia, & forma relatiua sunt, vt legitur secundo physico. contextu 26. igitur posita forma totius materiam quoque totius ponere operæpretium est. dari autem formam totius primo ex Aristotelis authoritate probant primo cœl. contex. 92. vbi inquit, quod in omnibus siue per artem, siue per naturam ex materia, & forma constantibus, aliud est forma secundum se considerata, & aliud forma cum materia, hoc autem declarans ait cœlum forma est secundum seipsam considerata, hoc autem cœlum forma est cum materia, ex his autem. ità ratiocinantur, vniuersale rerum materialium constat ex materia, & forma: cœlum vt contradistinguitur ab hoc cœlo vniuersale est. igitur constat ex materia, & forma, cum autem cœlum forma sit secundum se considerata. igitur forma secundum se ex materia constat, & forma: hęc autem non est forma partis, igitur erit forma totius, quod ex eodem loco ita confirmant. sicuti cœlum significat formam, pari ratione caro formam significat. iam verò caro non significat formam partis, vt patet ex tertio de anima contextu 9. vbi philosophus inquit, quòd in quibusdam aliud est caro, & aliud carni esse, & nomine carnis intelligit compositum ex materia, & forma: sicut ea voce carni esse, formam tantum intelligit: igitur caro significat formam totius, alioquin si primo cœli caro significaret formam partis, cum 3. de anima significet compositum ex materia, & forma, philosophus à seipso dissentiret, id tandem persuadent ex Aristotelis authoritate 2. physic. contex. 31. vbi declarans quæ ad formam redigantur, inquit, harum causarum aliæ sunt, vt subiectũ ex quo, vt partes

aliæ

aliæ uerò vt quod quid est. & totum, & compositio, iam uerò cum totum forma dicatur, profectò forma partis dici non potest. cum totũ non sit pars. erit igitur forma totius sed cum forma, & materia relatiua sint, quorum posito vno ponitur & alterum: sicut igitur ex Aristotelis sententia datur forma totius, ità ex eiusdem sententia datur materia totius.

Sententia hæc quò ad vtrumque reijcitur.

ENTENTIA hæc & ab Aristotele, & à veritate penitus abhorret. & si paribus viribus vtendum est. ostendo primum formam totius ex Aristotelis sententia non dari, ex quo manifestum fiet, neque materiam totius ex eiusdem sententia admittendam esse, mox directo probationis genere ostendam totius materiam dari non posse. sed quoddã Scoti figmentum extitisse, quò ad primum vt studiosi intelligant id, de quo futura est oratio, animaduertendum est formam totius ex Scoti sententia nil aliud esse, nisi aggregatum ex materia, & forma, quod sanè est tota quidditas rei, & quoniam rei quidditas forma est. idcircò aggregatum ex materia, & forma, totius forma nuncupatur. forma autem substantialis, quæ est altera pars compositi, vt anima tota quidditas non est: sed pars quidditatis: pariter materia pars quidditatis est, & ex vtraque tota rei quidditas consurgit, quæ rem in esse constituit, quam formam totius appellant. ostendam itaque aggregatum ex materia, & forma totam rei quidditatem non esse, ac proindè formam totius admittendam non esse, idque in primis ostendo ex definitione formę ab Aristotele tradita 2. physico. contextu 28. quæ huiusmodi est, forma est quod quid est rei. cum autem definitio, & definitum conuertantur, igitur quod quid est rei ea forma est, quæ ab Aristotele definitur, iamuerò forma, quæ definitur non est aggregatum ex materia, & forma, sed forma quæ est diuersum causæ genus à materia: siquidem cum philosophus statuisset declarare, quæ & quot causæ sint materiamque definiuisset inquiens, subiectum esse, ex quo aliquid fit posteà formam definiuit, vt est alterum causæ genus,

itaque

itaque quod quid est rei, forma est à materia contradistincta: hæc autem est forma partis: igitur quidditas rei est forma partis, non autem forma totius, quæ est aggregatum ex materia, & forma. Nam si forma totius, quæ materiam, & formam simul complectitur esset quod quid est rei, formæ definitio eo loci ab Aristotele allata amplior, vniuersaliorque esset, quàm definitum. siquidem forma partis, quæ ibi definitur est quod quid est rei; sed non econtra omne quod quid est rei esset forma partis, cum ex ipsorum sententia aggregatum ex materia, & forma sit quod quid est: quod tamen non est forma partis quamobrem si continuè, congrueque formæ definitio tradita esse debet, forma partis solum est quod quid est. & econtra quod quid est solum est forma partis, non autem forma totius, quod ex eodem contextu facile confirmari potest. vbi philosophus sub finem sic inquit, & partes, quę in definitione ponuntur formæ sunt, ex quibus verbis hic discursus depromitur, illud quod est pars definitionis est solum quod quid est rei, sed forma partis tantum est pars definitionis, igitur forma partis solum est quod quid est rei, non autem forma totius. minor ex illis Aristotelis verbis probatur. Nam partes definitionis illa forma esse dicuntur, quæ ibi ab Aristotele definita fuit. inquit enim [forma est quod quid est, & genera. & partes, quę in definitione ponuntur formę sunt] sed forma ibi definita est forma partis, vt dictum est, igitur partes definitionis sunt tantum forma partis, vt genus, & differentia, enimuerò genus, vt eodem contextu philosophus inquit) forma est, quæ ibi definitur, ex quo etiam loco colligitur, vniuersale nō esse cōpositū ex materia, & forma vt dicunt ipsi. siquidē genus forma est ibi definita, sed hec est forma partis. igitur genus, & vniuersale est forma partis, quem locum exponens Auerroes inquit, genus est forma vniuersalis, itaque tùm ex formę definitione, tùm ex alijs verbis eiusdem contextus nemo est, qui non uideat totam rei quidditatem esse formam partis. non autem formam totius, ac proindà formam hanc inanem esse, & nullo modo admittendam. Quod tandem hac ratione confirmari potest. illud est tota quidditas rei, quod rem ipsam constituit in esse specifico, à quoúe totum esse rei dependet. sed id est solum forma partis, igitur hæc est tota quidditas rei, non autem forma totius, & aggregatum ex materia, & forma. maior propositio, quoniam ab ipsis vltro conceditur ostensione non eget. Nam esse rei quidditatē est, rem ipsam constituere in esse specifico, absolueque totum esse rei. minor autem contextu 11. secundi physico. facile probari potest. vbi philosophus inquit, quòd sicut in artefactis quamuis adsit

materia scamni ut lignum, & non adsit forma scamni, nihil prorsus est scamni, ità & in naturalibus sese habet, quòd posita materia & non adsit forma, nihil est carnis, aut hominis, sed posita forma, statim ponitur nomen esse, & definitio carnis. igitur solum forma partis totum esse rei absoluit, & in esse specifico rem ipsam constituit, quod profectò & ipsa ratio persuadet. nam illud adæquata, totalisque causa alicuius rei esse dicitur. qua posita ponitur res. quoue sublato, quouis alio remanente res aufertur. iam uerò posita forma statim ponitur totum esse rei, ipsaque sublata, quãuis etiam superfit materia, vt in interitu contingit, nihil prorsus remanet esse rei. igitur forma partis est adęquata, totalisque càusa ipsius esse rei, ac proindè forma partis tantum est tota quidditas rei, quòd si materia causa partialis esset, vt aiunt, esse rei; parsue quidditatis, profectò in interitu rei cum remaneat materia, remaneret aliquid esse rei, quod sanè non euenit. vt ostensum est. quam veritatem magis illustres, fidelesque Aristotelis interpretes cognouerunt. vt Alexander primo suæ parafrasis de anima cap. 2. Auerroes, & Themistius. Enimuerò Themistius 2. de anima super contextu 2. ibi traditam ab Aristotele formæ definitionem exponens, sic inquit, hoc discrimine distinguntur materia, & forma quòd à forma res habent vt sint: à materia verò vt fiant: quod sanè vtriusque definitio ostendit. Nam materia ità ab Aristotele definitur. materia subiectum est ex quo aliquid fit, quæ definitio materię arguit causalitatem, forma uerò ità describitur, forma est quod quid est rei vt 2. physico. contextu 28. & hoc pacto forma dicitur esse substantia, per quam est hoc aliquid, vt 2. de anima contextu 2. definitur, nec vnquàm materia per esse ab Aristotele definitur, sed semper per fieri, vt ostenderet materiam in ortu rerum naturalium nullam aliam habere causalitatem, nisi secundum fieri: ex quibus statim collabitur corrolarium, quod inferunt isti, dicentes materiam partis esse ens quidditatiuum, & ad rei quidditatem attinere, quod tam falsum est, quàm quod falsissimum, sed cum materia, & forma relatiua sint: igitur si ex Aristotelis sententia forma totius non datur, neque ex eiusdem sententia materia totius admittenda est, nunc autem directo magis probandi genere ostendo materiam totius non dari, nec illam vnquàm Aristotelem excogitasse. Nam vt aliàs dicebam, materia hæc totius cum contrahat speciem ad indiuiduum ratione actus habet & differentiæ. iam uerò nusquam legitur Aristotelẽ asseruisse materiã actũ esse. sed vbicunque de materia locutus est semper materiã in potentia esse asseruit, ac proindè naturam contrahibilis habere: quamobrẽ aut hoc commentitum

mentitium quoddā & monstruosum materiæ genus est, aut Aristotelis ne gligentiæ nota est accusandus: quod certè dici non potest. Sed isti pro Scoto ità respondent. Aristotelem quandoque de hac materia locutum fuisse, utpote 10.metaf.cont. 25. vbi rationem reddens cur masculus, & fœmina specie non distinguuntur, inquit. quoniam non per formam: sed per materiam distinguuntur. iamuerò nomine materiæ aiunt, materiam partis intelligere nequit. quoniam hæc potentia est: potentia uerò distinctionis causa esse non potest. igitur nomine materiæ intelligit materiam totius. quæ actus est, differentiæque & contrahentis naturam habet. Sed hi aut Aristotelem non intelligunt, aut totum illum contextum non perlegerunt: siquidem philosophous eo loci, cum inquit marem, & fœminam per materiam inter se differre, nomine materiæ intelligit materiam partis. quoniam seipsum declarans quonam pacto per materiam distinguantur, ita scribit ad verbum, [Nam & si carnes, & ossa, ex quibus hic, & hic est, diuersa sint, attamen diuersa specie non sunt indiuidua, neque mas, & fœmina. quoniam in ratione non est contrarietas] quare nomine materiæ, per quam mas, & fœmina distinguntur carnes, & ossa intelligit. sed hæc sunt materia partis, vt unicuique patet, quod etiam explicatius declarauit in fine contextus. inquiens quòd mas, & fœmina penes masculinum, & fœmininum inter se differunt, & licet, ait, hæc animalis passiones sint, non tamen secundum substantiam sunt, vtpotè secundum formam substantialem, sed secundum materiam, & corpus. declarans adhuc quomodo ex materia hæ passiones oriantur, ità scribit, [quoniam idem sperma prout aliquam passionem passum est, aut fœmina aut mas fit] hæc Aristoteles. ex quibus verbis hic discursus colligitur, mas, & fœmina oriuntur, & inter se distinguntur ex diuersa spermatis dispositione, & temperamento, quod masculinum, & fœmininum, ut passiones insequuntur. sed sperma est materia partis, & subiectum, ex quo, igitur nomine materiæ, per quam Aristoteles ait marem, & fœminam inter se distingui: non intelligit materiam totius, sed materiam partis. In quo etiam sensu idem Aristoteles accepit 7. metaf. contextu 28. cum dixit: Socrates, & Callias propter materiam, vt carnes, & ossa inter se distinguuntur. Nec quicquam officit, quod in contrarium asserunt ipsi nomine materię Aristotelem materiam partis intelligere non posse. quoniam cum hæc potentia sit, distinctionis causa esse non potest. siquidem Aristoteles materiam præcisè & solitariè non capit, prout ab omni accidente secreta est. sed eam

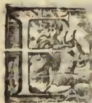
Ll capit

capit vt signata est, & quibusdam dispositionibus affecta, quę materia secunda est. quod eo loci ipsemet Aristoteles declarauit, cum dicit. [Quoniam sperma aliquam paßionē passum est. propterea hoc mas, & illud fęmina generatur] quibus verbis ostendit non ex spermate pracisè sumpto, sed vt uariè disponitur, diuersoque temperamento afficitur. huius discriminis maris, & fęminæ causam esse. quo etiam pacto accepit materiā Auerroes primo cęlo nonanagesimoquinto cum inquit, omne sensibile est sensibile per materiam non præcisè sumptam, sed qualitatibus affectam: sicut etiam dici solet, materiam diuisionis causam esse. non præcisè sumptam, sed quantitate insignitam, quamobrem hic vnus Aristotelis locus ad quem, vt ad Sacram Anchoram pauperes isti confugiunt, ad ostendendum aliquando Aristotelem de materia totius fuisse locutum, nihil quicquam ipsis fauet, quinimò se Aristotelem non intelligere apertissimè ostendunt. Secundo materiam totius non dari hac ratione ostendi potest. Nam aut est substantia, aut accidens, quæ enim sub entis vniuersitate continentur alterum istorum duorum, subterfugere non possunt: substantia quidem esse non potest. quoniam cum per hanc secundum Scotum indiuidua eiusdem speciei distinguantur, igitur indiuidua sub eadem specie secundum substantiam differunt: quod tamen Aristoteles secundo post. libro contextu vigesimo inficias iuit, inquiens, sub eadem specie differentiam secundum substantiam non reperiri: si autem accidens esse dicitur, aut igitur erit quantitas, aut qualitas, aut relatio, at relatio esse non potest. quoniam indiuidua substantię per relationem neque constituuntur, inter sese distinguntur, neneque quantitas, aut qualitas secundum ipsum esse potest primo: quoniam secundum ipsum materia totius, seu hecheitas, quædam realitas est vt eius verbis vtar, formæ, materiæ, & compositi. Iamuerò quantitas non est realitas formæ, neque materiæ, vel compositi, neque qualitas, formæ substantialis, aut aliorum duorum realitas dici potest. secundo quoniam secundum Scotum materia indiuidua est per propriam materiam totius, & hecheitatem. pariter forma, & compositum, ità ut unicuique sit propria materia totius. iam verò forma non est propria quantitas, aut qualitas, neque materia quantitas, aut qualitas propria est, diuersa à quantitate, & qualitate formæ, aut compositi, sed vna est communis quantitas, & qualitas materię, formę, & compositi. quamobrem cum materia totius neque substantia, neque accidens sit, nihil profectò erit, sed quoddam commentitium, nouumque materiæ genus quod Scotus sibi effinxit,

xit.

xit, quibus ità constitutis nunc rationibus in oppositum occurrendum est.

Solutiones rationum probantium est dari formam totius.

T ad primam, quæ ex primo cœli desummuntur contextu 92. dicimus, quod si locus ille Aristotelis accuratius perpendatur: tantum abest, ut ex eo probetur dari formam totius, ut potius eius oppositum colligatur. quod ut unicuique pateat totā Aristotelis rationem in manum accipio, quę huiusmodi est. In omnibus siue per naturam, siue per artem ex materia, & forma constantibus: aliud est forma secundum se, & aliud forma cum materia. Sed mundus est corpus naturale: igitur in mundo aliud est forma secundum se, & aliud forma mundi cum materia considero primum maiorem illam propositionem cum inquit, in omnibus siue per naturam: siue per artem aliud est forma secundum se, & aliud est forma cum materia, in qua vult ità sese habere in naturalibus sicut in artefactis. iam uerò in artefactis forma secundum se est forma partis excludens materiam partis, quod ex verbis Aristotelis facilè patet. quoniam inquit, veluti sphæræ aliud est forma, & aliud aurea, aut anea sphera, & circuli aliud est forma secundum se, & aliud circulus aneus, aut ligneus Sphæræ nanque aut circuli assignantes non aurum, aut ęs, in ratione dicimus, ex quibus verbis quis quis est, qui non videat in sphæra, & circulo formam secundum se esse formam partis excludentem materiam partis, quam includit alterum membrum dicens; aliud est forma cum materia, ut sphæra aurea, aut lignea certum est enim quòd lignum, & aurum sunt materia partis, non materia totius, seu hecheitas igitur & in naturalibus ex materia, & forma constantibus forma secundum se est forma partis materiā partis excludens, quæ in altero membro includitur, cum dicitur, & aliud est forma cum materia non secus, ac in artefactis. perpendo secundo conclusionem, cum inquit igitur in mundo aliud est forma secundum se, & aliud forma mundi cum materia porrò accipitur forma mundi secundum se, prout contradistinguitur à forma mundi cum materia. sed hęc est forma coniuncta

ſtratione allata in eo contextu quæ huiuſmodi eſt. ſi eſſent plures primi motores numero, tunc eſſet materialis: quoniam quæ ſunt ſpecie vnum, & numero plura materiam habent. iamverò primus motor materiam non habet; igitur primus motor eſt vnus numero tantum, & non plures. in qua ſanè demonſtratione materiam illam accipit, per quam ſub eadem ſpecie ſunt numero plura, ſed hæc eſt materia partis, & materia ex qua: quoniam vt ſuperius dictum fuit. numerus, ſeu multitudo numeralis oritur ex diuiſione continui, & ex conſequenti ex diuiſione materiæ quantæ, quæ eſt materia ex qua: igitur diuerſitas numeralis ex materia, ex qua originem ducit, hinc eſt quòd Ariſtoteles vbiq; multitudinem numeralem ad materiam ex qua reducit, vt primo cœli cum inquit, ſi mundus ex parte materiæ conſtaret plures eſſent, à quo accipiens Auerroes in prima contra Algazelem diſputatione aſſeruit, materiam ſecundum philoſophos multitudinis numeralis cauſam eſſe, quamobrem contextu illo 49 non materiam totius, ſed materiam ex qua à primo mouente relegauit. Præterea vt aliàs dicebam, cum Ariſtoteles inquit, primum mouens materiam non habet, aut per materiam intelligit materiam ex qua, aut materiam totius: ſi primum, habetur propoſitum, ſi ſecundum, tunc Ariſtoteles peteret principium: hoc enim probandum erat, cum ſit occultum, atque ignotum. Sed Scoti defenſores reſpondent Ariſtotelem quidem intelligere de materia totius: ad inſtantiam autem dicunt, id minimè ab ipſo probandum fuiſſe: quoniam demonſtratio ad per ſe ignota erigitur, non autem ad ea, quæ ſunt per ſe nota. iamverò ex notitia nominis Dei, primique principij conſpicuum eſt, euidensque ipſum ab omni materia ſolutum eſſe, omnique ex parte ſimpliciſſimum: quoniam ſi materiam totius haberet, tum non eſſet abſolutè primum. Sed hæc reſponſio nulla eſt: quoniam ex hoc, quòd Deus optimus primus eſt, non conſtat, neque deduci poteſt, ipſum à materia totius, indiuidualiſque differentia ſolutum eſſe: quoniam cum antecedenti ſtat oppoſitum conſequentis, quòd primus ſit, materiamque totius ſecum iunctã habeat. ſiquidem materia totius ex Scoti ſententia eſt modus quidam inſequens rem ipſam, iamverò modus inſequens rei primitatem non aufert, etenim ſi materia totius, indiuidualiſque differentia pars eſſet, quæ cum Dei eſſentia ipſum conſtitueret profectò primus non eſſet: quoniam partes toto priores ſunt, vnde ex hoc, quòd primus eſt, deducitur non habere materiam ex qua: quoniam partes totum præcedunt. Sed materia totius, quæ modus eſt inſequens, reique ſuperadditus primitatem non tollit, ſicuti riſibile: quoniam inſequens eſt rationalitatem huius, primitatem non aufert,

non

non enim posterius prioris rationem aufert, proinde alio modo ab Aristotele probandum erat primum mouens materiam totius no.. habere, ac proinde omni ex parte simplicissimum esse, unde isti si authorem, quem defendunt non intelligunt, non video certè quomodo Aristotelem in quo satis parum versati sunt, intelligere queant. tandem vt rem hanc ad exitum perducamus, ex ipsa rei natura ostenditur, nullam intelligentiam, per materiam totius, indiuidualemque differentiam singularem, & numero vnam esse: quoniam cum dicitur intelligentia est numero vna, aut accipitur vnũ numero vt est passio entis, quod contradistinguitur à multitudine: ens enim in vnum, & multa diuiditur, quæ sunt passiones entis: idem enim est, vt inquit Aristoteles 4 metaf. contextu 3 homo, ens homo, & unus homo, vel accipitur unum numero vt est principium numeri de prædicamento quantitatis: si primo modo sumuntur, cum ab eodem pendeant subiectum, & passio: igitur quo intelligentia est formaliter ens, eadem est formaliter vna, iam verò unaquæque seipsa, & non alio superaddito est formaliter ens, igitur seipsa est formaliter vna, & non alio superaddito, quod, quod sanè considerans magnus ille Aristoteles 8. metaph. context. 15. sic inquit, quæ neque sensibilem, neque intelligibilem materiam habent, ut intelligentiæ, seipsis, & non alio, audiat Scotus sunt ens, & vnum, si verò secundum dicatur, cum principium, & id, quod ex principio pendet in eodem sint prædicamento, igitur cùm numerus sit in prædicamento quantitatis, igitur & vnum numero, quod est principium numeri erit in prædicamento quantitatis, itaque si quælibet intelligentia est una numero, prout unũ numero est principium numeri de prædicamento quantitatis: igitur in qualibet intelligentia erit quantitas, & ex consequentia materia, ex qua, sine qua ipsa quantitas esse non potest. quamobrem cum alterum istorum vitari non possit, necessariò dicendum est, aut quamlibet intelligentiam ex seipsa numero vnam esse, aut in qualibet intelligentia quantitatem, & materiam partis adinueniri, quod cum dici minimè possit, primum igitur necessariò asserendum est. Quamobrem rectè à nobis in tractatu de principio indiuiduationis contra Scotum statutum fuit, quamlibet intelligentiam ex seipsa singularem esse, & numero vnam sicuti ex seipsa est formaliter ens. atque vnum numero, quod est in substantijs separatis esse vnum numero, quod est principium numeri transcendentis, quod ab vno secundum speciem non distinguitur, cum vero numero in materiali vt principium est numeri materialis de prædicamento quantitatis, & proinde illud formam, hoc verò materiam, & quantitatem cum alijs accidentibus insequitur:

quod